

**СТРАТЕГИЈА РАЗВОЈА ПОЉОПРИВРЕДЕ И
РУРАЛНОГ РАЗВОЈА ГРАДА СМЕДЕРЕВА ЗА
ПЕРИОД 2015-2020. ГОДИНЕ**

ИНСТИТУТ ЗА ЕКОНОМИКУ ПОЉОПРИВРЕДЕ БЕОГРАД

СМЕДЕРЕВО, 2016.

Наслов документа: СТРАТЕГИЈА РАЗВОЈА ПОЉОПРИВРЕДЕ И РУРАЛНОГ РАЗВОЈА ГРАДА СМЕДЕРЕВА ЗА ПЕРИОД 2015-2020. ГОДИНЕ

Наручилац: ГРАД СМЕДЕРЕВО, ОМЛАДИНСКА 1, 11300 СМЕДЕРЕВО

Извршилац: ИНСТИТУТ ЗА ЕКОНОМИКУ ПОЉОПРИВРЕДЕ БЕОГРАД, Волгина бр. 15, 11060 Београд

Руководилац пројекта: Проф. др Јонел Субић, виши научни сарадник

Руководилац истраживачког тима: Др Весна Параушић, научни сарадник

Секретар пројекта: Мр Биљана Грујић, истраживач сарадник

Истраживачки тим

ИНСТИТУТ ЗА ЕКОНОМИКУ ПОЉОПРИВРЕДЕ

- 1. Др Јонел Субић*
- 2. Др Весна Параушић*
- 3. Др Весна Поповић*
- 4. Др Наташа Кљајић*
- 5. Др Бранко Михаиловић*
- 6. Др Антон Пушкарић*
- 7. Др Предраг Вуковић*
- 8. Др Зоран Симоновић*
- 9. Др Борис Кузман*
- 10. Др Светлана Рољевић*
- 11. Мр Биљана Грујић*
- 12. Мр Бојана Бекић*
- 13. Мр Лана Настић*
- 14. Мр Марко Јелочник*
- 15. Мр Славица Арсић*
- 16. Мр Радојица Сарић*
- 17. Мр Маријана Јовановић*
- 18. Мр Велибор Потребих*
- 19. Мр Нада Мијајловић*

**РЕШЕЊА ДОНЕТА У ПРОЦЕСУ ИЗРАДЕ
СТРАТЕГИЈЕ РАЗВОЈА ПОЉОПРИВРЕДЕ И
РУРАЛНОГ РАЗВОЈА ГРАДА СМЕДЕРЕВА ЗА
ПЕРИОД 2015-2020. ГОДИНА:**

Решење о образовању Партнерског форума и именовану председника, заменика председника и чланова Партнерског форума;

Решење о образовању Тима за координацију и именовану председника, заменика председника и чланова Тима за координацију;

Решење о образовању Радне групе за развој сектора пољопривреде и именовану председника, заменика председника и чланова радне групе;

Решење о образовању Радне групе за заштиту животне средине и именовану председника, заменика председника и чланова радне групе;

Решење о образовању Радне групе за рурални развој и именовану председника, заменика председника и чланова радне групе;

На основу члана 44. став 1. тачка 5. и члана 66. став 4. Закона о локалној самоуправи („Службени гласник Републике Србије“, број 129/2007 и 83/2014-др.закон) и члана 43. став 1. тачка 5. Статута града Смедерева („Службени лист града Смедерева“, број 2/2015-пречишћен текст),

Градоначелница града Смедерева, дана 25. септембра 2015. године, донела је

РЕШЕЊЕ

О ОБРАЗОВАЊУ ПАРТНЕРСКОГ ФОРУМА ЗА ИЗРАДУ СТРАТЕГИЈЕ РАЗВОЈА ПОЉОПРИВРЕДЕ И РУРАЛНОГ РАЗВОЈА ГРАДА СМЕДЕРЕВА ЗА ПЕРИОД 2015.-2020. ГОДИНЕ И ИМЕНОВАЊУ ПРЕДСЕДНИКА, ЗАМЕНИКА ПРЕДСЕДНИКА И ЧЛАНОВА ПАРТНЕРСКОГ ФОРУМА

I

Образује се Партнерски форум за израду Стратегије развоја пољопривреде и руралног развоја града Смедерева за период 2015.-2020. године да би се у процесу израде Стратегије развоја пољопривреде и руралног развоја локалне заједнице, укључили сви кључни и заинтересовани актери на подручју града Смедерева.

У Партнерски форум се именују:

- за председницу
др Јасна Аврамовић, градоначелница града Смедерева
- за заменика председнице
Бранче Стојановић, председник Скупштине града Смедерева
- за чланове:
  1. **Радиша Милић**, одборник Скупштине града Смедерева,
  2. **Бранко Милановић**, одборник Скупштине града Смедерева,
  3. **Мирко Ђурић**, члан Градског већа града Смедерева задужен за ресор месних заједница и инфраструктуре,
  4. **Здравка Ковачевић-Васић**, начелница Одељења за привреду, предузетништво, локални кономски развој и јавне набавке, у Градској управи града Смедерева,
  5. **Наташа Миладиновић**, шефица Одсека за пољопривреду у Градској управи града Смедерева,
  6. **Бојан Живковић**, председник Савета Месне заједнице Удовице,
  7. **Предраг Јанковић**, председник Савета Месне заједнице Лугавчина,
  8. **Томислав Миловановић**, председник Савета Месне заједнице Суводол,
  9. **Радомир Петковић**, председник Савета Месне заједнице Сараорци,
  10. **Вида Евстратијев**, руководилац лабораторијске службе у ПССС - Стручна служба Смедерево у Коларима,
  11. **Драгомир Јовановић**, Катарина комерц доо Смедерево,
  12. **Љуба Јелисијевић**, Удружење воћара Златно Брдо Удовице,
  13. **Тодор Лазовић**, ЈТЛ Златиборац ДОО Михајловац.

2.

II

Задатак Партнерског форума из тачке I овог Решења је да укључи представнике Градске управе (руководиоце, начелнике), пољопривредне произвођаче, предузетнике и правна лица из области пољопривреде и прехранбене индустрије, као и становништво које обавља делатност у области непољопривредних активности са подручја града Смедерева.

Такође Партнерски форум разматра и усваја сва припремљена документа радних група на коју је Тим за координацију дао сагласност.

III

Рок за реализацију задатка Партнерског форума из тачке II овог Решења је 180 (стоосамдесет) дана од дана доношења овог Решења.

IV

Решење у препису доставити: именованима преко Одсека за пољопривреду, Одељењу за привреду, предузетништво, локални економски развој и јавне набавке, Одсеку за пољопривреду, документацији и архиви.

Број 320-184/2015-07

У Смедереву, 25. септембра 2015. године

ГРАДОНАЧЕЛНИЦА
ГРАДА СМЕДЕРЕВА

Јасна Аврамовић
др Јасна Аврамовић

На основу члана 44. став 1. тачка 5. и члана 66. став 4. Закона о локалној самоуправи („Службени гласник Републике Србије“, број 129/2007 и 83/2014-др.закон) и члана 43. став 1. тачка 5. Статута града Смедерева („Службени лист града Смедерева“, број 2/2015-пречишћен текст),

Градоначелница града Смедерева, дана 25. септембра 2015. године, донела је

РЕШЕЊЕ

О ОБРАЗОВАЊУ ТИМА ЗА КООРДИНАЦИЈУ ЗА ИЗРАДУ СТРАТЕГИЈЕ РАЗВОЈА ПОЉОПРИВРЕДЕ И РУРАЛНОГ РАЗВОЈА ГРАДА СМЕДЕРЕВА ЗА ПЕРИОД 2015 -2020. ГОДИНА И ИМЕНОВАЊУ ПРЕДСЕДНИКА, ЗАМЕНИКА ПРЕДСЕДНИКА И ЧЛАНОВА ТИМА

I

Образује се Тим за координацију за израду Стратегије развоја пољопривреде и руралног развоја града Смедерева за период 2015-2020. година који чине изабрани представници радних група за израду Стратегије развоја пољопривреде и руралног развоја локалне заједнице.

У Тим за координацију се именују:

- за председника

Душан Михајловић, председник Радне групе за развој сектора пољопривреде, самостални стручни сарадник у Одсеку за пољопривреду,

- за заменицу председника

Весна Милић, заменица председника Радне групе за развој сектора пољопривреде, самостални стручни сарадник у Одсеку за пољопривреду

- за чланове:

1. **Тања Крчум**, председница Радне групе за заштиту животне средине, шефица Групе за заштиту животне средине у Одсеку за урбанистичко – грађевинске, послове саобраћаја и заштите животне средине
2. **Александар Мрдаковић**, заменик председнице Радне групе за инспекцију заштите животне средине, инспектор у Групи за инспекцију заштите животне средине
3. **Мирослав Степановић**, председник Радне групе за рурални развој, шеф Одсека за месне заједнице
4. **Милош Милосављевић**, заменик председника Радне групе за рурални развој, председник Савеза спортова Смедерево

II

Задатак Тима из тачке I овог Решења је да управља, организује и координира радом радних група у процесу планирања, да даје сагласност на сва припремљена документа радних група и да их прослеђује Партнерском форуму на даље разматрање и усвајање.

2.

III

Рок за реализацију задатка Тима за координацију из тачке II овог Решења је 120 (стодвадесет) дана од дана доношења овог Решења.

IV

Решење у препису доставити: именованима преко Одсека за пољопривреду, Одељењу за привреду, предузетништво, локални економски развој и јавне набавке, Одсеку за пољопривреду, документацији и архиви.

Број 320-186/2015-07

У Смедереву, 25. септембра 2015. године

ГРАДОНАЧЕЛНИЦА
ГРАДА СМЕДЕРЕВА

Јасна Аврамовић
др Јасна Аврамовић

На основу члана 44. став 1. тачка 5. и члана 66. став 4. Закона о локалној самоуправи („Службени гласник Републике Србије“, број 129/2007 и 83/2014-др.закон) и члана 43. став 1. тачка 5. Статута града Смедерева („Службени лист града Смедерева“, број 2/2015-пречишћен текст),

Градоначелница града Смедерева, дана 25. септембра 2015. године, донела је

РЕШЕЊЕ

О ОБРАЗОВАЊУ РАДНЕ ГРУПЕ ЗА РАЗВОЈ СЕКТОРА ПОЉОПРИВРЕДЕ ЗА ИЗРАДУ СТРАТЕГИЈЕ РАЗВОЈА ПОЉОПРИВРЕДЕ И РУРАЛНОГ РАЗВОЈА ГРАДА СМЕДЕРЕВА ЗА ПЕРИОД 2015-2020. ГОДИНА И ИМЕНОВАЊУ ПРЕДСЕДНИКА, ЗАМЕНИКА ПРЕДСЕДНИКА И ЧЛАНОВА РАДНЕ ГРУПЕ

I

Образује се Радна група за развој Сектора пољопривреде за израду Стратегије развоја пољопривреде и руралног развоја града Смедерева за период 2015-2020. година да би се у процесу израде Стратегије развоја пољопривреде и руралног развоја локалне заједнице, укључили сви кључни и заинтересовани актери на подручју града Смедерева.

У Радну групу се именују:

- за председника

Душан Михајловић, самостални стручни сарадник у Одсеку за пољопривреду, у Градској управи града Смедерева,

- за заменицу председника

Весна Милић, самостални стручни сарадник у Одсеку за пољопривреду, у Градској управи града Смедерева,

- за чланове:

1. **Горан Павловић**, стручни сарадник за ратарство и повртарство у ПССС – Стручна служба Смедерево у Коларима,

2. **Горан Лукић**, директор Земљорадничке задруге Михајловац у Михајловацу,

3. **Топлица Николић**, директор Земљорадничке задруге Агротоле у Михајловацу,

4. **Љуба Јелисијевић**, председник Удружења воћара Златно Брдо Удовице,

5. **Радослав Лукић**, председник Удружења сточара Капија Шумадије Михајловац,

6. **Тодоровић Небојша**, пољопривредни произвођач из Удовица,

7. **Дејан Миленковић**, пољопривредни произвођач из Удовица,

8. **Миладин Виторовић**, директор Текстилно-технолошке и пољопривредне школе „Деспот Ђурађ“ Смедерево

II

Задатак Радне групе из тачке I овог Решења је да изврши детаљну анализу из области пољопривредне делатности на територији локалне заједнице, као и да идентификује заједничке економске циљеве и активности у оквиру ове области које треба укључити у Стратегију развоја пољопривреде и руралног развоја локалне заједнице.

2.

III

Рок за реализацију задатка Радне групе за развој сектора пољопривреде из тачке II овог Решења је 90 (деведесет) дана од дана доношења овог Решења.

IV

Решење у препису доставити: именованима преко Одсека за пољопривреду, Одељењу за привреду, предузетништво, локални економски развој и јавне набавке, Одсеку за пољопривреду, документацији и архиви.

Број 320-188/2015-07

У Смедереву, 25. септембра 2015. године

ГРАДОНАЧЕЛНИЦА
ГРАДА СМЕДЕРЕВА

Др Јасна Аврамовић
др Јасна Аврамовић

На основу члана 44. став 1. тачка 5. и члана 66. став 4. Закона о локалној самоуправи („Службени гласник Републике Србије“, број 129/2007 и 83/2014-др.закон) и члана 43. став 1. тачка 5. Статута града Смедерева („Службени лист града Смедерева“, број 2/2015-пречишћен текст),

Градоначелница града Смедерева, дана 25. септембра 2015. године, донела је

РЕШЕЊЕ

О ОБРАЗОВАЊУ РАДНЕ ГРУПЕ ЗА ЗАШТИТУ ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ ЗА ИЗРАДУ СТРАТЕГИЈЕ РАЗВОЈА ПОЉОПРИВРЕДЕ И РУРАЛНОГ РАЗВОЈА ГРАДА СМЕДЕРЕВА ЗА ПЕРИОД 2015-2020. ГОДИНА И ИМЕНОВАЊУ ПРЕДСЕДНИКА, ЗАМЕНИКА ПРЕДСЕДНИКА И ЧЛАНОВА РАДНЕ ГРУПЕ

I

Образује се Радна група за заштиту животне средине за израду Стратегије развоја пољопривреде и руралног развоја града Смедерева за период 2015-2020. година да би се у процесу израде Стратегије развоја пољопривреде и руралног развоја локалне заједнице, укључили сви кључни и заинтересовани актери на подручју града Смедерева.

У Радну групу се именују:

- за председницу

Тања Крчум, шефица Групе за заштиту животне средине у Одсеку за урбанистичко – грађевинске, послове саобраћаја и заштите животне средине

- за заменика председнице

Александар Мрдаковић, инспектор у Групи за инспекцију заштите животне средине у Одсеку за инспекцијске послове

- за чланове:

1. **Мирјана Николић**, самостални стручни сарадник у Групи за заштиту животне средине у Одсеку за урбанистичко – грађевинске, послове саобраћаја и заштите животне средине
2. **Мирјана Дабић**, самостални стручни сарадник у Групи за инспекцију животне средине у Одсеку за инспекцијске послове
3. **Славица Радивојевић**, руководилац Групе за инспекцију заштите животне средине у Одсеку за инспекцијске послове
4. **Славица Стојкић**, стручни сарадник за заштиту биља у ПССС - Стручна служба Смедерево у Коларима

II

Задатак Радне групе из тачке I овог Решења је да изврши детаљну анализу из области заштите животне средине(екологије) на територији локалне заједнице, као и да идентификује заједничке циљеве у оквиру ове области које треба укључити у Стратегију развоја пољопривреде и руралног развоја локалне заједнице.

III

Рок за реализацију задатка Радне групе за заштиту животне средине из тачке II овог Решења је 90 (деведесет) дана од дана доношења овог Решења.

IV

Решење у препису доставити: именованима преко Одсека за пољопривреду, Одељењу за привреду, предузетништво, локални економски развој и јавне набавке, Одсеку за пољопривреду, документацији и архиви.

Број 320-187/2015-07

У Смедереву, 25. септембра 2015. године

РАДОНАЧЕЛНИЦА
ГРАДА СМЕДЕРЕВА
Јасна Аврамовић
Др Јасна Аврамовић

На основу члана 44. став 1. тачка 5. и члана 66. став 4. Закона о локалној самоуправи („Службени гласник Републике Србије“, број 129/2007 и 83/2014-др.закон) и члана 43. став 1. тачка 5. Статута града Смедерева („Службени лист града Смедерева“, број 2/2015-пречишћен текст),

Градоначелница града Смедерева, дана 25. септембра 2015. године, донела је

РЕШЕЊЕ

О ОБРАЗОВАЊУ РАДНЕ ГРУПЕ ЗА РУРАЛНИ РАЗВОЈ, ЗА ИЗРАДУ СТРАТЕГИЈЕ РАЗВОЈА ПОЉОПРИВРЕДЕ И РУРАЛНОГ РАЗВОЈА ГРАДА СМЕДЕРЕВА ЗА ПЕРИОД 2015-2020. ГОДИНА И ИМЕНОВАЊУ ПРЕДСЕДНИКА, ЗАМЕНИКА ПРЕДСЕДНИКА И ЧЛАНОВА РАДНЕ ГРУПЕ

I

Образује се Радна група за рурални развој, за израду Стратегије развоја пољопривреде и руралног развоја града Смедерева за период 2015-2020. година да би се у процесу израде Стратегије развоја пољопривреде и руралног развоја локалне заједнице, укључили сви кључни и заинтересовани актери на подручју града Смедерева.

У Радну групу се именују:

- за председника

Мирослав Степановић, шеф Одсека за месне заједнице у Градској управи града Смедерева

- за заменика председника

Милош Милосављевић, председник Савеза спортова Смедерево

- за чланове:

1. **Предраг Милошевић**, самостални стручни сарадник у Одсеку за пољопривреду у Градској управи града Смедерева
2. **Бојан Лукић**, представник Културно-уметничког друштва Михајловац,
3. **Бранка Јовановић**, Удружење жена „ЈАБУКА“ Удовице,
4. **Драгана Дабић**, Удружење жена „ПРЕЛО“ Лугавчина,
5. **Снежана Хранисављевић**, Удружење жена „СВЕТИ ТРИФУН“ Сараорци,
6. **Милош Ђорђевић**, директор Центра за социјални рад Смедерево,
7. **др Светлана Михаиљ Јовановић**, вршилац дужности директора Дома здравља „Смедерево“ у Смедереву,
8. **Мирјана Ћосић**, директорка Предшколске установе „Наша Радост“ Смедерево,
9. **Горан Јовшић**, представник Туристичке организација града Смедерева.

II

Задатак Радне групе из тачке I овог Решења је да укључи представнике Градске управе града Смедерева (руководиоце, начелнике), пољопривредне произвођаче, предузетнике и правна лица из области пољопривреде и прехранбене индустрије, као и становништво које обавља делатност у области непољопривредних активности са подручја града Смедерева. Такође Радна група разматра и усваја сва припремљена документа радних група која је усвојио Тим за координацију.

2.

III

Решење у препису доставити: именованима преко Одсека за пољопривреду, Одељењу за привреду, предузетништво, локални економски развој и јавне набавке, Одсеку за пољопривреду, документацији и архиви.

Број 320-189/2015-07

У Смедереву, 25. септембра 2015. године

ГРАДОНАЧЕЛНИЦА
СТРАДА СМЕДЕРЕВА
Јасна Аврамовић
др Јасна Аврамовић

САДРЖАЈ

АКРОНИМИ И СКРАЋЕНИЦЕ	1
УВОД	3
МЕТОДОЛОГИЈА И ПРИНЦИПИ ИЗРАДЕ СТРАТЕГИЈЕ	6

ПРВИ ДЕО

I СОЦИО-ЕКОНОМСКА АНАЛИЗА СТАЊА У СЕКТОРУ ПОЉОПРИВРЕДЕ И РУРАЛНИМ ПОДРУЧЈИМА ГРАДА СМЕДЕРЕВА	14
1.1. ОПШТИ ПОДАЦИ.....	14
1.1.1. Административни и географски положај	14
1.1.2. Историјат	15
1.1.3. Демографске карактеристике	16
1.1.4. Карактеристике насељске мреже	17
1.1.5. Структура администрације града Смедерева	18
1.2. ОСНОВНИ МАКРОЕКОНОМСКИ ИНДИКАТОРИ.....	20
1.2.1. Основни макроекономски индикатори Републике Србије	20
1.2.2. Структура привреде града Смедерева	21
1.2.3. Значај пољопривреде и агроиндустрије у структури привреде Града	23
1.2.4. Тенденције на тржишту рада	25
1.3. ПРИРОДНИ УСЛОВИ И РЕСУРСИ И ЗАШТИТА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ.....	27
1.3.1. Рељеф и педолошке карактеристике.....	27
1.3.2. Основни климатски индикатори	29
1.3.3. Хидрографска мрежа и водни ресурси	30
1.3.4. Коришћење пољопривредног земљишта	31
1.3.4.1. Катастарске културе и класе пољопривредног земљишта.....	31
1.3.4.2. Динамичка обележја начина коришћења пољопривредног земљишта	32
1.3.4.3. Коришћено пољопривредно земљиште пољопривредних газдинстава	33
1.3.4.4. Структура земљишних поседа и уређење пољопривредног земљишта	34
1.3.4.5. Расположено земљиште по власништву и закупу	36
1.3.5. Шумски фонд и ловни потенцијал.....	37
1.3.6. Минерални ресурси и обновљиви извори енергије	39
1.3.7. Заштита животне средине, биодиверзитета и предела.....	42

1.4. РАДНИ ПОТЕНЦИЈАЛ У ПОЉОПРИВРЕДИ И ТРАНСФЕР ЗНАЊА И ИНОВАЦИЈА	49
1.4.1. Основне карактеристике домаћинства.....	49
1.4.2. Породична пољопривредна газдинства.....	50
1.4.3. Трансфер знања и иновација.....	53
1.5. ПРОИЗВОДЊА И ТРЖИШТЕ ПОЉОПРИВРЕДНИХ ПРОИЗВОДА	56
1.5.1. Ратарска производња	56
1.5.2. Производња поврћа и печурака.....	59
1.5.3. Воћарско виноградарска производња.....	63
1.5.4. Сточарство.....	70
1.5.5. Органска производња	74
1.5.6. Агротехничка опремљеност.....	75
1.5.7. Тржишни ланац пољопривредних производа	76
1.5.8. Земљорадничке задруге и удружења пољопривредника	79
1.5.9. Складишни и дорадни капацитети у пољопривреди	84
1.5.10. Прерада пољопривредних производа.....	85
1.6. ДИВЕРСИФИКАЦИЈА РУРАЛНЕ ЕКОНОМИЈЕ	88
1.6.1. Прерада пољопривредних производа.....	90
1.6.2. Рурални туризам и остали видови туризма у руралним насељима	90
1.6.3. Народна радиност и стари занати	93
1.6.4. Активности у шумарству и обрада дрвета.....	94
1.6.5. Узгој рибе за продају	94
1.7. ИНФРАСТРУКТУРА	96
1.7.1. Водопривредна инфраструктура	96
1.7.1.1. Водоснабдевање, канализациона мрежа и пречишћавање отпадних вода.....	96
1.7.1.2. Одводњавање и заштита од поплава.....	98
1.7.1.3. Наводњавање пољопривредног земљишта.....	99
1.7.2. Саобраћајна инфраструктура.....	101
1.7.3. Енергетска инфраструктура.....	103
1.7.4. Телекомуникациона инфраструктура	104
1.7.5. Управљање отпадом.....	105
1.8. СОЦИЈАЛНИ РАЗВОЈ	108
1.8.1. Васпитање и образовање	108
1.8.2. Здравствена и социјална заштита.....	110
1.8.3. Спорт.....	111
1.8.4. Култура	112
1.9. ИНВЕСТИЦИЈЕ И ФИНАНСИРАЊЕ ПОЉОПРИВРЕДЕ И РУРАЛНОГ РАЗВОЈА	113
1.9.1. Инвестиције у области пољопривреде и руралног развоја.....	113
1.9.2. Буџетска подршка са нивоа Републике	114
1.9.3. Буџетска подршка на нивоу града Смедерева.....	116
1.9.4. Остали извори финансирања	118

II РЕЈОНИЗАЦИЈА ПОЉОПРИВРЕДЕ И ПРАТЕЋИХ ДЕЛАТНОСТИ НА ПОДРУЧЈУ ГРАДА СМЕДЕРЕВА 120

III SWOT АНАЛИЗА ПОЉОПРИВРЕДЕ И РУРАЛНОГ РАЗВОЈА ГРАДА СМЕДЕРЕВА 123

ДЕО ДРУГИ

IV ВИЗИЈА, СТРАТЕШКИ ЦИЉ И КЉУЧНИ ПРАВЦИ РАЗВОЈА ПОЉОПРИВРЕДЕ И РУРАЛНИХ ПОДРУЧЈА ГРАДА СМЕДЕРЕВА ДО 2020 131

V СПЕЦИФИЧНИ СТРАТЕШКИ ЦИЉЕВИ ПО ПРИОРИТЕТНИМ ПОДРУЧЈИМА ПОЉОПРИВРЕДНЕ И ПОЛИТИКЕ РУРАЛНОГ РАЗВОЈА ГРАДА СМЕДЕРЕВА ДО 2020 134

VI МЕРЕ И АКТИВНОСТИ ПО ПРИОРИТЕТНИМ ПОДРУЧЈИМА ПОЉОПРИВРЕДНЕ И ПОЛИТИКЕ РУРАЛНОГ РАЗВОЈА ГРАДА СМЕДЕРЕВА ДО 2020..... 135

6.1.ПРИОРИТЕТНО ПОДРУЧЈЕ А. ПОЉОПРИВРЕДНА ПРОИЗВОДЊА И ПЕРАДА.....135

6.2.ПРИОРИТЕТНО ПОДРУЧЈЕ Б. ОДРЖИВИ РУРАЛНИ РАЗВОЈ.....140

6.3 ПРИОРИТЕТНО ПОДРУЧЈЕ В. УНАПРЕЂЕЊЕ РУРАЛНЕ ЕКОНОМИЈЕ 143

VII ПОТЕНЦИЈАЛНИ ИЗВОРИ ФИНАНСИРАЊА 148

7.1. БУЏЕТСКА СРЕДСТВА РЕПУБЛИКЕ И ГРАДА.....148

7.2. ПРЕТПРИСТУПНА ПОМОЋ ЕУ ЗА РУРАЛНИ РАЗВОЈ 150

7.3. ОСТАЛИ ИЗВОРИ ФИНАНСИРАЊА 152

VIII ИМПЛЕМЕНТАЦИЈА, ЕВАЛУАЦИЈА И НАДЗОР 154

8.1. ИМПЛЕМЕНТАЦИЈА.....154

8.2. ЕВАЛУАЦИЈА И НАДЗОР 156

РЕФЕРЕНЦЕ 158

АНЕКС

АКРОНИМИ И СКРАЋЕНИЦЕ

БДВ	Бруто додата вредност
БДП	Бруто домаћи производ
ГМО	Генетски модификовани организми
ГРЈ	Годишње радне јединице
ЕУ	Европска унија
ЗПП	Заједничка пољопривредна политика
ИЕП	Институт за економику пољопривреде
ИПАРД	Инструмент претприступне помоћи за рурални развој
ЈЛС	Јединица локалне самоуправе
ЈП	Јавно предузеће
КО	Катастарска општина
КПЗ	Коришћено пољопривредно земљиште
МПЗЖС	Министарство пољопривреде и заштите животне средине
МСПП	Мала и средња предузећа и предузетници
МЗ	Месна заједница
НППР	Национални програм за рурални развој
НВО	Невладина организација
ОИЕ	Обновљиви извори енергије
ПССС	Пољопривредно саветодавна и стручна служба

ПГ	Пољопривредна газдинства
ПЛП	Правна лица и предузетници
ППГ	Породично пољопривредно газдинство
РЗС	Републички завод за статистику
РРА	Регионална развојна агенција
СТО	Светска трговинска организација
ТО	Туристичка организација
PDO	(енг. Protected Designation of Origin) – име/ознака порекла
PGI	(енг. Protected Geographical Indication) – географска ознака
SWOT	енг. <i>Strengths</i> (снаге), <i>Weaknesses</i> (слабости), <i>Opportunities</i> (шансе), <i>Threats</i> (претње)

УВОД

Основни правци развоја пољопривреде Републике Србије дефинисани су Стратегијом пољопривреде и руралног развоја Републике Србије за период 2014–2024. година (Службени гласник РС, број 85/2014), Законом о пољопривреди и руралном развоју (Службени гласник РС, бр. 41/09 и 10/13 – и др. закон), Законом о подстицајима у пољопривреди и руралном развоју (Службени гласник РС, број 10/2013, 142/2014, 103/2015) и Националним програмом за прихватање правних тековина ЕУ 2014-2018. (Канцеларија за европске интеграције, јул 2014.).

Територија Града Смедерева и њен пољопривредни и рурални развој су пред важним изазовима у предстојећем дугорочном раздобљу. Глобализација тржишта, либерализација трговине, а посебно јасно опредељење наше земље за европске интеграције, захтева ново дефинисање улоге и значаја сектора пољопривреде и производње хране, као и развоја руралних подручја. Савремено позиционирање политике руралног развоја подразумева њено израстање на основама политике равномерног регионалног развоја и истовремено ослањање на јединствено постављене мере аграрне политике, структурне политике, индустријске политике, политике развоја терцијалног сектора, здравства, инфраструктуре и политике заштите животне средине на одређеном подручју (Богданов, 2007).

Сходно претходном, доношење *Стратегије развоја пољопривреде и руралног развоја града Смедерева за период 2015-2020. година* даће одговор на кључна питања у сектору производње хране и развоју руралних подручја града Смедерева, као и јасне смернице будућег одрживог и конкурентног пољопривредног и руралног развоја.

Стратешко планирање је процес који помаже локалним властима да реализују своје развојне визије, постављањем циљева и задатака на систематичан начин (Богданов, Богуновић, 2015.). Њиме се идентификују одлуке и циљеви који су фундаменатални и произилазе из стратешких проблема, предузимају се кораци како би се догодило оно што желимо и ствара се систем који је способан да у дужем временском периоду флексибилно и ефикасно одговори на ненадане изазове и промене у динамичном окружењу, као што су веће природне катастрофе, економске кризе и шокови, системски дебаланси и сл. (Ибидем).

Значај стратешког планирања развоја пољопривреде и руралних подручја од стране ЈЛС у Србији последњих година је нагло порастао, а разлог томе су решења предвиђена Законом о подстицајима у пољопривреди и руралном развоју (Службени гласник РС, бр. 41/09 и 10/13 – и др. закон), којим је дата могућност органима АП и ЈЛС *да могу* да утврђују мере подршке за спровођење пољопривредне политике за подручје територије АП и ЈЛС, осим директних плаћања (а која се не односе на регресе за трошкове складиштења у јавним складиштима и регресе за репродуктивни материјал и то само за вештачко осемењавање), као и мере политике руралног развоја за подручје територије АП и ЈЛС (члан 13)¹. Овим чланом се прецизира да се средства за спровођење

¹ У складу са правилима финансирања подршке пољопривреди, која Србија мора да прихвати током приступања ЕУ, ЈЛС могу да утврђују и суфинансирају средствима локалног буџета све врсте подстицаја у пољопривреди и руралном развоју (директна плаћања; подстицаји мерама руралног развоја; посебни подстицаји; кредитна подршка), при чему, од директних плаћања, ЈЛС имају право да пољопривредницима обезбеђују *само регрес за трошкове складиштења у јавним складиштима и регрес за вештачко осемењавање* (Службени гласник РС, број 10/2013, 142/2014, 103/2015).

дозвољених мера подршке у оквиру пољопривредне и политике руралног развоја обезбеђују у буџету АП и ЈЛС и користе у складу са годишњим Програмом мера подршке за спровођење пољопривредне политике и политике руралног развоја, који доноси надлежни орган АП, односно ЈЛС, уз претходну сагласност ресорног министарства². Покрајински и локални органи власти у обавези су да МПЗЖС Републике Србије достављају и Извештаје о спровођењу мера пољопривредне политике и политике руралног развоја најкасније до 31.03. текуће за претходну годину.

У процесу годишњег програмирања буџетске подршке пољопривреди и руралном развоју на нивоу ЈЛС, важно је да се избегне финансирање истих мера/инвестиционих активности средствима из више извора финансирања (буџетска средства ЈЛС/Републике/АП/ИПАРД фондови)³. Наиме, ЈЛС у програмирању буџетске подршке пољопривреди и руралном развоју морају навести за сваку меру везу са националним програмима за рурални развој и пољопривреду (њихово усвајање се очекује у наредном периоду), односно комплементарност сваке појединачне мере са овим националним програмима, као и начине провере могућег двоструког финансирања истих захтева корисника (Службени гласник РС, број 111/15).

У контексту претходног, Градска управа града Смедерева на годишњем нивоу доноси Програм мера подршке за спровођење пољопривредне политике и политике руралног развоја за територију града Смедерева. Овај документ, уз претходно добијену сагласност ресорног министарства (које прописује и његов образац и садржину), усваја Скупштина града Смедерева. Посредством њега и буџетске подршке са нивоа Града, реализују се мере подршке и инвестиционе активности у области пољопривреде и руралног развоја, а у складу са потребама пољопривредних произвођача на целокупној територији Града.

Стратегија развоја пољопривреде и руралног развоја града Смедерева за период 2015-2020. година јесте документ који доприноси једнообразном и комплементарном систему подршке пољопривреди и руралном развоју на нивоу ЈЛС у Србији (кроз увођење јединствене терминологије, начина дефинисања мера и пратећих активности и сл.). Поред тога, градским административним структурама, укљученим у процес програмирања буџетске подршке пољопривреди и руралном развоју, олакшава се акционо (оперативно) планирање⁴, у складу са:

- националном регулативом, односно обавезом израде и усвајања годишњих Програма мера подршке пољопривреди и руралном развоју за ниво ЈЛС, према Правилнику о изменама Правилника о обрасцу и садржини програма подршке за спровођење пољопривредне политике и политике руралног развоја и Обрасцу извештаја о спровођењу мера пољопривредне политике и политике руралног развоја (Службени гласник РС, број 111/15) и
- правилима ЕУ (посебно са правилима за спровођење ИПАРД програма).

² Према Правилнику о изменама Правилника о обрасцу и садржини програма подршке за спровођење пољопривредне политике и политике руралног развоја и Обрасцу извештаја о спровођењу мера пољопривредне политике и политике руралног развоја (Службени гласник РС, број 111/15).

³ Корисник подстицаја (пољопривредно газдинство) може добити средства само од једне стране, тј, из једног извора финансирања.

⁴ Ово планирање подразумева припрему и реализацију мера, активности и програмских докумената за краћи временски период, а у циљу превазилажења јасно идентификованих специфичних проблема или остваривања краткорочних циљева развоја.

Предложена приоритетна подручја деловања пољопривредне и политике руралног развоја града Смедерева, као и мере подршке и пратеће активности у оквиру ових подручја (везаних за достизање дефинисаних стратешких циљева), који су дати у *Стратегији развоја пољопривреде и руралног развоја града Смедерева за период 2015-2020. година*, усклађени су са:

- националним циљевима и регулативом у овој области,
- новим смерницама заједничке европске пољопривредне политике за период 2014-2020.,
- препорученим начелима и методологијом за израду стратешких докумената у области пољопривреде и руралног развоја, датих у Приручнику за програмирање буџетске подршке пољопривреди и руралом развоју у ЈЛС (Богданов, Богуновић, 2015),
- специфичним локалним потребама и приоритетима развоја.

Ефикасна реализација стратешког документа, односно развојних пројекта у области пољопривреде и руралног развоја града Смедерева, подразумева:

- даље јачање људских и материјалних капацитета Градске управе града Смедерева у процесу планирања, буџетирања и управљања пољопривредним и руралним развојем,
- постизање заједничког договора и усклађених и заједничких активности великог броја учесника у процесу развоја пољопривреде и оснаживања руралних подручја (веће активности удружења пољопривредника и других удружења у руралним подручјима),
- јачање предузетничког духа, како становништва, тако и Градске управе града Смедерева;
- јачање партнерстава јавног и приватног сектора, формирање и економско јачање ЛАГ-ова, како би били оспособљени да преузму иницијативу за локални економски и рурални развој и сл.

Поред тога, имплементација стратешког документа у области пољопривреде и руралног развоја града Смедерева зависиће и од институционалног амбијента и пословног окружења и климе у коме се одвија развој пољопривреде и руралних подручја Србије уопште (макроекономска и политичка стабилност, успостављање ефикасног система финансирања и осигурања пољопривредне производње, успостављање нових и техничко опремање већ формираних националних референтних лабораторија, ефикасно функционисање тржишта пољопривредно прехранбених производа и инпута за пољопривреду и сл.)⁵.

---

⁵ На локалне стратешке планове у великој мери утичу законска решења, подзаконска акта, уредбе, одлуке итд., али исто тако и бројне званичне и полужваничне одлуке, односи и партнерства (Богданов, Богуновић, 2015.).

МЕТОДОЛОГИЈА И ПРИНЦИПИ ИЗРАДЕ СТРАТЕГИЈЕ

ЦИЉ И ЗНАЧАЈ ИЗРАДЕ СТРАТЕГИЈЕ

Стратегија развоја пољопривреде и руралног развоја града Смедерева за период 2015-2020. година (у даљем тексту Стратегија) има задатак да буде основни водич који ће усмеравати акције и напоре свих носилаца пољопривредног и руралног развоја на територији града Смедерева. Резултат је рада Института за економику пољопривреде Београд; Одељења за привреду, предузетништво, локални економски развој и јавне набавке града Смедерева; Одсека за пољопривреду града Смедерева и свих заинтересованих субјеката из области пољопривреде и руралних подручја града Смедерева.

Овај стратешки документ представља одраз локалне аграрне политике, усклађене са националном аграрном политиком и политиком руралног развоја ЕУ (Regulation of EC on support for rural development, Regulation EU, No 1305/2013), који:

- Даје одговор како природне претпоставке, добар географски положај и друге предности града Смедерева „преточити“ у специјализовану, високо продуктивну и конкурентну пољопривредну производњу и развијена рурална подручја, а за добробит свих становника Смедерева (акивних пољопривредника, некомерцијалних пољопривредних газдинстава и других);
- Даје смернице и слику будућег одрживог и конкурентног пољопривредног и руралног развоја града Смедерева: како би сектор производње хране и села требало да изгледа у будућености, у ком правцу би се пољопривреда требало развијати и сл.

Доношењем Стратегије остварују се **бројни циљеви** на нивоу Града и самих пољопривредних произвођача и других заинтересованих актера (кључних учесника) у сектору пољопривреде и руралног развоја:

- Градске административне структуре (пре свега Одсек за пољопривреду града Смедерева) добијају оквир пољопривредног и руралног развоја, који је подлога формулисању мера у политици буџетске подршке развоју пољопривреде и руралних области, чиме се олакшава акционо (оперативно) планирање⁶, односно годишње програмирање буџетске подршке пољопривреди и руралном развоју;
- Град Смедерево и пољопривредни и други субјекти добијају основ за конкурисање ка финансијским средствима буџета Републике, фондова ЕУ и других програма (GIZ, Светска банка), а за потребе реализације различитих пројеката у домену пољопривреде и руралног развоја;
- Стратегија даје основу за развој међуопштинске и међурегионалне сарадње;
- Даје основу за успостављање јавно приватних партнерских односа у области пољопривреде и руралног развоја (сарадња Града са заинтересованим пољопривредницима, МСПП, јавним предузећима, образовно научним институцијама, финансијским институција и сл.);
- Успоставља се равнотежа/баланс између економских интереса (економске исплативости пољопривреде, високе продуктивности, конкурентности, високе зараде пољопривредника) и потреба заштите животне средине и социјалне заштите становништва које живи у руралним подручјима.

⁶ Оперативно планирање обухвата припрему и реализацију мера и активности за краћи временски период, у циљу превазилажења уочених проблема или остваривања краткорочних циљева.

МЕТОДОЛОГИЈА ИЗРАДЕ СТРАТЕГИЈЕ

У процесу израде Стратегије коришћене су фазе и принципи *стратегујског менаџмента*, који се у литератури дефинише као процес планирања, организовања, вођења и контроле напора, који улажу чланови организације у коришћењу свих ресурса те организације, да би се постигли њени најзначајнији циљеви (Stoner, Friman, Gilbert, 2000). Најзначајнији елементи процеса стратегијског менаџмента јесу (Тодоровић, Ђуричин, Јаношевић, 2003):

- Анализа и пројекција интерних могућности организације;
- Анализа и предвиђање окружења;
- Усмеравање, кроз дефинисање визије и мисије организације;
- Дефинисање циљева;
- Идентификовање критичних фактора успеха;
- Идентификовање и оцена стратегијских опција и избор стратегије;
- Имплементација стратегије;
- Контрола и ревизија.

Стратегија, као један од елемената процеса стратегијског менаџмента, дефинише се као избор *најбољег начина* на који предузеће остварује жељене циљеве и постављене планове, а у контексту оптималног комбиновања његових ресурса и фактора окружења (Thompson, Strickland, 2001).

Посматрано на нивоу ЈЛС и сектора пољопривреде и руралних подручја, стратешко планирање је процес који помаже локалним властима да реализују своје развојне визије, постављањем циљева и задатака на систематичан начин (Богданов, Богуновић, 2015.). Њиме се идентификују одлуке и циљеви који су фундаменатални и произилазе из стратешких проблема, предузимају се кораки како би се догодило оно што желимо и ствара се систем производње хране и руралног развоја, који је способан да у дужем временском периоду флексибилно и ефикасно одговори на ненадане изазове и промене у динамичном окружењу, као што су веће природне катастрофе, економске кризе и шокови, системски дебаланси и сл. (Ибидем). *Стратегија* је избор најбољег начина (предузимање најбољих мера и активности) у управљању и коришћењу природних ресурса, ресурса ЈЛС, као и кључних учесника у развоју пољопривреде и руралних подручја, која помаже локалним властима и свим заинтересованим странама у развоју пољопривреде и руралних подручја, да остваре дефинисану визију и циљеве развоја, односно да предузимају кораке како би се жељена будућност остварила.

SWOT матрица сектора пољопривреде и руралних подручја града Смедерева (која представља систематизацију анализе интерних/локалних ресурса, односно снага и слабости, као и шанси и претњи окружења), као аналитичка техника, представља важан оквир за спровођење стратешког планирања, односно за дефинисање:

- Визије развоја пољопривреде и одрживог руралног развоја;
- Стратешког циља;
- Развојних приоритета пољопривредне политике и политике руралног развоја;
- Специфичних стратешких циљева по развојним приоритетима;
- Мера и активности по развојним приоритетима пољопривредне и политике руралног развоја.

Приликом тумачења SWOT матрице пољопривреде и руралног развоја града Смедерева важно је имати у виду следеће:

- **Снаге** града Смедерева, пољопривредних произвођача и свих заинтересованих актера у пољопривредном и руралном развоју, као и **шансе** које „нуди“ домаће и светско окружење/тржиште - представљају позитивне развојне факторе, које би град Смедерево требало да искористи за развој пољопривреде и руралних подручја у наредном периоду;
- **Слабости** града Смедерева, пољопривредних произвођача и свих заинтересованих актера у пољопривредном и руралном развоју, као и **претње** домаћег и иностраног окружења - представљају негативне развојне факторе (факторе који коче развој), које град Смедерево и пољопривредници морају, пре свега, разумети, предвидети и на одговарајући начин реаговати, како би негативан утицај ових фактора умањили у највећој могућој мери и/или њихов утицај „преиначили“ у шансе развоја.

Приликом израде Стратегије коришћени су следећи извори података:

- Истраживања РЗС: резултати Пописа пољопривреде, 2012., за ниво насеља; резултати Пописа становништва, домаћинства и станова, 2011.; други објављени подаци у годишњацима и саопштењима и сл.;
- Законских, стратешких и других докумената у области пољопривреде и руралног развоја за ниво Републике, ЕУ, града Смедерева;
- Истраживања домаћих и страних аутора и институција у области пољопривреде и руралног развоја;
- Годишњи програми мера за спровођење пољопривредне политике и политике руралног развоја за подручје града Смедерева;
- Годишњи програми заштите, уређења и коришћења пољопривредног земљишта на територији града Смедерева;
- Извештаји са фокус група, односно радних група за развој сектора пољопривреде, развој руралне економије и заштиту животне средине, као и извештаји са састанака Партнерског форума. Ови састанци су одржавани у просторијама Градске управе града Смедерева и ПССС „Смедерево“, у Коларима у терминима: 03.11.2015. година, 23.12.2015. година, 28.01.2016. и 05.04. 2016. година;
- Анкетна истраживања (у форми интервјуа, односно непосредног усменог и личног испитивања; телефонске анкете и сл.) водећих произвођача и развојно оријентисаних пољопривредних газдинстава и других субјеката и учесника у руралним подручјима, како би се добио увид у квалитативне аспекте стања у анализираној области.

ПРОЦЕС РАДА

Документ *Стратегија развоја пољопривреде и руралног развоја Града Смедерева за период 2015-2020. година*, у процесу израде прошао је све уобичајене и предвиђене фазе и поступке који обезбеђују да он буде заснован на реалној и критичкој анализи, на реалној процени ресурса, те на свеобухватној и респектабилној сагласности широког круга актера. Процес израде Стратегије укључивао је следеће активности:

- Почетне организационе припреме, дефинисања задатака истраживачког тима, успостављање одговарајуће сарадње на терену, усклађивања методолошких поступака и одређивања носилаца активности;

- Прикупљање података и информација (на терену, посредством РЗС, града Смедерва и сл.);
- Обраду података и утврђивање трендова производње, социјалног развоја, фазвоја физичке инфраструктуре у руралним подручјима и сл;
- Израда SWOT матрице пољопривреде и руралних подручја града Смедерева;
- Дефинисање визије и стратешког циља;
- Фокусирање, односно дефинисање приоритетних праваца деловања пољопривредне и политике руралног развоја;
- Дефинисање специфичних стратешких циљева по приоритетним подручјима деловања пољопривредне и политике руралног развоја;
- Дефинисање мера и активности по развојним приоритетима/приоритетним подручјима;
- Прецизирање потенцијалих извора финансирања предложених мера и активности;
- Предлагање начина имплементације, евалуације и надзора у реализацији Стратегије;
- Јавна расправа (јавна презентација и расправа одржана је 30.06.2016. у просторијама Градске управе града Смедерева), након чега су оцењене све примедбе, предлози за измене или допуне, а оно што је било могуће и за шта је Партнерски форум оценио да је оправдано и примењиво, уграђено је у текст *Стратегије*;
- Предлагање Стратегије Скупштини града Смедерева на усвајање.

У наставку се презентују *документа* која су усвојена током процеса израде Стратегије:

- Одлука о покретању израде Стратегије развоја пољопривреде и руралног развоја града Смедерева за период 2015-2020. година;
- Решење о образовању Тима истраживача за координацију за израду Стратегије (интерни документ Института за економику пољопривреде, Београд);
- Решење о образовању и именовању председника и чланова Партнерства за стратешки развој (Партнерски форум);
- Решење о именовању чланова Тима за координацију за израду Стратегије;
- Решење о именовању чланова Радне групе за развој сектора пољопривреде;
- Решење о именовању чланова Радне групе за заштиту животне средине;
- Решење о именовању чланова Радне групе за рурални развој;
- Одлука о упућивању на Јавну расправу нацрта Стратегије развоја пољопривреде и руралног развоја града Смедерева за период 2015-2020. година.

За потребе израде Стратегије формирана су и одговарајућа тела, са прецизираним улогама и задацима током израде Стратегије, која се презентују у наставку.

Партнерски форум, који је укључио:

- градоначелницу града Смедерева (као председницу Партнерског форума),
- председника Скупштине града Смедерева,
- изабране одборнике Скупштине града Смедерева,
- изабране чланове Градског већа,
- запослене у Одељењу за привреду, предузетништво, локално економски развој и јавне набавке у Градској управи града Смедерева (начелница овог Одељења, запослени у Одсеку за пољопривреду итд),
- председнике Савета месних заједница,

- запослене у ПССС „Смедерево“, Колари;
- представнике значајнијих пољопривредних предузећа, удружења и сл.

Тим за координацију чине изабрани представници радних група за израду Стратегије, а задатак овог тима јесте да управља, организује и координира радом радних група у процесу планирања, да усваја сва припремљена документа радних група и да их прослеђује Партнерству на даље разматрање и усвајање. Тим за координацију у свом раду обезбеђује логистичку подршку Партнерству, бави се административним потребама процеса планирања, обезбеђује техничку подршку и обједињује напоре свих сегмента потребних за ефикасан рад на стратешком планирању. Чланови Тима за координацију су председници и заменици председника: (а) Радне групе за сектор пољопривреде; (б) Радне групе за заштиту животне средине; (в) Радне групе за рурални развој.

Радне групе. Њихов задатак је да изврше детаљну анализу стања и потреба у следећим областима: пољопривредна производња, животна средина, рурални развој, као и да идентификују заједничке економске циљеве и активности, проблеме и потенцијалне шансе и правце развоја у сектору пољопривреде и руралног развоја. У складу са овим формиране су три радне групе:

- **Радна група за развој сектора пољопривреде.** Чланови су: запослени у Одсеку за пољопривреду Градске управе града Смедерева и Фонду за развој пољопривреде града Смедерева, затим изабрани представници ПССС „Смедерево“, представници задружног сектора, удружења пољопривредника, пољопривредни произвођачи итд.
- **Радна група за заштиту животне средине.** Чланови су: представници Групе за заштиту животне средине у Одсеку за урбанистичко грађевинске, послове саобраћаја и заштите животне средине града Смедерева; представници Групе за инспекцију заштите животне средине у Одсеку за инспекцијске послове града Смедерева; представници ПССС „Смедерево“;
- **Радна група за рурални развој** (физичка и социјална инфраструктура, непољопривредна економија и сл.). Чланови ове Радне групе су: представници Одсека за пољопривреду у Градској управи града Смедерева, представници Одсека за месне заједнице у Градској управи града Смедерева, директор Центра за социјални рад „Смедерево“, в.д. директора Дома здравља „Смедерево“, представници спортских друштава и савеза, културно уметничких друштава, цивилног сектора (удружења), представник Туристичке организације града Смедерева, представници образовног сектора и сл.

ПРИНЦИПИ РАДА

Израда Стратегије захтева комплексан приступ и истраживање, што се може обезбедити само тимским радом интердисциплинарног састава. Стога, један од основних принципа на којима се заснивала израда Стратегије јесте **принцип партнерства** у њеном формулисању и предлагању имплементације. То значи да су сви релевантни актери, као што су представници локалне самоуправе, њених структура, представници реалног сектора (предузећа, предузетници, произвођачи), представници цивилног сектора (пословна удружења, невладине организације) и сви други актери били укључени у процес креирања и формулисања овог документа. На овом принципу су и формиране радне групе за различите секторе, које су узеле учешћа у оцени елемената анализе стања, као и оцени перспектива развоја пољопривреде и руралног развоја града Смедерева за наредни период.

Сходно претходном, може се рећи да је Стратегија документ заснован на **општем консензусу** о жељеним достигнућима развоја пољопривреде и руралног развоја града Смедерева, из којег јасно произилазе обавезе, не само за град Смедерево и његове органе, него и за све субјекте унутар ове локалне самоуправе.

Принцип усклађености са стратешким документима. Стратегија јесте документ који доприноси једнообразном и комплементарном систему подршке пољопривреди и руралном развоју на нивоу ЈЛС у Србији (кроз увођење јединствене терминологије, начина дефинисања мера и пратећих активности и сл.). Усклађена је са следећим законским, планским, стратешким и другим документима у овој области:

- **Националним циљевима и регулативом:** Закон о пољопривреди и руралном развоју (Службени гласник РС, бр. 41/09 и 10/13 – и др. закон), Закон о подстицајима у пољопривреди и руралном развоју (Службени гласник Републике Србије, број 10/2013, 142/2014 и 103/2015); обавеза израде и усвајања годишњих Програма мера подршке пољопривреди и руралном развоју за ниво ЈЛС (Службени гласник РС, број 111/15); Национални програм за прихватање правних тековина ЕУ 2014-2018. (Канцеларија за европске интеграције, јул 2014.); Стратегија пољопривреде и руралног развоја Републике Србије за период 2014-2020. година (Службени гласник РС број 85/14);
- **Правилима ЕУ:** новим смерницама заједничке европске пољопривредне политике за период 2014-2020. (Regulation of EC on support for rural development, Regulation EU, No 1305/2013;), **правилима за спровођење ИПАРД програма за Србију** (Службени гласник РС, број 30/2016);
- **Стратешким и планским документима на локалном нивоу:** Стратегија развоја пољопривреде на територији града Смедерева за период 2008-2013. Година (Службени лист града Смедерева број 6/2008); Стратешки план локалног економског развоја града Смедерева за период 2009-2014. године (Службени лист града Смедерева, број 4/2010 и 7/2014); Просторни план града Смедерева 2010-2015-2020. (Службени лист града Смедерева, број 3/2011);
- **Препорученим начелима и методологијом за израду стратешких докумената** у области пољопривреде и руралног развоја, датих у Приручнику за програмирање буџетске подршке пољопривреди и руралом развоју у ЈЛС (Богданов, Богуновић, 2015).

Уз уважавање ових докумената, а **сагледавањем и уважавањем специфичних локалних потреба и приоритета развоја**, град Смедерево добија стратешки документ у коме је **развој пољопривреде и руралних подручја усаглашен са националним и европским циљевима и локалним приоритетима.**

ИЗВРШНИ САДРЖАЈ

Садржај документа конципиран је у **два дела**. Први део Стратегије изложен је у три поглавља:

- **Социо-економска анализа стања у сектору пољопривреде и руралним подручјима града Смедерева**, као реална подлога за идеје и смернице какав се развој жели у будућности. Ову анализу, уз истраживачки тим, разматрао је **Партнерски форум, као и радне групе**, које су биле прво место где су презентовани резултати анализе;
- **Рејонизација пољопривреде и пратећих делатности на подручју града Смедерева**, која је дата у складу са хетерогеним природним, ресурсним и агро-

еколошким капацитетом простора, структурним, техничко-технолошким и социоекономским обележјима пољопривредне производње и развоја локалних заједница и решењима утврђеним у просторно-планским документима;

- **SWOT анализа** пољопривреде и руралног развоја града Смедерева (синтеза претходна два поглавља), где се анализирају снаге, слабости, шансе и претње пољопривредног и руралног развоја на територији града Смедерева.

Други део Стратегије структуриран је по следећим поглављима:

- **Дефинисање визије, стратешког циља и кључних праваца** развоја пољопривреде и руралних подручја града Смедерева до 2020. године;
- **Фокусирање, односно дефинисање приоритетних подручја** деловања пољопривредне и политике руралног развоја и **специфичних стратешких циљева** у оквиру ових подручја;
- Дефинисање стратегије, односно **мера и активности по приоритетним подручјима пољопривредне и политике руралног развоја** града Смедерева до 2020. године;
- **Потенцијални извори финансирања** мера и активности у области пољопривреде и руралног развоја града Смедерева до 2020.;
- **Имплементација, евалуација и надзор** током реализације Стратегије.

ДЕО ПРВИ

I СОЦИО-ЕКОНОМСКА АНАЛИЗА СТАЊА У СЕКТОРУ ПОЉОПРИВРЕДЕ И РУРАЛНИМ ПОДРУЧЈИМА ГРАДА СМЕДЕРЕВА

1.1. ОПШТИ ПОДАЦИ

1.1.1. Административни и географски положај

Смедерево има *статус града* (Службени гласник РС, број 129/2007 и 18/2016) и налази се у Подунавској области, региона Јужне и Источне Србије (Табела 1).

Табела 1. Административно подручје града Смедерева, основни подаци, 2015.

	Област	Регион	Површина	Бр. насељених места ²	Број становника, 2011.	Бр. КО
Град Смедерево	Подунавска ¹	Јужна и Источна Србија	484 км ²	28	108.209	30

¹ Област чине град Смедерево и општине Велика Плана и Смедеревска Паланка.

² На територији града Смедерева налази се једно насељено место градског карактера (Смедерево) и 27 осталих насеља (сеоских или полу-урбаних): Бадљевица, Биновац, Водањ, Враново, Врбовац, Вучак, Добри До, Друговац, Колари, Ландол, Липе, Лугавчина, Луњевац, Мала Крсна, Мало Орашје, Михајловац, Осипаоница, Петријево, Радинац, Раља, Сараорци, Сеоне, Скобаљ, Суводол, Удовице, Шалинац и Кулич (Службени лист града Смедерева број 2/2015).

Извор: Општине и региони у Републици Србији, 2015, РЗС, Београд.

Према Закону о Просторном плану Републике Србије од 2010. до 2020. (Службени гласник РС, бр. 88/2010), Смедерево је:

- функционално, географски и културно историјски повезан са *градом Београдом* (који је најснажније административно и функционално подручје Р. Србије);
- формира *метрополитенску осовину Београд – Нови Сад* и представља (заједно са Пожаревцем) *субсистем спољног прстена београдског метрополитенског региона*;
- припада категорији општина и градова *највишег степена урбанизације* (поред београдске агломерације и градских центара Нови Сад, Ниш, Крагујевац и Ужице).

Простор града Смедерева захвата благо заталасано низијско подручје јужног обода Панонског басена, у крајњем *североисточном делу Шумадије* и простире се непосредно испред ушћа Велике Мораве у Дунав, при чему Дунав чини северну, а Велика Морава источну границу територије.

Слика 1. Географски положај града Смедерева

Извор: http://www.smederevo.org.rs/OPSTINA-SMEDEREVO-Geografski-polozaj_67_cir

Најзначајнија предност Смедерева је изузетно повољан саобраћајно географски положај (Слика 1). Припада, као једна од дунавских капија, дунавском појасу (коридор VII), као и појасу коридора X, дуж Мораве (Службени гласник РС, бр. 88/2010). Поседује и најсевернију луку, која може да прими црноморске бродове (Службени лист града Смедерева број 3/2011). Ипак, Смедерево није успело да искористи повољан саобраћајно географски положај и да се профилише као лучни град и мултимодално саобраћајно чвориште (Ибидем).

1.1.2. Историјат

Смедерево има богато културно наслеђе и историјски континуитет од праисторије, преко антике и средњег века до данашњих дана⁷. Посебан значај добија почетком 15. века у доба деспота Ђурђа Бранковића, када постаје последња престоница српске средњовековне државе, седиште црквеног и привредног живота, са значајем који тада премашује локалну и регионалну димензију. Ђурађ Бранковић (син Вука Бранковића и Маре Лазаревић, кћерке кнеза Лазара) преузео је српски престо 1427. године и на челу српске државе одржао се скоро тридесет година, балансирајући

између интереса великих сила. Овај владар остао је без престонице 1428. године (Београд је морао да врати Мађарима, а Крушевац су држали Турци), те је одлучио да подигне нови град. За подизање нове српске престонице затражио је одобрење турског султана, који му је дозволу дао тек пошто је Ђурађ објаснио да ће нов град служити за одбрану од Мађара. Трвђава је брзо подигнута (1430. је изграђен Мали град, а 1439. и Велики град), а у њеном зидању велики напор и рад уложио је српски народ, који је био присиљен на куличење (народ је за све недаће оптужио спрску деспотицу Гркињу Јерину, која је добила епитет „проклета Јерина“). Трвђава је саграђена саграђена по узору на Цариградску тврђаву, на ушћу реке Језаве у Дунав, као троугана грађевина на 11 ха површине (Слика 2). Турско освајање Смедерева (1459.) означило је пад српске Деспотовине (која је већ била турски вазал) и почетак директне отоманске власти над Србијом, која је уз краће прекиде трајала све до Првог српског устанка. Након пада у турске руке Смедерево задржава шири регионални значај, као седиште санџаката све до 1521. године. Када су Турци 1521. године заузели Београд, његова територије припојена је Смедеревском санџаку, а седиште је пресељено у Београд.

За време Првог српског устанка у обновљеној српској држави Смедерево има значајну улогу као седиште највише народне установе „Правитељствујушчи совјет сербски“ (од 1805-1807.), али и као развијено градско насеље, трговачко седиште и главни град Смедеревске нахије. Током 1813. године, после слома Карађорђевог устанка, Турци поново заузимају град, а заувек га напуштају тек 1867. године, када предају кључеве града Љубомиру Узун Мирковићу. За време Првог и Другог светског рата Смедерево је

Слика 2. Смедеревска тврђава

Извор: <http://okud-jerina.org.rs/srbi-kroz-vekovе/>

⁷ Извори: Живановић (1923), Јиричек (1978), Стојанчевић (1980, 1981), Петрановић (1992), Спремић (1994), Младеновић (2003), Новаковић (2003), Симоновић (2003), Николић (2003), Зиројевић (2007).

доста разорено, посебно током Другог светског рата (1941. године Смедерево је доживело катастрофалну експлозију која је значајно разорила град).

1.1.3. Демографске карактеристике

Према подацима Пописа становништва, домаћинства и станова у 1981, 1991, 2002. и 2011. години, број становника у сеоским и периурбаним насељима (тзв. „остала“ насеља) има тенденцију пада (Табела 2). У овим насељима раст становништва бележе само приградска насеља, односно насеља у у периурбаном прстену (Табела 1 у Анексу).

Табела 2. Број становника по насељеним местима града Смедерева у периоду 1981-2011.

Насеље	Године				Стопа (%)		
	1981	1991	2002	2011	1991/ 1981	2002/ 1991	2011/ 2002
Град Смедерево	107.366	115.617	109.809	108.209	7,7	-5,0	-1,5
– Градско насеље	55.369	63.884	62.805	64.175	15,4	-1,7	2,2
– Остала насеља	51.997	51.733	47.004	44.034	-0,5	-9,1	-6,3
Учешће становништва у осталим насељима у укупном броју (%)	48,4	44,7	42,8	40,7	-	-	-

Извор: Попис становништва, домаћинства и станова у Србији за одговарајуће године, РЗС.

Старосна структура становништва у Смедереву (Табела 3) повољнија је у односу на ниво Републике Србије и на нивоу градског насеља и на нивоу осталих насеља.

Табела 3. Старосна структура становништва у Р. Србији и граду Смедереву, 2011.

	Становништво млађе од 15 година (%)	Становништво старије од 65 година (%)	Индекс старења ^{1/}	Просечна старост (год.)
Република Србија	14,3	17,4	124,6	42,2
– градско насеље	14,5	15,6	114,1	41,3
– остала насеља	13,9	20,1	140,4	43,6
Град Смедерево	15,4	14,9	102,4	40,8
– градско насеље	15,5	13,8	95,8	40,2
– остала насеља	15,3	16,5	112,0	41,6

^{1/} Однос броја старог (60 и више година) и младог (0-19 година) становништва.

Извор: Попис становништва, домаћинства и станова у Србији 2011, РЗС.

Образовна структура становништва у Смедереву неповољнија је посматрано у односу на ниво Републике Србије, а поређењем градског насеља и осталих насеља у граду Смедереву уочава се знатно неповољнија образовна структура становништва у сеоским и периурбаним насељима (Табела 4).

Табела 4. Образовна структура становништва^{1/} у Р. Србији и граду Смедереву, 2011. (%)

	Без школе и са непотпуним основним образовањем	Основно образовање	Средње образовање	Више и високо образовање
Република Србија	13,7	20,8	48,9	16,2
– градско насеље	7,0	16,0	53,4	23,2
– остала насеља	23,4	27,7	42,4	6,1
Град Смедерево	13,9	24,6	49,4	11,6
– градско насеље	8,9	19,4	55,0	16,3
– остала насеља	21,2	32,1	41,3	4,7

^{1/} Становништво старо 15 и више година.

Извор: Попис становништва, домаћинства и станова у Србији 2011., РЗС.

Негативан тренд кретања становништва у осталим насељима (сеоским и периурбаним) на подручју града Смедерева у наредном периоду може означавати лимитиран радни потенцијал и бити ограничавајући фактор развоја пољопривреде и инвестиционих улагања, поготово за развој воћарства, повртарске производње у заштићеном простору, органске пољопривреде и сточарства. Такође, овакав тренд може утицати на смањење броја радне снаге на породичним пољопривредним газдинствима, као и на погоршавање њене старосне и образовне структуре, те ће планиран развој пољопривреде захтевати веће ангажовање постојеће радне снаге.

1.1.4. Карактеристике насељске мреже

Градско насеље Смедерево има високу густину насељености (преко 1600 ст/км², видети Табелу 2 у Анексу) и вишеструку улогу (Службени лист града Смедерева број 3/2011):

- нодуса или чворишта високог степена централитета,
- центра функционалног подручја, који умрежава и насеља општина Смедеревска Паланка и Велика Плана и
- центра урбане агломерације.

Остала насеља града Смедерева (Табела 2 у Анексу) имају просечну густину насељености 100 ст/км² (2011. година). Густину насељености мању од 150 ст/км², чиме се према ОЕСД критеријуму руралности за локални ниво (ниво насеља), сврставају у *рурална насеља*, имају: Бадљевица, Биновац, Водањ, Врбовац, Добри До, Друговац, Колари, Ландол, Липе, Лугавчина, Луњевац, Мала Крсна, Мало Орашје, Михајловац, Осипаоница, Сараорци, Сеоне, Скобаљ, Суводол и Шалинац^{8,9}.

Највећи број *осталих насеља* има преко 1.000 становника, а граница рационалног улагања у ревитализацију су управо насеља већа од 1.000 становника, са аспекта комуналних и других улагања у квалитет живота (Службени лист града Смедерева број 3/2011).

Остала насеља условно могу се посматрати у контексту три веће природно-географске целине укупне територије Града, при чему су прва и трећа целина насеља погодни за интензивно воћарство, виноградарство и ратарство, док је друга целина погодна за интензивно ратарство и сточарство (Службени лист града Смедерева, број 3/2011):

1. *Подунавски појас* - насеља чији се атари налазе између тока Дунава и реке Раље, односно северно од аутопута Београд – Ниш. У овом појасу развијени су градски центар и неколико приградских разређено-збијених села са релативно хомогеним сеоским територијама;

⁸ Према (Богданов, 2007), универзална, опште прихваћена дефиниција за раздвајање руралних и урбаних типова насеља не постоји, већ земље према својим специфичним условима и потребама бирају индикаторе за разврставање типова насеља. Општи проблем везан за методолошка разграничења појма руралности и типологију руралних подручја је *одабир територијалне јединице посматрања*. Велики број индикатора се (чак и у богатим националним статистикама) прати само на националном и регионалном нивоу, а пројекција ових индикатора на ниже територијалне јединице је често немогућа или недовољно поуздана.

⁹ Иако је густина насељености најчешће коришћен критеријум за дефинисање руралних подручја, дефинисањем типа подручја само на основу овог критеријума, изостављају се други важни утицаји (просторне карактеристике: положај у односу на град/велики административни центар, удаљеност од најзначајнијих садржаја; економске активности: економски профил подручја, доходак, пропорција становништва која живи у градском насељу и сл.), што је често критиковано у литератури (Ранковић-Плазанић, 2015.).

2. *Подунавско-поморавски појас* - насеља чији су атари развијени у алувијалним равнима и терасама Дунава, Велике Мораве и Језаве. Овде су збијена села линеарно друмског типа, чија су грађевинска подручја већином у простору између магистралне пруге Мала Крсна-Велика Плана и тока Језаве, тј. дуж државних путева другог реда Смедерево-Смедеревска Паланка и Смедерево – Велика Плана (источни део територије);
3. *Шумадијска греда* (шумадијско побрђе) - насеља по благо заталасаним површина шумадијске греде, размештена јужно и југозападно од аутопута Београд-Ниш. Ова села су нешто разуђенија и разбијенија, карактерише их привредна неразвијеност, лоша саобраћајна повезаност, знатна удаљеност од административног центра и сл.

Сеоска насеља периурбаног прстена се трансформишу (деаграризују) под директним утицајем запошљавања њиховог становништва у самом Граду и индустријском предграђу у Радинцу. Највиши степен социоекономске трансформације имају насеља периурбаног прстена на линији Удовице, Петријево, Вучак, Колари, Раља, као и поморавска насеља развијена на линији Смедерево – Осипаоница. Тај простор постепено добија карактер урбано руралног континуума, а процес деаграризације (иако је делимично имао неплански и стихијски карактер) допринео је ширењу смедеревске агломерације (Службени лист града Смедерева, број 3/2011). Југозападни део административног подручја Смедерева је аграрно хомоген, са најнижим степеном социоекономске трансформације.

1.1.5. Структура администрације града Смедерева

У Граду се врше послови од непосредног интереса за грађане утврђени Уставом и законом, послови који су Граду поверени из оквира права и дужности Републике, као и други послови утврђени Статутом града Смедерева (Службени лист града Смедерева број 2/2015).

Органи града Смедерева су (Службени лист града Смедерева број 2/2015, Слика 3):

- **Скупштина града.** Највиши орган Града, који чине *одборници*, које грађани бирају на непосредним изборима. Скупштина града, између осталог, доноси програм развоја Града и појединих делатности; доноси прописе и друге опште акте; оснива службе, јавна предузећа, установе и организације утврђене статутом Града и врши надзор над њиховим радом; именује и разрешава управни и надзорни одбор и директоре јавних предузећа, установа, организација и служби, чији је оснивач и даје сагласност на њихове статуте; бира и разрешава градоначелника, и на предлог градоначелника, бира заменика градоначелника и чланове Градског већа и сл.;

Слика 3. Структура градске власти

Извор: <http://www.smederevo.org.rs/>

- **Градоначелник.** Извршни орган Града; бира га Скупштина града из реда одборника, на предлог председника Скупштине града; градоначелник, између осталог, представља и заступа Град, наредбодавац је за извршење буџета, усмерава и усклађује рад Градске управе и сл.;
- **Градско веће.** Извршни орган Града; чине га градоначелник, заменик градоначелника, као и 9 чланова Градског већа, које бира Скупштина града; кандидате за чланове Градског већа предлаже кандидат за градоначелника; градоначелник је председник Градског већа; између осталог, Градско веће предлаже статут, буџет и друге одлуке и акте које доноси Скупштина; извршава одлуке и друга акта Скупштине града, врши надзор над радом Градске управе, поставља и разрешава начелника и заменика начелника Градске управе и сл.;
- **Градска управа.** Између осталог, припрема нацрте прописа и других аката које доноси Скупштина града, градоначелник и Градско веће; извршава одлуке и друге акте Скупштине града, градоначелника и Градског већа; Акт о унутрашњем уређењу и систематизацији Градске управе доноси начелник уз претходну сагласност Градског већа; Акт о организацији Градске управе доноси Скупштина града, на предлог Градског већа; у Градској управи града Смедерева организован је већи број унутрашњих организационих јединица, одељења и служби, чије руководиоце поставља начелник; начелник за свој рад и рад Управе одговара Скупштини града и Градском већу.

Ради задовољавања потреба и интереса грађана у градским насељима и селима образују се месне заједнице, а могу се образовати и други облици месне самоуправе. Град Смедерево има регистрованих 38 месних заједница и 26 месних канцеларија (Општине и региони у Р. Србији 2015.).

Градска управа града Смедерева требало би да обезбеди синергију активности свих субјеката, институција, јавних предузећа, као и развојних политика које имају додирних тачака са пољопривредним ресурсима и руралним подручјима. Најзначајнију улогу требало би да има *Одељење за привреду, предузетништво, локални економски развој и јавне набавке* и у оквиру њега *Одсек за пољопривреду, Канцеларија за локално економски развој, Одсек за привреду и регистрацију привредних субјеката*. Наравно, значајну улогу требало би да имају и друга одељења Градске управе града Смедерева и други одсеци, као што су Одсек за месне заједнице; Одсек за урбанистичко, грађевинске, послове саобраћаја и заштиту животне средине; Одсек за друштвену бригу о деци; Одсек за социјалну и здравствену заштиту и сл.

1.2. ОСНОВНИ МАКРОЕКОНОМСКИ ИНДИКАТОРИ

1.2.1. Основни макроекономски индикатори Републике Србије

Транзиција у Србији отпочела је 2000. године, када су се стекли основни предуслови за њено спровођење. Либерализација трговинских односа и капиталног биланса омогућила је интегрисање економског система Србије у међународне финансијске и робне токове. Започете промене у домену економије, иако су под дејством многобројних фактора који на њих имају амортизационо дејство, попримиле су карактер иреверзибилних процеса. Према званичним подацима (РЗС, Министарство финансија Р. Србије, Народна банка Р. Србије, 2015) евидентирани се следеће тенденције основних макроекономских индикатора Републике Србије:

- Процењено је да укупне економске активности у 2015. години, мерене *брuto домаћим производом и исказане у сталним ценама*, имају реални раст од 0,8% у односу на претходну годину. Посматрано по делатностима, реални раст бруто додате вредности имају: сектор прерађивачке индустрије, сектор грађевинарства и сектор снабдевања електричном енергијом, гасом и паром. Реални пад бруто додате вредности забележен је у сектору пољопривреде, сектору јавних услуга и осталих услуга;
- *Потрошачке цене* у децембру 2015. године, у поређењу са истим месецом претходне године, повећане су 1,5%. Просечан годишњи раст износи 1,9%;
- *Промет робе у трговини на мало* у новембру 2015. године у односу на новембар 2014. године, већи је у текућим ценама за 0,9%, а у сталним ценама за 2,3%;
- *Индустријска производња* у периоду јануар–новембар 2015. године, у поређењу са истим периодом 2014. године, већа је за 7,9%;
- *Укупна спољнотрговинска робна размена за јануар – новембар 2015. године* нижа је за 11,1% у односу на исти период претходне године (нижа је вредност извоза робе за 9,9%, а увоза за 12,0%). Пад извоза и увоза, као и укупне спољнотрговинске размене, изражено у доларима, резултат је јачања ове валуте, како у односу на динар, тако и у односу на евро;
- *Стопа незапослености* у периоду 2012-2015. година смањила се са 23,0% на 16,7%.
- *Стопа запослености* у III кварталу 2015. износила је 43,2%, при чему је стопа запослености за мушкарце 51,2%, а за жене 35,8%.
- *Јавни дуг Србије* на крају новембра 2015. године износио је 24,69 милијарде евра, што је 75,5% бруто домаћег производа. Јавни дуг Србије има денденцију раста: на крају 2014. године износио је 22,7 милијарди евра (70,9% БДП-а), а на крају 2013. 20,1 милијарду евра (59,6% БДП-а);
- *Девизне резерве Народне банке Србије* су на крају децембра 2015., према прелиминарним подацима, износиле 10376,5 милиона евра, што је у односу на исти месец 2014. године више за 469,3 милиона евра.

Неадекватан економски развој Србије детерминисан је бројним факторима, међу којима се издвајају неповољна структура привреде, губитак традиционалних тржишта, финансијска недисциплина, недовољно инвестирање и сл. Иако је после 2000-те године у Србији успостављен растући тренд инвестиција, оне су недовољне за трансформацију од „факторима вођене“ у „инвестицијама вучену“ привреду, коју карактерише одрживи развој (Портер, 1990). Последишно, досадашњи раст није одржив без значајног повећања инвестиција, а кључно питање Србије у наредном периоду јесте одрживи привредни раст, раст конкурентности привреде и предузећа и раст извоза. Комплетирање тржишних институција, посебно развој финансијских тржишта, развој

ефикасног тржишта роба и услуга (уз заштиту и јачање конкуренције на тржишту), изградња инфраструктуре, ефикаснија државна администрација и судство, смањење корупције – нужни су предуслови развоја стимулативног пословног окружења и раста инвестиција у Србији.

1.2.2. Структура привреде града Смедерева

С обзиром да статистички подаци за бруто додату вредност (БДВ)¹⁰ и бруто домаћи производ (БДП)¹¹ нису доступни на нивоу ЈЛС, у наставку се даје структура БДВ по делатностима за *ниво Подунавске области* (Табела 5).

Табела 5. Бруто додатa вредност/¹ по делатностима у Подунавској области, 2013.

Делатност	Вредност, мил. РСД	Структура, %
Пољопривреда, шумарство и рибарство	7894	19,1
Рударство, прерађивачка индустрија, снабдевање електричном енергијом, гасом и паром, снабдевање водом и управљање отпадним водама	2706	6,5
Грађевинарство	2599	6,3
Трговина на велико и мало и поправка моторних возила, саобраћај и складиштење, услуге смештаја и исхране	11058	26,7
Информисање и комуникације	516	1,2
Финансијске делатности и делатност осигурања	785	1,9
Пословање некретнинама	6016	14,5
Стручне, научне, иновационе и техничке делатности; Административне и помоћне услужне делатности	1608	3,9
Државна управа и обавезно социјално осигурање, образовање, здравствена и социјална заштита	7548	18,2
Уметност, забава и рекреација и остале услужне делатности	628	1,5
Укупно	41359	100,0

¹ БДВ се добија као разлика између вредности производње и међуфазне потрошње.

Извор: Статистички годишњак Републике Србије, 2015., страна 149

Структура привреде за ниво града Смедерева добијена је преко *индикатора запослености* (Табела 6) и на основу *тржишне анализе најзначајнијих предузећа у привреди*.

Табела 6. Економски активно становништво које обавља занимање према делатности у Смедереву, 2011.

Делатност	Запослени, бр.	Структура (%)
Прерађивачка индустрија	8946	29,1
Трговина на велико и трговина на мало; поправка моторних возила и мотоцикала	4188	13,6
Пољопривреда, шумарство, рибарство	3627	11,8
Образовање, здравствена и социјална заштита	3637	11,8
Државна управа и одбрана; обавезно социјално осигурање	2317	7,5
Грађевинарство	1704	5,5
Саобраћај и складиштење	1472	4,8
Снабдевање електричном енергијом, гасом, паром и снабдевање водом; управљање отпадним водама, контролисање процеса уклањања отпада и сл.	1110	3,6
Остале делатности (број запослених не прелази 2,5%)	3793	12,3
Укупно	30794	100,0

Извор: Попис становништва, домаћинстава и станова у Републици Србији, 2011. РЗС.

¹⁰ Бруто додатa вредност је износ који произвођач прима од купца за јединицу произведене робе и услуга, који искључује порезе и укључује примљене субвенције (РЗС, Србије).

¹¹ БДП је индикатор економских активности на нивоу целе земље, представља резултат производних активности резидентних институционалних јединица и једнак је суми њихових додатих вредности које се обрачунавају за све институционалне секторе. Добија се као збир бруто додатих вредности свих резидентних институционалних јединица, увећан за износ пореза на производе и умањен за износ субвенција на производе на нивоу укупне економије. Извор, РЗС Србије.

Према подацима Пописа становништва, домаћинстава и станова 2011. у структури економских активног становништва које обавља занимање у Смедереву највећи проценат становништва ангажован је у (Табела 6):

- прерађивачкој индустрији (29,1%),
- трговини (13,6%);
- пољопривреди (11,8%);
- образовању, здравственој и социјалној заштити (11,8%).

Према интерним подацима Одељења за привреду, предузетништво, локални економски развој и јавне набавке града Смедерева, већа и значајнија привредна друштва која успешно послују у Смедереву доминантно су у сектору црне металургије и металопрерађивачке индустрије, као и у пратећим делатностима ове индустрије. По значају и успешности издвајају се следећа предузећа:

- „Железара Смедерево“, д.о.о. Овај концерн црне металургије (производња и прерада челика) је највеће предузеће у Смедереву, које запошљава око 5.000 радника (у Смедереву око 4.600 радника) и представља значајног извозника (тренутно највеће извозно тржиште су земље бивше СФРЈ);
- „Danieli Systec Engineering d.o.o.“ Смедерево. Фирма има дугогодишње искуство у пројектовању, пуштању у погон и сервисирању система аутоматизације, електрике, електромоторних погона механике и хидраулике у индустрији и заузима респектабилну позицију на тржишту производње челика.
- „METECH“, д.о.о. Смедерево је фирма која је испоручилац комплетних пројеката, концепата и система направљених од челичних лимова, као и лаких лимова;
- „PKC Wiring Systems“, д.о.о. Смедерево (финска инвестиција, компанија основана новембра 2013. године, <http://www.pkcgroup.com>). Ради се о водећем светском произвођачу и испоручиоцу електродистрибутивних система највећим светским произвођачима возила. Планирано је да компанија запосли најмање 1.500 радника до краја 2016. године, а већ сада у њој ради 890 радника;
- „Интер-механика“, д.о.о. Смедерево (40 запослених), производња резервних делова за руднике, термоелектране, „Железару Смедерево“, ремонт теретних вагона и сл.;
- „Техногас“ некада, а после приватизације „Messer-Tehnogas“, а.д. Смедерево је водећи произвођач и дистрибутер техничких гасова (кисеоника и азота) у ширем региону;
- „Милан Благојевић“, а.д. Смедерево, предузеће је приватизовано 2005. године и бави се производњом шпорета на чврсто гориво. Запошљава око 400 радника. Половина производње усмерена је на извоз;
- „ТОМТ Trade“ д.о.о., Смедерево је водеће предузеће у региону које нуди широк спектар услуга речног транспорта, утовара и истовара расуте, чврсте, палетиране и других врста робе, изнајмљивање ауто-дизалица и радних машина, складиштење, као и услуге јавног царинског складиштења;

Градска управа Смедерева препознаје значај позитивне пословне климе (предвидивих и стимулативних услова привређивања) за инвестициона улагања, минимизирање ризика и трошкова пословања (Службени лист града Смедерева број 4/2010 и 7/2014), а Национална алијанса за локални економски развој (NALED) доделила је 2012. године сертификат граду Смедереву као граду са повољним пословним окружењем (добрим амбијентом за инвеститоре и домаћу привреду).

У наредном периоду унапређење привредне структуре Смедерева може се убрзати приливом средстава кроз инвестиције у нова предузећа и докапитализацију постојећих. Такође, инфраструктурно опремање индустријских зона и Индустријског парка, Зона слободне трговине, као и локалне олакшице и подстицаји, биће значајни за даљи раст и развој свеукупне привреде на територији града Смедерева.

1.2.3. Значај пољопривреде и агроиндустрије у структури привреде Града

Учешће бруто додате вредности (БДВ) пољопривреде у бруто домаћем производу (БДП) Републике Србије у периоду 2007-2014. година у просеку износи 6,6% (Економски рачуни пољопривреде у Републици Србији 2007-2014). Ово је знатно више учешће у поређењу са земљама ЕУ, где не прелази 2% (посебно у развијеним европским земљама). Значај и допринос пољопривреде БДП Србије посебно је велики када се делатности пољопривреде, прихода и вредност створена у прехранбеној индустрији, производњи пића и дувана.

С обзиром да РЗС не располаже економским рачунима пољопривреде на нивоу региона, области и ЈЛС, у наставку се ова тачка за град Смедерево анализира преко *индикатора запослености, факторских услова за развој пољопривреде, привредних друштава која послују у пољопривредно прехранбеном сектору и сл.*

Учешће *активних пољопривредника (економски активно становништво у сектору делатности А „Пољопривреда, шумарство и рибарство“)* у укупном економски активном становништву које обавља занимање у Смедерево износи 11,8%, што је ниже у поређењу са републичким нивоом и нивоом Подунавске области (Табела 7), а може се објаснити чињеницом да град Смедерево, према просторно-планским документима вишег реда, *припада урбаном, метрополитенском подручју града Београда*, те и пољопривредни и рурални развој у целини има метрополитенски (периурбани) карактер.

Табела 7. Број активних пољопривредника града Смедерева, 2011.

	Економски активно становништво	Број активних пољопривредника ¹	Учешће активних пољопривредника у економски активном становништву (%)
Република Србија	2.304.628	340.186	14,8
Београдска област	593.021	10.779	1,8
Подунавска област	57.086	8.532	14,9
Град Смедерево	30.794	3.627	11,8

¹ Запослени у сектору А „Пољопривреда, шумарство, рибарство“.

Извор: Попис становништва, домаћинства и станова у Србији 2011. (Економски активно становништво које обавља занимање према делатности).

Смедерево има *повољне факторске услове за развој пољопривреде*: квалитетно пољопривредно земљиште (добар морфолошки и педолошки састав земљишта), повољне климатске и хидролошке услови и сл. Вишевековна традиција пољопривреде, агролошки, климатски и едафски услови условили су да се простор Смедерева може поделити на: (а) *моравски део* - низијски простори дуж долине равни Велике Мораве, као и други терени где преовлађују плодна земљишта, где је доминантна ратарска, повртарска и сточарска производња; (б) *дунавско шумадијски део* - заталасан терен централног и западног дела територије, где доминирају воћарске културе и винова лоза (Службени лист града Смедерева број 3/2011). Поред тога, Смедерево има и значајну традицију у пољопривредној производњи и задругарству, на ширем тржишту окружења (подручје некадашње СФРЈ) смедеревски крај је познат по виноградарству и воћарству, као

и производњи вина, велика предност јесте и близина највећег потрошачког центра – града Београда и сл.

До почетка 2000. године у пољопривредно прехранбеном сектору успешно је пословао пољопривредни комбинат „Годомин“, које је било носилац воћарско виноградарске производње, производње вина и ракија, као и семенске производње пшенице и кукуруза. Одласком овог друштвеног предузећа у стечај (2005.), прерађивачка индустрија Града је изгубила *капацитете у преради грожђа и производњи вина и ракија, као и на лагеру и доради ратарских култура*, а због проблема пласмана сировине (грожђа), приватни сектор је искрчио значајне површине под виновом лозом, пре свега сорте Смедеревка (Службени лист града Смедерева број 6/2008).

Гашењем „Годомин“-а, примарна пољопривредна производња доминантно се одвија на сектору *породичних пољопривредних газдинстава*. Ових газдинстава је према подацима Пописа пољопривреде 2012. године 7.075 (99,5% укупног броја пољопривредних газдинстава¹²), а она располажу са 25.710 ха КПЗ (96,8% укупног КПЗ на територији града Смедерева). Правних лица и предузетника је 32, а у оквиру ових привредних субјеката је и пет земљорадничких задруга, које у садашњем тренутку активно функционишу. Претежна делатност ових задруга је ратарска, сточарска, повртарска и воћарска производња, односно трговина инпутима у пољопривреди и откуп тржних вишкова (жита, воћа итд). У питању су следеће задруге: ЗЗ „Михајловац“, Михајловац; ЗЗ „Зелена башта“, Сараоци; ЗЗ „Раља“ Раља; ЗЗ "Суводол", Суводол и ПЗ „Агроздравље" Раља. Успешно функционишу (посматрајући преко индикатора велики промет и/или велики број коопераната) само две задруге: ЗЗ „Михајловац“, Михајловац и ЗЗ „Зелена башта“, Сараоци.

У преради пољопривредних производа региструје се мањи број субјеката на сектору МСП:

- *Прерада меса* (кланице „Недељковић“, Смедерево, „Ћуран“, Михајловац, живинарска кланица „Ђорђевић“, Михаловац; „Бајан“, Михајловац);
- *Житарица* (млинови у Михајловацу и Радинцу);
- *Млека* („ЈТЛ Златиборац“, д.о.о., Михајловац);
- *Воћа и поврћа* („Агропрерада“, д.о.о., Мала Крсна);
- *Грожђа* (винарије „Јанко“, „Јерemiћ“, „Дионис“).

У прехранбеном сектору по значају и препознатљивости на тржишту издвајају се само две веће компаније: „Исхрана“, а.д. Смедерво (предузеће за производњу хлеба пецива, које запошљава око 240 радника) и “Фрувита“, д.о.о., Београд (погони у Луњевцу и Коларима), која се бави прерадом воћа и производњом воћних сокова и запошљава у Смедереву око 80 радника. *Током 2016. године очекује се отварање фабрике за прераду морске рибе. Град Смедерево изградио је производну халу од 3.200 м² (уз захтев за још 1.300 м²), а хала је издата немачкој фирми “РТС Germany”, која је један од водећих прерађивача морске рибе и плодава мора у Немачкој.*

¹² Пољопривредно газдинство је технички и економски самостална производна јединица која има јединствено управљање и на којој *привредно друштво, земљорадничка задруга, установа или друго правно лице, предузетник или породично пољопривредно газдинство* обавља пољопривредну производњу као примарну или секундарну делатност (Попис пољопривреде 2012. године у Републици Србији. *Методолошко упутство*).

У погледу развоја пољопривреде у наредном периоду важно ће бити развијање *прерађивачког сектора*, односно отварање капацитета, посебно на сектору МСПП, у области прераде меса, млека, воћа, поврћа. Такође ће бити значајно инвестирати у постројења за сортирање, паковање и стандардизацију воћа и поврћа (чиме се повећава квалитет производа и олакшава пласман), као и у процесе имплементације и сертификације система безбедности и квалитета хране.

1.2.4. Тенденције на тржишту рада

Генерално посматрано, на нивоу Републике Србије у протеклих неколико година дошло је до смањења броја запослених лица, при чему се број запослених у јавном сектору повећао (државна управа, здравство и образовање), а смањио број запослених лица у приватном сектору. Оваква ситуација у погледу запошљавања је неодржива дугорочно посматрано. Поред тога, постојање развијеног сивог тржишта рада, тј. рада на „црно“ у значајној мери може да утиче на сагледавање реалне слике, па самим тим и доношење погрешних закључака по овом питању. Слична ситуација је и на нивоу локалних самоуправа у земљи.

Број запослених. Од укупног броја запослених лица у Смедереву, 76% је запослено у правним лицима, а 24% чине приватни предузетници и лица запослена код њих (Општине и региони у Р. Србији, 2015). Према подацима РЗС (Општине и региони у Републици Србији за одговарајуће године), у периоду од 2010. до 2014. године, број запослених у Смедереву смањио се са 24.000 на 19.983. Истовремено је порасло учешће жена у укупном броју запослених са 35,6% на 43%. То повећање је последица повлачења U.S.Steel из железаре и по природи посла смањивање броја мушкараца на радним местима у железари.

Незапосленост. Иако је број незапослених лица у Србији након четири године повећања благо опао у 2014. години, у Смедереву је у истом периоду настављен тренд повећања броја незапослених (Табела 8).

Табела 8. Незапослена лица¹ и учешће незапослених жена у укупном броју незапослених у периоду 2010-2014.

Подручје	2010	%	2011	%	2012	%	2013	%	2014	%
Република Србија	729.520	52,7	738.756	52,1	754.603	51,5	769.546	51,1	723.621	51,0
Подунавска област	14.533	56,7	14.778	56,3	16.674	54,2	16.845	53,6	16.575	52,7
Град Смедерево	6.990	57,7	7.264	57,0	8.416	54,1	8.900	53,1	9.186	52,1

¹ Извор података: Национална служба за запошљавање. Стање на крају године (31.12)

Извор: Општине и региони у Републици Србији, 2011-2015. године, РЗС, Београд

Истовремено су се у Смедереву десили позитивни помаци:

- опало је учешће незапослених жена у укупном броју незапослених;
- код лица која први пут траже запослење (учешће у укупном броју незапослених континуирано се смањивало од 2010. године са 36,6% на 32,4% у 2014. години);
- код лица без квалификација (учешће у укупном броју незапослених континуирано се смањивао од 2010. године са 33,5% на 29,5% у 2014. год.).

Ово су изузетно позитивни помаци, с обзиром да је познато да ове категорије лица теже долазе до запослења.

Смањење броја незапослених лица било би веће да није присутна општа летаргија код локалног радно неактивног становништва, које одбија да се укључи у јавне радове и

програме стручне праксе. Требало би имати у виду да на смањење броја незапослених лица, поред инвестиционих улагања, односно отварања нових радних места од стране иностраних и домаћих компанија, могу да утичу и други фактори, који нису позитивни, попут мигрирања незапослених, пре свега, младих људи, у потрази за послом ка другим градовима или регионима, нпр. Београду, а што, управо, омогућава близина, односно геостратешка позиција града Смедерева.

На основу података РЗС о *висини просечне зараде без пореза и доприноса* (Табела 9), уочава се да просечна зарада у Смедереву мање расте у односу на просек у Републици. До 2012. године просечна зарада била је виша од просечне зараде у Републици Србији.

Табела 9. Просечне зараде¹ без пореза и доприноса, по запосленом (јануар-децембар), у периоду 2010-2014.

Подручје	2010.	2011.	2012.	2013.	2014.
Република Србија	34.142	37.976	41.377	43.932	44.530
Подунавска област	34.082	36.766	38.588	37.633	38.593
Град Смедерево	37.524	40.458	41.499	40.376	41.569

¹ Дефиниција зараде утврђена је на основу Закона о раду (Сл. гласник РС, број 24/2005 и 61/2005).

Извор: Општине и региони у Републици Србији, 2015. године, РЗС, Београд.

Када је реч о запошљавању, финска компанија „PKC Wiring System d.o.o.“ која производи ауто-каблове за наменску индустрију отворила је 2014. године своју фабрику у Смедереву, с планом запошљавања 1.500 људи до краја 2016. године, што представља значајан развојни потенцијал овог подручја (НСЗ, 2015). Поред ове значајне инвестиције, у наредном периоду очекује се долазак још неколико инвеститора, пре свега, из Италије, и отварање нових радних места, што ће утицати на повећање броја запослених лица.

Најугроженије групе незапослених лица су оне са завршеним III и IV степеном стручне спреме, као и лица старости између 45 и 54 година, а ситуација није боља ни када су у питању незапослена лица до 30 година старости. Град Смедерево системски се бори да смањи број незапослених лица кроз *Локални акциони план запошљавања*, који доноси Локални савет за запошљавање. Спровођењем овог акционог плана реализују се мере које су усмерене, пре свега, на категорије које се веома тешко запошљавају, као и на веће запошљавање на приватном сектору.

Генерално, на нивоу града Смедерева, као и свих ЈЛС у Србији постоји проблем неусклађености образовних профила, које продукује национални систем образовања, са приликама на локалном тржишту радне снаге. Решавање овог питања је у надлежности Владе Србије и ресорног министарства, а један од ефикасних начина за његово решавање јесте јавно приватно партнерство компанија и образовних институција (потребно је да у наше школе улазе друштвено одговорне компаније које имају дугорочне планове, које желе да унапреде образовање и подржавају школу у целини).

1.3. ПРИРОДНИ УСЛОВИ И РЕСУРСИ И ЗАШТИТА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ

1.3.1. Рељеф и педолошке карактеристике

Према доминантним морфолошким облицима у *рељефу* у Смедереву се запажа изразита подељеност територије на *нижи простор* дна долина Велике Мораве, Раље и доњег тока Коњске реке и *виши простор* у централном и западном делу подручја (Службени лист града Смедерева број 3/2011). Наиме, у погледу рељефа издвајају се две целине (Службени лист града Смедерева број 3/2015):

- *Равничарски рељеф* је заступљен преваходно у алувијалној равни река Дунав, Велика Морава и Раља. Карактеристичан је такође и за терене на којима преовлађују земљишта велике производне способности без већих ограничења за интензивну обраду и примену наводњавања. Равничарски рељеф обухвата 52,4% укупне површине Смедерева и обухвата надморску висину до 100 m;
- *Брежуљкасто-брдовити рељеф* се простире као део шумадијских брда, испресецан плитком долинском водом. Раван или благо нагнут терен са падом до 3° захвата око 85% површине, што са аспекта услова за наводњавање, услова за појаву ерозије и услова за примену механизације пружа одличне могућности за пољопривреду. Овај рељеф обухвата 47,6% укупне површине Смедерева и надморску висину од 100 до 273 m.

Прецизније, најзаступљеније су површине са надморском висином до 100 m, и то 52,4% територије Града (252,6 км²). Следе површине са надморском висином од 100 до 200 m које су заступљене са 40,5%, односно 194,9 км², док су површине изнад 200 m надморске висине заступљене са 7,1%, односно 34,2 км². Просечна надморска висина је 120,7 m, која Смедерево сврстава у низијске просторе (Гавриловић, Миладиновић, 2009).

На територији Смедерева заступљена су *три типа земљишта* која својим физичко-хемијским особинама омогућавају бављење квалитетном и разноврсном пољопривредном производњом (Табела 10):

- *гајњаче*, које су заступљене у шумадијском делу Смедерева и омогућавају бављење пре свега воћарско-виноградарском производњом, али и ратарско-повртарском производњом;
- *смонице*, заступљене у побрђу Смедерева, као и у делу полага река, својим квалитетом и положајем омогућавају бављење свим гранама пољопривредне производње;
- *алувијално земљиште*, заступљено у пологу река, које је таквог квалитета да пољопривредна производња има успеха у сваком погледу.

Табела 10. Процентуална заступљеност типова земљишта на територији града Смедерева

Тип земљишта	Површина (ха)	Заступљеност (%)
– Гајњача	16.934	40
– Смоница	14.817	35
– Алувијално земљиште	10.584	25
Укупно	42.335	100

Извор: Службени лист града Смедерева број 3/2015.

Гајњача, као типичан представник шумских земљишта, настала је на речним терасама Велике Мораве, Дунава и на терцијарним језерским терасама. Гајњаче на подручју Смедерева су дубоке, лаке и песковите до средње иловасте, док се удаљавањем од главног водотока река Велика Морава и Дунав могу наћи и глиновите гајњаче.

Простиру се на надморској висини од 100 до 250 m и представљају највише терене на испитиваном подручју. Овај тип земљишта доминантно заузима брдовите терене испитиваног подручја са генералном тенденцијом оподзољавања услед ерозивних активности. Ерозија на овим теренима нема реактивни карактер већ у мањој мери помера земљишни материјал на ниже терене – терене великоморавског алувиона (Кљајић, Поповић, 2015). Хемијске анализе гајњаче са овог побрђа генерално указују на слабо киселу до киселу реакцију земљишног раствора, са високим степеном zasiћења колоидног комплекса базним катјонима, ниским садржајем хумуса и укупног азота, средњом обезбеђеношћу у погледу садржаја приступачног калијума, а сиромашношћу у погледу садржаја фосфора. Гајњача по генези има мањи садржај азота, док фосфора има у израженијем недостатку у односу на азот. Недостатак фосфора утиче делом на висину приноса (у зависности од културе), а највише на квалитет производа. Културе којима највише погодује овај тип земљишта су пшеница, кукуруз, сунцокрет, а мање су погодне за гајење крмног биља (лептирњаче) због њихове потребе за земљиштем са неутралном рН реакцијом. Такође је погодно земљиште за гајење повртарских култура на отвореном простору, воће и винову лозу. Мелиоративне мере које је потребно извршити ради поправке рН и садржаја ових хранљивих елемената су калцификација (смањење киселости) и хумификација (уношење органског ђубрива ради повећања садржаја хумуса). Ове две мелиоративне мере су неодвојиве, што значи да је потребно истовремено извршити калцификацију (уношење одређене количине CaCO_3) и хумификацију (уношење згорелог стајњака). Период који је најпогоднији за извођење ових операција је почетак јесени.

Смонице (Вертисоли) су глиновита земљишта, образована на глиновитим супстратима у којима преовладава монтморилонитска глина или на базичним стенама и њиховом реголиту богатом монтморилонитском глином. Грађа профила је А-АС-С. Због слабе унутрашње дренажности земљишта молични хумусни хоризонт се повремено засићује водом и добија слаб хидроморфни карактер (Амо, а), а дубине је преко 30 cm. Прелазни АС хоризонт је дебљине 20-30 cm. Боја хумусног хоризонта је тамно сива и црна, има призматичну структуру и велике пукотине. Земљиште садржи изнад 35% глине и има капацитет адсорпције јона изнад 30 ekv. Mmol H/100 g . Смонице на подручју Смедерева се простиру на надморској висини од 100 до 140 m и заузимају места која оивичавају великоморавски алувион тј. прве терасе изнад алувијалног појаса јер су смонице настале постепеним повлачењем језера. По производним карактеристикама и погодностима за пољопривредну производњу, смонице су боље од гајњача. Реакција земљишног раствора је око неутралне реакције са средњим садржајем хумуса, азота и калијума и ниским садржајем фосфора. На овом типу земљишта је могуће организовати ратарско-повртарску и воћарску производњу. Мелиоративне мере које се примењују у циљу одржавања и поправке смоница су калцификација и фосфатизација ради поправке рН вредности и садржаја фосфора.

Алувијално земљиште је заступљено у пологу реке Велике Мораве и Дунава а настало је таложењем ситног земљишног материјала, песка и другог материјала. Изливањем река и спирањем земљишта ерозијом са непосредног побрђа и то најквалитетнијег слоја тог земљишта створио се моћан слој земљишта погодан за пољопривредну производњу. У већини случајева то су земљишта велике производне способности, одличних физичких својстава, јер настају акумулацијом најпродуктивнијег дела еродираних земљишта. Механички састав је неуједначен јер се у горњим токовима река таложе наноси већих димензија (шљунак, песак), а у доњим токовима глина. У зависности од наноса зависи и квалитет образованих слојева. У деловима наноса песковитог материјала вода се лако пропушта и не задржава, док је у деловима са већим учешћем

глине водни режим далеко повољнији. Алувијални тип земљишта је погодан за интензивну ратарско-повртарску производњу, како са аспекта заступљености основних хранљивих елемената, тако и у погледу физичких особина које омогућавају лаку и квалитетну обраду. Алувијуми у потесу подручја Смедерева садрже хумус од 3-5%, што је средњи садржај по класификацији за хумус. Количина хумуса је довољна да обезбеди повољне водно-ваздушне и топлотне услове за гајену биљку, имајући у виду физичке особине земљишта. Међутим, потребно је одржавати ниво хумуса уношењем органских материја у орнични слој земљишта, пре свега згорелог стајњака у количини од 30-50 t/ha на сваких 4-5 година.

Генерално гледано, на подручју Смедерева сви типови земљишта су углавном дубоког и моћног хоризонта, добре структуре и производне способности, тако да могу бити погодна за интензивну биљну производњу. По питању бонитета и бонитетних класа, на територији Смедерева, најквалитетније земљиште прве и друге бонитетне класе чине 15,8% од укупне површине, земљишта треће и четврте класе чине 64,3%, а земљишта треће бонитетне класе чине 31,4% површине укупног пољопривредног земљишта. Из наведеног произилази да две трећине укупних обрадивих површина представљају изузетно вредан аграрни потенцијал.

1.3.2. Основни климатски индикатори

Клима у Смедереву је умерено континенталног типа са претежно степско континенталним елементима. Овакве одлике климе су у уској вези са географским положајем, рељефом и атмосферским циркулацијама које долазе са севера, са простора Панонске низије. У овом региону се бележе најјачи и најчесталији ваздушни удари кошавае, што може довести до врло хладних зима. Веома важан утицај на климу у овом граду имају речни токови Дунава и Велике Мораве.

У овом граду средња годишња температура износи 11,4°C. Најхладнији месец у години је јануар, са средњом просечном температуром -0,6°C. Средња вредност броја мразних дана је 73 у току године, а просечан број дана са снегом годишње је 36, док је број дана са снежним покривачем 22. Средња просечна температура у пролећним месецима, марту, априлу и мају износи 14°C. Број тропских дана у просеку износи 90 дана годишње. У погледу падавина, годишње у Смедереву падне 650 mm воденог талога, при чему је највише падавина у мају (72 mm) и јуну (86 mm), а најмање у фебруару (38 mm). У погледу ваздушних струјања дувају јужни, северни и југоисточни ветрови, што је са аспекта коришћења енергије ветра од значаја. Просечна влажност ваздуха на годишњем нивоу је 67%, док је просечан број сунчаних дана годишње 245, а облачних дана 120 (. (Службени лист града Смедерева број 4/2010). Температурне амплитуде на овом подручју су значајне, са знатним зимским колебањима. Поређењем апсолутно најтоплијег месеца августа са 23,8°C и јануара као најхладнијег месеца са -5,9°C добија се вредност од 29,7°C, што је већа вредност од колебања на годишњем нивоу од 20,8°C. Мора се истаћи да велики температурни распони на дневном, месечном и годишњем нивоу могу имати негативан утицај на живи свет и здравље људи (http://www.smederevo.org.rs/OPSTINA-SMEDEREVO-Klima_69_1_6_7_cir).

Број дана у години када су дневне температуре изнад 10°C је 205, што омогућује дуг вегетациони период за многе гајене биљне врсте, чиме се стварају повољни услови за развој пољопривреде. Период у години без мраза је 206 дана, чиме се стичу повољни услови за гајење житарица и воћа.

1.3.3. Хидрографска мрежа и водни ресурси

Хидролошки услови су углавном повољни са становишта наводњавања, с обзиром на присуство великих потенцијала водених површина и подземних вода, али су до сада слабо искоришћени (Службени лист града Смедерева, 3/2015). Основна хидрографска карактеристика града Смедерева је присуство две велике реке, Дунава и Велике Мораве. Сви водотоци овог подручја се могу поделити у сталне и периодичне. *Стални водотоци* су Дунав, Велика Морава, Језава, Раља, Коњска река, Петријевски и Вучачки поток. *Периодичних токова је много више*. У непосредном сливу Дунава на њих отпада 68,4%, у сливу Раље 66,6%, док у сливу Коњске реке сви водотоци током лета пресушују (Миладиновић, 1997).

Дунав чини северну границу Смедерева у дужини од 20 км. Ширина речног корита на том делу износи 0,6 - 1,3 км, мада при врло високим водостајима може достизати и преко 2,0 км. Код смедеревске тврђаве Дунав је раздвојен речним острвима у три крака од којих је крак поред тврђаве најшири и најдубљи. Велика смедеревска ада је дугачка 6,0 км и широка око 1,0 км, а димензије Мале аде су 1,5 км, односно 200 m. Просечни годишњи протицај Дунава код Смедерева је 5.490 m³/s. Највеће воде су у априлу, мају и јуну, а најмање у септембру, октобру и новембру.

Велика Морава чини источну границу Смедерева у дужини од 27 км. Са својим меандрима, регулисаним током и изграђеним насипима она је одувек имала важан привредни значај за регион и подручје Смедерева. Просечни протицај Велике Мораве код Љубичевског моста је 257 m³/s. Највећи део те количине, око 80%, отекне у пролеће, и то најчешће у виду поплавих таласа, тако да су поплаве велики водопривредни проблем.

Језава се раније уливала у Дунав код Смедерева, али је после регулације уведена у Велику Мораву између села Брежана и Батовца. Регулациони радови су изведени узводно од Смедерева, па је део тока Језаве остао и даље у непосредном сливу Дунава. Међутим, град и његова шира околина заштићени су од честих поплава које су се догађале после јаких киша и за време високих водостаја Дунава због успора воде Језаве и малог пада њеног корита. Ново корито Језаве пресеца моравски насип код села Липе. У случају великих вода Мораве пропуст у насипу се затвара, а Језава ретензује воде у моравској алувијалној равни у близини насипа и плави околно пољопривредно земљиште. На Језави не постоји хидрометријска станица. Према процени њен просечан годишњи протицај износи 2,6 m³/s.

Кроз Годоминско поље прокопан је канал који дунавску воду доводи до железаре у Смедереву, а која се користи у производњи. После коришћења, ове воде се делимично пречишћавају и испуштају у Раљу, односно даље у Језаву и Велику Мораву. Њихова количина је неупоредиво већа од количине воде којом заједно располажу Језава, Раља и Коњска река. Због тога се прецизно не зна колико су на овај начин повећани протицаји Језаве и Велике Мораве, али сигурно је да су код Језаве двоструко већи а на Морави за више од 1%.

Раља, лева притока Језаве, протиче кроз Смедерево у дужини од 21 км. Има веома променљив протицај, који у просеку износи око 1,5 m³/s. Раније су се често догађале поплаве, које су саниране изградњом насипа и регулацијом корита готово целом дужином. У летњем периоду године њен ток се једва одржава, али река не пресушује. Међутим, све њене притоке, осим Белуће и Битинца са Барским потоком, су периодични потоци.

Коњска река је лева притока Језаве, а кроз Смедерево протиче у дужини од 25,5 км. Већим делом године нема воде. Просечан годишњи протицај је процењен на $0,7 \text{ m}^3/\text{s}$ (Гавриловић и Дукић, 2002.).

Петријевски поток извире изнад села Петријево, дугачак је око 8 км, а уређеним каналом отиче у Дунав. Доњим током протиче кроз центар Смедерева. Има велике осцилације протицаја – поток и пресушује и излива се из свог корита. Његова ранија улога је била спровођење атмосферских и фекалних вода са ужег подручја града у Језаву. Формирањем Бердапског језера колектор Петријевског потока нашао се под сталним успором Дунава. Измештањем корита Језаве и претварањем старог корита у пријемник отпадних вода, поток је добио улогу пријемника фекалних вода које се преко црпне станице „Језава“ препумпавају у Дунав. Да би испунио ту функцију каналисани ток померен је за око 500 m и доведен до ушћа у Дунав. Решење водопривредних проблема нађено је у регулацији Петријевског потока и изградњи ретензије и водне акумулације „Петријево“ и ретензија „Смедерево“ и „Ћириловац“.

Вучачки поток настаје југозападно од села Вучак, дугачак је 5,5 км и сиромашан је водом. Улива се у старо корито Језаве. С обзиром на то да је ток Језаве уведен у Велику Мораву, нису дата трајна решења за одвођење вода Вучачког потока. По пројекту „Хидропројекта“ његове воде се задржавају у старом кориту Језаве и формирају језеро из којег се једним делом испуштају у Дунав преко постојеће каналске мреже и црпне станице за одводњавање Годоминског поља.

На територији Смедерева изграђено је неколико мањих водних акумулација:

- Акумулација „Колариште“ се налази североисточно од насеља Колари. Има запремину од 100.000 m^3 и предвиђена је за наводњавање плантажног воћњака;
- Акумулација „Михајловац“ је у сливу Коњске реке. Напаја је извор Тургајевац (издашношћу од $0,8 \text{ l/s}$) и користи се као рибњак и за наводњавање башти и плантажног воћњака;
- „Вучак“ је мала акумулација (80.000 m^3) на горњем току Вучачког потока. Сакупља воде горњег дела слива и отвореним регулисаним каналом пропушта их у доњи део слива. Вода се користи за наводњавање воћњака;
- Приликом вађења шљунка у околини Шалинца откривена је издан и на том месту формирана су два мала језера, површине 15 и 40 ha и дубине 7-9 m.

1.3.4. Коришћење пољопривредног земљишта

1.3.4.1. Катастарске културе и класе пољопривредног земљишта

Повољни природни услови, саобраћајна приступачност и близина београдског тржишта чине највећи део пољопривредног земљишта на територији града Смедерева погодним за интензивну и разноврсну пољопривредну производњу.

Републички геодетски завод на подручју 30 катастарских општина града Смедерева региструје $39.651,6$ ха пољопривредног земљишта (81,9% територије), следећих пољопривредних култура и катастарских класа (Табела 11):

Табела 11. Површина пољопривредних култура земљишта по катастарским класама

Култура	Укупно	Класе										
		I, ха	II, ха	I-II, %	III, ха	IV, ха	I-IV, %	V, ха	I-V, %	VI, ха	VII, ха	VIII, ха
Њиве	33254,8	1019,1	4943,3	17,9	10161,2	7397,8	70,7	5470,1	87,2	2967,3	1145,9	150,0
Вртови	90,1	35,5	22,1	64,0	16,3	14,0	97,5	2,2	100,0	0,0	0,0	0,0
Воћњаци	2298,0	114,5	435,3	23,9	876,9	730,4	93,9	140,8	100,0	0,0	0,0	0,0
Виногради	1823,8	69,2	301,6	20,3	322,9	865,1	85,5	225,0	97,8	39,9	0,0	0,0
Ливаде	1487,8	9,6	345,2	23,8	706,4	263,1	89,0	111,4	96,5	49,5	2,5	0,0
ОБРАДИВО ЗЕМЉИШТЕ	38954,5	1247,9	6047,6	18,7	12083,8	9270,4	73,5	5949,6	88,8	3056,8	1148,4	150,0
Пашњаци	631,3	55,9	218,0	43,4	207,3	47,9	83,8	56,5	92,7	14,6	31,2	0,0
Трстици-мочв	65,8	46,7	19,1	100,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
ПОЉ. ЗЕМЉ.	39651,6	1350,5	6284,6	19,3	12291,1	9318,3	73,8	6006,1	88,9	3071,4	1179,6	150,0

Извор: РГЗ - Катастар непокретности Смедерево за 2015. (преузето из Годишњег програма заштите, уређења и коришћења пољопривредног земљишта на територији града Смедерева за 2015. годину, Сл. лист града Смедерева, 3/2015) и обрачун аутора.

Обрадиве површине чине 98,2% пољопривредног земљишта и простиру се на 38.954,5 хектара. Близу петине обрадивог земљишта (18,7%) је прве и друге катастарске класе, 54,8% је треће и четврте катастарске класе, а 15,3% је пете катастарске класе, што укупно чини 88,8% обрадивог земљишта¹³.

1.3.4.2. Динамичка обележја начина коришћења пољопривредног земљишта

Према подацима редовних годишњих истраживања Републичког завода за статистику, на територији града Смедерева у периоду 2002-2011. године¹⁴ **смањене** су површине под: **ораницама и баштама** за 1.412 ха (-4,5%), **виноградима** за 270 ха (-13,7%), **ливадама** за 324 ха (-18,8%) и **пашњацима** за 69 ха (-10,8%). С друге стране, **повећане** су површине под **воћњацима** за 1.125 ха (37,2%) и површине под **рибњацима, трстицима и барама** за 38 ха (31,1%). Збирно посматрано у анализираном периоду забележено је **смањење пољопривредних површина** за 912 ха (-2,3%) (Табела 12).

Табела 12. Динамичка обележја начина коришћења пољопривредног земљишта, 2002-2011.

	Пољ. земљи ште	Оранице и баште					Воћњаци	Виногради	Ливаде	Пашњаци	Рибњаци, трстици, баре
		Укупно	Од тога								
			Жита	Инд. биље	Пов. биље	Крмно биље					
2002	39102	31617	21038	887	3211	4011	3027	1977	1719	640	122
2003	39110	31509	20574	734	3315	4097	3059	2048	1727	640	127
2004	38817	31300	20862	535	3236	4018	3006	2036	1686	654	135
2005	38820	31265	20884	393	3133	3857	3170	1940	1662	649	134
2006	38806	31137	20080	602	3189	3753	3268	1907	1663	665	166
2007	38153	30867	19880	475	3271	3683	3418	1729	1571	568	...
2008	38614	31200	20349	659	3109	3337	3628	1751	1370	533	132
2009	38130	30611	20079	552	2966	3229	3764	1675	1365	584	131
2010	37969	30209	20112	322	2943	3037	4015	1707	1316	594	128
2011	38190	30205	19925	383	2937	3106	4152	1707	1395	571	160
2011/02, ха	-912	-1412	-1113	-504	-274	-905	1125	-270	-324	-69	38
2011/02, %	97,7	95,5	94,7	43,2	91,5	77,4	137,2	86,3	81,2	89,2	131,1

Извор: РЗС. Општине у Србији, 2004-2010. Општине и региони у Републици Србији, 2011-2012.

Унапређење структуре пољопривредне производње у наредном периоду би требало да се одвија у правцу смањења површина под житима ради повећања површина под плантажним воћњацима и виноградима и интензивирања производње поврћа и крмног биља, посебно у

¹³ Закон о пољопривредном земљишту (Сл. гласник РС, 62/2006, 65/2008 - др. закон, 41/2009 и 112/2015) забрањује коришћење обрадивог пољопривредног земљишта прве, друге, треће, четврте и пете катастарске класе у непољопривредне сврхе, осим у случајевима предвиђеним законом, уз прибављање сагласности ресорног министарства и плаћање накнаде за промену намене.

¹⁴ Због разлике у методологији, подаци редовних годишњих истраживања до 2012. године нису упоредиви са подацима Пописа пољопривреде 2012. и подацима редовних годишњих истраживања након Пописа.

виду међуусева, као и у правцу увођења нових технологија и производних пракси у производњу воћа, грожђа и вина. Наведене измене у производној структури везане су за реализацију пројеката изградње система за наводњавање на територији града Смедерева. Одрживом коришћењу пољопривредног земљишта допринеће и успостављање складнијих односа између биљне и сточарске производње.

Неконтролисано заузимање пољопривредног земљишта у непољопривредне сврхе је евидентно, нарочито у рубним зонама урбаних целина, дуж саобраћајница и речних токова. Наменско коришћење пољопривредног земљишта обезбеђује се успостављањем ефикасних механизма контроле спровођења урбанистичких и просторно-планских мера за спречавање прекомерног заузимања плодних земљишта у непољопривредне сврхе (Сл. гласник РС, 88/2010). Креирање ефикасног система управљања земљишним ресурсима налази се и међу приоритетима националне аграрне политике (Сл. гласник РС, 85/2014).

1.3.4.3. Коришћено пољопривредно земљиште пољопривредних газдинстава

Према подацима Пописа пољопривреде 2012. године, **расположиво земљиште** 7.105 пољопривредних газдинстава лоцираних на територији 28 насеља града Смедерева заузима 38.495 ха (79,5% укупне територије) и чине га (Табела 13):

- *пољопривредно земљиште, коришћено и некоришћено*¹⁵,
- *шумско земљиште,*
- *остало земљиште* (земљиште газдинстава под зградама, путевима, двориштима, вртovima и травњацима, рибањацима, трстицима, барама, камењаром, неплодним површинама, пешчарама и другим површинама неподобним за пољопривредну производњу).

Табела 13. Расположено земљиште пољопривредних газдинстава, 2012.

	Пољ.газд. са земљ. (број)	Расположиво земљиште пољопривредних газдинстава (РЗПГ)									
		Укупно, ха	Коришћено пољ. земљиште		Некоришћено пољ. земљиште		Шумско		Остало		
			ха	% РЗПГ	ха	% РЗПГ	ха	% РЗПГ	ха	% РЗПГ	Од тога: рибањаци (ха)
Република Србија	630742	5346597	3437423	64,3	424054	7,9	1023036	19,1	462084	8,6	7668
Београдски регион	33205	253307	136389	53,8	12076	4,8	26432	10,4	78410	31,0	20
Подунавска област	19101	94748	73336	77,4	4417	4,7	4458	4,7	12536	13,2	26
Град Смедерево	7105	38495	26560	69,0	2609	6,8	1393	3,6	7932	20,6	3

Извор: РЗС. (2013). Попис пољопривреде 2012. Пољопривреда у Републици Србији. Књига I, Београд.

Пољопривредно земљиште (коришћено и некоришћено) простире се на 29.169 ха (60,3% територије града Смедерева).

Коришћено пољопривредно земљиште (КПЗ) заузима 26.560 ха и у поседу је (власништву или закупу) 6.877 пољопривредних газдинстава. Учешће коришћеног

¹⁵ За разлику од катастра непокретности, који катастарским парцелама које су у парлогу, односно које се повремено или трајно не обрађују не мења већ утврђену културу, статистика одвојено посматра категорије коришћеног и некоришћеног пољопривредног земљишта. Детаљније о разликама између методологије катастарског класирања и бонитирања земљишта и методологије пописа пољопривреде видети у документима: Правилник за катастарско класирање и бонитирање земљишта, Сл. гласник РС, 61/2012 и Попис пољопривреде 2012. године у Републици Србији. Методолошко упутство. РЗС, Београд, 2012.

пољопривредног земљишта у расположивом земљишту пољопривредних газдинстава износи 69% (54,9% територије).

Некоришћено пољопривредно земљиште је у поседу 1.402 пољопривредна газдинства и простире се на укупно 2.609 ха (6,8% расположивог земљишта газдинстава). Ово земљиште газдинство не користи из економских, социјалних или других разлога. Некоришћено земљиште се може вратити у процес обраде коришћењем ресурса којим газдинство располаже или давањем у закуп. Потребно је утврдити узроке некоришћења ових површина и предузети мере за њихово укључивање у производњу.

Коришћено пољопривредно земљиште чине следеће категорије (Табела 3 у Анексу):

- *окућнице* – 172,1 ха (0,6% КПЗ);
- *оранице и баште* – 20.514,0 ха (77,2%);
- *воћњаци (укљ. бобичасто воће)* – 4.412,4 ха (16,6%)¹⁶, *виногради* – 381,0 ха (1,4%) и *остали стални засади* – 3,5 ха (0,0%);
- *ливаде* – 543,2 ха (2,0%) и *пашњаци* 534,0 ха (2,0%).

Ратарско-повртарском производњом се бави 5.708 пољопривредних газдинстава. Пољопривредна газдинства лоцирана у насељима: Липе, Михајловац, Осипаоница, Лугавчина, Добри До, Скобаљ и Сараорци располажу са близу две трећине укупних површина **ораница и башта**. Учешће ораница и башта у коришћеном пољопривредном земљишту прелази 90% у насељима: Шалинац, Осипаоница, Кулич, Сараорци, Скобаљ, Лугавчина, Липе, Враново, Мала Крсна, Михајловац и Радинац.

Воћарством се бави 2.912 пољопривредних газдинстава. Пољопривредна газдинства Удовица, Суводола, Водња, Сеона, Друговца и Малог Орашја располажу са 65% укупних површина под **воћњацима**. Највеће учешће у КПЗ воћњаци имају у насељу Удовице (89,9%), а ово учешће је високо и у Сеонама (84%), Суводолу (66,5%) и Водњу (57,8%). Производњом грожђа бави се 1.313 газдинстава. Највећи део површина под **виноградима** на подручју града Смедерева припада Смедеревском виногорју Београдског виноградарског рејона¹⁷ (Сл. гласник РС, 45/2015). Пољопривредна газдинства лоцирана у насељима Друговац, Сеоне, Мало Орашје, Суводол, Удовице, Бадљевица и Врбовац располажу са 62% укупних површина под виномом лозом на територији града Смедерева. Највеће учешће у коришћеном пољопривредном земљишту виногради имају у Бадљевици (7,7%), а високо учешће бележе и у Сеонама (6,8%), Друговцу (5,5%) и Петријеви (5,0%).

Пољопривредна газдинства Михајловца, Луњевца, Друговца, Малог Орашја, Доброг Дола и Суводола располажу са 69,6% укупних површина под **ливадама**, а газдинства са подручја насеља Смедерево са 91,6% укупних површина под **пашњацима** на територији града Смедерева. Највеће учешће у коришћеном пољопривредном земљишту ливаде и пашњаци имају у насељу Смедерево (51,8%).

1.3.4.4. Структура земљишних поседа и уређење пољопривредног земљишта

Према подацима Пописа пољопривреде 2012. године, структура пољопривредних газдинстава града Смедерева према величини земљишног поседа је следећа:

¹⁶ Према проценама ПССС "Смедерево" и удружења воћара "Златно брдо" површине под воћем су знатно веће од површина утврђених Пописом пољопривреде 2012. године. Интерна документација ИЕП, (2015).

¹⁷ Према Попису пољопривреде 2012. године, у Смедеревском виногорју се налази 374,7 ха винограда (Иванишевић и ост., 2015).

- Највећи број пољопривредних газдинстава (77,3%) располаже **ситним поседом**, (мањим од 5 ха), а ови поседи чине 39% КПЗ.
- Поседима **средње величине** (5-30 ха) располаже 18,8% газдинстава, а земљиште ових газдинстава чини 45,3% КПЗ.
- Газдинстава са **крупним поседима** (већим од 30 ха) је свега 0,7% (од тога 0,1% са поседима већим од 100 ха). Земљиште ових газдинстава чини 15,9% КПЗ.

На нивоу града Београда, чијем метрополитенском подручју припада град Смедерево, учешће крупних газдинстава износи 1,0% и ова газдинства располажу са 32,2% КПЗ, док на националном нивоу њихово учешће износи 1,8% (38,6% КПЗ)¹⁸ (Табела 14).

Табела 14. Газдинства према величини коришћеног пољопривредног земљишта

	СМЕДЕРЕВО				РЕПУБЛИКА СРБИЈА				БЕОГРАДСКИ РЕГИОН			
	Број газд.	%	ха	%	Број газд.	%	ха	%	Број газд.	%	ха	%
Без земљишта	230	3,2	-	-	10107	1,6	-	-	439	1,3	-	-
До 1 ха	1930	27,2	1029	3,9	174567	27,6	91837	2,7	10960	33,0	5314	3,9
1-2 ха	1343	18,9	2009	7,6	123719	19,6	181785	5,3	7006	21,1	10240	7,5
2-5 ха	2215	31,2	7309	27,5	182489	28,9	596052	17,3	9482	28,5	30570	22,4
5-10 ха	994	14,0	6847	25,8	89083	14,1	617281	18,0	3799	11,4	25903	19,0
10-20 ха	291	4,1	3925	14,8	32313	5,1	435499	12,7	1101	3,3	14776	10,8
20-30 ха	51	0,7	1242	4,7	7677	1,2	185846	5,4	235	0,7	5602	4,1
30-50 ха	32	0,4	1217	4,6	5352	0,8	203666	5,9	121	0,4	4464	3,3
50-100 ха	16	0,2	1105	4,2	4394	0,7	314096	9,1	58	0,2	3809	2,8
Преко 100 ха	5	0,1	1876	7,1	1851	0,3	811362	23,6	43	0,4	35710	26,1
УКУПНО	7107	100,0	26560	100,0	631552	100,0	3437423	100,0	33244	100,0	136389	100,0

Извор: РЗС. Попис пољопривреде 2012. Пољопривреда у Републици Србији. Књига 1, Београд, 2013.

Према подацима Пописа пољопривреде 2012. године, **просечна величина КПЗ по газдинству** на подручју града Смедерева износи 3,74 ха и састоји се од 5 одвојених делова, површине од 0,84 ха. На нивоу града Београда, газдинство у просеку располаже са 4,10 ха КПЗ, у 4 одвојена дела, површине 1 ха, а на нивоу Републике са 5,44 ха КПЗ, у 6 одвојених делова, просечне величине од 0,98 ха.

Поседи са великим бројем одвојених делова, планирана изградња система за наводњавање и лоше стање пољских путева на подручју града Смедерева су разлози за наставак процеса **комасације** земљишта. Комасација је спроведена у КО Сараорци, КО Лугавчина, КО Липе и једним делом у КО Осипаоница (на око 700 ха), а наставак радова је условљен обезбеђењем потребних финансијских средстава.

У Годишњем програму радова на заштити, уређењу и коришћењу пољопривредног земљишта за 2015. годину (Сл. лист града Смедерева, 3/2015) нису предвиђена средства за комасацију. Највећи део средстава намењених уређењу пољопривредног земљишта усмерен је за потребе **изградње и одржавања система за одводњавање и наводњавање**,¹⁹ а средства су обезбеђују и за **уређење атарских путева и противградну заштиту**.

Атарски путеви су у великој мери оштећени, а има и случајева узурпације од стране власника и корисника пољопривредног земљишта. Један од задатака **пољочуварске службе** је заштита атарских путева, поред старања о заштити усева, пољопривредног земљишта и каналске мреже, те би требало приступити њеном организовању и опремању. Редовно

¹⁸ На нивоу ЕУ-28 (2010), без КПЗ је 2,1% газдинстава, 67,2% располаже ситним поседима (до 5 ха), 21,5% поседима средње величине (5-30 ха), а 9,2% крупним поседима (већим од 30 ха, од тога је 2,7% поседова већих од 100 ха КПЗ). Просечна величина КПЗ по газдинству износи 14,2 ха (Eurostat, 2013).

¹⁹ Више о финансирању одводњавања и наводњавања у одељку посвећеном водопривредној инфраструктури.

одржавање атарских путева је неопходно за обезбеђење адекватног приступа пољопривредним парцелама и захтева значајна финансијска улагања (Табела 15).

Табела 15. Финансирање уређења атарских путева у сеоским месним заједницама града Смедерева, 2012-2015. година

	Дужина (м)	Уложена средства за уређење атарских путева			
		Укупно (динара)	Буџет града Смедерева		Учешће МПЗЖС
			Од месног самодоприноса месних заједница	Од осталих прихода буџета	
Уређење атарских путева у 2012. год.	18100	18821445	4837233	13984212	-
Уређење атарских путева у 2013. год.	10800	12002133	3483105	8519028	-
Уређење атарских путева у 2014. год.	43860	25836616	469800	14692233	10674583
Уређење атарских путева у 2015. год.	45775	12555092	-	8574204	3980888
УКУПНО	118535	69215286	8790138	45769677	14655471

Извор: Степановић, М. (2016).

У оквиру мера уређења земљишта значајна средства се усмеравају и за уређење и опремање *противградне службе*. Систем противградне заштите на подручју града Смедерева чини 17 противградних станица, а ефикасно функционисање противградне службе је од посебног значаја за велики број воћара, чији засади нису обезбеђени противградним мрежама.

У 2015. години је за ову намену резервисано три милиона динара у Годишњем програму радова на заштити, уређењу и коришћењу пољопривредног земљишта за 2015. годину и пет милиона динара у Програму мера подршке за спровођење пољопривредне политике и политике руралног развоја на територији града Смедерева за 2015. годину (Сл. лист града Смедерева, 3/2015).

Према Извештају о спровођењу мера пољопривредне политике и политике руралног развоја на територији града Смедерева за 2015. годину (Град Смедерево, 2016), за набавку противградних ракета је утрошено 3.549.600 динара (ракете су дониране Одсеку за ванредне ситуације МУП-а РС, од кога је добијена претходна сагласност за њихову набавку).

1.3.4.5. Распољиво земљиште по власништву и закупу

Према подацима Пописа пољопривреде 2012. године (резултати на нивоу насеља), у структури *распољивог земљишта* пољопривредних газдинстава на подручју града Смедерева доминира земљиште у власништву (86,9%), а разлику од 13,1% чини земљиште у закупу (земљиште узето у закуп умањено за земљиште дато у закуп).

У структури *коришћеног пољопривредног земљишта* учешће земљишта у власништву износи 74,5%, а преосталих 25,5% је земљиште у закупу.

Према подацима Годишњег програма радова на заштити, уређењу и коришћењу пољопривредног земљишта за 2015. годину (Сл. лист града Смедерева, 3/2015) на територији града Смедерева се налази 3.852,0 хектара пољопривредног земљишта у државној својини. У периоду 2013-2015. године је програмима давања у закуп, односно давања на коришћење без накнаде земљишта у државној својини:

- дато у закуп 40,6 ха овог земљишта за период 2013-2016. године,
- дато у закуп 201,5 ха, а 19,6 ха дато на бесплатно коришћење за период 2014-2017.,

– планирано давање у закуп 1.784, 6 ха у 2015. години²⁰.

Према Закону о изменама и допунама Закона о пољопривредном земљишту (Сл. гласник РС, 112/2015), пољопривредно земљиште у државној својини се може дати у закуп физичком, односно правном лицу за период који не може бити краћи од једне године нити дужи од 30 година, а за рибњаке и винограде 40 година.

Бесплатно коришћење пољопривредног земљишта у државној својини, које није било издато најмање три последње агроекономске године и није било предмет коришћења, је нова, стимулативна могућност за коришћење државног пољопривредног земљишта и смањење узурпација.

Законом о изменама и допунама Закона о пољопривредном земљишту установљено је и право првенства закупа пољопривредног земљишта у државној својини инвеститорима правним лицима, прецизирана су правила пречег закупа државног земљишта и омогућена његова куповина физичким лицима - имаоцима регистрованих пољопривредних газдинстава, који су држављани Републике Србије и у својини имају највише до 30 ха пољопривредног земљишта. Тиме је поспешено инвестирање и раст запослености у пољопривредном сектору и укрупњавање поседа и повећање прихода газдинстава од пољопривреде, уз истовремено унапређење продуктивности и ефикасности коришћења пољопривредног земљишта, као добра од општег интереса за Републику Србију.

1.3.5. Шумски фонд и ловни потенцијал

Шумски фонд. Према подацима РЗС, у 2014. години површина под шумама у Смедереву износила је 1482,9 ха, што је ниже у односу на 2011. годину за 2,6% (Табела 16). Овај пад површина условљен је смањењем у сектору државног власништва (на приватном је дошло до пораста површине), с обзиром да је у том периоду дошло до враћања црквене имовине Браничевској епархији.

Табела 16. Површине под шумама у Смедереву, 2008-2014./¹

	2008	2011	2014
Република Србија, укупно	1978112	1962335	2168746
– Приватно власништво	1028615	1034562	1215528
– Државно власништво	949497	927773	953218
Подунавска област, укупно	5771,9	5771,9	10222,9
– Приватно власништво	5645,0	5645,0	10161,0
– Државно власништво	126,9	126,9	61,9
Град Смедерево, укупно	1521,9	1521,89	1482,9
– Приватно власништво	1395,0	1395,0	1421,0
– Државно власништво	126,9	126,9	61,9

¹ РЗС прикупља податке од ЈП Србијашуме (за државне и приватне шуме) и од других предузећа која газдују шумама (државни сектор).

Извор: База података РЗС.

²⁰ Према истом извору (Сл. лист града Смедерева, 3/2015), 1.805,7 ха земљишта у државној својини није обухваћено закупом или давањем на коришћење без накнаде, а као разлог изузимања наводи се неспровођење правоснажних решења у катастру непокретности о враћању овог земљишта по Закону о начину и условима признавања права и враћању земљишта које је прешло у друштвену својину по основу пољопривредног земљишног фонда и конфискацијом због неизвршених обавеза из обавезног откупа пољопривредних производа (Сл. гласник РС, 18/91, 20/92 и 42/98). Не треба посебно наглашавати да без правовременог ажурирања података катастра непокретности није могуће ефикасно управљати пољопривредним земљиштем.

У структури површина под шумама, доминира приватно власништво, а све шуме у државној својини у Подунавској области налазе се на територији града Смедерева (Табела 16). Површине под шумама у државном власништву су у надлежности Шумске управе „Пожаревац“, у оквиру Шумског газдинства „Северни Кучај“, Кучево, односно ЈП „Србијашуме“ (<http://www.srbijasume.rs/delovi.html>). У оквиру ових шума, осим планске сече и експлоатације, предвиђене су обнове и подмлађивање шумског фонда, односно акције пошумљавања.

На основу података Пописа пољопривреде 2012, шумско земљиште²¹ на подручју Смедерева заузима површину од 1.393,4 ха, што је 3,6% у односу на расположиво земљиште пољопривредних газдинстава и знатно ниже у односу на републички просек (19,1%). Могу се уочити варирања у погледу присуства шумских површина по насељима. Највећу површину шума у односу на расположиво земљиште имају насеља Сеоне (14,9%) и Мало Орашје (10,6%), а најмању градско насеље Смедерево, затим Сараорци, Михајловац (учешће испод 2%). Постојеће шуме у Смедереву су у највећем проценту шуме тополе и врбе, а осим њих заступљене су и шуме јасена, клена и храста. Постојеће шуме храста, сладуна и цера су климатогеног типа. Обнова шума и проширивање површине под шумом је неопходна мера која се мора спровести из разлога побољшања општих услова живота у овом индустријски усмереном граду.

Ловни садржаји и активности у Смедереву су заступљени. Постоје три ловачка друштва: Ловачко друштво Смедерево, Ловачко друштво Шумадија-Друговац и Ловачко друштво Поморавље-Осипаоница. Сва три наведена ловачка удружења припадају, у оквиру Ловног савеза Србије, VI ловној области „Подунавље“ (<http://www.ekolss.com/podunavlje.htm>).

Ловачко удружење „Смедерево“ располаже ловиштем „Раља“ на површини од 19.619 ха, у оквиру које ловне површине заузимају 14.000 ха. Од дивљачи које се стално на овом ловишту узгаја присутне су: срна (*Capreolus capreolus*), дивљи зец (*Lepus europaeus*), фазан (*Phasianus colchicus*), и пољска јаребица (*Perdix perdix*). Удружење поседује један ловачки дом и има активних 357 чланова. Развијен је ловни туризам у оквиру кога се издваја летњи лов пернате дивљачи (препелице, грлице и голуб гривњаш) и јесењи лов патке глуваре (<http://www.ekolss.com/LU/smederevo.htm>).

У оквиру насеља Друговац активно је ловачко удружење „Шумадија“, које газдује ловиштем „Водице“ на површини од 14.548 ха, при чему су ловне површине 13.673 ха. У оквиру овог удружења стално гајене врсте дивљачи су: срна, зец, фазан и пољска јаребица. Удружење броји 250 активних чланова. У оквиру удружења постоје три ловачка дома. Ловни туризам није развијен (<http://www.ekolss.com/LU/drugovac.htm>).

Ловачко удружење Поморавље има седиште у Осипаоници. Ово удружење располаже ловиштем „Језава“ које заузима површину од 14.162 ха, од чега ловну површину представља део од 9.650 ха. На овом ловишту стално гајене врсте дивљачи су: срна, зец, фазан и пољска јаребица. У ово удружење учлањено је 215 активних чланова. Удружење поседује један ловачки дом. Ловни туризам није развијен (<http://www.ekolss.com/LU/osipaonica.htm>).

²¹ Површина под шумом представља површину под шумским стаблима и шумским грмљем, укључујући заседе топола унутар или изван шуме, расаднике шумских стабала за властите потребе газдинства унутар шума, заштитне појасеве, као и шумску инфраструктуру (шумске путеве, складишта дрвне грађе и сл.). Методолошко упутство Пописа пољопривреде 2012.

Активности везане за бригу о дивљачи и одстрелу су у складу са плановима и документима која се праве на годишњем и вишегодишњем нивоу, као и на основу републичких прописа и Закона о дивљачи и ловству (Службени гласник РС, број 18/10).

1.3.6. Минерални ресурси и обновљиви извори енергије

Минерални ресурси. У погледу минералних ресурса на територији града Смедерева најзначајнија су налазишта глине, шљунка и песка. Резерве шљунка и песка представљају једно од највећих лежишта у овом делу Србије. Експлоатација шљунка и песка врши се из алувијалних наноса, пре свега реке Велике Мораве, где просечна дебљина наслага ових минерала износи око 20 метара. Поред ових минерала постоје и налазишта нискокалоричног угља као и грађевинског камена. С обзиром да минерални ресурси представљају необновљиве природне ресурсе експлоатацији минералних ресурса мора се приступити рационално уз поштовање принципа заштите животне средине.

Обновљиви извори енергије. У структури планиране укупне домаће производње примарне енергије за 2015. годину, обновљиви извори енергије (ОИЕ) учествују са 17,5%. У овој структури највеће је учешће чврсте биомасе 59%²², затим хидропотенцијала 40%, док биогаз, енергија ветра, сунца и геотермална енергија учествују са мање од 1% (Службени гласник РС, број 147/2014).

И Биомаса. Потенцијали енергије биомасе који се могу искористити на територији града Смедерева леже у: *жетвеним остацима пољопривредних култура* (пшенична слама, кукурузовина, остаци од резидбе воћака и др.); *остацима животињског порекла* (стајњак и др.); *органоском делу комуналног отпада и производњи одређених пољопривредних култура* (уљана репица, соја, сунцокрет итд.).

Потенцијали коришћења биомасе из *ратарске и воћарско-виноградарске производње*, као алтернативног извора енергије на подручју града Смедерева, приказани су у табелама 17 и 18.

Табела 17. Потенцијали биомасе на подручју града Смедерева пореклом из ратарске производње, 2012.

Гајена култура	Засејана површина, ха ¹	Просечни принос (т/ха) ²	Производња (т)	Однос зрно:биомаса ³	Биомаса, укупно (т) ⁴
Пшеница	7.202,2	3,9	28.088,6	1:1	28.088,6
Кукуруз	8.339,8	2,5	20.849,5	1:1	20.849,5
Јечам	1.016,3	4,5	4.573,3	1:1	4.573,3
Сунцокрет	567,6	1,6	908,1	1:2	1.816,3
Уљана репица	51,5	2	206	1:2	206
Соја	36,9	1,5	110,7	1:2	110,7
УКУПНО (т)					55.644,4

¹ Попис пољопривреде, 2012.

² Подаци РЗС за пшеницу, кукуруз и сунцокрет. Подаци ПССС „Смедерево“ за јечам, уљану репицу и соју.

³ Извор: Биомаса као биогориво, Пољопривредни факултет Нови Сад.

⁴ Производ производње (т) и односа зрно:биомаса за дату пољопривредну културу.

Извор. Обрачун аутора, ИЕП, Београд, 2016.

²² Потрошња чврсте биомасе доминира, а одвија се углавном у домаћинствима за грејање простора. Наиме, чврста биомаса представљена огревним дрветом, брикетима и пелетима је најчешћи вид коришћења биомасе у Србији. За добијање брикета и пелета најчешће се користе дрвни остаци, слама од житарица и уљарица, коштице и љуске воћа, гране од резаних стабала воћака и винове лозе и др.

Укупна процењена количина биомасе из *ратарске производње* износи 55.644,4 т на годишњем нивоу. Међутим, треба имати у виду да се препоручује да се од дате количине око ¼ користи за производњу енергије, а да се остатак користи у друге сврхе (одржавање плодности земљишта заоравањем биомасе, производња сточне хране, разни видови индустријске производње и сл.).

С обзиром на развијеност *воћарске и виноградарске производње* на подручју Смедерева, постоји потенцијал да се остаци из ове производње користите као биомаса за добијање енергије. Укупна процењена количина биомасе из *воћарско-виноградарске производње* износи 51.254,8 т на годишњем нивоу (Табела 18). Истраживања су показала да се код различитих сорти винове лозе, након резивања, може добити између 4.000 и 8.000 килограма грањевине по хектару (Новаковић, Ђевић, 2000.) Остаци од воћарске производње представљени су грањевином, као и коштицама и љускама воћних врста, које представљају остатке од прераде воћа (Ђевић ет ал., 2008). Ови остаци могу се сакупити и складиштити за добијање брикета и пелета.

Табела 18. Потенцијали биомасе на подручју града Смедерева пореклом из воћарско-виноградарске производње, просек 2012-2015.¹

Гајена култура	Засејана површина, ха	Просечни принос (т/ха)	Производња (т)	Однос масе плода:орезаних грана ²	Биомаса, укупно (т) ³
Бресква и нектарина	3.500	17	59.500	1:0,325	19.337,5
Јабuka	2.500	25	62.500	1:0,325	20.312,5
Шљива	670	16,5	11.055	1:0,325	3.592,9
Вишња	570	12	6.840	1:0,325	2.223
Кајсија	500	15	7.500	1:0,325	2.437,5
Крушка	350	15	5.250	1:0,325	1.706,2
Винова лоза	450	8	3.600	1:0,457	1.645,2
УКУПНО (т)					51.254,8

¹ Процене засејаних површина и просечних приноса добијене су од: ПССС „Смедерево“, Колари, удружења воћара „Златно брдо“, Удовице и водећих произвођача воћа у Смедереву.

² Извор: Студија енергетска ефикасност и анализа потенцијала биомасе, 2012

³ Производ производње (т) и односа масе плода:орезаних грана за дату пољопривредну културу.

Извор. Обрачун аутора, ИЕП, Београд, 2016.

Иако на подручју града Смедерева постоје значајни ресурси биомасе, не постоји сакупљање, транспорт и складиштење остатака из пољопривреде у циљу њиховог искоришћавања за добијање енергије.

Од биомасе могу се добити две врсте течних горива и једна врста гасовитог горива, која представљају алтернативу течним фосилним горивима:

- *Биодизел*. Као сировина за производњу биодизела користе се пољопривредне културе (уљана репица, соја, сунцокрет) или искоришћена уља и масти (из органске компоненте комуналног отпада). Од 1 хектара уљане репице може се добити 690 литара биодизела, од једног хектара соје може се добити 460 литара биодизела, а од једног хектара сунцокрета око 816 литара биодизела (Могућност производње и коришћења биодизела у Србији, Jefferson Institute, јануар 2010). Производња биодизела из уљане репице на територији града Смедерева постоји, али се своди на спорадичне иницијативе пољопривредних произвођача;
- *Биобензин* (биоетанол). Сировине за производњу биоетанола могу се сврстати у три групе: а) *шећерна сировина* (шећерна репа, шећерна трска, сирак, воће итд.), б) *скробна сировина* (кукуруз, пшеница, кромпир, јечам итд.) и (в) *лигноцелулоза* (пољопривредни отпад, попут кукурузовине, сламе од пшенице и јечма, коштица

од воћа, комунални отпад, дрвни остаци итд.). Биоетанол се добија ферментацијом наведених сировина у постројењима пројектованим за ту сврху, и затим дестилацијом добија финални производ. Финални производ, односно биоетанол, може се без проблема (или уз мале модификације) сагоревати у бензинским односно дизел моторима (Семенченко ет ал., 2011);

- *Гасовита горива (биогаз)*. Принцип добијања ових горива заснива се на анаеробном процесу разградње биомасе од стране бактерија у постројењима који се називају дигестори, при чему се као продукт разградње формира гас. Најчешћа сировина за производњу биогаза су животињски екстреманти. Биогаз је хемијски 70% метан, а осталих 30% чине гасови угљен диоксид, угљен моноксид и азот, а његова енергетска вредност износи око 7 kWh/m³. Поред тако добијеног гаса (који служи за добијање топлотне или електричне енергије) из дигестора се добија и остатак богат хранљивим материјама, који се може користити као органско ђубриво у пољопривредној производњи. Од око 100 до 120 говеда, односно свиња може се дневно произвести око 150 м³ биогаза, од којег може да се добије 400 kWh топлотне енергије, 210 kWh електричне енергије, 3m³ течног органског ђубрива и 10% сувог органског ђубрива (Фурман ет ал., 2006).

У наредној табели (Табела 19) приказани су потенцијали за *производњу биогаза* на подручју града Смедерево. Из табеле се може видети да укупна количина произведеног биогаза на годишњем нивоу теоријски износи 6.688.264 м³, при чему се највеће количине могу добити из производње свиња (3.735.483 м³ биогаза).

Табела 19. Потенцијална годишња количина биогаза из сточарске производње на подручју града Смедерева, 2012.

Врста стоке	Број грла ^{1/}	Број грла у условном грлу (ком) ^{2/}	Број условних грла	Количина биогаза дневно по условном грлу (m ³) ^{2/}	Количина биогаза годишње (m ³) ^{3/}
Говеда	3.952	1,2	3.293,3	1,3	1.562.671
Свиње	40.937	6,0	6.822,8	1,5	3.735.483
Овце	9.777	8,0	1.222,1	1,4	624.493
Козе	2.167	10,0	216,7	1,4	110.734
Живина	269.124	300,00	897,1	2,0	654.883
УКУПНО, m³					6.688.264

^{1/} Попис пољопривреде 2012.

^{2/} Потенцијали биомасе у општини Чајетина, студија, 2014.

^{3/} Производ броја условних грла и количине биогаза дневно по условном грлу помножено са бројем дана у години.

Извор: Обрачун аутора, ИЕП, Београд, 2016.

II Енергија сунца. Поред биомасе, на територији Смедерева значајан ОИЕ представља и енергија сунца. Просечно сунчево зрачење у Србији је за око 40% веће него у земљама ЕУ, а у односу на укупан потенцијал ОИЕ у Србији сунчева енергија чини око 16,7%. У Смедереву средња годишња сума енергије глобалног зрачења на хоризонталну површину износи 3,93 kWh/m², при чему је највећа средња дневна сума енергије глобалног сунчевог зрачења највећа у јуну (6,30kWh/m²) и јулу (6,50kWh/m²), а најмања у децембру (1,10kWh/m²), односно јануару (1,45kWh/m²). Овај сунчев потенцијал може се искористити њеним претварањем у топлотну, односно електричну енергију, инсталирањем соларних уређаја у домаћинствима, индустрији и пољопривреди. Искоришћавање сунчеве енергије може се вршити и путем фасадних фотонапонских система, који се могу уградити у фасадну структуру, од великих зграда до аутобуских стајалишта и сл (Коришћење соларне фотонапонске енергије у Србији, Jefferson Institute, децембар 2009). Искоришћавање овог вида енергије у Смедереву постоји и представљено је појединачним иницијативама које се сведе на

популаризацију употребе овог вида енергије и инсталацију соларних плоча на породичне куће и пословне објекте, углавном у циљу загревања санитарне воде²³. Уградња соларних плоча за добијање топле воде и догревање просторија примењена је и у објектима вртића „Пчелица“ у градској месној заједници Папазовац и ОШ „Др Јован Цвијић“ у градској месној заједници Ладна Вода. Такође, у пољопривреди, фотонапонске пумпе за воду могу се користити за наводњавање пољопривредних култура на отвореном или у заштићеном простору, за пуњење појила за животиње водом и сличне намене, а с обзиром да је ово подручје развијене пољопривреде, коришћење сунчеве енергије би могло да нађе ширу примену управо у овом сектору. Наиме, употребом уређаја који користе сунчеву енергију за рад пумпи у циљу наводњавања пољопривредних површина значајно се могу смањити трошкови пољопривредне производње²⁴.

III Енергија ветра. У погледу коришћења енергије ветра, подручје града Смедерева одликује се великом учесталошћу појаве и снажном јачином кошавае, те је потребно сагледати да ли постоје локације погодне за изградњу ветрогенератора, као додатног извора енергије на овом подручју (http://www.smederevo.org.rs/Print-Smederevo_69_lat). За сада, овакав начин производње енергије на подручју Смедерева не постоји.

IV У погледу **геотермалне енергије**, постоји теоријска могућност употребе налазишта термалних вода у Југову, међутим истраживања у овом смислу су рађена пре више од двадесет година, тако да су потребна нова и детаљнија истраживања ових вода с аспекта употребе као извора енергије.

V Нема података о потенцијалима коришћења **енергије малих хидроелектрана** на подручју града Смедерева.

1.3.7. Заштита животне средине, биодиверзитета и предела

Квалитет животне средине на територији града Смедерева представља веома сложено питање, с обзиром да је присутно изражено и континуирано загађивање свих медијума животне средине, а решавање овог проблема захтева компромис свих страна које учествују у стварању и решавању еколошких проблема на овом подручју. Железара у Смедереву спада међу најзначајније загађиваче ваздуха индустријског порекла у Србији, те је Смедерево (због Железаре, депонија сировина) једно од најугроженијих подручја („hot spots“) у Републици са аспекта животне средине (Службени гласник Републике Србије, бр. 88/2010).

²³ Организација манифестације «Европски дани сунца у Смедереву», од стране фирме DanoneSolar, произвођача соларне опреме са седиштем у Београду и производним погоном у Смедереву и генералног дистрибутера и заступника немачке компаније GRAMMERSOLAR за Србију (DanoneSolar, линк: <http://www.danonesolar.co.rs/>).

²⁴ У циљу анализе оправданости и одрживости примене соларне енергије у пољопривреди у току 2015. године урађена је студија „Техно-економски аспекти примене обновљивих извора енергије и мобилних роботизованих соларних електро-генератора у пољопривреди“, у оквиру пројекта МПЗЖС. Ова студија је показала да је капацитет анализираних соларних генератора сасвим довољан да задовољи уобичајене захтеве корисника и потисне из употребе „прљаве“ конвенционалне агрегате за наводњавање на бензин и дизел гориво, да с обзиром да је уређај покретан/преносив, као и да је наводњавање електричном енергијом из соларног генератора вишеструко исплативије у односу на наводњавање помоћу пумпи које раде на фосилна горива.

Квалитет ваздуха. Највећи проблем у погледу загађености околине представља загађење ваздуха узроковано индустријским активностима, пре свега радом Железаре у насељу Радинач. Поред овог фактора, остали загађивачи ваздуха укључују и несанитарну градску депонију, као и велики број дивљих депонија, саобраћај дуж главних путева, индустрију лоцирану у индустријској зони Годоминско поље, котларнице и индивидуална ложишта.

Ваздух на територији града Смедерева сврстан је у последњу, трећу категорију квалитета (прекомерно загађен ваздух), а главни разлог овоме је изузетно висока концентрација прашкастих материја, која вишеструко превазилази законом прописане вредности. Поред прашкастих материја, проблем представљају и високе вредности бензо-а-пирена, арсена и никла (Службени лист града Смедерева бр.7/2015). У ваздуху је присутна и повећана концентрација полена амброзије и других биљних врста, што је такође значајно с аспекта заштите здравља становништва, с обзиром да прашкасте материје у синергистичком дејству са алергеним поленом могу да имају још јаче негативно дејство на дисајне органе²⁵.

Проблем изразите концентрације прашкастих материја у ваздуху угрожава не само здравље локалног становништва, већ и пољопривредну производњу, јер ове материје константно падају и таложе се на површини биљака. Овај проблем је посебно изражен у насељу Радинач. Међутим, преношењем ваздушних маса, ове честице се у великој мери преносе на околна насеља и далеко ван граница Смедерева.

Концентрације загађујућих материја у ваздуху се континуирано прате на аутоматским мерним станицама, које представљају део државне мреже станица за праћење квалитета ваздуха²⁶. Мерења квалитета ваздуха показују да од укупног броја дана у току године чак 133 дана имају прекорачење дневних граничних вредности за прашкасте материје PM_{10} (Годишњи извештај о стању квалитета ваздуха у Републици Србији 2014. године). Висока концентрација поменутих материја у ваздуху забележена је и у зимском и у летњем периоду, али знатно више у зимском, што говори да су најзначајнији извори честица индустрија, индивидуална ложишта и саобраћај. У циљу унапређења квалитета ваздуха наставиће се програм мониторинга квалитета ваздуха, донети План квалитета ваздуха у складу са Законом о заштити ваздуха и загађивачима, који имају обавезу прибављања интегрисане дозволе, наложити исту.

Квалитет вода. Велики еколошки проблем на територији града Смедерева представља пијаћа вода, и то са два аспекта: непотпуна покривеност градском водоводном мрежом (свега 63,7% укупне територије града Смедерева покривено је градском водоводном мрежом) и незадовољавајући квалитет воде за пиће. Изворска вода са јавних чесама која не пролази третман пречишћавања, а користи се за пиће, није исправна у погледу физичко-хемијских параметара, као ни у погледу микробиолошких параметара

²⁵ Мерење концентрације полена на територији града Смедерева, извештај за период 18.VII - 24.VII 2012, Лабораторија за палинологију, Универзитет у Новом Саду.

²⁶ У оквиру државне мреже аутоматских станица за мониторинг загађености ваздуха на територији града Смедерева активно раде две станице: Смедерево Центар и Смедерево Царина. Државном мрежом мерних станица за контролу квалитета ваздуха на којима се мере основне загађујуће материје (чај, сумпор-диоксид, азот диоксид и таложне материје) обухваћена је и локација «Гимназија» у центру града, где је највећа густина насељености. Испитивање ради Завод за јавно здравље Пожаревац, као овлашћена првенствена здравствена установа. Програмом контроле квалитета ваздуха на територији града Смедерева дефинисано је мерење садржаја тешких метала (олово, арсен, кадмијум, никл) у суспендованим честицама PM_{10} и садржај полицикличних ароматичних угљоводоника (РАН) у суспендованим честицама PM_{10} (бензо(а)пирен).

исправности. Ситуација није иста на свим локацијама, али у већини случајева не постоји микробиолошка и/или физичко-хемијска исправност (повећана концентрација амонијака, повећана електропроводљивост, повећана рН, повећана концентрација нитрата). Контролу квалитета пијаће воде врши Завод за јавно здравље Пожаревац, са укупно 24 чесме на територији града Смедерева (Извештај о прегледу воде из јавних чесама у општини Смедерево у новембру 2015. године). У циљу решавања проблема са снабдевањем и квалитетом пијаће воде почело се са изградњом фабрике воде у месту Шалинац.

Квалитет површинских вода такође је незадовољавајући. Мерења квалитета површинских вода на станицама у овом подручју показала су да велики број параметара квалитета површинских вода има вредности које реке сврставају у другу, па чак и трећу категорију квалитета (Табела 4 у Анексу). Ниска концентрација раствореног кисеоника, висок БПК₅ и ХПК указују на значајну загађеност органским и неорганским материјама. Проблем представљају и повећане концентрације тешких метала, поготово у погледу гвожђа и бакра. Узрок овакве ситуације су отпадне воде из индустријске зоне, као и комуналне отпадне воде које се директно без третмана испуштају у реке. На тај начин не погоршава се само квалитет површинских вода, већ и квалитет вода у подземним извориштима.

Квалитет земљишта. Резултати хемијске анализе земљишта спроведене у току 2015. године показала су да се рН вредност пољопривредног земљишта на посматраним локацијама у Смедереву креће од 6,8 до 7,8 (неутрална до алкална земљишта), што је повољно с аспекта пољопривредне производње, поготово гајења воћа. Садржај хумуса у пољопривредном земљишту креће се од 2,6 до 3,4%, што указује да су у питању средње до доста хумусна земљишта. Садржај хумуса је од изузетног значаја за пољопривредну производњу, јер доприноси стварању повољне структуре, везивању воде и хранљивих материја неопходних биљкама за раст и развиће (Табела 5 у Анексу).

На подручју Смедерева, највећи део обрадивих површина је под традиционалном обрадом, док се мали део, односно свега око 1.785 ха, обрађује тзв. заштитном обрадом. Конзервацијска обрада земљишта је од великог значаја за чување плодности земљишта, јер спречава збијање земљишта и кварање његове структуре. Активности спроведене на територији Смедерева у погледу конзервације земљишта укључују конзервацију озимим усевима (8.210 ха), биљним остацима (186 ха) и заштитним усевима (16,22 ха).

Висок ниво подземних вода и периодична плављења терена представљају потенцијални извор забаривања и заслањивања земљишта. Вишегодишња примена пољопривредне механизације узрокује појаву сабијања земљишта и смањен степен инфилтрације воде, односно смањење растреситости тла и елиминацију сувишне воде. Подручје Смедерева одликује се појавом флувијалне ерозије која односи површински слој земљишта и доводи до одроњавања делова обала. Мали проценат површина под шумама указује и на присуство еолске ерозије и потребу формирања ветрозаштитних појасева.

Један од изузетно великих проблема на подручју Смедерева представљају бројна клизишта. Најугроженије је подручје које гравитира ка Дунаву, где су седименти слабо повезани и где постоји стално подсецање и одношење акумулираног материјала радом Дунава и нарушавање стабилности клизне масе, услед чега је стално присутан клизни процес. Клизишта се јављају како у ужем градском подручју, тако и у широј околини. Клизишта у ужем градском подручју активирана су изградњом инфраструктурних

објеката и засецањем клизишних маса механичким радом Дунава. У широј околини Смедерева клизишта се јављају у сливу Раље и Коњске реке (Ревизија локалног еколошког акционог плана, синтезна студија, 2013). Већа клизишта представљају перманентан проблем укупног функционисања града, јер угрожавају путну инфраструктуру, стамбене и индустријске објекте, систем водовода и канализације итд.

Постоје бројни извори загађивања земљишта на овом подручју, а они укључују индустријска постројења, воде за наводњавање неодговарајућег квалитета, саобраћај дуж фреквентних саобраћајница, градска и дивље депоније и посебно значајна са аспекта пољопривредних активности, неадекватна пољопривредна пракса.

Неадекватна пољопривредна пракса подразумева нерационалну примену средстава за заштиту биља и минералних ђубрива. Према подацима Пописа пољопривреде 2012. (подаци за ниво насеља), од укупног броја пољопривредних газдинстава на територији града Смедерева око 83% газдинстава употребљава неки вид ђубрења за одржавање плодности земљишта²⁷. Међутим, највише се употребљава минерално ђубриво, док се на знатно мањим површинама употребљава ђубриво органског порекла (стајњак или осока). Истовремено, од укупне површине пољопривредног земљишта, чак 79% површине третира се средствима за заштиту биља (Попис пољопривреде 2012., подаци за ниво насеља). Минерална ђубрива и хемијска средства за заштиту биља могу да буду узрок повећања концентрације тешких метала у пољопривредном земљишту, што се одражава негативно на квалитет пољопривредних производа.

Од укупно 15 анализираних локација (Службени лист града Смедерева број 5/2015) концентрација тешких метала у висини која угрожава функције земљишта присутна је на шест локација²⁸:

- Бензинска станица „НИС Петрол“-Царина – бакар у концентрацији која угрожава основне функције земљишта (непољопривредно земљиште);
- Водоизвориште Шалинац код водоторња – никл у концентрацији која угрожава основне функције земљишта (непољопривредно земљиште);
- Вртић “Пчелица“ Папазовац – бакар у концентрацији која угрожава основне функције земљишта (непољопривредно земљиште);
- Јавна чесма код ОШ „Ј.Ј.Змај“ - бакар у концентрацији која угрожава основне функције земљишта (непољопривредно земљиште);
- Осипаоница – преко пута рециклажног центра „Рајчетов“ - бакар у концентрацији која угрожава основне функције земљишта (непољопривредно земљиште);
- Пољопривредно земљиште иза Шалиначког језера - бакар у концентрацији која угрожава основне функције земљишта (*пољопривредно земљиште*).

У свим осталим случајевима анализе земљишта постоји прекорачење минимум једног анализираних параметра изнад дозвољених граничних вредности. Иако у овим случајевим нису угрожене основне функције земљишта, може се констатовати да је на

²⁷ Од укупног броја пољопривредних газдинстава свега 9,37% радило је анализу земљишта.

²⁸ Програм праћења квалитета земљишта на територији града Смедерева обухвата узимање узорак земљишта са укупно 15 локалитета пољопривредног земљишта (у близини индустријске зоне, депоније, фреквентних саобраћајница, подручја где се одвија баштенска и њивска производња поврћа) и непољопривредног земљишта из урбане зоне. Параметри који се анализирају обухватају: полихлороване бифениле (PCB), полицикличне ароматичне угљоводонике (ПАН), пестициде, микроелементе и тешке метале (Pb, Cu, Cr, Ni, Cd, As, Hg i Zn).

посматраним локацијама земљиште у одређеној мери деградирано. Анализа степена загађености земљишта на територији града Смедерева показала је да непољопривредно земљиште на анализираним локалитетима садржи повећане концентрације тешких метала (Cu, Ni, Zn, Cr, Cd, Pb), док пољопривредно земљиште садржи повећане концентрације тешких метала (Cd, Ni, Zn, Cu). Повећана концентрација бакра и никла у земљишту може бити последица специфичности геохемијског састава површинског слоја тла на посматраном подручју, али се не може искључити ни потенцијални антропогени утицај на ову појаву.

Биодиверзитет. Предела присутни на територији града Смедерева укључују природи блиске пределе (заштићена подручја) и преовлађујуће урбане, субурбане и култивисане пределе. Природи блиски предела подразумевају неколико законом заштићених природних добара: један строги резерват природе (Шалиначки луг), четири специјална резервата природе (Саставци, На Букви, Годомин и Ђелије) и четири споменика природе (Карађорђево дуд и три храста лужњака) (Табела 20).

Иако је површина ових предела (24,36 ха) мала у односу на укупну површину Смедерева (чини свега око 0,05% укупне територије), оно се одликује значајним бројем дивљих врста, од којих су многе аутохтоне. С обзиром да ова подручја представљају једине остатке некадашњих аутентичних природних система и да се карактеришу значајно већим биодиверзитетом у односу на агро-екосистеме, неопходно је строго поштовати њихову законску заштиту.

Табела 20. Заштићена природна добра на територији града Смедерева

Ред. бр.	Заштићена природна добра	Статус заштите	Катастарска општина	Повр. (ха)
1.	Шалиначки луг	строги природни резерват	Шалинац	19,12
2.	Саставци	специјални резерват	Сеоне	1,61
3.	На Букви	специјални резерват	Бадљевица	0,67
4.	Годомин	специјални резерват	Скобаљ	1,76
5.	Ђелије	специјални резерват	Мало Орашје	1,20
6.	Карађорђево дуд	споменик природе	Смедерево	-
7.	Храст лужњак	споменик природе	Раља - у кругу "Сартида"	-
8.	Храст лужњак	споменик природе	Михајловац - "Долово"	-
9.	Храст лужњак	споменик природе	Смедерево - "Платнара"	-

Извор: Заштићени природни ресурси, http://www.smederevo.org.rs/OpstinaSmederevo-Zasticeni-prirodni-resursi_146_lat.

По питању *заштите генетичких ресурса у пољопривреди*, на подручју града Смедерева негују се *аутохтона сорта винове лозе Смедеревка* (Слика 4) и *аутохтона раса овце Липска овца* (Слика 5).

Смедеревка је аутохтона балканска сорта винове лозе (поједини аутори сматрају је и као домаћу аутохтону сорту) из групе Pontica, подгрупе Balcanica. Гаји се и у Бугарској, Руској Федерацији, Молдавији, Македонији, Грчкој, Турској²⁹. Код нас се гаји у свим виногорјима, а од ове старе беле сорте грождја производе се стона, али и квалитетна вина и дестилати. Изузетно је значајно да се ова високо приносна сорта у наредном периоду очува, јер представља значајно локално обележје и део културног наслеђа.

²⁹ Биљана Николић, дипл.инж.пољ, ПССС Смедерево, Атлас сорте винове лозе, линк: <http://agroinfotel.net/sorta-smederevka-kvalitetno-grozde-i-vino/> датум приступа, 05.01.2016.

Површине под *Смедеревком* значајно су смањене последњих година због проблема у пласману грожђа (изазваног одласком у стечај предузећа „Годомин“). Према подацима ПССС „Смедерево“, ова сорта винове лозе тренутно је заступљена на око 40% укупних површина винограда у Смедереву, при чему је на газдинствима која се не баве производњом вина ова заступљеност и већа, а на газдинствима која имају винарије значајно мања (мада са приметном тенденцијом раста површина код једног броја газдинстава).

Слика 4. Сорта винове лозе Смедеревка

Извор: <http://agroinfotel.net/sorta-smederevka-kvalitetno-grozde-i-vino/>

Липска овца је угрожена аутохтона раса оваца (сој праменке), чије је природно станиште подручје Смедерева³⁰. Реон распрострањања ове овце је територија између Смедерева, Пожаревца и Младеновца, а на подручју Смедерева ова раса заступљена је највише у насељима *Липе*, *Осипаоница*, *Лугавчина*, *Радинац*. Према подацима ПССС „Смедерево“, укупан број грла ове расе оваца на територији Смедерева је око 350 (уматичена грла), а свега око неколико пољопривредних газдинстава гаји ову расу овце.

Слика 5. Липска овца

Извор: <https://farmia.rs/Blog/rasa-ovaca-lipska-pramenka>

Липска овца настала је непланским укрштањем са другим овцама (сихијском селекцијом на бази емпирије, коју су земљорадници створили непланским одабирањем). Укрштањем и domestikацијом добијена је овца са бољом производњом млека у односу на друге праменке. Ова овца је сврстана у анималне генетичке ресурсе јер има велику отпорност према лошим условима одгајивања, као и према одређеним болестима и поремећајима. Спада у групу средње крупних праменки. Плодност липске овце је веома велика и у просеку од 100 оваца добије се 130 јагањаца. Просечна маса тела одраслих женских грла износи 55-60 кг, а овнова 75-85 кг, мада је све више

случајева већих телесних маса, што се објашњава побољшањем услова одгајивања и селекције (*Пропагандни материјал са манифестације „Сабор хармоникаша“, Лугавчина 2016*).

Напори да се очува овај генетички ресурс на локалном нивоу, између осталог, подразумевају одржавање манифестације „Пастирски дани“ у насељу Липе (од 2016. године ова манифестација се одржава у МЗ Лугавчина). Подстицајне мере државе стварају повољну климу за повећање броја грла ове овце и регистрацију већег броја

³⁰ Центар за очување аутохтоних раса, http://www.cepib.org.rs/?page_id=163, датум приступа, 05.01.2016 .

пољопривредних газдинстава као одгајивача аутохтоних раса домаћих животиња³¹. Ипак, веће активности пољопривредника на овом плану зависиће од финансијских могућности за куповину стада, од понуде ових оваца на тржишту (могућности набавке грла), од поседовања адекватних објеката, простора за испашу и сл.

Са аспекта очувања постојећих сорти пољопривредних култура и спречавања генетичког загађења важно је истаћи да је град Смедерево 2013. године потписао декларацију „Ми не желимо ГМО на нашој територији!“ и тако истакао свој став по питању генетички модификованих организама у пољопривреди (Службени лист града Смедерева број 3/2013). Овим се Град јавно изјаснио и обавезао да неће дозволити узгајање, нити ширење генетички модификованих организама на својој територији и да ће едуковати и информисати пољопривредне произвођаче и јавност по свим питањима везаним за генетички модификоване организме.

---

³¹ На републичком нивоу, пољопривредним газдинствима су расположива средства по основу одрживог руралног развоја, по програму мера за очување животињских генетичких ресурса (услов је да су пољопривредна газдинства регистрована, да су активна и да су уписана у Регистар аутохтоних раса домаћих животиња), у износу од 4.500 динара по грлу (Службени гласник РС, број 83/2013, 35/15 и 28/16), као и директна плаћања по основу Уредбе о расподели подстицаја у пољопривреди и руралном развоју у 2016. (Службени гласник РС, број 8/16) у износу од 7.000 динара по грлу за квалитетне приплодне овце и 2.000 динара по грлу за тов јагњади.

1.4. РАДНИ ПОТЕНЦИЈАЛ У ПОЉОПРИВРЕДИ И ТРАНСФЕР ЗНАЊА И ИНОВАЦИЈА

1.4.1. Основне карактеристике домаћинства

Према подацима Пописа становништва, домаћинстава и станова у Републици Србији, 2011. на подручју Смедерева је укупно 34.909 домаћинстава³², од којих је:

- у **градском насељу** Смедерево 21.657 домаћинстава (**62%**);
- у **осталим насељима** је 13.252 домаћинства (**38%**), а највећи број је у насељима Радинац (1.739), Осипаоница (1028), Липе (900), Лугавчина (882), Враново (835), Михајловац (809).

Упоредним прегледом броја домаћинстава на територији Смедерева (у периоду 1981-2011)³³, примећује се:

- стални раст броја домаћинстава у градском насељу;
- у **руралним и периурбаним насељима приметан је пад броја домаћинстава једино у периоду 2011/2002. (од 3,3%)**, када је дошло до пада броја домаћинстава у свим насељима, осим у следећих седам: Водањ, Сеоне, Вучак, Биновац, Радинац, Ландол и Петријево. **Највећи пад броја домаћинстава** имају насеља Кулич (27,5%) и Раља (25,8%), а пад од 10,9% до 16,7% бележи се и у насељима Мала Крсна, Шалинац, Мало Орашје, Бадљевица, Осипаоница.

Просечан број чланова домаћинстава је 2,95 у градској средини и 3,32 у осталим насељима. Највећи број домаћинстава и у једној, и у другој средини има два члана.

Структура домаћинстава у осталим насељима Смедерева (руралним и периурбаним), према изворима прихода, указује да највећи проценат домаћинстава (**35,5%**) **има мешовите изворе прихода**. Следе она са **пензијама (26,2%)** и домаћинства са **непољопривредним изворима (20,6%)**. Само **пољопривредне изворе прихода има 6,0%** домаћинстава или њих 797, а без прихода је 3,4% домаћинстава.

Према подацима Пописа пољопривреде 2012. године, породична пољопривредна газдинстава (ППГ) у Смедереву чине више од половине (53,4%) домаћинстава у осталим насељима (Табела 21). Податак да је у односу на Републику овај проценат нижи, може се објаснити тиме да већи број домаћинстава у руралним и периурбаним насељима Смедерева нема пољопривредно земљиште, не испуњава услове за регистрацију пољопривредног газдинства или је везано за пословање у Граду (ово потврђују и подаци о изворима прихода домаћинстава у осталим насељима).

Табела 21. Број домаћинства у осталим насељима и број ППГ, 2011-2012.

Република/ЈЛС	Домаћинства у осталим насељима, 2011.	Пољопривредна газдинства (ПГ), 2012. ¹		Удео ППГ у броју домаћинстава у осталим насељима (%)
		Укупно	ППГ	
Р. Србија	954.020	631.552	628.552	65,9
Смедерево	13.252	7.107	7.075	53,4

¹ Дата су за сва насеља.

Извор Попис становништва, домаћинстава и станова у 2011. и Попис пољопривреде у 2012. години, РЗС.

³² Према методологији пописа РЗС, домаћинство може бити свака породична или друга заједница лица која заједно станују и заједнички троше своје приходе за подмиривање основних животних потреба.

³³ Поређењем броја домаћинстава у десетогодишњим периодима Пописа становништва, домаћинстава и станова у Републици Србији (2011/2002, 2002/1991 и 1991/1981).

1.4.2. Породична пољопривредна газдинстава

Према методологији Пописа пољопривреде 2012., под породичним пољопривредним газдинством подразумева се свака породична или друга заједница лица која заједно станују и заједнички троше своје приходе за подмиривање основних животних потреба (укључујући и самачко домаћинство), чији се чланови (један или више) баве пољопривредном производњом, било као примарном било као секундарном активношћу, која има јединствено управљање, заједнички користи средства за производњу (земљиште, машине, објекте) и рад својих чланова, чији је носилац физичко лице и при томе:

- обрађује – користи 50 и више ари пољопривредног земљишта на којем обавља пољопривредну производњу, без обзира на то да ли је та производња намењена тржишту или не, или
- обрађује – користи мање од 50 ари пољопривредног земљишта, али обавља интензивну ратарску, воћарску, виноградарску, повртарску производњу и производњу цвећа (укључујући производњу под стакленицима и пластеницима), производњу печурака и сточарску производњу, односно обавља пољопривредну производњу која је намењена тржишту, или
- на дан 30. септембра 2012. гаји најмање: – два грла говеда, или – једно грло говеда и два грла ситне стоке (свиња, коза, оваца – заједно), или – пет грла оваца или пет грла коза, или – три грла свиња, или – четири грла ситне стоке (свиња, коза, оваца – заједно), или – 50 комада живине, или – 20 пчелињих друштава.

Према подацима Пописа пољопривреде 2012., у Смедереву је евидентирано 7.107 пољопривредних газдинстава (ПГ), од чега је **7.075 породичних пољопривредних газдинстава** (ППГ) или 99,5% њиховог укупног броја.

Посматрано по насељима, број ППГ највећи је у **Михајловцу, Липама, Осипаоници и Лугавцини**, где је лоцирана скоро трећина свих ППГ у Смедереву. Наведена насеља су уједно и површински највећа, а самим тим спадају и међу најзначајнија за пољопривредну производњу.

Према интерним подацима Управе за аграрна плаћања Републике Србије на подручју града Смедерева у 2015. години (стање на дан 28.12.2015.) регистровано је 2.709 активних ПГ, у оквиру којих је 2.686 активних ППГ, који чине 38% од броја ППГ обухваћених Пописом пољопривреде 2012.

Посматрајући ПГ према типу пољопривредне производње (Попис пољопривреде 2012., интерни подаци РЗС), закључује се да су у Смедереву доминантна **мешовита газдинства** (као и на нивоу Р. Србије), с обзиром да више од половине пољопривредних газдинстава (51%) припада једној од три мешовите групе пољопривредних газдинстава:

- газдинства за мешовиту биљну и сточарску производњу (33%).
- газдинства за мешовиту биљну производњу (11%);
- газдинства за мешовиту сточарску производњу (7%).

Посматрајући *ПГ према економској величини* (на основу података Пописа пољопривреде 2012., интерни подаци), може се за уочити да је просечна економска снага пољопривредног газдинства на територији града Смедерева 4.189 евра, што је ниже у односу на ниво Републике (Табела 22).

Табела 22. Економска величина ППГ на нивоу Републике Србије и града Смедерева, 2012./¹

	ППГ, број	Бруто вредност пољопривредне производње, у еврима	Просечна економска вредност по ППГ, у еврима
Р. Србија	631.552	3.750.787.328	5.939
Град Смедерево	7.107	29.768.014	4.189

¹ Економска величина газдинства је новчана бруто вредност свих пољопривредних производа који се производе на газдинству по цени произвођача, изражена у еврима.

Извор: Цвијановић, Субић, Параушић Весна (2014): Пољопривредна газдинства према економској величини и типу производње у Републици Србији и интерни подаци РЗС Србије.

Како је у Смедереву у структури пољопривредних газдинстава чак 99,5% ППГ, наведени подаци за тип производње и економску величину, који се односе на сва ППГ (породична газдинства, правна лица и предузетнике), могу се сматрати одговарајући и за анализу ППГ.

Користећи податке Пописа пољопривреде 2012. у наставку се даје кратка анализа ППГ према површини КПЗ, образовној и старосној структури, по броју чланова газдинстава и другим показатељима радне снаге на газдинству.

Коришћено пољопривредно земљиште (КПЗ). Од укупно КПЗ на подручју града Смедерева, 97% или 25.710 ха налази се у власништву ППГ, што је знатно више у односу на просек Србије (где је ово учешће 82%). С друге стране, у Смедереву је просечно 3,8 ха КПЗ по ППГ, што је знатно мање у односу на републички просек (Табела 23).

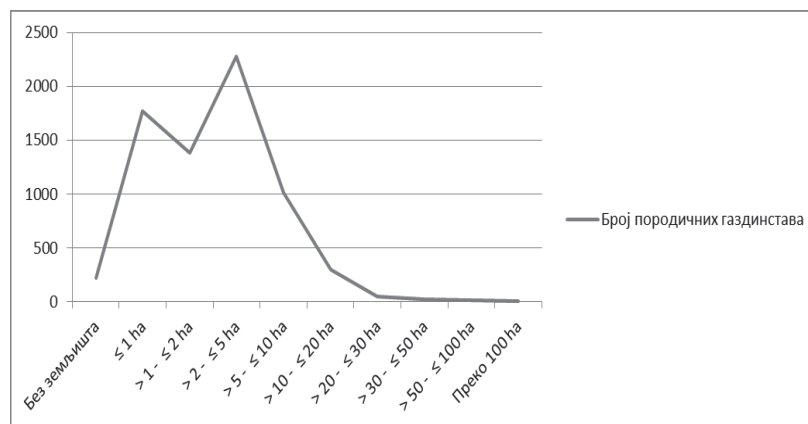
Табела 23. КПЗ породичних пољопривредних газдинстава у Р. Србији и Смедереву, 2012.

	КПЗ, ха/ ¹	Број ППГ са КПЗ	Просечно КПЗ по ППГ, ха
Република Србија (без К и М)	2.825.068	619.141	4,6
Град Смедерево	25.710	6.851	3,8

¹ КПЗ чини: пољопривредно земљиште на окућници, оранице и баште, стални засади, ливаде и пашњаци које газдинство обрађује/користи.

Извор: Попис пољопривреде 2012: Пољопривреда у Р. Србији, књига 1, РЗС Србије, 2013., и база Пописа пољопривреде 2012 РЗС Србије, <http://popispoljoprivrede.stat.rs>.

Графикон 1. ППГ у Смедереву према величини КПЗ у пољопривредној 2011/2012. години

На графикону број 1, приказано је да је највећи број ППГ на подручју града Смедерева, у пољопривредној 2011/2012. години користило пољопривредно

земљиште величине од 2 до 5 хектара (32% укупног броја ППГ у Смедереву). Графикон показује да са повећањем површине КПЗ по ППГ долази до смањења броја газдинстава, а колико је уситњен посед најбоље одсликава податак да у Смедереву 76% ППГ има посед до 5 ха.

Анализирано по насељима (интерни подаци РЗС), **највећа површина КПЗ по ППГ** (преко 5 ха по ППГ) је у насељима Шалинац (6,3 ха), Кулич (6,2 ха), Добри До (5,5 ха) и Липе (5,4 ха), а **најмања** (испод 2 ха по ППГ) у насељима Радинач и Смедерево (по 1,6 ха), Вучак (1,7 ха) и Петријево (1,8 ха).

Радна снага на газдинству. Према подацима Пописа пољопривреде 2012. (ниво насеља), на нивоу Смедерева укупно ангажована радна снага на ППГ је 15.962 лица. У структури укупно ангажоване радне снаге најзначајније је учешће:

- носилаца газдинстава који су обављали пољопривредну активност (укупно 6.964 или 44%);
- осталих чланова породице и рођака носилаца газдинства (4.919 или 31%);
- супружника носилаца газдинства (4.065 или 25%);
- учешће стално запослених је на занемарљивом нивоу (њих 14 или свега 0,09%).

Исказивање укупно ангажованог рада на газдинствима, преко броја **годишњих радних јединица (ГРЈ)**³⁴, пружа поуздану основу за тумачења о различитим аспектима радног ангажовања у пољопривреди.

Укупан број ГРЈ на ППГ у Смедереву у 2012. години био је 6.955 (Табела 24). Када се овај број ГРЈ стави у однос према укупном броју чланова газдинстава (укључујући и носиоце) и лица стално запослених на газдинствима, може се закључити да је у просеку доступна радна снага на ППГ у Смедереву ангажована са 43,6% капацитета.

Табела 24. Ангажована радна снага на породичним пољопривредним газдинствима, 2012.

	ППГ, број	Радна снага на ППГ, број лица	ГРЈ ангажоване радне снаге	Степен ангажовања на пољоп. пословима (ГРЈ/ број лица)	Просечан број ГРЈ по газдинству
Република Србија	628552	1416349	618054	43,6	0,98
Београдски регион	33117	73558	30902	42,0	0,93
Подунавска област	19050	43597	16743	38,4	0,88
Град Смедерево	7075	15962	6955	43,6	0,98

Извор: Попис пољопривреде 2012, интерни подаци РЗС.

Већи степен ангажовања расположиве радне снаге на газдинству на пољопривредним пословима повезан је са производном структуром у којој доминирају радно интензивне гране (воћарство, виноградарство и повртарство), док ниска искоришћеност расположиве радне снаге упућује на радно екстензивни тип пољопривреде, мали посед, ниско продуктивну пољопривреду и остваривање додатних прихода из непољопривредних сектора или из других извора (Богданов, Бабовић, 2014).

Родна структура. Радна снага на ППГ је следеће родне структуре (Попис пољопривреде 2012.):

- 89% укупног броја носилаца газдинстава који су обављали пољопривредну

³⁴ Јединица мере која представља количину људског рада утрошеног за обављање пољопривредне делатности на газдинству. Ова јединица представља еквивалент рада једног лица запосленог са пуним радним временом током читаве године: осам сати дневно, 225 радних дана (Попис пољопривреде 2012., РЗС).

- активност су мушкарци;
- 95% од укупног броја супружника носилаца газдинства су жене;
- 61% у структури осталих чланова породице и рођака носиоца газдинства чине мушкарци.

Старосна структура. На подручју Смедерева у структури управника (менаџера) ППГ³⁵ највећи проценат њих је у старосној доби од 55-64 године (34%) и старости 65 година и преко (27%). Најмање је учешће управника старости до 24 године (0,6%). Оваква старосна структура је неповољна, али је још увек повољнија у односу на исти показатељ на нивоу Републике, где је највеће учешће менаџера старости 65 и преко 65 година и износи 32,9%.

Образовна структура укупног броја управника/менаџера на ПГ (7.107) на подручју града Смедерева приближна је републичком нивоу (Табела 25). Највећи број за ниво обучености има само **пољопривредно искуство стечено праксом (58,7%)**, а најмањи је број управника који има образовање из области пољопривреде. Свега њих 3,9% има завршену пољопривредну средњу школу, пољопривредну вишу школу или факултет или завршен курс из области пољопривреде.

Табела 25. Ниво обучености управника (менаџера) на пољопривредним газдинствима, 2012.

	Република Србија		Град Смедерево	
	Бр. лица	Структура, %	Бр. лица	Структура, %
Само пољопривредно искуство стечено праксом	378.940	60,0	4.170	58,7
Курс из области пољопривреде	4.270	0,7	45	0,6
Пољопривредна средња школа	16.120	2,6	155	2,2
Друга средња школа	191.591	30,3	2.358	33,2
Пољопривредна виша школа или факултет	8.992	1,4	79	1,1
Друга виша школа или факултет	31.639	5,0	300	4,2
Укупан број управника на ПГ	631.552	100,0	7.107	100,0

Извор: Попис пољопривреде 2012: Пољопривреда у Републици Србији, РЗС, књига II.

Да постоји жеља за усавршавањем и даљим образовањем у области пољопривреде говори податак Пописа пољопривреде 2012., да је током 2011/2012. године 300 менаџера пољопривредних газдинстава у Смедереву похађало курсеве у области пољопривреде. Ипак, овај број је изузетно мали у односу на укупан број менаџера ПГ и да би се постизали бољи резултати пословања и остварила већа примена нових технологија, неопходно је радити на побољшању образовања, како менаџера, тако и свих других лица која се баве пољопривредном производњом.

1.4.3. Трансфер знања и иновација

У сектору агробизниса едукација и саветодавство представљају значајне факторе модернизације пословања. У прилог овој констатацији треба навести потврђену чињеницу да улагање у саветодавство (и пољопривредна истраживања) доноси око 40% просечне стопе зараде, што је много више него друге инвестиције у пољопривредном развоју (Van den Ban, Hawkins, 1996).

У Србији се трансфер знања и иновација у области пољопривреде спроводи кроз систем формалног образовања, путем различитих врста обука организованих од стране

³⁵ Према подацима Пописа пољопривреде 2012., управника (менаџера) на ППГ је 7075, а од овог броја 97% менаџера је уједно и носилац ППГ.

образовних и истраживачких установа и организација, ПССС-а, приватних привредних друштава, пројектних јединица, медија итд. (Службени гласник РС, бр. 85/2014). Постојеће научне и образовне институције у области пољопривреде имају релативно квалитетан кадар, који је постигао низ међународно препознатих и признатих резултата: нових сорти, раса и сојева, научних радова и техничких решења (Службени гласник РС, број 30/2016). Ипак, актуелни системи трансфера знања и иновација у Србији су недовољно ефикасни и не прате у довољној мери убрзане техничке и технолошке промене у сектору пољопривреде.

Смедерево се декларативно изјаснило да жели да буде инкубатор знања (Службени лист града Смедерева број 4/2010). У области пољопривреде и руралног развоја систем преноса знања и информација постоји, али све теже налази праву примену у пракси, због евидентног недостатка средстава (Службени лист града Смедерева број 3/2015).

Транфер знања и иновација у Смедереву реализује се посредством:

- ПССС „Смедерево“ у Коларима (слика 6), преко које се организују и реализују различити видови обука и саветовања пољопривредних произвођача³⁶. Ова стручно саветодавна служба спроводи акције бесплатног испитивања пољопривредног земљишта (годишњи капацитет лабораторије – 3.000-4.000 земљишних узорака), сузбијања амброзије на пољопривредном земљишту, акције калцификације киселог земљишта, издаје фитосанитарни сертификат (потребан за извоз воћа на тржиште Руске Федерације) и сл;
- Одсека за пољопривреду, који чини спрегу између пољопривредних произвођача, земљорадничких задруга и удружења, ПССС „Смедерево“ и МПЗЖС Републике Србије;
- Текстилно-технолошке и пољопривредне школе „Деспот Ђурађ”³⁷.

Слика 6. ПССС „Смедерево“, Колари

Извор: <http://psss.rs/page.php?19>

Према подацима Пописа пољопривреде 2012., број пољопривредних газдинстава која су користила услуге саветодавне службе у периоду 2011/2012. у Смедереву је био 1.405 (Попис пољопривреде 2012, ниво насеља). Ово је свега 20% од укупног броја пољопривредних газдинстава у Смедереву (7.107), али је више у односу на просек Републике Србије (17%). Посматрано по насељима, пољопривредна газдинства која су

³⁶ ПССС “Смедерево” обавља своју делатност на подручју Смедерева, Смедеревске Паланке, Велике Планае и Гроцке. Више о делатности видети <http://psss.rs/page.php?19>.

³⁷ Школа образује ученике у оквиру три подручја рада (<http://www.despot.edu.rs>): (а) пољопривреда, производња и прерада хране (ветеринарски техничар, пољопривредни техничар, прехранбени техничар, произвођач прехранбених производа, пекар, месар); (б) хемија и неметали (техничар за заштиту животне средине, хемијско-технолошки техничар); (в) текстилство и кожарство (техничар - моделар одеће, моделар одеће, модни кројач – оглед).

највише користила услуге саветодавне службе евидентирана су у следећим насељима: Михајловцу (166), Друговцу (102), Суводолу (100) и Добром Долу (90).

Вероватно би трансфер знања и иновација био ефикаснији када би пољопривредници више користили рачунаре и интернет. Подаци Пописа пољопривреде 2012., ниво насеља, показују да је у периоду 2011/2012. само 151 газдинство користило раунар, што је свега 2% укупног броја пољопривредних газдинстава у Смедереву.

Градска управа града Смедерева континуирано реализује меру унапређења руралне економије „Трансфер знања и развој саветодавства“. Ова мера се спроводи кроз активности финансирања стручних саветовања/предавања и трибина, посета и учешћа пољопривредних произвођача на пољопривредним сајмовима, манифестацијама и изложбама, као и кроз подршку организовању бројних пољопривредно туристичких и сеоских манифестација на подручју града Смедерева. Током 2015. године из буџета Града за реализацију ове мере уложено је 2,3 милиона динара³⁸, а у 2016. планирана су средства од 2,4 милиона динара (Службени лист града Смедерева број 2/2016).

---

³⁸ Извештај о спровођењу мера пољопривредне политике и политике руралног развоја на територији града Смедерева за 2015. годину. Град Смедерево, број 320-37/2016-03, 12.02.2016

1.5. ПРОИЗВОДЊА И ТРЖИШТЕ ПОЉОПРИВРЕДНИХ ПРОИЗВОДА

У погледу развоја и заступљености различитих типова примарне пољопривредне производње (пољопривредних праваца), територија града Смедерева, према интерним подацима Одсека за пољопривреду, може се условно поделити на тзв. шумадијски и моравски део (слика 7):

➤ Шумадијски део:

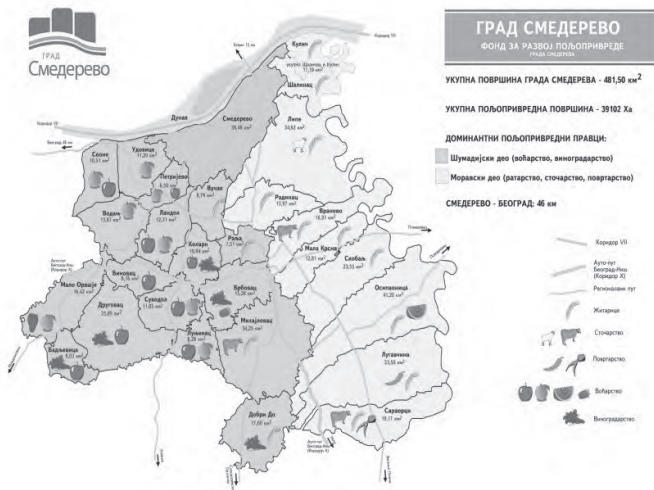
пољопривредна производња у највећем проценту усмерена је на воћарску и виноградарску производњу. Овај део територије Града обухвата територије следећих насеља: Бадљевица, Биновац, Водањ, Врбовац, Вучак, Добри До,

Друговац, Колари, Луњевац, Мало Орашје, Михајловац, Петријево, Раља, Сеоне, Суводол, Удовице, Ландол и Смедерево;

➤ Моравски део:

пољопривредне површине се користе за ратарску, повртарску и сточарску производњу. Чине га територије следећих насеља: Враново, Кулич, Липе, Лугавчина, Мала Крсна, Осипаоница, Радинац, Сараорци, Скобаљ и Шалинац.

Слика 7. Пољопривредни правци на територији града Смедерева

Извор: Град Смедерево, Одсек за пољопривреду, интерни подаци.

Према подацима Стратегије развоја пољопривреде на територији града Смедерева за 2008-2013. годину (Службени лист града Смедерева број 6/2008), најпогоднији климатски и земљишни услови за ратарско - повртарску производњу су подручја катастарских општина Сараорци, Лугавчина, Осипаоница, Скобаљ, Враново, Добри До, Михајловац, Шалинац, Липе, Кулич.

1.5.1. Ратарска производња

Ратарска производња у Смедереву анализирана је са становишта резултата Пописа пољопривреде 2012., података РЗС о производњи и приносима важнијих ратарских култура до 2012. године (након 2013. године РЗС не објављује податке о приносима и производњи у биљној и сточарској производњи за ниво ЈЛС), као и на основу Извештаја са одржаних састанака радних група за пољопривреду у просторијама Градске управе града Смедерева и ПССС „Смедерево“ у Коларима. Више видети и табеле 6 и 7 у Анексу.

Производња житарица. Према подацима Пописа пољопривреде 2012. године, ниво насеља, површине под *житарицама* у Смедереву заузимају 16.747 ха, што је **81,6%** укупне површине ораница и башта (20.514 ха). Производња житарица се доминантно

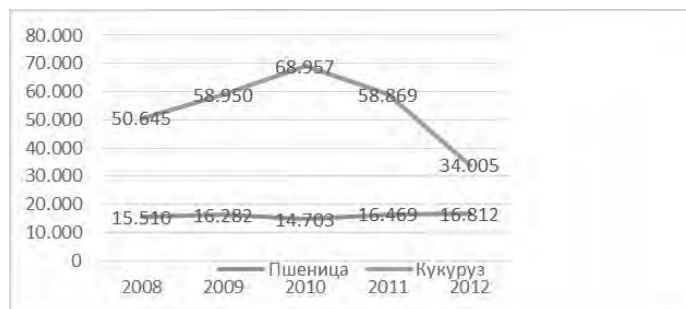

одвија на сектору породичних пољопривредних газдинстава, а највеће површине житарица су у насељима Липе, Михајловац, Осипаоница, Лугавчина и Добри До (више од половине укупних површина под житарицама Смедерева је у овим насељима). У сетвеној структури површина под житарицама доминантно су заступљени **кукуруз** (8.340 ха или 50% површина под житарицама) **и пшеница** (7.202 ха или 43% површина под житарицама).

Производња житарица зависи од климатских услова, тако да су приноси (и обим производње) неуједначени у току посматраног периода (2008-2012.), а већа осцилација производње приметна је код кукуруза у односу на пшеницу (Графикон 2).

Према подацима РЗС, **просечан принос пшенице** у Смедереву остварен у 2012. години износи **3,9 т/ха** (3,8 т/ха на сектору привредних друштава и задруга и 4,0 т/ха за породична пољопривредна газдинства). Просечни принос привредних друштава и задруга на подручју Смедерева мањи је од приноса који је остварен на нивоу Републике Србије за овај сектор (5,3 т/ха), а просечан принос који је остварен на породичним газдинствима већи је од републичког просека за овај сектор (3,7 т/ха). Производња пшенице је праћена употребом већих количина минералних хранива, као и употребе тешке механизације за све производне процесе. За сетву пољопривредни произвођачи користе сопствено семе (које је добијено претходним циклусом производње, удео 40-50%), као и хибриде следећих семенских кућа: Институт за ратарство и повртарство (НС семе), хибриди Института ПКБ Агроекономик, Syngenta, Пионир, Лимаграин, KWS.

Графикон 2. Производња пшенице и кукуруза на територији Смедерева, у периоду 2008-2012. године (у тонама)

Извор: Општине и региони у Републици Србији (2009-2013), РЗС.

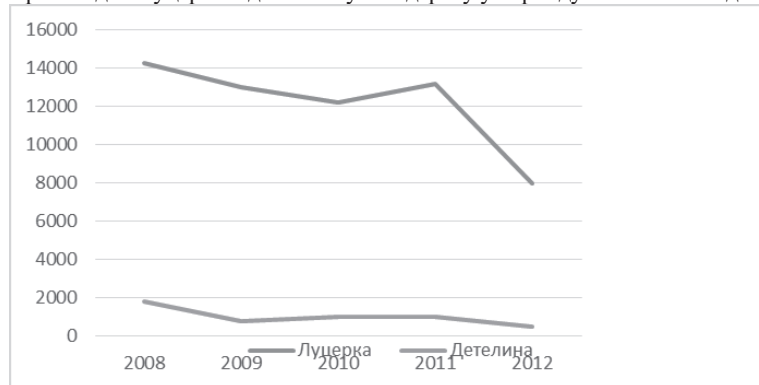
Производња кукуруза представља један од доминантнијих праваца производње житарица на подручју града Смедерева. Према подацима РЗС, просечан принос кукуруза који је остварен у 2012. години на пољопривредним површинама привредних друштава и задруга (2,7 т/ха) нижи је од републичког нивоа за овај сектор (3,7 т/ха), као и просечан принос на породичним газдинствима (2,3 т/ха), који је такође нижи од републичког нивоа за овај сектор (2,7 т/ха). Пољопривредни произвођачи за сетву у већем проценту користе семе домаћих семенских кућа (60%- 40% хибриди Института за Кукуруз "Земун Поље" + 20% хибриди Института за ратарство и повртарство Нови Сад), док се кроз остатак користе хибриди страних кућа: Syngenta, Пионир, Лимаграин, KWS.

Производња крмног биља. Производња крмног биља важна је како за будући развој сточарске производње, тако и за очување природних ресурса. Након житарица, велику заступљеност у сетвеној структури Смедерева има управо крмно биље, које заузима **2035,2 ха или 9,9% површина ораница и баишта**. Назаступљенија производња крмног биља је у

насељима Михајловац (391,7 ха), Липе (282,4 ха), Добри До (212,9 ха), затим у насељима Лугавчина, Осипаоница, Сараорци, Скобаљ (где крмно биље заузима површину од 104 ха до 128 ха). У сетвеној структури, највеће површине се налазе под **луцерком** (1.188,9 ха – стари и нови засади) и **детелином** (749,6 ха), док се 85,48 ха налази под кукурузом за силажу.

С обзиром да као и свака производња на отвореном зависи од природних услова, тако и производњу крмног биља одликује неуједначени тренд у посматраном периоду од 2008-2012. године, као и смањење производње, с обзиром на пад сточног фонда (Графикон 3). Производњу луцерке у Смедереву карактерише сталан тренд опадања производње до 2012. године (у 2012. години производња луцерке је износила 7.987 тона, а просечан принос износио је 3,3 т/ха и био је нижи од оствареног просечног приноса на нивоу Подунавске области и републичког просека). Производњу детелине такође одликује тренд опадања, те је постигнут укупни принос у 2012. години (од 506 т) чак три пута мањи од оствареног обима производње у 2008. години. У 2012. години остварен је просечан принос од 1,6 т/ха, који је готово за два пута мањи од просечних приноса остварених на нивоу Подунавске области и Републике Србије.

Графикон 3. Производња луцерке и детелине у Смедереву у периоду 2008-2012. године

Извор: Општине и региони у Републици Србији (2009-2013), РЗС, Београд.

Производња индустријског биља³⁹, шећерне репе, кромпира и пасуља. Пописом пољопривреде 2012., ниво насеља, у Смедереву је производња ових култура заступљена на следећим површинама:

- Индустријско биље заступљено на површини од 793 ха, што је **3,9%** укупних површина ораница и башта. Производња индустријског биља заступљена је највише у насељима **Липе** (389 ха), **Осипаоница** (100 ха) и **Добри До** (97 ха) и ова три насеља чине 74% укупних површина под индустријским биљем у Смедереву. У сетвеној структури индустријског биља највеће површине се налазе под **сунцокретом** (567,6 ха), а највеће површине ове уљарице су у насељу Липе (255,7 ха);
- Нема евидентираних података о површинама **шећерне репе** (подаци су скривени)⁴⁰;

³⁹ Према методологији Пописа пољопривреде 2012., индустријско биље обухвата: дуван, хмељ, уљану репицу, уљану тикву, сунцокрет, соју, остало биље за производњу уља, биље за производњу текстилних влакана, лековито и ароматично биље, остало индустријско биље.

⁴⁰ У складу са Законом о званичној статистици и заштити индивидуалних података, ови подаци (са три или мање од три газдинства) су скривени, односно приказани словом „П“.

- **Кромпир** заузима 55,9 ха ораница или 0,27% површина ораница и башти, а највеће површине су у насељима Лугавчина, Сараорци и Скобаљ;
- **Пасуљ** заузима 23,1 ха (0,1% површина ораница и башти) и највећу заступљеност има на подручју насеља Шалинац, Липе, Кулич.

Динамика и обим производње индустријског биља, шећерне репе, кромпира и пасуља зависи од климатских услова за посматрану годину, али и тренутних тржишних потреба и оријентација пољопривредних произвођача. У анализираном периоду 2008-2012. година, према подацима РЗС (Општине и региони у Републици Србији, 2009-2013), даје се анализа кретања производње сунцокрета, шећерне репе, кромпира и пасуља за територију града Смедерева. Анализа указује да је код свих посматраних култура дошло до пада производње и просечних приноса:

- Производња **сунцокрета** опала је са 574 т у 2008. години (просечан принос 1,7 т/ха) на 165 т у 2012. (просечан принос износи 1,6 т/ха, што је ниже од просечног приноса који је остварен на нивоу Републике (2,2 т/ха));
- Производња **шећерне репе** са 694 тона у 2008. (просечан принос 18,3 т/ха), пала је на 560 тона у 2012. години (просечан принос 16 т/ха);
- Производња **пасуља** опала је са 812 т у 2008. (просечни принос 1,5 т/ха) на 246 т у 2012. (просечни принос износи 0,78 т/ха и нижи је од републичког нивоа који износи 0,8 т/ха);
- Производња **кромпира** опала је са 4836 тона у 2008. години (просечан принос 7,6 т/ха) на 3677 тона у 2012. (просечан принос износио је 6,6 т/ха и био је нижи од републичког приноса (7,7 т/ха)).

Пашњаци и ливаде. Према подацима Пописа пољопривреде 2012., ниво насеља, на територији Смедерева ливаде и пашњаци заузимају површину од 1077,2 ха, што је 4,1% КПЗ. Пољопривредна газдинства Михајловца, Луњевца, Друговца, Малог Орашја, Доброг Дола и Суводола располажу са 69,6% укупних површина под ливадама, а газдинства са подручја насеља Смедерево са 91,6% укупних површина под пашњацима на територији града Смедерева. У анализираном периоду 2008-2012. година, према подацима РЗС (Општине и региони у Републици Србији, 2009-2013):

- Производња са ливада⁴¹ бележи пад са 5.619 т у 2008. (просечни принос 1,7 т/ха), на 3.907 т у 2012. години (просечан принос 1,2 т/ха);
- Производња са пашњака је незнатно повећана са 447 т у 2008. (просечни принос 0,9 т/ха) на 459 тона у 2012. (просечни принос 0,8 т/ха).

Главни предуслови унапређења ратарске производње јесу развој система наводњавања, обнова пољопривредне механизације, укрупњавање поседа и комасација земљишта, изградња складишних и прерадних капацитета, веће осигурање усева и подова, доступност повољних кредитних извора финансирања и сл.

1.5.2. Производња поврћа и печурака

Повртарска производња на подручју Смедерева је развијена и заступљене су све значајније врсте поврћа, а посебно бостан, паприка, купус и парадајз. Према подацима Пописа пољопривреде 2012., ниво насеља (видети Табелу 26 и Табелу 8 у Анексу), ова производња се у Смедереву одвија на 383,4 ха (1,4% КПЗ) и доминантно је на

⁴¹ У укупан принос сена с ливада унето је сено са угара, парлога и воћњака.

отвореном пољу. Од укупног броја пољопривредних газдинстава, њих 1.068 или 15% бави се производњом поврћа, бостана или јагода (Табела 26).

Табела 26. Површине поврћа, бостана и јагода у Подунавској области и Смедереву, 2012., у ха

Област/ЈЛС	Број пољоп. газдинстава која имају поврће, бостан или јагоде	Укупна површина	Пластеници и стакленици	На отвореном пољу
Подунавска област	2.115	760,3	59,6	700,7
Град Смедерево	1.068	446,2 ^{/1}	27,5	418,7

^{/1} Када се изузму јагоде, површина поврћа (укључујући и бостан) износи 383,4 ха.

Извор: Попис пољопривреде, 2012, ниво насеља, РЗС.

Близу 80% укупних површина под *поврћем, бостаном и јагодама* (446,2 ха) налази се у насељима Осипаоница (бостан, паприка, јагоде), Сараорци (паприка, парадајз, купус), Лугавчина (бостан, паприка, црни лук), Скобаљ (купус, бостан, црни лук), Мало Орашје (јагоде, парадајз) и Липе (парадајз, паприка, купус).

Производња поврћа на отвореном пољу највише је заступљена на подручју насеља Осипаоница (130 ха) и Лугавчина (48 ха).

Производња поврћа у заштићеном простору (превасходно паприке, парадајза и краставаца) одвија се на релативно великим површинама (27,5 ха). Пластеничка производња највише је заступљена у *Сараорцима*, где се налази 18,2 ха, што чини 66% укупних површина под пластеницима на подручју града Смедерева (Слика 8). Следе *Липе и Колари* у којима се налази по 2 ха под пластеницима. У осталим насељима производња поврћа у заштићеном простору одвија се на површинама које су мање од једног хектара.

Слика 8. Производња поврћа у заштићеном простору у Смедереву

Извор: <http://smederevskovoce.rs/zadruga.php?id=3&jezik=1>

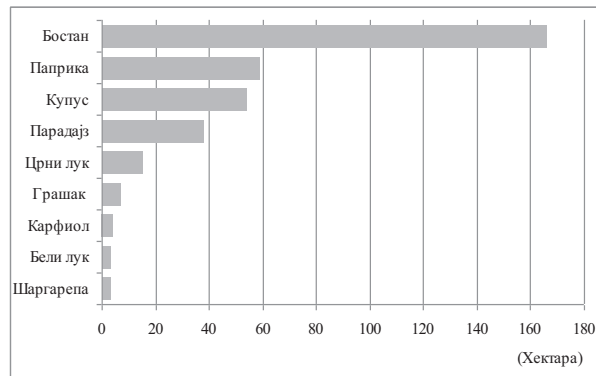
Добар пример у домену специјализоване производње поврћа у заштићеном подручју јесте ЗЗ „Зелена башта“, која се налази у сеоском насељу Сараорци. Ова задруга има имплементиран стандард GlobalGAP, производња се одвија по принципима интегралне производње у модерним пластеницима, на око 10-12 ха. Период производње је од марта до новембра, а у структури производње доминирају паприка, парадајз и краставац. Велике површине пластеника и велика производња поврћа, омогућавају овој задрузи уговорен пласман поврћа у велики трговински ланац.

Посматрано по врстама поврћа, а на основу података Пописа пољопривреде 2012. о засејаним површинама, може се закључити следеће (Графикон 4, Табела 8 у Анексу):

- Највеће учешће у производњи поврћа има **бостан**, који се гаји на 166 ха, што чини 43% укупних површина под поврћем и бостаном на подручју Смедерева. Ова производња најзаступљенија је у селу Осипаоница, где се бостан гаји на 112 ха (ове површине чине 67% укупних површина под бостаном на подручју Смедерева). Значајне површине бостана налазе се и на подручју села Лугавчина (24 ха) и Скобаљ (19 ха);

- **Паприка** се производи на 59 ха, односно 15% укупних површина поврћа и бостана у Смедереву. Највеће површине под паприком налазе се у селу Сараорци, где се производња одвија на 23 ха, што чини 39% укупних површина под овим поврћем на подручју Смедерева. Следи село Лугавчина на чијој територији се паприка производи на око 11 ха, затим Осипаоница са око 8 ха и села Враново, Липе и Шалинац, где се производња овог поврћа одвија на нешто више од 2 ха;
- **Купус** се производи на 54 ха (14% површина под поврћем и бостаном), а ова производња највише је заступљена на подручју села Скобаљ, где се одвија на око 22 ха, односно на 40% укупних површина под овим поврћем. Значајне површине налазе се и на територији села Сараорци, где се купус производи на 15 ха, а следе села Лугавчина, Осипаоница и Липе;
- **Парадајз** се производи на 38 ха, односно на 10% површина под поврћем и бостаном на територији Смедерева. Најзаступљенији је на територији села Сараорци (16 ха), а следе села Липе, Мало Орашје, Лугавчина и Скобаљ, на чијим подручјима се површине парадајза крећу од 2 до 3 ха.
- **Остале врсте поврћа** (црни лук, грашак, карфиол, бели лук, шаргарепа) које су наведене у Графикону 4 партиципирају са мање од 5% у укупним површинама на којима се одвија повртарска производња у Смедереву. Значајнија производња **црног лука** одвија се само на подручју села Лугавчина (4,4 ха) и Скобаљ (3,4 ха), а ове површине заједно чине нешто више од 50% укупних површина под овим поврћем на подручју Смедерева.

Графикон 4. Површине под поврћем и бостаном на подручју града Смедерева, 2012.

Извор: Попис пољопривреде 2012, ниво насеља, РЗС Београд

С обзиром да РЗС не објављује податке о приносима и производњи поврћа за ниво ЈЛС, у наставку се даје квалитативна оцена ове производње на основу Програма мера подршке за спровођење пољопривредне политике и политике руралног развоја на подручју града Смедерева за 2015. годину (Службени лист града Смедерева број 3/2015), као и на основу Извештаја са радних група за пољопривреду, одржаних у Градској управи града Смедерева.

Сектор производње поврћа у Смедереву карактеришу високи трошкови производње, неорганизован и несигуран пласман поврћа, висока зависност од временских прилика (посебно код бостана и другог поврћа на отвореном пољу), јака ценовна конкуренција увозног поврћа из Македоније, Албаније, Турске, неповољни услови кредитирања на финансијском тржишту. Поред тога, недовољна примена савремених агротехничких и технолошких знања, наводњавања, дотрајала механизација, традиционални начини производње, уситњене парцеле и други фактори додатно утичу на остварену производњу поврћа, која не постиже максимум у погледу приноса и квалитета. Са

становишта наводњавања (које је важан предуслов високих приноса поврћа), важно је истаћи да су хидролошки услови изузетно повољни у низијским просторима Смедерева (моравски део територије), обзиром на присуство великих потенцијала водених површина и подземних вода, али су до сада недовољно искоришћени.

У наредном периоду повртарска производња, уз развој семенске и расадничке производње, треба да буде заступљена у укупним површинама ораница и башта, с обзиром да подручје Смедерева има повољне климатске, педолошке, хидрографске карактеристике, као и тржишне предуслове за развој повртарства (близина Београда, висок тржишни потенцијал града Смедерева, добар географски положај и сл.).

Ова производња мора да буде **високо интензивна**, како би била ценовно конкурентна поврћу које се увози из земаља са изузетно повољном климом за повртарску производњу (Македонија, Турска, Албанија), као и да би се омогућило континуирано снабдевање циљних тржишта. Интензивирање је могуће увођењем нових приноснијих сорти поврћа и продужењем сезоне гајења, применом квалитетног и сертификованог семена и садног материјала, увођењем специфичне механизације и модернизацијом технологије узгоја, затим повећањем површина под заштићеним простором (стакленици и пластеници) и сл. При том, да би се остварила високо приносна производња поврћа, високог квалитета, важно је очувати квалитет земљишта које је намењено за ову производњу. Наведено имплицира неопходност повезаности сточарства и повртарства, односно неопходно је да газдинства имају уравнотежену биљну и сточарску производњу.

Велики значај за производњу поврћа има **континуирана подршка Градске управе**, која се реализује из буџета Града, а посредством годишњих програма мера за спровођење пољопривредне политике и политике руралног развоја. У питању су следеће мере/активности подршке⁴²:

- Суфинансирање (40% од плаћеног износа реализоване инвестиције) *изградње стакленика и набавке опреме/материјала за повртарску производњу у заштићеном и полузаштићеном простору;*
- Суфинансирање (40% од плаћеног износа реализоване инвестиције) *набавке механизације и опреме за сетву, садњу, заштиту биља и наводњавање за воћарско виноградарску производњу и повртарску производњу на отвореном пољу;*
- *Кредитна подршка (суфинансирање камата за пољопривредне кредите);*
- *Регресирање премије осигурања за усеве, плодове, вишегодишње засаде, расаднике и животиње;*
- *Подршка организовању пољопривредно туристичке манифестације „Бостанијада“, у МЗ Осипаоница, која се у овом селу већ традиционално одржава сваке године у другој половини јула (од 2001. године). Ова манифестација доприноси промоцији, односно популаризацији производње и потрошње бостана, као и промоцији овог села, а економске ефекте, кроз већу продају и тражњу бостана, имају сви произвођачи овог и околних села који се баве производњом бостана (Лугавчина, Скобаљ).*

Производња печурака. Према подацима Пописа пољопривреде 2012. површина под печуркама у Смедереву износи 6.336 м², а највећа је у насељу Враново (3.073 м²). Као

⁴² Извештај о спровођењу мера пољопривредне политике и политике руралног развоја на територији града Смедерева за 2014. и 2015. годину.

специфизирани произвођач компоста за печураке евидентирана је фирма „Уча“, д.о.о. лоцирана у насељу Враново. Ову производњу, за коју постоје физички услови (велики број напуштених објеката или објеката који су применили намену), као и заинтересованост становништва, требало би више развијати у наредном периоду.

1.5.3. Воћарско виноградарска производња

Воћарско-виноградарска производња је од посебног значаја за подручје града Смедерева, а због рељефа и благе континенталне климе посебно је шумадијско подручје погодно за ову производњу. Развој воћарско виноградарске производње дугује се у великој мери ДП ПК „Годомин“, које је успешно пословало све до почетка 2000-те године. Ово предузеће откупљивало је велике количине грожђа и воћа са подручја Смедерева и околних општина, на подручју бивше СФРЈ било је познато по производњи вина и ракије, поседовало је велики вински подрум⁴³, имало највећи засад јабуке у СФРЈ (засад у целини био је на око 1.100 ха), примењивало је високу технологију производње, уз искусан и стручан кадар.

С обзиром да нису расположиви подаци РЗС о приносима и производњи воћа и грожђа за ниво ЈЛС, у анализи воћарско виноградарске производње града Смедерева коришћени су подаци Пописа пољопривреде 2012. о површинама сталних засада и процене приноса и производње воћа и грожђа у Смедереву добијене теренским истраживањем од стране релевантних субјеката у овом сектору: ПССС „Смедерево“, Колари; удружење воћара „Златно брдо“, Удовице; интервју са водећим произвођачима воћа и грожђа и већим винаријама.

Воћарство. Природни услови наше земље, поготово поједини рејони веома су повољни за гајење воћа. У брдско – планинским рејонима производња воћа (где се може остварити 10–15 пута већа вредност производње по хектару, него при производњи кукуруза и пшенице) вишеструко надмашује рентабилност других култура, управо због наклоњености природних услова, тако да у овим подручјима ниједна друга производња не може донети толику зараду као производња воћа (Кесеровић, 2004.). Значајан прилив девизних средстава може се остварити извозом воћа и прерађевина од воћа, тако да је ова пољопривредна грана привредно веома значајна. Постоји значајна заинтересованост пољопривредника за воћарство, које уз државне подстицајне мере и оснивање задруга и асоцијација, може дати добре резултате (Милић и сар., 2011.).

Сектор воћарства у Смедереву карактерише *специјализована и тржишно оријентисана* производња, али је евидентна *уситњеност парцела*. Према подацима Пописа пољопривреде 2012. (ниво насеља), просечна површина под сталним засадама воћа по пољопривредном газдинству у Смедереву износи 1,5 ха. Према подацима ПССС „Смедерево“, већи воћари (са површинама воћа од око 10 ха и више) чине око 30-40% укупног броја воћара у Смедереву (ови произвођачи имају хладњаче, складишне капацитете, механизацију и сл.), а два велика произвођача, која примењују савремену технологију производње и наводњавају значајне површине, налазе се насељима Суводол (произвођач има око 60-70 ха воћњака) и Биновац (површина воћњака који поседује пољопривредно газдинство је око 50 ха). Просечни воћар, а ту

⁴³ Стари вински подрум „Годомина“ је око 2.000 м², изграђен је 1909. године, када је основана и Смедеревска виноградарска задруга. Унутар подрума су старе бачве капацитета 20.000 тона, махом из IX века. Тренутно је предмет судског спора, а велики је број заговорника да се претвори у музеј.

спада највећи број воћара у Смедереву, има површину од око 5 ха под воћњацима, и са том површином овакви произвођачи су класификовани као средњи произвођачи.

Према подацима Пописа пољопривреде 2012. (ниво насеља), **воћњаци** (укључујући и површине под бобичастим воћем) у Смедереву **заузимају површину од 4.412,4 ха**, што је 16,6% КПЗ, а 2.912 пољоривредних газдинстава (или 41% њиховог укупног броја) изјаснило се да има воћњаке.

Доминирају **плантажни засади** (Слика 9), са 96% учешћа у укупној површини воћњака⁴⁴, али мали проценат воћњака спада у групу тзв. модерних и савремених (воћњаци са системима за наводњавање, противградном мрежом и сл). Према проценама са терена, свега 1-2% воћњака је са противградним мрежама, а према подацима Пописа пољопривреде 2012. (ниво насеља) само 3,2% укупне површине воћњака се наводњава или 142 ха воћњака (укључујући и површине под бобичастим воћем).

Слика 9. Воћњак са противградном мрежом

Извор: <http://www.dnevnik.rs/ekonomija/srbija-vocarski-lider-regiona>

Сагледавајући учешће површина воћњака Смедерева у укупним површинама воћњака у Србији и Подунавској области (подаци Пописа пољопривреде 2012, ниво насеља), може се закључити да је Смедерево носилац воћарске производње у Подунавској области и важан чинилац воћарске производње, посебно производње брескве, на нивоу Републике, с обзиром да је скоро четвртина укупних засада брескве у Србији лоцирана на територији града Смедерева (Табела 27).

Табела 27. Засади брескве и јабуке у Р. Србији, Подунавској области и Смедереву, 2012. , у ха

	Јабуке	Брескве
Република Србија	23.737	8.012
Подунавска област	1.651	2.173
Град Смедерево	1.340	1.961
Учешће засада Смедерева у односу на засаде Србије (%)	5,6	24,5
Учешће засада Смедерева у односу на засаде Подунавске области (%)	81,2	90,2

Извор: Попис пољопривреде 2012, ниво насеља.

У структури засада воћа **доминирају бресква (1.961 ха) и јабука (1.340 ха)**, које заједно чине 75% укупне површине воћњака на подручју града Смедерева. Поред ове две воћне врсте, гаји се и следеће воће: шљива (333 ха), кајсија (234 ха), вишња (183 ха), крушка (87 ха), јагоде (63 ха), купине (21 ха), малине (1 ха), ораси (26 ха), лешници (10 ха)⁴⁵.

⁴⁴ Према подацима РЗС (Попис пољопривреде, 2012. Методолошко упутство), под плантажним воћњацима подразумевају се они засади у којима се редовно примењују савремене агротехничке мере, а подигнути су на већим површинама (не мањим од 30 а) применом плантажних система, тј. са одређеним размаком између редова стабала, што омогућава механизовану обраду. Екстензивни (традиционални) воћњаци су полуинтензивни или екстензивни воћни засади, који понекад садрже стабла различитих врста воћа са различитом густином садње. Они су у Смедереву заступљени само у викенд насељима.

⁴⁵ Процене на терену, везано за површине воћњака, значајно се разликују у односу на податке Пописа пољопривреде 2012 (видети Табелу 28).

Посматрано по насељима града Смедерева (Попис пољопривреде 2012., ниво насеља), највеће **површине воћњака** налазе у следећим насељима: Удовице (809 ха), Суводол (565,2 ха), Водањ (444,7 ха), Сеоне (414,1 ха), Друговац (380,2 ха), Мало Орашје (241,5 ха), Колари (157,3 ха) итд.

Највеће **површине засада брескве** су у насељима Удовице, Сеоне, Водањ, Суводол, Друговац (у ових пет села сконцентрисано је 68% укупних засада брескве у Смедереву), а **највеће површине јабука** (Слика 10) су у насељима Суводол, Удовице, Друговац, Водањ (у ова четири села је више од половине укупних засада јабуке у Смедереву).

Према подацима са терена, у последњих неколико година све више се повећавају засади под вишњом и кајсијом, с обзиром да ове воћне врсте не захтевају велика инвестициона улагања у производњу (у наслоне, стубове, жице, могућа је сопствена производња садног материјала), погодне су у условима промене климе (неравномерног распореда падавина), а за њима постоји тражња како на домаћем, тако и на иностраном тржишту, као и задовољавајућа цена.

С обзиром да РЗС Србије не располаже подацима о производњи и приносима воћа по ха на нивоу ЈЛС⁴⁶, у Табели 28 дати су **процењени приноси и производња најважнијих воћних врста у Смедереву**, на основу анкетног истраживања, односно интервјуа са водећим произвођачима воћа и институцијама у овој области у Смедереву.

Табела 28. Процењена производња изабраних воћних врста у Смедереву, просек 2012-2015./¹

Воћна врста	Засејана површина, ха	Просечни принос (т/ха)	Производња (т)
Бресква и нектарина/2	3.500	17	59.500
Јабука/2	2.500	25	62.500
Шљива	670	16,5	11.055
Вишња	570	12	6.840
Кајсија	500	15	7.500
Крушка	350	15	5.250

¹ Процене површина и просечних приноса изабраних воћних врста добијене су од: ПССС „Смедерево“, Колари, удружења воћара „Златно брдо“, Удовице и на основу анкетног истраживања водећих произвођача воћа у Смедереву.

² Просечни приноси брескве крећу се од 15-20 т/ха, а јабуке од 22-30 т/ха.

Извор: Обрачун аутора, ИЕП, Београд, 2016.

Према подацима са терена, **приноси свих врста воћа** по годинама варирају, а зависе од: (а) временских услова, (б) примене агротехничких мера, (в) сортимента, (г) старости

⁴⁶ Због величине узорка на коме се спроводе анкете пољопривредне статистике, подаци РЗС о производњи воћа на подручју ЈЛС нису расположиви. У Табелама 9 и 10 у Анексу дати су подаци РЗС о производњи и приносима за јабуку и винову лозу на подручју града Смедерева за период до 2013.

Слика 10. Засад јабуке у Смедереву

Извор: <http://natasacvetkovic.com/blog/udovicka-avantura/>

засада, (д) густине засада и сл. Поређењем просечних приноса брескве и јабуке које остварују смедеревски воћари, са произвођачима у Европи (Италија, Турска, Аустрија, Француска, Шпанија), може се закључити да домаћи произвођачи не заостају значајно у приносима брескве, али да остварују знатно ниже просечне приносе јабуке (<http://faostat.fao.org>, датум приступа 10.02.2016.).

Сортимент воћа у Смедереву је разноврстан, омогућава дуг временски период бербе и у извесној мери је усклађен са захтевима тражње на домаћем и иностраном тржишту. Код брескве је присутан је већи број сорти (у највећој мери сорте из групе Ројал), а код нектарина доминира сорта Калдеси. Јабуке су претежно сорте Ајдаред, код кајсија преовлађују сорте домаће кајсије и Кечкеметске руже, а код вишње сорте Облачинска вишња (има велику вредност у индустријској преради) и Шумадинка (намењена конзумирању у свежем стању, има високу цену, али у последње време приметан је пад откупа). Иако је сортимент воћа прилагођен тражњи на тржишту Руске Федерације (где је и највећи извоз воћа), у наредном периоду би требало радити на усклађивању сортимента са захтевном тражњом на тржишту ЕУ. При том, важно је и да надлежне службе и институције усмеравају произвођаче ка очувању аутохтоних сорти воћа, као што су Кожара, Колачара, Будимка (за јабуке), Лубеничарка, Караманка (за крушке) и сл.

Развоју воћарске производње у великој мери доприноси постојање **велике кванташке пијаце за трговину воћем** у селу Удовице. Ова пијаца је лоцирана у близини главних путних праваца, инфраструктурно је опремљена, ради од маја до новембра и представља својеврсну берзу воћа смедеревског краја. На пијаци се тргује свежим воћем, а купци који долазе из свих крајева Србије и земаља окружења, са ове пијаце снабдевају воћем зелене пијаце, трговинске радње и сл. Поред тога, у Удовикама је регистровано **удружење воћара и винограђара „Златно брдо“**, а већа активност овог удружења у наредном периоду може представљати додатни стимуланс развоју воћарске производње.

Важно је истаћи да би развој **система наводњавања** водом из Дунава значајно повећао приносе воћа и девизне прихода од извоза воћа, те ће у наредном периоду важна бити реализација започетих капиталних пројеката наводњавања у овој области (Удовички плато и пројекат наводњавања јужног дела Града). Системи наводњавања омогућиће подизање модерних интензивних засада (уз примену наводњавања и противградних мрежа), унапређење сортимента воћа, и последично унапређење начина смештаја, чувања и паковања производа, а све у циљу остваривања високе производње и продуктивности у овој производњи, као и унапређења квалитета воћа.

У контексту унапређења квалитета воћа, у наредном периоду ће на значају све више добијати примена **концепта интегралне производње**⁴⁷, као незаобилазног фактора конкурентности у пласману воћа, поврћа и грожђа на домаћем тржишту, а посебно у извозу. Генерално, са интензивирањем пољопривредне производње, у првом реду због велике употребе хемијских средстава (ђубрива и средстава за заштиту биља), долази до контаминације животне средине, до погоршања квалитета хране и до угрожавања здравља људи и животиња, те све више на значају добија концепт интегралне производње. Овај концепт производње ставља акценат на што мању употребу хемијских средстава у заштити биљака, односно заснива се на оптималној примени агротехничких

⁴⁷ Интегрална производња у воћарству, <http://www.zdravasrbija.com/lat/Zemlja/Vocarstvo/1850-Integralna-proizvodnja.php>, датум приступа 10.03.2016

мера, уз осигурање економских ефеката (висок принос и висок квалитет плода) и поштовање мера заштите животне средине и здравља и добробити потрошача.

У великој мери воћари овај концепт производње већ примењу, с обзиром да је за извоз воћа на тржиште Руске Федерације (који је доминантан) потребан фитосанитарни сертификат, који издаје ПССС „Смедерево“, а који гарантује да је биљна пошиљка ослобођена карантинских биљних болести и штеточина биља, као и да је примена пестицида била контролисана. Наиме, оно што су извозници у обавези да доставе ПССС “Смедерево“ је, између осталог, и Књига третирања биља (за физичко лице/предузетника/правно лице од којих је купљен производ), као и Изјава извозника да је производ здравствено безбедан.

Ипак, велики број пољопривредних произвођача у Србији и Смедереву не води књигу поља (евиденцију о радним процесима који се обављају за сваку културу и парцелу)⁴⁸, чиме је онемогућено праћење и контрола употребе хемијских средства, која имају негативан ефекат на здравље људи (кроз већи садржај пестицида, нитрата и нитрита у производима биљног порекла). Да би се интегрална производња реализовала у пракси, она мора бити адекватно организована на националном нивоу, те се очекује да држава у најкраћем року одговарајућим прописом регулише организацију, контролу, сертификацију и означавање производа из интегралне производње.

Виноградарство. Економски значај виноградарства одређен је, између осталог, и околношћу да се винова лоза може успешно гајити на теренима који нису погодни за рентабилну производњу других пољопривредних култура. То се првенствено односи на разноврсна лака, растресита, песковита и шљунковита земљишта, пешчаре, карбонатна земљишта на лапорастим подлогама, затим на гајњаче, црвеницу, алувијуме и делувијуме, земљишта на обронцима планина и благим косинама до 240 m надморске висине, а често и у речним долинама и крај језера, где има обиља сунчеве светлости од водене површине. У Републици Србији се традиционална виногорја налазе управо на оваквим теренима с добрим отоком воде, а у већини случајева и на земљиштима богатим минералима који доприносе бољем укусу вина (фосфор, гвожђе, калијум, магнезијум и калцијум) (Поповић и сар., 2011.).

Винска историја Смедерева почиње периодом владавине римског цара Проба, који је овим просторима владао у III веку. У XV веку винограде у Смедереву и крајевима око Смедерева ширили су деспот Стефан Лазаревић и Ђурађ Бранковић, а виноградарству је допринео и Милош Обреновић, који је уз породични летњиковац, на локацији Златни брег (насеље Плавинац), засадио 36 хектара винограда, а на тој локацији се и данас производи квалитетно грожђе и вино (Јакшић и сарадници, 2015). Наравно, развоју виноградарства и креирању сортимента винове лозе код индивидуалних произвођача у другој половини прошлог века у великој мери допринело је ДП ПК „Годомин“, које је поседовало велике површине под виновом лозом, вински подрум великих капацитета и које је откупљивало грожђе са сектора индивидуалних пољопривредних произвођача. Слављење виноградарства и винарства овог краја започело је првом изложбом грожђа и вина одржаном на смедеревском пристаништу, давне 1889. године. Одржавање ове

⁴⁸ У Закону о изменама и допунама Закона о пољопривредном земљишту (Службени гласнику РС”, број 112/15), књига поља се дефинише као документ о планирању и праћењу свакодневних активности у биљној производњи и оствареним приносима током године, а нарочито у ратарској, повртарској и воћарској производњи. Истовремено, у овом Закону дефинисана је обавеза да закупци пољопривредног земљишта у државној својини успоставе плодоред и воде књигу поља за биљну производњу.

изложбе (са прекидима) траје до данас, под називом Смедеревска јесен (Јакшић и сарадници, 2015).

Поред *традиције*, Смедерево има повољне *природне услове* за развој виноградарске производње. Најзаступљенији типови земљишта (смонице и гајњаче) су таквих физичко-хемијских својстава да су веома погодне за гајење винове лозе, а овој производњи погодују и други природни ресурси, као што су рељеф (надморска висина, односно брдовити терени, близина Дунава) и клима.

Слика 11. Виногради у Смедереву

Извор: <http://www.podrumjanko.com/vinogradi>

Према Правилнику о рејонизацији виноградарских географских производних подручја Србије (Сл. гласник РС, 45/2015), *Смедеревско виногорје припада Београдском виноградарском рејону* (овај рејон чини и Авалско-космајско, Грочанско, Дубонско и Лазаревачко виногорје). Смедеревско виногорје (Слика 11) обухвата брежуљкасте терене Смедеревског Подунавља и његово залеђе и састоји се из три дела одвојених долинама реке Раља и Коњске реке (Иванишевић и ост., 2015.).

У Табели 29 дати су подаци о површини винограда у Смедереву на основу података Пописа пољопривреде 2012. (ниво насеља). Виногради заузимају 1,4% КПЗ Смедерева, доминирају плантажни виногради и винске сорте грожђа. Посматрано по насељима, највеће површине винограда су у Друговцу (57,9 ха), као и у насељима Врбовец, Бадљевица, Удовице, Суводол, Мало Орашје и Сеоне (површине се крећу од 25,4 ха до 33,4 ха).

Табела 29. Површине под виновом лозом у Смедереву, 2012. год.

Број пољоп. газдинстава	Број газдинст. која имају винограде	Укупна површина винограда, ха	Плантажни виногради, ха ¹			Екстензивни виногради ³
			Сорте винове лозе са географским пореклом ²	Остале винске сорте	Стоне сорте	
7107	1313	381	27	204	150	21

¹ Под плантажним виноградима подразумевају се они засади у којима се редовно примењују савремене агротехничке мере, који су подигнути на већим површинама применом плантажних система, тј. са одређеним размаком између редова чокота, што омогућава механизовану обраду.

² Сорте грожђа за производњу вина са географским пореклом јесу сорте винове лозе које су заштићене и регистроване за производњу вина са географским пореклом.

³ Екстензивни (традиционални) виногради су полуинтензивни или екстензивни засади винове лозе у којима обично није могућа механизована обрада.

Извор: Попис пољопривреде 2012, ниво насеља. Попис пољопривреде 2012. Методолошко упутство.

Према проценама ПССС „Смедерево“, на подручју Смедерева је око 450 ха винограда, а са просечним приносима од око 8 т/ха у периоду 2012-2015. година, просечна годишња *производња грожђа* износи око 3.600 тона.

У садашњем тренутку, сектор виноградарства у Смедереву карактерише уситњена породична производња грожђа и вина (просечна величина винограда по газдинству која имају винограде је 30 а), мали број савремених и тржишно оријентисаних винарија, неогранизован пласман стоних сорти грожђа, производња вина за сопствене потребе и сл.

Што се тиче *сортимента*, према подацима ПССС „Смедерево“ тренутно нема доминантне сорте винове лозе. Некада је у великом проценту била заступљена Смедеревка, али су ове површине смањене последњих година због проблема у пласману грожђа. Наиме, одласком ПК „Годомин“ у стечај, због отежаног пласмана грожђа, приватни сектор је искрчио значајне површине под виноградима, пре свега Смедеревке, која је била основ за прераду вина (Службени лист града Смедерева број 3/2015). Према подацима ПССС „Смедерево“, Смедеревка је тренутно заступљена на око 40% укупних површина винограда у Смедереву, при чему је на газдинствима која се не баве производњом вина ова заступљеност и већа, а на газдинствима која имају винарије значајно мања. Смедеревака је сорта која се користи и у свежем стању као стона, и у преради, где се добијају квалитетна вина. Вина добијена од Смедеревке су пријатног освежавајућег укуса, а још су боља када се купажирају са другим квалитетним винима (ризлингом, семијоном, белим бургундцем), којима повећавају укупну киселост и поправљају органолептике карактеристике. Квалитетна вина се добијају од сорти Италијански ризлинг, Совињон, Семијон и Траминац. Од квалитетних црних сорти запажено је сортно вино Гаме, као и вина типа Ружице од сорте Прокупац. Генерално, сортимент грожђа је разнолик и покрива дуг временски период бербе (3-4 месеца). Код газдинстава која се не баве производњом вина, више су заступљене стоне сорте (које могу и за свеже стање и за прераду, посебно сорте Muscat de Hambourg и Cardinal), док су код газдинстава које имају винарије и која шире знања из ове области заступљене бројне нове високо квалитетне винске сорте⁴⁹.

Подршка Града воћарско-виноградарској производњи. Градска управа града Смедерева, кроз годишње програме мера за спровођење пољопривредне политике и политике руралног развоја, континуирано пружа подршку произвођачима који се баве воћарско виноградарском производњом и то кроз следеће активности⁵⁰:

- *Опремање противградних станица* набавком ракета у сарадњи са МУП, Сектором за ванредне ситуације (противградне службе имају посебан значај за велики број воћара чији засади нису обезбеђени противградним мрежама);
- *Осигурање усева, плодова, вишегодишњих засада, расадника и животиња* (подршка износи 40% од висине премије осигурања). И поред ове подршке, која има за циљ смањивање ризика у пољопривредној производњи, у области осигурања у пољопривреди нема значајних помака на боље, с обзиром на неповољне услове осигурања које постављају осигуравајуће куће;
- *Набавка механизације и опреме за сетву, садњу, заштиту биља и наводњавање за воћарску и виноградску производњу и повртарску производњу на отвореном пољу* (износ субвенција по регистрованом пољопривредном газдинству износи

⁴⁹ Најзаступљеније сорте за бела вина су интернационалне сорте: Riesling Italico (Италијански ризлинг), Riesling (Рајнски ризлинг), Chardonnay (Шардоне), Sauvignon blanc (Совињон блан), а код сорти за обојена вина доминирају интернационалне сорте Cabernet Sauvignon (Каберне совињон), Прокупац, Merlot (Мерло), Pinot Noir (Бургундац црни) и др (Јакшић и сарадници, 2015).

⁵⁰ Реализација годишњих програма мера за 2014. и 2015. годину и Програм мера за спровођење пољопривредне и политике руралног развоја за територију града Смедерева за 2016. годину (Службени лист града Смедерева број 2/2016).

- 40% од висине инвестиције);
- Подршка организовању пољопривредно туристичких манифестација значајних за развој воћарско виноградарске производње, као што су „Дани брескве“ (организација МЗ Водањ); „Јагодијада“ (организација МЗ Мало Орашје); „Сеоска дворишта“ (у оквиру манифестације „Смедеревска јесен“), која се одржава у Великом граду Смедеревске тврђаве, где своје пољопривредне производе и етно храну, а пре свега воћарско виноградарску производњу, презентује око 20 сеоских месних заједница, а у Винском граду већи број смедеревских винарија презентује производњу вина и ракија смедеревског виногорја;
  - Мера „Кредитна подршка“ (суфинансирање камата за пољопривредне кредите).

1.5.4. Сточарство

Сточарство има висок значај и вишеструку улогу у валоризацији радних и производних потенцијала у пољопривреди сваке земље. У Републици Србији у периоду 2007-2014. година просечно учешће аутопута сточарства у укупној производњи пољопривредних добара и услуга износило је 30,8% (Економски рачуни пољопривреде у Републици Србији 2007-2014), што је ниже у односу на развијене европске земље (према подацима FAOSTAT-а у већини европских земаља учешће сточарства је преко 50%). У Републици Србији у сектору сточарства преовлађује велики број пољопривредних газдинстава, којима се управља на традиционалан начин, са системима за узгој ниског интензитета. Мала и средња породична пољопривредна газдинства су и даље главни снабдевачи сточарским производима, изузев живине, и суочавају се са падом сточарске производње (Службени гласник РС, број 30/2016). У последњих десет година уочава се и концентрација одређених производњи (пре свега, живинарства и свињарства) на ПГ правних лица и великим ППГ.

Према подацима Пописа пољопривреде 2012., од укупног броја пољопривредних газдинстава у Смедереву, 72,5% њих гаји стоку (или 5.155 газдинстава). У структури ових газдинстава највише је оних која гаје живину (81,2%) и свиње (78,1%), док је најмањи удео газдинстава која гаје пчеле (3,7%). Гајењем говеда, оваца и коза бави се 17,8%, 19,8% и 11,3% пољопривредних газдинстава, респективно.

Највећи укупан број газдинстава (600), као и највећи удео газдинстава која гаје стоку у укупном броју газдинстава (88,7%), посматрано по насељима, има *Михајловац*, а значајан број и удео газдинстава која држе стоку је и у насељима *Луње* (87,4%), *Лугавчина* (87,0%) и *Осипаоница* (73,4%).

Табела 30. Сточни фонд (број грла) и учешће Смедерева у сточном фонду Подунавске области и Р. Србије, 2012.

	Говеда		Свиње		Овце		Козе	Живина	Пчеле
	Укупно	Краве и стеоне јунице	Укупно	Крмаче и супрасне назимце	Укупно	Овце за приплод	Укупно	Укупно	Пчел. друштва
Р. Србија	908102	445365	3407318	344978	1736440	1270895	231837	25794348	668120
Подун. област	19528	9402	112510	17697	40263	27685	6256	809849	15313
Смедерево	3952	2054	40937	6963	9777	6340	2167	269124	5435
Смедерево/ Под.област (%)	20,2	21,8	36,4	39,3	24,3	22,9	34,6	33,2	35,5
Смедерево/ Р.Србија (%)	0,4	0,5	1,2	2,0	0,6	0,5	0,9	1,0	0,8

Извор: Попис пољопривреде 2012. Пољопривреда у Републици Србији, Београд 2013. и обрачун аутора

Учешће Смедерева у Подунавској области када је у питању број стоке, креће се од 20,2% (за говеда) до 36,4% (за свиње), а у односу на Републику Србију од 0,4% (за говеда) до 1,2% (за свиње) (Табела 30).

Посматрано преко индикатора **индекс густине сточног фонда** (број условних грла стоке на 100 ха КПЗ)⁵¹, сточарство је у Смедереву развијеније него у Србији, али је на нижем степену развоја у односу на Подунавску област и Београдски регион (Табела 31). Посматрано на нивоу насеља (Табела 11 у Анексу), запажа се да **највећи број условних грла стоке** на 100 ха КПЗ имају Мала Крсна (357), где је лоцирано неколико већих узгајивача свиња и живине, Раља (89), Луњевац (85), Радинац (82), Михајловац (78), Кулич (77), Добри До (74), Враново и Шалинац (по 73), Врбовац (72), Сараорци и Лугавчина (по 70 условних грла).

Табела 31. Индекс густине сточног фонда, 2012.¹

	Говеда на 100 ха обрадиве површине	Свиње на 100 ха ораничне површине	Овце на 100 ха пољопривредне површине (КПЗ)	Број условних грла	Број условних грла на 100 ха КПЗ
Република Србија	29	136	51	2019889	59
Београдски регион	40	190	58	111382	82
Подунавска област	28	182	55	56719	77
Град Смедерево	15	200	37	16918	64

¹ Индекс густине сточног фонда на нивоу ЕУ-28 у 2010. години износио је 78 условних грла/100 ха КПЗ (Eurostat, 2013).

Детаљније видети Табелу 11 у Анексу.

Извор: РЗС. Попис пољопривреде 2012. Пољопривреда у Републици Србији. Књига I, Књига II, Beograd 2013.

Подаци Пописа пољопривреде 2012. указују на следеће **бројно стање стоке, живине и пчела** на подручју града Смедерева:

- **Говедарство.** Смедерево има 3.952 грла говеда, која поседује 916 пољопривредних газдинстава. Више од половине газдинстава (51%) поседује 1-2 грла, 41% газдинстава имају 3-9 грла, док свега 0,4% газдинстава имају 30-50 грла говеда. Највећи број грла говеда налази се у насељима Михајловац (981), а следе насеља Добри До (459), Липе (323), градско подручје Смедерева (321), затим Осипаоница (305), Лугавчина (228).
- **Свињогојство.** Смедерево има 40.937 грла свиња која поседује 4.024 газдинства. Највећи проценат газдинстава која се баве овом производњом (42,5%) гаји 3-9 грла свиња, а 28% њих поседује 1-2 грла. Свињогојство је највише заступљено у Лугавчини (број грла 5.029) и Михајловцу (број грла 4.448), а ова два насеља располажу са 23% укупног броја грла свиња у Смедереву.
- **Овчарство.** Број оваца на подручју града Смедерева износи 9.777, а у поседу је 1.021 газдинства. На газдинствима се претежно гаје стада са 3-9 или 10-19 грла. Број оваца је највећи у насељима Липе (1.263) и Михајловац (1.042) и чини 23,6% укупног броја оваца на територији Смедерева.
- **Козарство.** На подручју Смедерева гаји се 2.167 коза на 582 газдинства. Козе се највише гаје у насељима Липе (251) и Лугавчина (228). На газдинствима се претежно гаје стада од 3-9 грла коза.
- **Живинарство.** Око 80% газдинстава која гаје стоку имају живину (број газдинстава која имају живину износи 4.185 са 276.272 грла живине). Највећи је удео газдинстава која гаје до 50 грла живине (83,6%), затим од 50-100 грла

⁵¹ Индекс густине сточног фонда је индикатор развијености сточарске производње, али и њеног притиска на животну средину (кроз количину стајњака по хектару КПЗ, ризик од отицања нутријената у воду и ваздух). Истовремено, стајњак представља најзначајније органско ђубриво и има веома важну улогу у очувању и унапређењу плодности земљишта.

живине (13%), док преко 100 грла има свега 3,3% газдинстава. Највећи број живине регистрован је у насељу Мала Крсна (107.727), где је концентрисано 39% укупног броја живине на територији Смедерева;

- **Пчеларство.** Природни услови пружају одличне услове за гајење пчела, а ова грана пољопривреде је значајна, како због производње меда, тако и због доприноса пчела у опрашивању у воћарству, виноградарству и повртарству. У Смедереву је пописано 5.435 пчелињих друштава, што чини трећину пчелињих друштава Подунавске области. Највише пчелињих друштава се налази у градском подручју Смедерева (824), затим у насељима Мала Крсна (741) и Мало Орашје (554). Укупно 49 газдинстава из ова три насеља држе 39% пчелињих друштава у Смедереву.

На бази добијених података од ПССС „Смедерево“, Одсека за пољопривреду града Смедерева, као и на основу извештаја Радних група за пољопривреду, у наставку се даје **квалитативна оцена** стања ове производње на подручју града Смедерева:

- **Недовољно је развијена сточарска производња**, посебно говедарска производња (тов стоке и производња меса), затим свињогајство, овчарство и козарство, а сточни фонд бележи пад, како по броју грла, тако и у погледу продуктивности.
- Делимично је развијено само **млечно говедарство**, и то у насељима Михајловац, Добри До, Липе, Осипаоница, градско насеље Смедерево (у ових пет насеља концентрисано је 60% укупног броја музних крава у Смедереву), али квалитет сировог млека није на задовољавајућем нивоу (са становишта микробиолошке исправности). Такође, **извесни позитивни помаци приметни су у живинарској производњи** (где је и брз обрт капитала);
- **Мали је број крупних, тржишно оријентисаних узгајивача стоке и живине, односно регистрованих фарми.** У градском насељу Смедерево успешно ради регистрована фарма музних крава (фарма има око 300 грла говеда млечне расе), а неколико средњих и већих произвођача у говедарској производњи постоји у насељима Михајловац, Добри До, Липе, Шалинац, Осипаоница (у највећем броју то су фарме музних крава). Већи произвођачи свиња (који у турнусу имају 150-200 грла) евидентирани су у насељима Врбовац, Михајловац, Сараорци, Лугавчина. Фарме живине су највише заступљене у насељу Мала Крсна (регистроване су 3 веће фарме кока носила), затим у Михајловцу и сл.
- **Објекти за стоку** су стари и неодговарајуће опремљени, примењује се неодговарајућа технологија исхране стоке и сл.;
- У погледу **расног састава стоке**, у говедарској производњи доминирају говеда у типу сименталца и домаће шарено говече у типу сименталца, у свињарству различити типови ландраса и мелези, у овчарству су заступљене расе виртемберг, липска овца (сој праменке) и сл.;
- Незадовољавајући је **генетски потенцијал стоке и мали је проценат уматичене стоке** (према проценама ПССС „Смедерево“ уматичено је свега 20% укупног броја говеда, 10% оваца и 5% укупног броја свиња на територији Смедерева);
- Приметан је **раст интересовања младих пољопривредника за развој козарства и овчарства.** Како због природне средине, тако и због традиционалне наклоности становништва гајењу оваца и коза, ове гране сточарства имају добре услове за развој.

Имајући у виду расположиву крмну базу и могућности за повећање производње крмног биља у условима наводњавања, близину великих откупних капацитета и потрошачких центара и потенцијале пласмана на руском тржишту, постоји простор за интензивирање

сточарске производње, пре свега у сектору *млечног говедарства*. Млечно говедарство је Просторним планом Републике Србије (2010-2021) означено као водећа грана тржишне пољопривредне производње у Подунавском региону, поред ратарства и воћарства као комплементарних грана и виноградарства, као посебног усмерења ужих локалитета (Сл. гласник РС, 88/2010). Значајни за развој млечног говедарства су: ЗЗ „Михајловац“, Михајловац и млекара „ЈТЛ Златиборца“, д.о.о., Михајловац (које се баве откупом сировог млека), удружење сточара „Капија Шумадије“ у Михајловцу, које сваке године у октобру организује „Фестивал млека и млечних производа“, ПССС „Смедерево“ у Коларима и сл.

Приоритетне активности у области развоја сточарства Смедерева везане су за:

- укрупњавање газдинстава и регистрацију фарми,
- унапређење расног састава стоке,
- опремање фарми објектима за смештај стоке и складиштење кабасте сточне хране,
- примену правила добре пољопривредне праксе за управљање стајњаком;
- испуњавање стандарда безбедности хране у објектима за складиштење и прераду млека и сл.

За реализацију ових активности биће неопходно да се на националном нивоу успостави стабилна и подстицајна аграрна политика, која ће обезбедити, односно осигурати: (а) наставак директних плаћања пољопривредницима, (б) већу заступљеност мера руралног развоја усмерених на унапређење физичких ресурса пољопривредника за унапређење конкурентности и достизање стандарда квалитета, (в) стабилизацију цена и дохотка (регулисање тржишта) у време поремећаја на тржишту (пад или прекомерно дизање цена)⁵² и сл. Важна ће бити и доступност подршке пољопривредним газдинствима кроз ИПАРД II програм за Србију (за средња газдинства), као и доступност повољних банкарских кредита или других финансијских извора. Поред тога, потребно је и да произвођачи искажу спремност да инвестирају и примењују нова технолошка решења и мере добре пољопривредне праксе, што значи усклађивање са ЕУ стандардима за добробит животиња, хигијену и одлагање стајњака.

Мере подршке сточарској производњи Градске управе Смедерева. Градска управа, кроз Програм мера за спровођење пољопривредне политике и политике руралног развоја за територију града Смедерева, континуирано даје подршку сточарској производњи. У 2015. години реализоване су следеће мере подршке регистрованим пољопривредним газдинствима⁵³:

- Регрес за *репродуктивни материјал (вештачко осемењавање)*. За ову меру је исплаћено 1.906.000 динара (регрес је износио 2.000 динара по грлу, а реализовано је 203 захтева за осемењавање 953 крава и јуница). За ову активност постоји и највеће интересовање пољопривредних газдинстава (последњих година ову подршку је користило до 300 регистрованих ПГ);
- *Набавка квалитетних приплодних јуница млечних раса или сименталског говечета* (субвенционисани су трошкови куповине грла у износу од 40% од укупног износа трошкова за свега 4 ПГ);

⁵² Увођење различитих интервентних мера за подстицање тражње или регулисање понуде, односно увођење система „безбедносне мреже“ за стабилизацију тржишта, по механизмима и принципима који важе у ЕУ.

⁵³ За набавку квалитетних говеда, оваца, коза и свиња товних раса, чије је трошкове Град субвенционисао са 40% није било интересовања пољопривредника у 2015. години. Извештај о спровођењу мера пољопривредне политике и политике руралног развоја на територији града Смедерева за 2015. годину.

- За набавку опреме за *пчеларство* (субвенционисање трошкова са 40%) исплаћено је 131.057 динара (за 6 ПГ).

За 2016. годину предвиђена је подршка у виду регресирања *вештачког осемењавања* (исплаћује се максимално 2.000 динара по приплодном грлу, а максимално је могуће остварити 40.000,00 динара по газдинству за осемењавање до 20 грла), *набавке квалитетних приплодних јуница млечних раса или сименталског говечета* (максимално се субвенционише 40% трошкова куповине грла); набавка лекова за превенцију и заштиту од болести у *пчеларству* (крајњи корисник је Удружење пчелара Смедерево, а субвенционише се до 70% од трошкова куповине лекова) (Службени лист града Смедерева број 2/2016).

1.5.5. Органска производња

Органска пољопривредна производња у Републици Србији је регулисана Законом о органској производњи (Службени гласник РС, број 30/10) и Правилником о контроли и сертификацији у органској производњи и методама органске производње (Службени гласник РС, бр. 48/11 и 40/12). МПЗЖС води базу података о органској производњи, која се заснива на годишњим извештајима овлашћених контролних органа. Према подацима МПЗЖС, у 2013. години укупна површина органске биљне производње (период конверзије и органски статус) износила је 8.228 ха, а у оквиру сточарске производње методом органске производње (укључујући и период конвезије) било је обухваћено највише оваца (4.031 грло) и говеда (2.176 грла)⁵⁴. Према истом извору, површина под органском производњом и број произвођача који се баве овом производњом расту из године у годину, а повећава се и количина и вредност извоза.

Према подацима Пописа пољопривреде 2012., ниво насеља, у Смедереву је од пописаних 7.107 газдинстава, код свега њих 10 евидентирано да се баве органском производњом, а укупно КПЗ за органску производњу износило је 89,61 ха (органска производња одвијала се на 87,76 ха, док је 1,85 ха било у процесу конверзије земљишта)⁵⁵.

Насеља где су идентификоване значајније површине за органску производњу јесу: Сараорци (41,1 ха), Мала Крсна (30,7 ха) и Лугавчина (15,9 ха).

У систему органске пољопривреде највише су се гајила жита, укупно на 54 ха, а затим и уљарице које су се гајиле на 35 ха. Највећа производња органских жита одвијала се у селима Сараорци (31 ха) и Мала Крсна (22 ха). Органска производња уљарица одвијала се у селима Лугавчина (16 ха), Сараорци (10 ха) и Мала Крсна (9 ха). Производња органског воћа одвијала се на површини мањој од једног хектара (0,75 ха).

Гајење стоке према принципима органске пољопривреде забележено је свега у два села на подручју Смедерева, и то у Коларима, где је гајено 44 грла оваца и коза, и у Лугавчини, где је забележен узгој 5 свиња применом метода органске производње.

Према Стратегији развоја пољопривреде града Смедерева 2008-2013. (Службени лист града Смедерева број 6/2008), органска пољопривредна производња успешно би се могла организовати у селима југозападнoг дела града Смедерева и долини Велике

⁵⁴ Службени гласник РС, број 30/2016.

⁵⁵ На нивоу Републике Србије површина КПЗ на којој су примењиване методе органске производње и површина у процесу конвезије износи свега 4.942,76 ха, што је 0,14% укупног КПЗ.

Мораве, као и на целокупном подручју у деловима где земљиште годинама није хемијски третирано, а које је довољно удаљено од индустријских загађивача. Ипак, за сада нема озбиљнијег интересовања пољопривредника за применом метода органске производње.

1.5.6. Агротехничка опремљеност

У Србији је у последњим деценијама дошло до диференцијације и раслојавања сеоског становништва: појавили су се произвођачи који имају већу економску моћ, која им омогућава да прате савремена технолошка достигнућа, како по питању коришћења нове опреме, тако и у примени нових технологија, а у другој групи су они сиромашнији, без довољно средстава за озбиљну промену, а таквих је у Србији велика већина (Радивојевић, 2014).

Слична ситуација је и у Смедереву. Агротехничка опремљеност пољопривредних газдинстава није на завидном нивоу (застарелост механизације и опреме), одсуство сарадње пољопривредника на плану коришћења заједничке механизације, а незавидна економска ситуација у пољопривреди, уз неповољне банкарске кредите, онемогућава произвођаче да улажу и обнављају механизацију сходно потребама. Код газдинстава која се интензивно баве пољопривредном производњом, ситуација је другачија, односно у коришћењу је новија механизација, опрема и објекти (Службени лист града Смедерева број 3/2015).

Према подацима Пописа пољопривреде из 2012. (Књига I) у Смедереву је регистровано: 1.586 једноосовинских трактора, 5.286 двоосовинских трактора и 277 комбајна (универзални житни комбајни, силажни и остали комбајни). Код прикључних машина регистровано је следеће стање: 371 берача кукуруза, 4.066 плугова, 3.114 тањирача, 2.537 дрљача, 480 сетвоспремача, 284 ротофреза, 1.150 растурача минералног ђубрива, 52 растурача стајњака, 1.007 сејалица, 1.529 прскалица, 4.125 приколица и 1.032 косилица.

Свако газдинство у Смедереву у просеку располаже са 3,78 јединица прикључних машина и опреме (3,9 просек за Републику Србију), што је нешто неповољније у односу на просек Србије.

Просторна дистрибуција пољопривредне механизације по насељима показала је да су **насеља са највећом агротехничком опремљеношћу** Михајловац, Осипаоница, Лугавчина и Липе. Истовремено, **најмању агротехничку опремљеност** имају Бадљевица, Биновац, Кулич и Петријево. То су насеља, код којих су уједно и сви берачи кукуруза потпуно амортизовани. За остала насеља се може рећи да имају просечну агротехничку опремљеност, уз одређено осцилирање броја пољопривредне механизације по насељима.

Што се тиче старости пољопривредне механизације, важно је истаћи да је у Смедереву 93,26% берача кукуруза старије од 10 година, да су технички застарели, те је потребно набављати нове. У појединим насељима као што су Бадљевица, Биновац, Водањ, Друговац, Колари, Кулич, Луњевац, Мало Орашје и Суводол, сви берачи кукуруза су старији од 10 година. Истовремено, подаци Пописа пољопривреде 2012. (Кесеровић и сарадници, 2015.) показују да је чак и у општинама које су водеће по воћарској производњи (Гроцка, Смедерево, Суботица итд.) удео атомизера старијих од 10 година

веома велики, што сигурно веома утиче на квалитет одрађене заштите, односно њену мању ефикасност.

Интензивна пољопривредна производња у Смедереву не може се остварити без савремене механизације. Градска управа, преко годишњих програма мера за спровођење пољопривредне и политике руралног развоја, пружа подршку произвођачима (кроз суфинансирање реализованих инвестиција) за набавку нове пољопривредне механизације, посебно у области воћарско виноградарске и повртарске производње, а подршку набавци механизације даје и мера кредитне подршке, односно суфинансирање камата за пољопривредне кредите.

Поред подршке из буџета Града, пољопривредници морају више пажње посветити могућностима формирања **машинских прстенова**. Машински прстенови пружају својим члановима бројне предности и омогућавају да дође до раздвајања пољопривредника у две основне категорије: (а) оне који примају услугу и (б) оне који те услуге пружају. Даваоци услуга су уско специјализовани само за поједине операције, тако да је квалитет пружених услуга на највишем нивоу, а пружене услуге на овај начин у развијеним земљама се не опорезују и сматрају се уговореном производњом. Истовремено, максималним искориштавањем механизације, цена тако пружених услуга је нижа. Са друге стране, примаоци услуга могу да се посвете другим проблемима у својој пољопривредној производњи, (инпути, пласман производа), а не да буду оптерећени са својом “неискоришћеном” механизацијом. Креирањем машинских прстенова остварила би се ефикаснија пољопривредна производња услед рационалнијег коришћења постојећих ресурса, при чему би се симултано испунила економија обима и економија величине.

1.5.7. Тржишни ланац пољопривредних производа

Тржишни ланац у сектору пољопривреде у Србији је кратак и најчешће завршава на локалној пијаци, комшилуку или код закупца, и највећим делом се обавља у сивој зони (Живков и сарадници, 2013). У стратешком документу у области пољопривреде и руралног развоја Србије (Службени гласник 85/14), наглашава се да је тржишни ланац у пољопривредно прехрамбеном сектору Србије недовољно ефикасан, уређен и организован, а карактерише га одсуство хоризонталне и вертикалне интегрисаности тржишних субјеката (недостатак уговорне производње, власничке повезаности, искљученост великог броја пољопривредника из модерних малопродајних ланаца), уситњеност и разједињеност понуде у примарном сектору, кратак ланац вредности пољопривредних производа (продаја примарних производа, без додавања нове вредности). Поред тога, услед нарушене конкуренције и/или неефикасне заштите конкуренције на тржишту пољопривредно прехрамбених производа, пољопривредници имају ниску преговарачку позицију у односу на прерађивачку индустрију и сектор трговине, трпе ризике промене цена са глобалног тржишта и сл.

Иста ситуација у погледу тржишног ланца пољопривредних производа присутна је и у Смедереву. Пољопривредна производња доминантно је организована на сектору породичних пољопривредних газдинстава, а производње које су најзаступљеније и где се остварује висока тржишност јесу **производња млека, затим ратарска, повртарска и воћарска производња.** Иако трговина пољопривредним производима са подручја града Смедерева има бројне предности у погледу географских, економских и геополитичких

фактора⁵⁶, тржиште пољопривредних производа недовољно је организовано, посебно у сектору поврћа и меса (нема уговорних односа, пласман је индивидуалан, понуда разједињена, заступљено је „сиво“ тржиште и сл.). У наставку се даје анализа тржишног ланца пољопривредних производа у Смедереву по секторима производње.

I Сектор сточарства. У **производњи сировог млека** у појединим насељима (посебно у насељима Михајловац, Добри До, Липе, Осипаоница, градско насеље Смедерево) остварују се значајни тржишни вишкови. Избор тржишног ланца у продаји млека варира у зависности од величине стада и количине млека. У откупу млека јавља се неколико већих индустријских млекара, али и мањих локалних, као што су: „Екофил – млекара Хомоље“, д.о.о., Петровац на Млави; „Границе“, Младеновац; „Златиборац“, д.о.о., Михајловац. У откупу млека учествује и ЗЗ „Михајловац“ из Михајловца. У **трговини живом стоком** нема уговорне производње и организованог откупа (пласман стоке је усмерен ка сточним пијацама, накупцима и сл.). Сточна пијаца постоји у градском насељу Смедерево (уочава се потреба опредељивања нове локације сточне пијаце), а неорганизоване сточне пијаце постоје и у селима (Осипаоница, Лугавчина, Сараорци).

II Сектор ратарских култура (кукуруз, пшеница). Ратарске културе пољопривредници у највећој мери предају земљорадничким задругама (на подручју Смедерева уговарањем и откупом ратарских култура баве се: ЗЗ „Михајловац“, ЗЗ „Раља“, ЗЗ „Агроздравље“). Задруге ове културе даље усмеравају ка прехрамбеној индустрији, млинско пекарским предузећима, трговинским предузећима и сл. Тржиште ратарских култура у Србији и Смедереву карактерише берзански карактер, неразвијена конкуренција, односно висока консолидација крајњих тржишта (сектор трговине и прераде). Пословна повезаност произвођача у овој производњи са задругама/трговцима заснива се само на нивоу уговарања „заједничке производње“ или уговарања меркантилне производње за паритетну размену за производне инпуте. У овим пословним аранжманима пољопривредни произвођач нема адекватну заштиту од ризика ценовних померања.

III Сектор поврћа. Откуп поврћа није организован, нити су количине за пласман обједињене. У највећој мери, пољопривредници самостално продају поврће или на локалном тржишту или тржишту Београда (кванташка пијаца, зелене пијаце) или снабдевају трговинске радње. На сектору правних лица издваја се ЗЗ „Зелена башта“, Сараорци, која има велику површину поврћа под пластеницима, што овој задрузи омогућава уговорен пласман у велики трговински ланац, а испоруке поврћа (период март-новембар) уговарају се у годишњој, месечној и дневној динамици.

VI Сектор воћа. Према подацима ПССС „Смедерево“ из Колара, у воћарској производњи евидентирају се значајни тржишни вишкови (пре свега, брескве и јабуке), као и профитабилан пласман на домаћем тржишту и извозу (од извозних тржишта доминира тржиште Руске Федерације). Трговина воћем у Смедереву има неколико сегмената:

- **Сегмент извоза**, где произвођачи воће прве класе продају фирмама које се баве извозом (уз вишу цену воћа од оне која се остварује на кванташкој пијаци Удовице). Велики број фирми које се баве овим послом (посебно фирме које

⁵⁶ Смедерево има повољан географски положај из аспекта саобраћајне приступачности (коридор X и VII) и близине тржишта Београда (висок потенцијал београдског тржишта, близина прерађивачких капацитета, малопродајних ланаца, пијаца) и тржишта околних општина.

имају седиште у Смедереву и које се дуги низ година баве трговином воћа), њихова добра опремљеност расхладним коморама (великог капацитета), знање и искуство, обезбеђује произвођачима сигуран и профитабилан пласман воћа. Неке од значајнијих фирми које се баве откупом и извозом воћа су „Делта Аграр“, Удовице; „Катарина комерц“, Смедерево (ова фирма има и сопствене засаде брескве и јабуке); „Frustr Company“, Удовице итд. Према подацима ПССС „Смедерево“, око 40% укупног откупа јабуке се извози (60% је пласман на домаћем тржишту кроз прераду и потрошњу у свежем стању), док је у пласману брескве доминантно домаће тржиште (30% рода усмерено је на извоз). У периоду 2013-2015. просечан извоз брескве и нектарина, на основу издатих фитосертификата ПССС „Смедерево“ за пошиљке биља намење извозу, износио је 5.084 тона годишње (што је више од трећине укупног извоза овог воћа из Србије), а извоз јабука око 20.869 тона (18% од укупног извоза јабуке из Србије у 2014. години). У овим извозним количинама, доминантн је удео воћа са подручја града Смедерева (80-90%);

- Сегмент продаје воћа на **специјализованој кванташкој пијаци за трговину воћем у МЗ Удовице**, која се налази у близини главних путних праваца и у самом средишту воћарско виноградарске производње смедеревског краја. На овој пијаци, која је инфраструктурно уређена и ради од маја до новембра, продаје се воће веће зрелости (углавном друге класе), у свежем стању за потребе снабдевања зелених пијаца и трговинских радњи у целој Србији и земљама региона. Од укупног промета воћем на овој пијаци доминира (са 70%-80%) воће са подручја Смедерева;
- Продаја воћа на **зеленим пијацама** у градском насељу Смедерево (ЈКП „Пијаце“ Смедерево управља са две зелене пијаце, у чијем су саставу и млечне пијаце), затим на зеленим пијацама у Београду, околним општинама и сл;
- Мали број пољопривредних газдинстава уговара пласман воћа, у малим паковањима, са **трговинским ланцима, односно хипермаркетима** (самостално или преко дистрибутера) (Слика 12) ;
- Сегмент подаје воћа фирмама које се баве трговином, односно даљом продајом воћа **компанијама у области прехрамбене индустрије** (воће најнижег квалитета, намењено преради, односно производњи сокова, џемова и сл.);

Слика 12. Пласман воћа из Смедерева у трговинске ланце

Извор: Архива ИЕП, Београд.

Генерално, произвођачи воћа и трговци успостављају дугорочне купопродајне односе (базиране на међусобном познавању, сарадњи, поверењу), односно на локалном тржишту препознају се добри и успешни произвођачи воћа, као и успешне трговачке куће и извозници, који поштују уговоре и изграђују дугорочну сарадњу са произвођачима. Поред тога, велики број озбиљних произвођача воћа има сопствене

хладњаче (расхладне коморе), а најчешће су то реконструисане штале, магацини и сл. Ове хладњаче омогућавају смештај воћа током бербе и чување у краћим временским интервалима, у случају да дође до застоја у функционисању тржишта (када нема тржишне тражње или када настају промене цена на дневном нивоу). Време чувања јабуке може бити и неколико месеци, док бресква у овом виду хладњаче не може дуго да остане свежа и квалитетна за тржиште.

V Сектор грожђа и вина. Према подацима ПССС „Смедерево“, стоне сорте грожђа се продају на локалном тржишту, тржишту Београда и околним тржиштима (на зеленим и кванташким пијацама). Мале количине грожђа усмеравају се у прераду домаћим винаријама. Мали је и број винарија са великом, тржишно оријентисаном производњом вина. Вина из тржишно оријентисаних винарија продају се на локалном тржишту у кратким ланцима снабдевања (ресторанима, потрошачима на бази личних контаката и сл.).

Раст конкурентности пољопривреде снажно је зависан од формирања ефикасног тржишног ланца, а веће активности на овом плану требало би очекивати са нивоа Градске управе града Смедерева, кроз:

- Подршку произвођачима у **процесима удруживања** (како би могли да одговоре захтевима трговине у погледу количина и квалитета производа) и **изградње прерадних и складишних капацитета**, како би се продужио тржишни ланац;
- Афирмацију тзв. **кратких ланаца снабдевања**⁵⁷. По ставовима званичника Европске комисије мала породична газдинства су најдинамичнија и најкреативнија управо у коришћењу кратких ланаца снабдевања, који доприносе побољшању њихове конкурентности и бољој интеграцији у ланцу исхране (Ciolos, 20. april 2012). У Смедереву је оријентација на кратке ланце снабдевања присутна код субјеката у сектору МСПП који се баве прерадом млека, воћа и поврћа (само по једно предузеће регистровано је у области прераде млека и прераде воћа и поврћа), као и код винарија. Ови произвођачи у великој мери своје производе дистрибуирају директно крајњим потрошачима на локалном тржишту (вртићи, школе, угоститељски објекти, самосталне трговинске радње и сл.). Само 33 „Зелена башта“ у Сараорцима, која је специјализована за пластеничку производњу поврћа, уговара пласман поврћа са великим трговинским ланцем у Београду.
- Јавно приватно партнерство у **изградњи велике, збирне хладњаче за воће/поврће** или модерног откупно дистрибутивног центра, са заштитним знаком воћа, униформним паковањем и сл.

1.5.8. Земљорадничке задруге и удружења пољопривредника

Према подацима Пописа пољопривреде 2012. године, у структури пољопривредних газдинстава града Смедерева према величини земљишног поседа доминирају газдинства са ситним поседом (мањим од 5 ха)⁵⁸, којих је 77,3% од укупног броја, а чији поседи чине

⁵⁷ Кратак ланац снабдевања (енг. "short supply chain") значи ланац снабдевања који укључује ограничен број привредних субјеката посвећених сарадњи, локално економском развоју, са бликим географским и друштвеним релацијама/везама између произвођача, прерађивача и потрошача (Regulation EU, No 1305/2013). Ради се о концепту директне продаје и промоције произвођача на локалном тржишту („локализовање производње и тржишта“).

⁵⁸ Физичка величина фарме се обично карактерише величином КПЗ и према овом критеријуму као мале фарме дефинишу се оне које имају мање од 2 ха или мање од 5 ха КПЗ (European Commission, Brief AGRIL.2 – N°2 – July 2011).

39% КПЗ града Смедерева. Ова газдинства имају важну улогу у руралном развоју (запошљавању, социјалном развоју локалне заједнице и др.) и уравнотеженом територијалном развоју земље, а начини подршке овим газдинствима за њихово јачање и изградњу конкурентности јесту подстицање **задружног организовања** (посебно преко тзв. специјализованих задруга⁵⁹) и **међусобног удруживања**.

Земљорадничке задруге. У Стратегији пољопривреде и руралног развоја Р. Србије за период 2014-2020. указује се на неразвијеност и бројне проблеме задружног сектора у националној економији, који су довели до губљење идентитета задружне својине и поверења у задружни систем („Службени гласник Р. Србије“ број 85/14). Велики број приватних предузећа која послују у домену уговарања пољопривредне производње и продаје и откупа пољопривредних производа и инпута за пољопривредну производњу, одсуство финансијске (кредитне) подршке задругама, процес транзиције и приватизације, „гашење“ домаће индустрије пољопривредне механизације, либерализација тржишта пољопривредних производа и други фактори довели су престанак рада многих задруга, а у садашњем тренутку делују дестимулативно на формирање нових.

Већина наведених проблема присутна је и у функционисању задружног сектора на **територи града Смедерева**: проблеми у доказивању и укњижи задружне својине, непоштовање задружних вредности и принципа (што задруге приближава МСП), непоседовање складишних и/или прерадних капацитета и опреме, финансијски проблеми, проблеми у пласману услед неефикасног тржишта пољопривредних производа (сива економија, неразвијена конкуренција и сл.). Иако је Смедерево град дуге задружне традиције⁶⁰, већ деценијама уназад задругарство није развијено. У стратешким документима града Смедерева (Службени лист града Смедерева број 3/2011; Службени лист града Смедерева број 3/2015) указује се на неразвијеност земљорадничких задруга, недовољно удруживање и повезаност у овом сектору, као и на чињеницу да су задруге у финансијским и организационим потешкоћама, да су по пословању ближе трговачким друштвима него савременим задругама западноевропског типа и сл.

У садашњем тренутку на територији Смедерева активно функционише 5 земљорадничких задруга, чија је претежна делатност ратарска, сточарска, повртарска и воћарска производња, односно трговина инпутима у пољопривреди и откуп тржних вишкова (жита, воћа итд)⁶¹. У питању су следеће задруге: ЗЗ „Михајловац“, Михајловац; ЗЗ „Зелена башта“, Сараорци; ЗЗ „Раља“ Раља; ЗЗ "Суводол", Суводол и ПЗ „Агроздравље" Раља. Успешно функционишу (посматрајући преко индикатора велики промет и/или велики број коопераната) само следеће две задруге:

- ЗЗ „Михајловац“, Михајловац (седиште задруге је у Михајловцу, а огранак се налази и у селу Враново). Основана је 1992. године, има 27 задругара и велики број коопераната (преко 1.000). Основна делатност задруге је уговарање ратарске производње и откуп ратарских култура (пшеница, кукуруз, уљана репица, сунцокрет) и сировог млека. С озбиром да задруга нема адекватне

⁵⁹ Специјализоване земљорадничке задруге или задруге засноване на производним линијама (ратарске, воћарске, повртарске, виноградарске, сточарске, пчеларске и др.) организују производњу одређених производа, њихову прераду и пласман на тржишту.

⁶⁰ У селу Враново 1894. године основана је прва Кредитна земљорадничка задруга у Србији.

⁶¹ Анкетно истраживање задруга и удружења у области пољопривреде и руралног развоја на подручју града Смедерева, новембар 2015.

складишне капацитете за ратарске кутуре (нема силосе, већ само подно складиште капацитета око 2.000 т), нити прерадне капацитете за млеко, нема додавања нове вредности у ланцу вредности пољопривредних производа.

- 33 „Зелена башта“, Сараорци. Задруга има 10 задругара, основана је 2007. године, а задругари су специјализовани за пластеничку производњу поврћа (парадајз, краставац, паприка), која се одвија у строго контролисаним условима (интегрална производња), у модерним пластеницима и уз уважавање захтева тржишта. Велике површине пластеника омогућавају овој задрузи уговорен пласман поврћа у велики трговински ланац. Као велики проблем задругари виде јаку ценовну конкуренцију увозног поврћа из Македоније, Албаније, Турске, као и неповољне кредитне линије за задруге и сектор пољопривреде уопште.

Велики број задруга не функционише, због проблема са ликвидношћу (рачун је у блокади више месеци/година), као што су: 33 "Слога", Лугавчина; 33 „Поморавље" Смедерево; 33 „Подунавље“, Смедерево⁶².

После неколико деценија чекања на нов закон о задругама, Министарство привреде Р. Србије током 2015. године донело је *Закон о задругама* („Службени гласник РС“ број 112/2015), који би требало да поједностави процедуру оснивања и управљања задругама (за оснивање задруге потребно је најмање пет пословно способних физичких лица), допринесе решавању имовинско-правних односа у задругарству (претварање државне и друштвене у задружну својину уколико за то постоје законски услови), као и обезбеди посебну заштиту Републике Србије, АП и ЈЛС задругама (кроз подстицајне мере економске и аграрне политике, других развојних политика, давање олакшица и погодности, кроз оснивање посебних фондова за развој задруга од стране ЈЛС, АП и сл.). Колико ће овај закон бити стимулативан и да ли ће успети да олакша развој задругарства у пракси, остаје да се види.

Генерално развој задругарства у Смедереву у наредном периоду зависиће од следећих фактора:

- Изградње поверења у задружни систем (ово поверење је изгубљено делимично и због чињенице да већина задруга у Србији не послује по задружним принципима и вредностима);
- Обезбеђење финансијских средстава у процесима инвестиционих улагања у складишне и прерадне капацитете (зависиће од спремности удруживања пољопривредника сличних ставова и економске снаге, који ће уз високо изражено међусобно поверење и разумевање, улагати у физичку имовину за пољопривредну производњу и прераду);
- Настојања Одсека за пољопривреду града Смедерева да кроз одговарајуће мере (едукативне и/или финансијске подршке) подстакне и мотивише пољопривреднике на удруживање и задружно организовање;
- Могућности удруживање више специјализованих задруга у региону, како би оствариле економију обима и повећале своју тржишну и преговарачку снагу у ситуацији високе конкуренције и консолидације пољопривредно прехранбеног тржишта у земљи и региону;
- Настојања пољопривредних произвођача да кроз укрупњавање и удруживање, односно правну форму задруге, конкуришу за средства опредељена ИПАРД II програмом за Републику Србију. Задруге су и један од критеријума за рангирање

⁶² Претраживање дужника у принудној наплати, Народна банка Србије, новембар 2015.

(бодовање) за подршку у оквиру мере „Инвестиције у физичку имовину пољопривредних газдинстава“ (Службени гласник РС, број 30/2016).

С обзиром на развијеност воћарске производње у Смедереву и њену високу тржишну (извозну) оријентацију, пољопривредници и компаније које су главни добављачи инпута за ову производњу, могли би формирати специјализовану **задругу воћара или кластер воћара** (у циљу даљег поспешивања ове производње и ефикаснијег и профитабилнијег пласмана воћа), а уз подршку града Смедерева (Одељења за привреду, предузетништво, локали економски развој и јавне набавке и Одсека за пољопривреду), ПССС „Смедерево“, регионално развојне агенције „Браничево Подунавље“, ресорног министарства, научно образовних институција, владиних агенција и других подржавајућих институција.

Удружења пољопривредника. Удружења омогућавају пољопривредницима јачу преговарачку позицију на тржишту у односу на субјекте који се баве откупом, трговином и прерадом пољопривредних производа, у односу на државу/ресорно министарство и добављаче репроматеријала и инпута. Поред тога, она омогућавају лакши и профитабилнији пласман пољопривредних производа и укључивање већег броја примарних пољопривредних произвођача у велике трговинске ланце.

У Србији удруживање регулише *Закон о удружењима* („Службени гласник Р. Србије“, број 51/2009 и 99/2011 - др. закони), који прецизира да је удружење добровољна и невладина недобитна организација заснована на слободи удруживања више физичких или правних лица, као и да га могу основати најмање три оснивача, с тим што најмање један од оснивача мора имати пребивалиште, односно седиште на територији Р. Србије. Удружења у области пољопривреде у Србији су бројна, али су слабо развијена. Њихова улога и активности су мале, ниска је преговарачка моћ и степен организованости, а као резултат ниске професионализације и недостатка управљачког кадра („Службени гласник Р. Србије“ број 85/14).

Сличне карактеристике имају и **удружења пољопривредника на подручју града Смедерева**. Наиме, на територији Смедерева функционишу 4 удружења: сточара, воћара и виноградара, цвећара и пчелара. Ова удружења нису довољно активна у раду (пасивно чланство), њихово функционисање не доприноси побољшању тржишне и конкурентске позиције произвођача, те чланице најчешће не виде користи од чланства. На основу интервјуа са представницима/председницима удружења на територији града Смедерева⁶³, у наставку се дају њихове основне карактеристике:

- *Удружење сточара „Капија Шумадије“ Михајловац* основано је 2011. године. Има око 30-так чланица, од којих је половина њих активна у раду. Удружење традиционално организује „Фестивал млека и млечних производа“ (сваке године у октобру), где се представљају млекаре у земљи и окружењу (Грчка, Турска, Македонија, Бугарска), као и пољопривредни произвођачи малих занатских погона, који се баве производњом млечних производа. Поред тога, Удружење организује семинаре, едукације пољопривредника, указује на проблеме у области сточарства и начине њиховог решавања.
- *Удружење воћара и виноградара „Златно брдо“, Удовице.* Удружење је основано 2005. године, од стране 14 чланица (породичних пољопривредних

⁶³ Анкетно истраживање задруга и удружења у области пољопривреде и руралног развоја на подручју града Смедерева, новембар 2015.

газдинстава). У претходном периоду чланице удружења настојале су да региструју задругу, али није било довољно иницијативе пољопривредника. Удружење има више пасивно чланство (нема иницијатива пољопривредника за веће и озбиљније активности). Током 2012. године, посредством РРА „Браничево Подунавље“, а из средстава ИПА фондова ЕУ, удружење је добило на коришћење сушару за воће капацитета 100-130 кг готовог производа дневно (600-700 кг уноса свежег воћа дневно). Сушара се налази у месту Водањ, а власник је град Смедерево. Сушара се не користи довољно, јер нема интересовања пољопривредника.

- „Друштво пчелара Смедерево“ основано је 1952. године, има око 120 чланица и ради на едукативно промотивним активностима: организација семинара, стручна путовања, посете сајмовима и сл.
- Удружење произвођача и љубитеља цвећа „Смедеревски ђурђевак“ је основано 2008. године. Окупља 19 произвођача цвећа и расадног материјала и око 20-так чланица љубитеља цвећа. Удружење има за циљ унапређење хортикултуре и расадничке производње цвећа. Чланице Удружења имају бројне заједничке активности: заједнички излажу, набављају репроматеријал, учествују у донацијама, организују едукације, семинаре, учествују у бројним манифестацијама, као што су: „Смедеревски дани цвећа“ (одржава се у мају, почев од 2008.), „Смедеревска јесен“ (септембар) и сл.
- На подручју града Смедерева ради и велики број удружења жена која се баве народном радиношћу и сл.

Требало би истаћи и да један број винарија Смедеревског виногорја припада „Удружењу произвођача вина са ознаком (будућом ознаком) географског порекла Београд“⁶⁴ и тренутно је у припремној процедури (фази) за регистрацију (заштиту) ознаке географског порекла „Београд“, у складу са новим ЕУ „PDO/PGI“ системом географског порекла за производњу вина са географским пореклом, који је успостављен у Србији (Јакшић Дарко и сардници, 2015). Удружење је званично регистровано код МПЗЖС и кроз студију која је регистрована у надлежном министарству, успоставља стандарде за производњу висококвалитетног и врхунског вина са географским пореклом и бави се контролом примене тих стандарда, како би се осигурало уједначено висок квалитет вина из Београдског виноградарског рејона.

Имајући у виду бројне користи и предности удруживања у пољопривреди за саме пољопривредне произвођаче, као и чињеницу да ће Србија у процесу приступања ЕУ имати обавезу успостављања произвођачких група и организација пољопривредних произвођача у оквиру једне линије производње, у наредном периоду биће потребно одговарајућим мерама државне политике и политике руралног развоја ЈЛС подстаћи развој задруга и удружења. Посебно ће бити важно и изграђивање међусобног поверења чланица удружења и задруга у процесима инвестирања у физичку имовину за пољопривредну производњу и прераду и маркетинг пољопривредних производа (постројења за прераду млека, изградња и опремање кланица, објекти и опрема за прераду воћа и поврћа и сл.). Позитивни ефекти могу се очекивати код удруживања више специјализованих задруга/удружења у региону, које би на овај начин оствариле економију обима и повећале своју тржишну и преговарачку снагу.

⁶⁴ Удружење је регистровано на територији града Београда, <http://vinarijebeograda.rs>, датум приступа 10.02.2016.

Током 2014. године, Град је за унапређења техничке опремљености пољопривредних задруга, удружења и газдинстава исплатио из буџета износ од 2,9 милиона динара. Са 50% суфинасирана је набавка опреме за млекарску производњу за ЗЗ „Михајловац“ из Михајловца, као и набавка опреме за аутоматизацију процеса производње у заштићеном простору за ЗЗ „Зелена башта“, Сараорци⁶⁵. Са оваквим и сличним мерама подршке задругама и удружењима потребно је наставити и у наредном периоду.

Стратегија пољопривреде и руралног развоја Републике Србије за период 2014-2020. године (Службени гласник Р. Србије, број 85/14), предвиђа подршку задругарству и процесима удруживања пољопривредника у циљу унапређења трансфера знања; технолошког развоја и модернизације пољопривредне производње и прераде; развоја тржишних ланаца; јачања социјалног капитала.

У земљама ЕУ, *Регулатива о подршци руралном развоју за програмски период 2014-2020.* (Regulation (EU) No 1305/2013) указује на важност *произвођачких група и организација* у руралном развоју, а подршка овим процесима доступна је кроз следеће мере: (а) успостављање произвођачких група и организација; (б) сарадња; (в) програми квалитета за пољопривредне производе и храну; (г) улагања у физичку имовину. Право на подршку, између осталог, имају само произвођачке групе и организације произвођача које задовољавају услове МСП-а и које имају бизнис план (како би се осигурало да ће удружење произвођача постати одржив тржишни субјекат).

1.5.9. Складишни и дорадни капацитети у пољопривреди

Складишни и дорадни капацитети на подручју града Смедерева анализирани су на основу података Пописа пољопривреде 2012. , ниво насеља.

Силоси, амбари, кошеви за кукуруз:

- Евидентирано је 15 пољопривредних газдинстава која поседују **силосе**, као и 25 објеката укупног капацитета 1361 т. Највеће капацитете силоса имају следећа насеља: Мала Крсна (479 т), Шалинац (375 т) и Сараорци (200 т). Према подацима Одсека за пољопривреду града Смедерева, у Годоминском пољу налази се велики силос капацитета око 20.000 тона, који је припадао предузећу „Годомин“ (тренутно је силос у власништву предузећа „Житопродукт“, Зрењанин);
- Што се тиче **амбара**, 1.946 пољопривредних газдинстава поседује амбаре (укупан број амбара 1975). Највећи укупан капацитет лоциран је у градском насељу Смедерево (22.935 м³), а затим следе насеља Михајловац (6.848 м³), Добри До (6.640 м³) и Мало Орашје (4.193 м³);
- **Кошева за кукуруз** има 4.580, а највише их је насељима Михајловац, Липе, Лугавчина, Осипаоница.

Објекти у сточарству:

- Објекти за смештај говеда – 2.395; капацитет: 14.502, број места;
- Објекти за смештај свиња – 5.563; капацитет: 89.660, број места;
- Објекти за смештај кокошака носиља - 2.994; капацитет: 299.976, број места;

⁶⁵ Максимални износ субвенције за пољопривредне задруге био је 1.000.000 динара, за удружења 500.000 динара, а за породична пољопривредна газдинства 200.000 динара (Извештај о спровођењу мера пољопривредне политике и политике руралног развоја на територији града Смедерева за 2014. годину).

- Објекти за силажу пописани су код 162 пољопривредна газдинства, укупног капацитета 17.252 м³ (укупан број ових објеката је 202). Највећи укупан капацитет објеката лоциран је у градском насељу Смедерево (5.800 м³), а затим следе: Михајловац (3.302 м³), Лугавчина (2.734 м³), Добри До (1.406 м³).

Хладњаче за свеже и смрзнуто воће. Према подацима Пописа пољопривреде 2012. (Кесеровић и сарадници, 2015.), од укупног броја хладњача у Србији највећи број их је у Смедереву, Тополи, Суботици, Гроцкој и Чачку, типичним „воћарским“ местима. По капацитетима предњачи Суботица (63.441 м³), општина Ариље (58.335 м³) и град Смедерево (58.306 м³). Док су капацитети у Ариљу намењени складиштењу смрзнуте малине, у осталим наведеним градовима/општинама углавном је реч о чувању свежег воћа (јабука, крушка, бресква итд.).

Број хладњача у Смедереву износи 295, а око 45% укупних капацитета хладњача код пољопривредних газдинстава регистровано у насељу Удовице (26.172 м³). Затим следе насеља Суводол (9.291 м³), Водањ (3.925 м³), Биновац (3.612 м³), Друговац (2.772 м³), Колари (2.132 м³), Ландол (1.980 м³) и др. Хладњача „Годомина“ у Годоминском пољу са капацитетом преко 30.000 тона је продата и према информацијама ПССС „Смедерево“ није у функцији.

Према истом извору, породична пољопривредна газдинства располажу расхладним коморама за воће чији се капацитети крећу од 20-60 тона, а на сектору правних лица (компанија које се баве извозом воћа) капацитети хладњача су далеко већи. Примера ради, фирма „Делта Аграр“ у Удовицамама има расхладне коморе капацитета 800 тона, „Fruit company“ исто толико, „Катарина комерц“ има коморе капацитета 1500 тона и сл.

Сушаре се евидентирају код 7 пољопривредних газдинстава, укупног капацитета 1.439 м³. Капацитети сушара се налазе у само пет насеља: Скобаљ (1.200 м³), Шалинац (194 м³), ужи круг Смедерева (20 м³), Раља (13 м³) и Удовице (12 м³).

Машина за калибрирање, вакумирање и паковање има укупно 9, при чему су све старије од 10 година. Капацитети су лоцирани у следећима насељима: Добри До (1), Лугавчина (1), Мала Крсна (1), Мало Орашје (1), Михајловац (1), Радианац (1), Сараорци (1) и Скобаљ (2).

Складишни и дорадни капацитети у Смедереву постоје, али се на пољу унапређења ових капацитета (даље изградње, куповине, проширења) мора радити, посебно на изградњи и опремању објеката за складиштење, чување, сортирање и паковање воћа (с обзиром на високу производњу у воћарству и њену извозну оријентацију), јер се тиме повећава квалитет производа и олакшава пласман.

1.5.10. Прерада пољопривредних производа

Иако Смедерево представља значајну сировинску базу у пољопривреди, посебно у воћарској и повртарској производњи, мали је број капацитета прераде пољопривредних производа, како у сектору великих индустријских предузећа, тако и у сектору МСПП и породичних пољопривредних газдинстава. Значајни индустријски капацитети су „Исхрана“, а.д. Смедерево (предузеће за производњу хлеба и пецива) и “Фрувита“, д.о.о., Београд (предузеће за производњу воћних сокова, које има фабрике у насељима

Луњевац и Колари, а са подручја Смедерева највише откупљује јабуку). На сектору МСПП региструје се мали број субјеката који се бави прерадом пољопривредних производа. По значају се издвајају:

- *Кланице*: (1) „Недељковић“, Смедерево (самостална занатска месарска и трговинска радња); (2) „Ђуран“ у Михајловцу (производња меса и месних прерађевина); (3) живинарска кланица „Ђорђевић“ у Михаловцу; (4) пилећа кланица “Бајан” у Михајловцу (обрађује живинско месо и поседује сопствене фарме за узгој и товљење живине, снабдевају малопродајне објекте, а планирају и покретање погона за прераду меса);
- *Млекара* „ЈТЛ Златиборац“, д.о.о., Михајловац јесте најзначајнији и једини званично регистровани привредни субјекат који се бави прерадом млека. Капацитет млекуаре износи 15.000 литара дневне прераде сивовог млека. Производни програм обухвата пастеризовано млеко, јогурт, киселу павлаку, кисело млеко, паприку у павлаци. Највећи део откупа базиран је на произвођачима средње величине (у просеку газдинства предају око 30 литара млека дневно, а поседују 4-5 музних крава). Млекуара има само једног великог добављача у насељу Осипаоница (пољопривредно газдинство предаје 250 литара млека дневно и има фонд од око 30 музних крава). Откуп је највећим делом са подручја општина Смедеревска Паланка, Смедерево, Младеновац, а око 35% укупног откупа млека је са подручја Смедерева (доминантно из насеља Михајловац). Око 70% продаје млека и млечних прерађевина фокусирано је на јавне набавке (болнице, хотели, вртићи, школе, геронтолошки центри и сл), 20% је снабдевање малопродајних објеката у окружењу, а 10% је продаја у сопственом објекту (продавници у оквиру зелене пијаце у Смедереву). У млекуари је запослено 35 људи.
- *Млинови* на територији Смедерева евидентирана су два произвођача: „Милан Матић“ из МЗ Радинач и „Милан Матејић“ из МЗ Михајловац. Такође, у оквиру пекаре „Стари град“, д.о.о. Смедерево, у насељу Лугавчина, успешно послује и мали млин, који се бави производњом ражаног интегралног и хељдиног брашна.
- *Прерада воћа и поврћа*. И поред велике сировинске базе, у Смедереву готово да нема развијених погона у сектору прераде воћа и поврћа. Региструје се само предузеће „Агропрерада“, д.о.о., Мала Крсна, које производи џем, мермеладе, зимнице, а пласман усмерава ка самосталним трговинским радњама у окружењу.
- Што се тиче *прераде грозђа*, Смедерево има неколико већих винарија („Јанко“, Смедерево; „Јеремић“, Смедерево; „Дионис“, Добри До), чија се годишња производња вина (највећим делом од сопственог грозђа) креће од 20.000-30.000 литара. Један број винарија Смедеревског виногорја („Јанко“, „Јеремић“, „Mons Aureus“, „Плавинац“) припада „Удружењу произвођача вина са ознаком (будућом ознаком) географског порекла Београд“ и тренутно је у припремној процедури за регистрацију (заштиту) ознаке географског порекла „Београд“, у складу са новим ЕУ „PDO/PGI“ системом географског порекла за производњу вина са географским пореклом (Јакшић Дарко и сардници, 2015)⁶⁶.

⁶⁶ Како би се истакла вина са географским пореклом на чији квалитет и карактеристике утичу климатски, земљишни и људски фактори, Законом о вину („Сл. гласник РС”, бр. 41/09 и 93/12) вина су класификована на: (а) *вина без географског порекла* („стона“ вина) и (б) *вина са географским пореклом*. Вина са географским пореклом се даље означавају: (1) *ознаком географског порекла и то географском ознаком* (PGI у ЕУ) за *регионална вина* и *ознаком контролисаног географског порекла* (PDO у ЕУ) за *квалитетна вина* и (2) *традиционалном ознаком* (ознаком квалитетне категорије и додатном ознаком).

Мали број регистрованих правних лица у сектору прераде пољопривредних производа одраз је недовољно стимулативног привредног амбијента за пословање реалног сектора, посебно сектора МСПП (нестимулативна пореска политика, политика запошљавања, инвестирања и финансирања, образовања; високе административне таксе, накнаде и други трошкови). Ова ограничења значајно умањују инвестиције у физичку имовину за пољопривредну производњу и прераду и маркетинг пољопривредних производа, као и финансијску снагу произвођача у процесима имплементације и сертификације система безбедности и квалитета хране.

У погледу развоја пољопривреде у наредном периоду важно ће бити развијање прерађивачког сектора, односно отварање капацитета, посебно на сектору МСПП, у области прераде меса, млека, воћа, поврћа. Развој прерађивачке индустрије довешће до отварања нових радних места, додавања вредности у ланцу вредности пољопривредних производа (чиме се постиже виша профитабилност производње), а примарним пољопривредним произвођачима се обезбеђује лакши, сигурнији и организованији пласман пољопривредних производа.

1.6. ДИВЕРСИФИКАЦИЈА РУРАЛНЕ ЕКОНОМИЈЕ

Садашња структура запослености у руралним подручјима Републике Србије резултат је недовољно диверзификоване економске структуре, која је високо зависна од примарног сектора и експлоатације природних ресурса, а главни проблеми руралних подручја су (Службени гласник РС, број 30/2016):

- недостатак могућности за запошљавање;
- висока зависност од пољопривреде и
- опадање квалитета и доступности основних услуга и инфраструктуре.

Ови проблеми резултирају смањењем атрактивности и квалитета руралних подручја као места за рад и живот, демографским падом и смањењем запошљавања у руралним подручјима.

Друге профитабилне активности пољопривредних газдинстава⁶⁷ (активности које нису пољопривредне) доприносе већем степену диверсификације руралне економије, представљају шансу за ревитализацију српског села, за већу запосленост, остатак становништва, посебно младих, на свом имању, а од тога колико су оне развијене зависи ниво развијености руралне непољопривредне економије, као и примена концепта мултифункционалне пољопривреде у пракси. Развој руралне непољопривредне економије показао се као подесан инструмент за обезбеђивање адекватних животних услова управо оном становништву које није у стању да живи од пољопривреде или из било којих разлога не види у њој своју перспективу (Богданов 2007). За породична пољопривредна газдинства, која немају велики посед, и/или сточни фонд, и/или физичку имовину (пољопривредна механизација, опрема), један од начина останака у руралној средини може бити управо развој *других профитабилних активности*.

Друге профитабилне активности (непољопривредне) могу бити (Попис пољопривреде 2012. Методолошко упутство, Графикон 5):

- *Директно у вези са газдинством*, када се и користе ресурси газдинства (земљишне површине, пољопривредне зграде, машине, опрема, радна снага или пољопривредни производи), и могу да се: (а) *обављају на газдинству* (сеоски туризам, народна радиност, прерада пољопривредних производа за продају, осим прераде грожђа ради производње вина у случају да је количина прерађеног грожђа искључиво или углавном из сопствене производње и сл.); (б) да се *не обављају на газдинству* (пољопривредни и непољопривредни рад по уговору, на пример услуге комбајнирања сопственим комбјаном);
- *Активности које нису директно у вези са газдинством* (не користе се ресурси газдинства, осим радне снаге газдинства), и могу да се: (а) *обављају на газдинству* (нпр. фризер, кројач, трговац, рад у пољопривредној апотеци); (б) да се *не обављају на газдинству* (свако друго запослење чланова газдинства као нпр. рад у банци, фабрици, администрацији, просвети и др.).

За опстанак руралних подручја (спречавање миграција младих у градове) веома је важно колико су активности руралног становништва диверсификоване управо у правцу

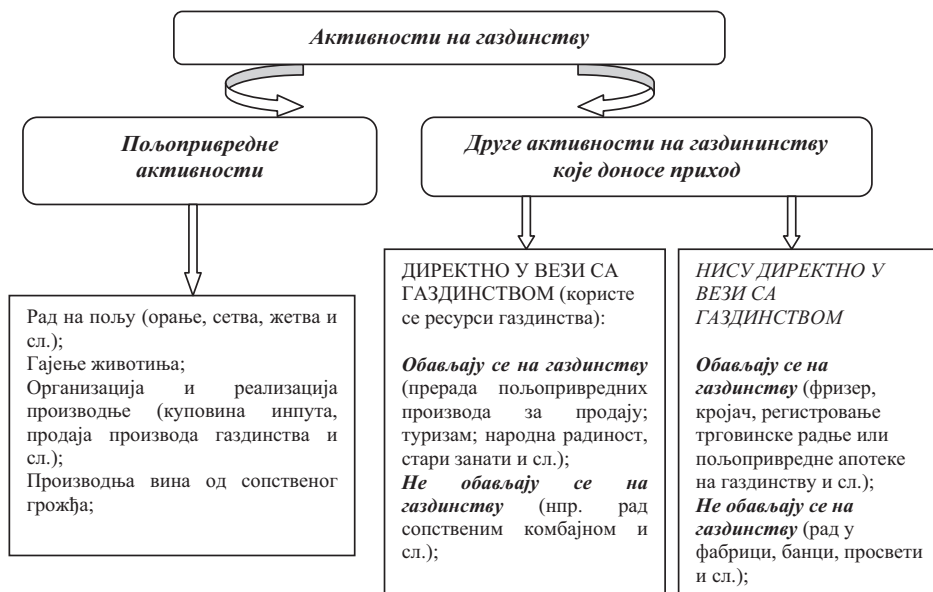
⁶⁷ Пољопривредно газдинство је технички и економски самостална производна јединица која има јединствено управљање и на којој *привредно друштво, земљорадничка задруга, установа или друго правно лице, предузетник или породично пољопривредно газдинство* обавља пољопривредну производњу (Методолошко упутство Пописа пољопривреде, 2012., РЗС).

непољопривредних активности које су у вези са газдинством и обављају се на газдинству. Ове активности обухватају (Попис пољопривреде 2012. у Републици Србији, Методолошко упутство, РЗС, 2012.):

- **Прераду примарних пољопривредних производа за продају** (сир, кајмак, кобасице, пекмез и сл.), без обзира на то да ли су сировине произведене на газдинству или су купљене од других⁶⁸;
- **Туризам** (смештај уз надокнаду, при чему се користи земљиште, зграде, радна снага и други ресурси са газдинства, на пример пољопривредни производи за исхрану туриста);
- **Народна радиност и стари занати** (плетење корпи, везење, плетење, израда сувенира, намештаја, играчака);
- **Обраду дрвета** (сеча шуме и производња огревног дрвета или дрвне грађе) и активности у шумарству;
- **Узгој рибе за продају** и сл.

Графикон 5. Радна снага и активности на газдинству

Извор: Попис пољопривреде 2012. у Републици Србији, Методолошко упутство, РЗС, 2012.

Према подацима Пописа пољопривреде 2012., ниво насеља, од 7.107 пољопривредних газдинстава на подручју града Смедерева, свега 411 њих обавља другу профитабилну активност (која није пољопривредна), при чему је број газдинстава са учешћем ових прихода у укупним приходима од 50 и више % свега 24 (или 0,3% укупног броја пољопривредних газдинстава).

⁶⁸ Производња вина је друга активност у вези са газдинством која доноси приход само уколико је прерађена већа количина купљеног грозђа него грозђа из сопствене производње газдинства (Попис пољопривреде 2012, Методолошко упутство).

1.6.1. Прерада пољопривредних производа

Подаци пописа пољопривреде 2012. указују да се прерадом пољопривредних производа бави 373 пољопривредна газдинства. Од овог броја пољопривредних газдинстава:

- Прерадом меса се бави 21 пољопривредно газдинство;
- Прерадом млека се бави 248 пољопривредних газдинстава. Највећи број ових газдинстава је у насељима Михајловац (45), Лугавчина (30), Луњевац (23), Раља и Сараорици (по 12);
- Прерада воћа и поврћа регистрована је код 104 пољопривредна газдинства (највише их је у насељу Радианац, укупно 23 газдинства);
- Прерадом других пољопривредних производа бави се 16 пољопривредних газдинстава.

У великој мери овде се ради се о малим објектима у домаћинствима и на породичним пољопривредним газдинствима, која се баве прерадом млека и производњом сира и кајмака. Нема прецизних података колико ових објеката испуњава прописане ветеринарско санитарне услове, односно опште и посебне услове за хигијену хране, што је услов добијања Решења од стране Управе за ветерину МПЗЖС о испуњености свих потребних услова за ову производњу, као и услов за добијање ветеринарског контролног броја. Ови производи се углавном продају на млечним пијацама, у малим трговинским радњама и другим субјектима на локалном тржишту, затим путем непосредних/личних контаката са потрошачима и сл.

1.6.2. Рурални туризам и остали видови туризма у руралним насељима

Анализа руралног туризма Републике Србије, дата у документу ИПАРД II програм у Републици Србији 2014-2020. (Службени гласник РС, број 30/2016), показује да рурални туризам значајно доприноси руралној економији и да има велики потенцијал за даљи развој, те ће фокус мере „Диверзификација пољопривредних газдинстава и развој пословања“ у оквиру ИПАРД II програма Србије бити управо рурални туризам.

Град Смедерево има богато културно-историјско наслеђе и евидентан је велики, али неискоришћен потенцијал у области туризма. Смедерево се поноси се највећом равничарском тврђавом у Европи, која је под заштитом РЗЗСК (Републички завод за заштиту споменика културе), а једно од приоритетних културних подручја које би требало да ужива посебан третман јесте *приобаље Дунава* са старовековним објектима, римским лимесом и средњовековним тврђавама од Београдске тврђаве до Кладова (Винча, *Смедерево*, Рам, Голубац, Лепенски Вир, Диана, Понтес) (Службени гласник РС, број 88/2010).

Рурални туризам. На читавом подручју Смедерева постоје повољни услови за развој свих појавних облика руралног туризма дефинисаним у Стратегији развоја туризма Србије (агро, еко, агро-еко, етно, етно-органички туризам) (Службени гласник РС, број 91/2006). Међутим, и поред респектабилних природних и друштвених (антропогених) ресурса погодних за развој руралног туризма, према подацима Пописа пољопривреде 2012., у Смедереву се мали број газдинстава бави овом активношћу (подаци су сакривени јер је у питању 3 или мање од 3 газдинства). Као потенцијално најзначајнија емитивна туристичка тржишта заинтересована за развој руралног туризма у подручју Смедерева се издвајају, поред урбаног центра града, још и посетиоци из суседних градова: Београда, Пожаревца, Панчева и Крагујевца. Оно што може погодвати развоју туризма је

постојање менаџмента на нивоу туристичке дестинације Смедерева. Реч је о Туристичкој организацији, чији задатак је према Закону о туризму да координира активности локалних актера и бави се екстерним маркетингом туристичке дестинације Смедерева. Користи које Смедерево може имати од развоја руралног туризма и повезаних видова туризма су бројне: стварање услова за отварање нових радних места, запошљавање жена и младих, могућност пласмана пољопривредно-прехрамбених и других производа туристима, ревитализација села и руралних подручја, јачање свести локалног становништва на очувању, односно вредностима руралних подручја и сл.

Вински туризам. Смедеревски винари имају добре перспективе за развој винског туризма. Смедеревско виногорје Београдског виноградарског рејона познато је по дугој и веома богатој традицији производње вина, а једно од најпознатијих вина са овог подручја је „Смедеревка“. Значајан број приватних винарија омогућава Смедереву да егзистира на винској карти Србије, а Туристичка организација Србије укључила је *Смедеревски пут вина* у винске путеве Србије. Велики број произвођача вина и ракије учествују у манифестацији „Смедеревска јесен“, а Град подржава и организацију „Винског града“ у центру Смедерева, као специфичног туристичког амбијента (кутка), за потребе промоције мањих винарија и производње и продаје вина (Слика 13). „Вински град“ чине кућице изграђене од аутентичних бачви и буради старих неколико стотина година, као и уличице које носе имена вина по којима је ово поднебље од давнина познато и ту се свакодневно могу купити и дегустирати вина и ракије смедеревских произвођача. У развоју винског туризма у наредном периоду биће потребна већа сарадња између произвођача грожђа и вина, Туристичке организације града Смедерева, Градске управе и сл, а важни фактори који могу утицати на развој понуде у склопу винског туризма су: географски положај, традиција и квалитет производње, богато културно-историјско наслеђе, бројност манифестација, повезаност са другим видовима туризма, имиџ локалног вина и ракије.

Слика 13. Вински град Смедерево

Извор: www.putvinasrbije.rs

Ловни туризам. Смедерево има респектабилне ресурсе за развој ловног туризма и три регистрована ловачка удружења: ЛД „Смедерево“, ЛД „Шумадија“ у МЗ Друговац, као и ЛД „Поморавље“ у МЗ Осипаоница. Због познатих догађаја током деведесетих година прошлог века дошло је до стагнације у развоју ловства и до значајног пада броја долазака иностраних туриста заинтересованих за ловни туризам (реч је о традиционалним туристима из Немачке, Аустрије, Италије и Француске). Као значајан чинилац за отежан развој ловства треба навести и нерешен власнички статус ловачких друштава. Као један од услова за развој ловног туризма намеће се дефинисање ценовника за дивљач на нивоу Смедерева, који би требало да буде усклађен са ценовником на Републичком нивоу, као и издавањем дозвола за изношење дивљачи из

ловишта, а као и развој одговарајуће инфраструктуре, којима би се унапредила ловишта (ловачки домови, чеке, хранилишта, итд.).

Манифестациони туризам (туризам догађаја). Подручје града Смедерева карактерише велики број манифестација везаних за рурални туризам и пољопривреду (сеоске изложбе, етно-изложбе, изложбе хране и пољопривредних производа, старих заната, народних рукотворина и слично), којима се омогућава промоција локалних и традиционалних пољопривредно прехрамбених производа и промовише пољопривреда, народна радиност и сеоски амбијент и потенцијали. Значајно је истаћи следеће манифестације:

- Туристичко привредна манифестација „Смедеревска јесен“, у оквиру које се организује и пољопривредна изложба „Сеоска дворишта“ у Великом граду Смедеревске тврђаве (Слика 14). На овој изложби учествује и презентује пољопривредну производњу (пре свега воћарско-виноградску производњу), етно храну и народне рукотворине око 20 сеоских месних заједница са подручја града Смедерева, односно пољопривредни произвођачи и представници различитих сеоских удружења и удружења жена;
- Међународни фестивал млека и млечних производа „Фестмлек“, који се одржава у МЗ Михајловац, а у организацији удружења сточара „Капија Шумадије“ (Слика 15);
- „Дани брескве“ (организација МЗ Водањ);
- „Јагодијада“ (организација МЗ Мало Орашје);
- „Бостанијада“ (организација МЗ Осипаоница);
- „Дани пољопривреде и лова“ (организација МЗ Друговац);
- „Ускршњи дан на селу“ (организација МЗ Мала Крсна);
- „Смедеревски дани цвећа“ (организација удружења произвођача цвећа „Смедеревски Ђурђевак“ из Смедерева);
- „Фијакеријада“ (организација коњички клуб „Храст“ – Шалинац);
- „Никољдански дани“ (организација Удружење жена „Свети Трифун“, Сараорци);
- „Косидба на Плавину“ у организацији Удружења косача „Плавинац“, Смедерево (Слика 16);

Слика 14. Градска туристичко привредна манифестација „Смедеревска јесен“

Извор:
https://www.google.rs/search?q=zelen+ba%C5%A1ta+hipermarket&biw=994&bih=680&source=lmms&tbm=isch&sa=X&ved=0ahUKEwiLkPWg_93NAhVM1xQKHdfzDbAQ_AUIB#tbm=isch&q=smederevska+jesen+manifestacija&imgcr=tq0oHYkfi0-d4M%3A

Слика 15. „Фестмлек“, МЗ Михајловац

Извор:
https://www.google.rs/search?q=festmlek+smederevo&biw=994&bih=680&source=lmms&tbm=isch&sa=X&ved=0ahUKEwjQmOfKht7NAhVGbxQKHTpBCOEQ_AUIBygC#imgcr=tKe2TB2WeXZnCM%3A

- „**Раљско прело**“ (организација МЗ Раља);
- „**Покров Свете богородице**“ (организација Удружење жена „Јабука“ – Удовице);
- „**Видовданско прело**“ (организација Удружење жена „Поморавски вез“ - Осипаоница);
- „**Сабор хармоникаша Драгиша Дрењаковић – Пикавле**“, у организацији МЗ Лугавчина и удружење жена „Прело“, Лугавчина. У оквиру ове манифестације од 2016. године одржава се и програм „Изложба Липске овце“.

Слика 16. „Косидба на Плавинцу“, МЗ Плавинац

Извор: <http://www.novosti.rs/vesti/srbija.73.html:609837-Najbolji-Vuk-i-Cvijeta>

1.6.3. Народна радиност и стари занати

Народна радиност. Некада је домаћа радиност производила искључиво за потребе појединачне куће, породице или домаћинства. Карактерише је првенствено женска радна снага и производња текстилних предмета. Народна радиност је привилегија житеља руралних средина, који у такве производе улажу своје време, умешност и смисао за лепо.

Иако се скоро свако село у Смедереву може похвалити неким својим типичним производом, који настаје као дело вредних руку мештана, према подацима Пописа пољопривреде 2012., у Смедереву се мали број газдинстава бави народном радиношћу (подаци су сакривени јер је у питању 3 или мање од 3 газдинства). У склопу развоја руралног туризма, овој сфери туристичке понуде се мора посветити одговарајућа пажња. Оно што чини предност Смедерева јесте да на територији читавог Града, односно у сваком селу, постоје *удружења жена* која чувају традицију народне радиности, односно ручног рада (плетене корпи, везење и плетење, израда сувенира, играчака и др.), као и прављења хране по домаћој, традиционалној рецептури. У Смедереву се још увек негује *ткање, плетење, вез на различитим текстилним производима*, управо кроз рад удружења жена.

Стари занати. Традиционални занати су одраз прилика и вишевековне традиције народног живота у селу и граду. Данас углавном ишчезавају због непостојања тржишта и тражње за таквим производима. Стари занати обухватају традиционалну израду предмета, припрему традиционалних јела и градитељску делатност и представљају велики потенцијал за очување нематеријалне баштине и развој туристичке понуде у руралним срединама.

Слика 17. Бурад за вино и ракију прављена на традиционалан начин

Извор: <http://kacarobacvar.com/>

На основу информација ТО Смедерева, Регионалног завода за заштиту споменика културе Смедерево и извештаја Радних група за руралну економију, на подручју Града старим занатима се бави десетак породичних пољопривредних газдинства и предузетника, а заступљени су *бачварски, качарски, пинтарски, опанчарски*⁶⁹, *ковачки и сарачки занат*, а има и оних који се баве *плетењем рибарских мрежа*.

Израдом *буради и каца* за вино и ракију (Слика 17) баве се два газдинства (из Мале Крсне и Скобаља), *опанчарским занатом* такође се озбиљније баве два газдинства (у Лугавчини и Сараорцима), мада постоји и неколико занатлија са мањим обимом производње. У оквиру кампање „Србија. Моја земља. Моје путовање“, у Смедереву се одржава и *Сијам старих заната*, у ком учествују занатлије из свих крајева Србије.

Према подацима добијеним у Регионалном заводу за заштиту споменика културе Смедерево, област старих заната у Смедереву, као и на нивоу Републике, карактеришу бројни проблеми:

- термилошки проблеми (законом није прецизно дефинисано шта се може тачно сматрати старим занатима, постоји и читав низ новијих заната које је време "прегазило", па се већ и они могу сматрати старим занатима);
- административни проблем (већина људи који се баве старим занатима практично раде у зони „сиве“ економије и није вољна да се региструје из страха од пореза и других проблема);
- проблем аутентичности (колико се неки занатлија у пракси изворно бави својим занатом, а у којој мери је принуђен, тржишном логиком, која их је и довела на ивицу опстанка, да користи нове материјале, уводи машинску, уместно ручне обраде, прави нове врсте производа итд);
- проблем пласмана.

1.6.4. Активности у шумарству и обрада дрвета

Према подацима Пописа пољопривреде 2012. (ниво насеља) у Смедереву су евидентирана 4 пољопривредна газдинства која се баве обрадом дрвета као другом профитабилном активношћу. С обзиром ниско учешће шумског земљишта у укупно расположивом земљишту, не могу се очекивати значајније активности руралног становништва у овој области. Ипак, на основу података добијених од Градске управе, у Смедереву су регистроване две стугаре од којих се једна налази у МЗ Враново (стругара „Васко“) и друга у МЗ Радинац (стругара „Урош“). Обе стругаре имају широку лепезу различитих производа од дрвета са којима излазе на локално тржиште.

1.6.5. Узгој рибе за продају

Поред близине Дунава и повољних услова за развој инфраструктуре за рибњаке, на подручју града Смедерева узгојем рибе, према подацима Попис пољопривреде 2012., бави се мали број газдинстава (подаци су сакривени јер је у питању 3 или мање од 3 газдинства). Ово је како слабост, тако у исто време и шанса о којој се у будућности мора водити рачуна. На основу увида у податаке из Пописа пољопривреде 2012. године, на територији Смедерева постојала су три рибњака, и то у Врбовцу са површином од 0,8 ха, Друговац са

⁶⁹ Опанчарски занат сврстан је у категорију старих заната који су Правилником Министарства привреде Републике Србије стављени под заштиту закона (Правилник о одређивању послова који се сматрају старим и уметничким занатима, односно пословима домаће радиности, начину сертификавања истих и вођењу посебне евиденције издатих сертификата, Службени гласник РС, бр. 56/2012).

површином од 0,4 ха и у Малој Крсни са површином од 1,5 ха. У садашњем тренутку ниједан рибњак није у функцији.

Сви претходни подаци указују да диверсификација економских активности на пољопривредним газдинствима у Смедереву није довољно развијена, посебно имајући у виду велику сировинску базу Смедерева у области пољопривредне производње (посебно производње воћа и поврћа) и потенцијале руралних подручја.

Бројни проблеми, наведени у наставку, ограничавају развој других профитабилних активности на пољопривредним газдинствима, а самим тим и развој руралне непољопривредне економије⁷⁰:

- Улагање пољопривредних газдинстава у ове активности (пре свега прераде пољопривредних производа) захтева значајна финансијска средства за инвестиције у физичку имовину за прераду и маркетинг пољопривредних производа, као и за имплементацију и сертификацију система безбедности и квалитета хране. Такође, велика финансијска средства потребна су и за развој руралног туризма (подизање објеката, опремање смештајних капацитета, обезбеђивање садржајне туристичке услуге, исхране туриста и сл.);
- Инвестиционе способности пољопривредника су веома ниске: недостатак сопствених финансијских средстава, неповољни услови коришћења екстерних извора финансирања (банкарски кредити имају високу каматну стопу, неповољне услове обезбеђења, неповољне рокове отплате и сл.);
- Још увек је недовољно стимулативно пословно окружење/амбијент за пословање реалног сектора, посебно сектора МСП и предузетника: нестимулативна пореска политика, политика запошљавања и финансирања, високе административне таксе, накнаде и други трошкови на сектору МСПП;.
- Глобализација тржишта и растућа концентрација тржишта, посебно малопродаје пољопривредно прехрамбених производа (хипермаркети; развој мултинационалних компанија са снажним брендovima/маркама производа);
- Све већи захтеви потрошача у погледу квалитета, бренда, ознака квалитета и географског порекла и све оштрији прописи у погледу безбедности хране и стандарда квалитета на светском тржишту;
- Кооперација „малих“ произвођача и њихова организација је на незадовољавајућем нивоу, као и едукација руралног становништва о могућностима развоја непољопривредних делатности на селу;
- Недовољно ефикасан законодавно судски оквир (неефикасност трговинских судова, слаба заштита власничких права, непримењивање закона у пракси).

---

⁷⁰ Наведени проблеми умањују предузетнички дух пољопривредника, предузетника и привредника, ограничавају нове инвестиције, а често пословање усмеравају у зону „сиве“ економије.

1.7. ИНФРАСТРУКТУРА

1.7.1. Водопривредна инфраструктура

1.7.1.1. Водоснабдевање, канализациона мрежа и пречишћавање отпадних вода

У погледу комуналне инфраструктуре, Смедерево има развијену водоводну мрежу у дужини од 300 км у граду и насељеним местима, на коју је прикључено укупно 70.000 становника (покривеност 63,74%). Канализациона мрежа је у дужини од 150 км и на њу је прикључено укупно 50.000 становника (покривеност 45,50%) (Службени лист града Смедерева број 2/2016).

Водоснабдевање града Смедерева је у надлежности ЈКП „Водовод“ Смедерево. Оснивач предузећа је град Смедерево, а власник имовине коју предузеће користи је Република Србија. Основна делатност предузећа је: производња и дистрибуција воде за пиће, испитивање квалитета воде и санитарна заштита изворишта, одржавање система водоснабдевања, одржавање прикључака и водомера, одржавање градског канализационог система, пружање услуга из области водоснабдевања и одвођења отпадних вода, као и послови развоја и пружање осталих услуга у оквиру регистроване делатности.

Градски водовод чине следећи основни елементи: *а)* извориште у Шалинцу са транспортним цевоводом сирове воде; *б)* постројење за прераду воде (ППВ) за села Кулич и Шалинац; *в)* ППВ у Годоминском пољу и старо извориште; *з)* висински резервоари и пумпне станице; *д)* магистрални цевоводи и резервоари I и II висинске зоне; *ђ)* дистрибутивна мрежа и прикључци.

Водоснабдевање градског подручја Смедерева и околине базирано је на искоришћавању подземних вода рецентних песковито-шљунковитих седимената на Шалиначком извору.

Извориште у Шалинцу састоји се од 14 бунара укупног капацитета око 720 l/s, са водоторњем и системом за напајање електричном енергијом и цевоводима. Изградњом и пуштањем у рад три нова бунара, капацитета 150 l/s, 2010. године, обезбеђен је водозахватни капацитет за потребе постојећег система водоснабдевања. У оквиру реализације друге фазе пројекта проширења система водоснабдевања у Смедереву, спроведене у сарадњи са Немачком развојном банком (КФВ) - изградње транспортног цевовода пијаће воде од фабрике у Шалинцу до брда Сегда у Радинцу, капацитета 200 l/s (пројекат *Пројектовање и изградња фабрике воде за снабдевање села моравског правца*), током 2015. године, изграђена су још четири бунара капацитета око 200 l/s. Завршетком овог пројекта четири велике сеоске месне заједнице (Радинац, Раља, Враново и Липе) су прикључене на градски водоводни систем. Извориште „Шалинац” је врло богато водом квалитета који, уз одговарајући третман, даје воду за пиће високог квалитета. Недостатак је што земљиште у зони уже заштите изворишта није изузето од индивидуалних корисника у циљу ефикасније санитарне заштите изворишта. Од изворишта у Шалинцу до ППВ у Годоминском пољу сирове вода се транспортује цевоводом Ø 800. Због непостојања паралелног цевовода свака хаварија на овом цевоводу угрожава снабдевање града водом.

У 2010. години завршена је реконструкција и доградња *ППВ за села Кулич и Шалинац*. Изградњом водоводне и канализационе мреже у 2015. години створени су услови да се мештани прикључе на градски водовод и канализацију. Уходавање система за прераду отпадних вода у Куличу очекује се почетком 2016. године.

Постројење за прераду воде (ППВ) у Годоминском пољу и старо извориште (аератор са ретензијом, филтери, црпне станице са електро-машинском опремом и опремом за хлорисање) је капацитета 420 l/s. Последњих година је реконструисано и дограђивано, тако да је поуздано и даје воду стабилног квалитета. Потребно је извршити санацију аераторске зграде и цевних галерија. У току 2012. године пуштено је у рад постројење за прераду отпадних вода (ППОВ) на локацији Годоминско поље. У оквиру постројења ради одговарајућа лабораторија за праћење квалитета воде по свим фазама прераде. У току су и активности на прибављању дозвола и сагласности чије би добијање омогућило реактивацију сабирног бунара Б4 капацитета приближно 50 l/s.

Магистрални цевовод и резервоари I и II висинске зоне. Прва висинска зона је дефинисана котом резервоара на Карађорђево брду чија је укупна запремина 3.000 м³. Постоје 2 транспортна цевовода Ø 400 и делимична прстенаста веза. Пропусна моћ цевовода је задовољавајућа. Друга висинска зона је дефинисана котом резервоара на Царини, чија је укупна запремина 4.500 м³. Транспортни цевовод за II висинску зону је недовољне пропусне моћи због редукције Ø 500/300 mm од Чапајеве улице и ограничавајући је фактор за потискивање веће количине воде у ову зону. Не постоји директна паралелна цевна веза између ППВ и резервоара "Царина", па би хаварија на овом цевоводу угрозилa нормално водоснабдевање ове зоне.

Дистрибутивна мрежа је дужине око 321 км. Грађена је од различитих материјала који су се могли наћи на тржишту од стране бројних инвеститора (СИЗ-ова., Дирекције за изградњу, МЗ, грађана итд), углавном без одобрења за градњу и потпуне техничке документације. Непрописно изграђена водоводна мрежа је врло често разлог лошег локалног водоснабдевања, нарочито на граници I и II висинске зоне. Водовод одржава укупно око 23.019 водомера. Проблем је велики број прикључака који не одговарају садашњим прописима (неодговарајуће шахте, закључани водомери у подрумима, изграђени објекти на водомерним шахтама итд.). Постоји и велики број нелегалних корисника (процењује се око 600), а њихова легализација је спора и компликована. Новом Градском одлуком о водоснабдевању поједноставиле се регистрација потрошача и очекује се смањење броја нелегалних прикључака, односно регистрацију оних који због непостојања документације нису могли да се региструју (Програм пословања водовода Смедерево за 2016. годину).

Концепција дугорочног решења водоснабдевања насеља на територији града Смедерева заснива се на степену истражености и процењеној расположивости воде изворишта Шалинац. Стручне службе Града и ЈКП усвојили су генерални концепт фазног проширења изворишта Шалинац на процењени капацитет од око 1.000 l/s са пројекцијом од 50 година. На основу извршене проспекција терена и анализе постојеће базе података формирана су три посебна система за снабдевање водом насеља, у складу са територијалном припадношћу:

- **Градски систем** – постојећи систем водоснабдевања, са прикљученим свим планираним насељима. То су Смедерево, Водањ, Вучак, Ландол, Петријево и Удовице. За насеље Шалинац урађен је независан систем (пред пуштањем у рад), такође базиран на истоименом изворишту. Насеље Сеоне има локални водовод, а могуће је укључење у градски систем;
- **Моравски систем са Железаром Смедерево** – извориште овог система је Шалинац, са новим бунарима и новим постројењем за припрему воде на локалитету изворишта. Насеља у систему су Липе, Радинач, Раља, Враново, Мала Крсна, Скобаљ, Осипаоница, Лугавчина и Сараорци;

- **Шумадијски систем** – обухвата шумадијска насеља. Планирано је прикључење дела насеља на градски подсистем (Колари, Суводол, Биновац, Друговац, Мало Орашје и Бадљевица), а дела на моравски подсистем (Врбовац, Михајловац, Луњевац и Добри До) (Предходна студија оправданости са генералним пројектом развоја водоснабдевања града Смедерева са регионалним повезивањем, „МП-Велика Морава“, Београд, 2010).

Што се тиче канализационе мреже, у градском насељу постоје два типа канализационе мреже: сепарациони и општи, код кога нису раздвојене атмосферске и фекалне воде. За централни или доњи део града карактеристичан је општи систем, којим се отпадне воде прикупљају у један колектор и преко црпне станице “Језава” одводе у Дунав. У горњем делу града урађена је мешовита мрежа, која је једним делом сепарационог карактера. У канализациону мрежу доспева све, тј. не поштују се технички услови за испуштање отпадних вода у градску канализацију. Све отпадне воде које се сакупљају постојећим градским канализационим системима одводе се без било каквог претходног пречишћавања до реке Дунава као реципијента. Код **осталих насељених места (рурална и периурбана насеља)** не постоје никакви елементи организованих канализационих система. Таква пракса је неодржива с обзиром да услед упуштања отпадних вода у индивидуалне преливне и водопропусне септичке јаме, напуштене копане бунаре и/или директно у околне водотоке, долази до константног загађења и деградације животне средине.

Само десетак привредних друштава на подручју Смедерева врши физичко-хемијску и бактериолошку контролу својих отпадних вода и то нередовно (Гавриловић и Миладиновић, 2009). Канализационе и загађене воде из индустријске зоне одводе се у Дунав, из „Железаре“ у реку Раљу, а колектори отпадних вода постали су и Језава, Коњска река, Петријевски и Вучачки поток. Једино „Железара“ има сопствено постројење за пречишћавање вода комуналног карактера.

Као најважније мере заштите вода требало би предузети изградњу савремених канализационих система и градског уређаја за пречишћавање отпадних вода.

1.7.1.2. Одводњавање и заштита од поплава

Каналска мрежа за наводњавање и одводњавање је изграђена на комасираном делу површина града Смедерева (КО Сараорци, КО Лугавчина, КО Липе и делом КО Осипаоница), међутим због неадекватног одржавања, функционисање исте је отежано. Овај проблем је нарочито изражен у периодима високог нивоа подземних вода и велике количине атмосферских падавина, тако да су велике површине пољопривредног земљишта у тим периодима поплаване. Низводно, поред корита реке Језаве и Мораве, пошто је изграђен канал за отпадне воде Железара - Смедерево, пресечени су природни токови вода Бадрике, па у доњем току често настају велике поплаве, јер вишак воде не може да отиче преко овог канала, чиме је угрожено више од 6.000 ха пољопривредног земљишта (Службени лист града Смедерева, број 3/2015).

Подручје „Годомински рит“ површине 900 ха штити се од великих вода реке Дунав заштитним насипима дуж Дунава и старог корита Језаве. Од штетног дејства унутрашњих вода и високих подземних вода, изазваних режимом рада ХЕ „Ђердап“, подручје се штити комплексним системом за одводњавање и дренажним системом, који подразумева каналску мрежу сливног подручја **црпне станице „Смедерево“**, у склопу дренажног система **„Смедерево – Годоминско поље“** (главни канали, секундарни одводници и подземна цевна

дренажа) и систем бунара и дренажних канала. Систем је реконструисан 1984. године. Пројектовани режим рада система обезбеђује потребан степен заштите подручја, што подразумева оптимални ниво 1,0 m испод најниже коте терена. Каналска мрежа за одводњавање је изграђена на површини од 8,7 ха, од чега је у функцији 4,5 ха. Цевна дренажа је изграђена на 600 ха, али није у функцији (Службени лист града Смедерева број 3/2015).

Република Србија је средствима Међународне банке за обнову и развој у оквиру *Пројекта рехабилитације система за наводњавање и одводњавање у Србији (2005-2014.)*, финансирала рехабилитацију система за одводњавање – продубљење канала и формирање нове конфигурације система (на граничним деловима подручја) и рехабилитацију, ремонт и иновирање опреме и инсталација у *ЦС „Смедерево“*. Пројектом рехабилитације ЦС „Смедерево” предвиђено је да се постојећа два пумпна агрегата од по 1,5 m³/s, замене са четири нова од по 0,75 m³/с. Планирани радови су обухватили и следеће:

- продубљивање канала до пројектованих кота;
- замену – реконструкцију пропуста на укрштању са локалним и сервисним путевима – примена – загата и опточних цевовода за обезбеђење рада у сувом;
- стабилизацију косина канала у зонама мостова, пропуста и деоница канала са повишеним притисцима израдом габионских мадраца по косинама канала;
- изградњу самоизливних бунара на угроженим деоницама канала;
- обезбеђење инфраструктурних објеката у зони укрштања са каналском мрежом;
- хидротехничко повезивање напуштеног корита реке Језаве са каналом Ливадице;
- формирање профила нових канала 11-5 и 11-Локалитет „Баре“;
- рехабилитацију канала 11-1 (Рехабилитација система за одводњавање „Смедерево – Годоминско поље“: главни и секундарни канали у сливу ЦС “Смедерево“, 2010-2011.).

Рехабилитација дренажног система у Годоминском пољу – главног одводног канала и секундарне мреже – реализована је 2013. године од стране ЈВП „Србијаводе“. Цена радова износила је 76.152,998 динара (Програм пословања ЈВП „Србијаводе“ за 2013. годину). Рехабилитацијом каналске мреже, као и одржавањем нижих радних нивоа у доводном каналу ЦС „Смедерево“, омогућено је одржавање нижих пијезометарских нивоа на целом сливном подручју за минимум 0,5 m, чиме је обезбеђен захтевани критеријум одржавања пијезометарских нивоа на дубини 1,0 m од површине терена за мелиоративне површине. Данас канали за одводњавање функционишу нормално.

1.7.1.3. Наводњавање пољопривредног земљишта

Ограничавајући параметар за интензивирање пољопривредне производње је сезонска промена климатских параметара, а посебно распоред и количине падавина у току вегетационог периода. Једини дугорочни вид борбе против суша представља **увођење наводњавања у пољопривредну праксу као редовне и обавезне мере**. Спорадични покушаји наводњавања, ограничени на мање површине у приватном власништву, дали су резултате у виду високих уједначених приноса квалитетних плодова, за које није проблем пласман на тржишту. Ова позитивна искуства појединачно би требало проширити на подручје читавог Смедерева, чиме се може утицати на побољшање економске ситуације у целини.

Хидролошки услови у Смедереву су углавном повољни са становишта наводњавања, с обзиром на присуство великих потенцијала водених површина и подземних вода, али су до сада слабо искоришћени (Службени лист града Смедерева број 3/2015.).

Резултати Пописа пољопривреде 2012. (књига I) за подручје града Смедерева указују на следеће:

- Земљиште је у пољопривредној 2011/2012. години наводњавало **671 пољопривредно газдинство**, што је 9,4% њиховог укупног броја (7.107).
- Ова газдинства су **наводњавала 710 ха**, од тога: оранице и баште 563 ха, воћњаци 142 ха, виногради 4 ха.
- Наводњаване површине ораница и башта према врстама усева: жита и кукуруз за силажу 197 ха, поврће, бостан и јагоде 337 ха, остали усеви на ораницама и баштама 29 ха.
- Просечно наводњавана површина у протекле три године (2009-2011.) је 754,7 ха што је свега **2,8% КПЗ** (које износи 26.560 ха)⁷¹.
- Начини наводњавања који се најчешће примењују су: површинско (47,1%), орошавање (13,1%) и кап по кап (39,8%).
- Главни извори воде за наводњавање су: подземне воде на газдинству (69,7%), површинске воде на газдинству (4,7%), површинске воде ван газдинства (12,8%), вода из водовода (7,4%), и остали извори воде за наводњавање (5,4%).
- Од укупног броја пољопривредних газдинстава на подручју Смедерева њих 2.083 могу да наводњавају земљиште, а површина КПЗ коју је могуће наводњавати је 5.364 ха.

За потребе Градске управе Града Смедерева, Институт за водопривреду „Јарослав Черни“, Београд израдио је 2011. године **Генерални пројекат са претходном студијом оправданости обезбеђења водом пољопривреде на подручју четири КО: Удовице, Сеоне, Петријево и Водањ, укупне површине 500 ха („Удовички плато“ I фаза)**. На разматраном простору доминирају воћњаци и виногради, односно културе чији приноси могу донети далеко већи приход од ратарства, које је заступљено у поморавском делу Смедерева⁷². Институт „Јарослав Черни“ израдио је и **Главни и Идејни пројекат за I фазу Генералног пројекта наводњавања за поменуте четири КО**⁷³, а у наредном периоду (током 2016.) очекује се почетак реализације овог пројекта, односно изградња система наводњавања. За пројекат наводњавања „Удовички плато“, **фаза II** очекује се израда пројектно-техничке документације током 2016. године.

Генералним пројектом наводњавања „Удовички плато, I фаза“ сагледане су хидролошке и климатске одлике подручја, специфичности конфигурације терена, земљишни ресурси, особености структуре гајених култура, а узете су у обзир и навике пољопривредника. Том пројектном документацијом преиспитане су и непосредне локације за изградњу објеката неопходних за функционисање система за наводњавање. У претходном периоду није дошло до укрупњавања земљишних поседа, о чему говори податак да број парцела на разматраном подручју износи преко 4.600. Због овога је, у договору са Инвеститором, одређење Пројектанта било да у фази израде Генералног пројекта, а на бази доступних података, сагледа конципирање **главног довода** воде за наводњавање обрадивих површина,

⁷¹ Према процени ПССС „Смедерево“, у Коларима на територији Смедерева се наводњавање интензивно примењује на 5-10% пољопривредних површина.

⁷² Вредност пројекта је била 3,2 милиона динара, од чега је Град учествовао са 53%, а МПЗЖС са 47%.

⁷³ Укупна вредност пројекта била је 7,8 милиона динара, од чега је Град исплатио 4,98 милиона динара, а остало ЈВП „Србијаводе“.

уз осврт на могућности удруживања корисника и формирање система за наводњавање у тим условима. Затим је уследило проширење подручја обухваћеног пројектом наводњавања на 7 КО (Сеоне, Удовице, Водањ, Петријево, Ландол, Колари и Вучак) од првобитних 4. Проширење у односу на Генерални пројекат уследило је због непосредне близине и сличних природних и других услова. Процењено је да на подручју седам наведених КО постоји око 2.000 ха површина под воћњацима и виноградима, које се интересантне са становишта наводњавања у оквиру Пројектног задатка.

У оквиру Пројекта приказане су две варијанте техничког решења. Обе варијанте подразумевају неопходност *подизања* воде из Дунава, које би се остварило помоћу пумпи постављених у водозахвату. У Варијанти I разматрана је могућност препумпавања воде до централног резервоарског простора, а затим даља дистрибуција до корисника. У Варијанти II предвиђена је подела на мање целине – делове, од којих сваки добија свој водозахват и резервоарски простор. Варијанта II отвара могућност фазне градње система, што са собом повлачи и нижа иницијална улагања. Наведена чињеница определила је пројектанте да предложе Варијанту II техничког решења за разраду на вишим фазама пројектовања.

Увођење наводњавања, према приказаним економским параметрима, оправдано је у обе варијанте техничког решења, а реализацијом овог пројекта приноси воћа би се повећали за више од 30%.

Током 2013. године почело се са израдом *Генералног пројекта наводњавања пољопривредног земљишта јужног дела територије града Смедерева* (за површину од 1535,0 ха) за КО где је примарна производња воћарство и виноградарство: Биновац, Бадљевица, Суводол, Друговац, Мало Орашје, Врбовац, Луњевац и Раља. На име овог пројекта је исплаћено 2,48 милиона динара из буџета Града (израда пројекта је завршена 2014. године). До краја 2016. године очекује се израда другог дела пројектне документације.

1.7.2. Саобраћајна инфраструктура

По питању развоја саобраћаја, Смедерево поседује повољне услове готово у свим видовима саобраћаја, захваљујући чему је важан републички и регионални центар (Службени лист града Смедерева бр. 2/2016). Смедерево се налази на раскрсници паневропског “Коридора 10” (железнички и друмски) и “Коридора 7” (река Дунав). Постојећи саобраћајни систем представља веома битан стратешки елемент и за Смедерево и за његово шире окружење.

Друмски саобраћај. Према подацима РЗС (Општине и региони у Републици Србији, 2015), укупна дужина државних и локалних путева на територији града Смедерева је 306 км. Повезаност Града са окружењем и трансевропским магистралама остварује се првенствено путем државних путева I и II реда. Преко територије Смедерева прелазе следећи државни путеви I реда: државни пут IA реда: A1 (Хоргош-Београд-Ниш-Прешево); и државни путеви IB реда: бр. 14 (Панчево-Ковин-Раља-веза са државним путем бр. 33) и бр. 33 (веза са државним путем A1-Пожаревац-Кучево-Мајданпек-Неготин-Мокрање). Као основне споне подручја и центара у оквиру појединих привредних и геополитичких заједница, територијом града Смедерева пролазе следећи државни путеви II реда: државни путеви II A реда: бр. 153 (Лештане-Гроцка-Петријево-Раља-веза са државним путем A1); бр. 155 (Петријево-Младеновац); бр. 156 (Раља-Смедеревска Паланка-Наталинци); бр. 158 (Мала Крсна-Велика Плана-Баточина-

Јагодина-Ћуприја-Параћин-Ражањ-Алексинач-Ниш-Дољевац-Лесковац-Владичин Хан-Врање-Бујановац); и државни путеви II Б реда: бр. 352 (веза са државним путем бр. 153-Колари-Селевац-Смедеревска Паланка); и бр. 377 (Пожаревац (веза са државним путем бр. 33)-Осипаоница).

Систем локалних путева (категорисаних и некатегорисаних) је у функцији међусобног повезивања свих насеља унутар територије Смедерева, при чему на посматраној територији постоји око 77 км категорисаних општинских саобраћајница.

Према показатељу густине путне мреже, административна територија града Смедерева је осетно изнад републичког просека, иако и даље постоји потреба за изналажењем најповољнијих решења око проширења постојеће путне мреже (приоритет је у што бољем повезивању насеља, посебно сеоских насеља са градским центром ради ефикаснијег обављања свих привредних делатности).

Према Закону о јавним путевима (Сл. гласник РС, 101/2005, 123/2007, 101/2011, 93/2012, 104/2013), о изградњи, одржавању, заштити, експлоатацији, развоју и управљању државним путевима I и II реда у Републици се стара ЈП „Путеви Србије“. Управљење општинским путевима и улицама у насељеним местима је у надлежности органа локалне самоуправе. ЈП Дирекција за изградњу, урбанизам и грађевинско земљиште Смедерево, основано од стране Скупштине општине Смедерево, надлежно је за управљање, одржавање, заштиту и развој општинских путева и улица у насељеним местима.

Државни путни правци су у глобалу на задовољавајућем нивоу, иако развој и модернизација путне мреже на територији Смедерева често није усаглашена са повећањем броја, носивости и брзином кретања возила. Ово је углавном изражено на саобраћајницама локалног карактера, где се често могу уочити недостаци попут: ударних рупа или делимичног непостојања коловозног застора; неиспуњавања захтеваних техничких услова путне инфраструктуре; лошег стања постојеће, или недостатка захтеване хоризонталне и вертикалне друмске и туристичке сигнализације; непостојања адекватних пешачко-бициклистичких стаза (нарочито кроз сеоска насеља) и сл. Са аспекта пољопривреде, запуштена путна инфраструктура може представљати својеврсно ограничење неометаном кретању теретних возила и пољопривредне механизације, утичући на пад квалитета пољопривредних производа. Извођење активности инвестиционог одржавања и изградње комплетне друмске инфраструктуре отежава мала заинтересованост локалне самоуправе и Републике (најчешће услед недостатка материјалних и финансијских средстава) за крупнија улагања у реконструкцију и изградњу нових путних праваца.

Густина и квалитет постојећег јавног превоза (аутобуске мреже) су у целини задовољавајући. Повезаност насељених места унутар територије Града, као и самог Смедерева са другим привредним центрима у непосредној околини обезбеђена је функционисањем аутобуске мреже у градском и приградском саобраћају. Локални саобраћај је под ингеренцијама СП Ластва – Смедерево и СП Трио превоз, који одржавају 40 приградских и 20 градских линија, са задовољавајућим бројем дневних ползака. Укупан број (274) и просторна дисперзија постојећих аутобуских стајалишта на територији Смедерева, одговарају тренутној концентрацији и потребама локалног становништва.

Елементи **железничке инфраструктуре** су од великог значаја за посматрану територију. Основу система железнице чине: а) Магистрална пруга Е-85 (Београд-Мала Крсна-Ниш); б) Регионална пруга Мала Крсна-Пожаревац; в) Локална пруга Смедерево-Мала Крсна; г) железничка чворишта: Смедерево, Радинач, Мала Крсна, Осипаоница, Водањ и Колари; и д) железничка стајалишта: Годомин, Враново, Осипаоница, Лугавчина, Скобаљ, Раља. Стање и квалитет пружних праваца је прилично неуједначен, али на релативно задовољавајућем нивоу, при чему је на неким деоницама испод захтеваних стандарда. Магистрална и регионална пруга су највећим делом у добром стању (омогућавају брзине до око 100 км/х), док су скорим ремонтом пројектоване брзине на локалној прузи повећане на до 70 км/х (на појединим сегментима саобраћај се одвија веома малим брзинама). Од посебне важности су станице Смедерево (за путнички и теретни саобраћај - располаже са 9 електрифицираних колосека), Мала Крсна (железничко чвориште националног значаја) и Радинач (располаже са 5 колосека). Потенцијално ограничење за развој железнице је њено примарно усмерење ка задовољењу потреба привредних субјеката на територији града (првенствено железаре), као и необезбеђени пешачки и колски прелази (у насељима Грчка рупа и Булине воде). Будућност развоја железнице препозната је у ревитализацији постојећих пружних коридора и пратећих елемената, уз обезбеђење довољног броја возних средстава и подизање квалитета услуге превоза путника и роба, у складу са очекиваном модернизацијом железничког саобраћаја на националном нивоу.

Речни саобраћај је везан за пловни пут реке Дунав (Смедерево се ослања на ток Дунава у дужини од 22 km). Пристанишни капацитети нису адекватно опремљени за интермодални транспортни систем, док је због не постојања одговарајућег терминала за прихват путника, путнички саобраћај тренутно ван функције. Инфраструктурни елементи од важности за овај вид саобраћаја су: а) старо пристаниште (лоцирано је у центру града, регистровано је за међународни промет и теретног је карактера уз укупни капацитет од 750.000 тона претовареног терета годишње); б) нова теретна лука Смедерево (лука је у фази изградње, а капацитета је од 1,5 милиона тона претовареног терета годишње); в) марина за мала и спортска пловила (лоцирана је уз тврђаву, доста је запуштена и инфраструктурно неопремљена); г) терминал за течне терете; д) мања пристаништа - шљункаре уз обалу Дунава унутар индустријске зоне.

Са аспекта **ваздушног саобраћаја**, град Смедерево се првенствено ослања на аеродроме распоређене на територији града Београда (примарно аеродром Никола Тесла у Сурчину), док је за обављање пољопривредних активности у функцији спорско-туристички аеродром у Смедереву.

1.7.3. Енергетска инфраструктура

Једна од развојних предности Смедерева је чињеница да лежи на раскршћу енергетских коридора (далеководна хидроелектране "Ђердап", термоелектране "Никола Тесла" из Обреновца и два републичка гасовода), што је једна од развојних предности града у целини, његове привреде, посебно индустрије. Електро инфраструктуру карактерише релативно добар просторни распоред дистрибутивне мреже, при чему њени поједини делови захтевају детаљну реконструкцију и модернизацију. Снабдевање крајњих корисника електричном енергијом врши се преко преносног система ЕПС, односно далеководима од Ђердапских хидроелектрана и Костолачких термоелектрана (Службени лист града Смедерева број 2/2016), а путем *Електродистрибуције Смедерево д.о.о.* (у

саставу ЕПС Дистрибуција д.о.о. - Београд). Сва насељена места Смедерева покривена су са 375 трафостаница ТС 10/0,4кV. Такође, треба истаћи да средњенапонска и нисконапонска мрежа (35 кV, 10 кV и 0,4кV водови) генерално задовољавају захтеве сигурног снабдевања потрошача електричном енергијом, при чему се дистрибутивна нисконапонска 0,4кV електрична мрежа састоји од око 1.000 km водова (од чега је скоро 90% надземно).

Са аспекта средњорочности, висок степен сигурности у снабдевању електричном енергијом на територији Смедерева подразумева замену дотрајалих електроенергетских инсталација и опреме новом са израженом енергетском ефикасношћу, укључујући и изградњу нових трафостаница 10/0,4 кV уз постављање пратећих далековода. Отежавајуће околности поменутом се препознају у недостатку финансијских средстава и адекватних локација. Генерално, развој енергетске инфраструктуре на посматраном подручју би требао да иде како у правцу побољшања енергетске ефикасности у фазама дистрибуције и потрошње енергије, тако и ка ширем коришћењу алтернативних и обновљивих извора енергије.

1.7.4. Телекомуникациона инфраструктура

Ниво животног стандарда унутар неке територијалне јединице одређује и капацитет, савременост и поузданост инсталиране телекомуникационе инфраструктуре (мреже). На целокупној територији града Смедерева у употреби је расположива фиксна и мобилна телефонија и омогућен је интернет приступ.

Фиксна телефонија. Функционисање комплетне инсталације и уређаја фиксне телефоније на територији Смедерева је под ингеренцијама предузећа за телекомуникације *Телеком Србија а.д.* У свим насељеним местима постоји изграђена телекомуникациона мрежа која омогућава пружање поменутих услуга. Елементи инфраструктуре фиксне телефоније (ИТ објекти, телефонске централе, спојни путеви, елементи примарне и секундарне мреже у насељеним местима и остало) су по квалитету на задовољавајућем нивоу. Такође, у односу на укупан број становника, пројектовани капацитет инсталираних централа, квалитет сигнала и ширина панела пружених услуга, у великом обиму задовољавају тренутне потребе и захтеве локалног становништва. У плану је и изградња новог мултисервисног приступног чвора (МСАН) у Добром Долу уз полагање већег броја оптичких каблова и система преноса на комплетној територији Смедерева, који ће допринети већој децентрализацији телекомуникационе мреже и повећању квалитета пружених услуга.

Мобилна телефонија. На комплетној територији Смедерева су присутна сва три оператера мобилне телефоније која послују на националном нивоу (*Телеком Србије А.Д.*, *Telenor д.о.о.*, *Vip mobile д.о.о.*). Покривеност и јачина сигнала мобилне телефоније је на генерално задовољавајућем нивоу унутар свих насељених места Смедерева. Сви оператери су у ситуацији да константно осавремењавају и проширују капацитете постављене телекомуникационе инфраструктуре, чиме су у могућности да приме нове кориснике, побољшају квалитет постојећих, те прошире палету понуде новим услугама. Телеком Србије А.Д. у наредном периоду планира увођење система мобилне телефоније IV генерације (4 Г мрежа) на комплетној територији Смедерева, као и постављање нових базних станица у циљу боље покривености читаве територије сигналом и пружања квалитетнијих услуга сервиса мобилне телефоније (базне станице у Смедереву,

Шалинцу, Радинцу, Вучаку, Михајловцу, Коларима, Добром Долу, Скобаљу, Бадљевици и Сараорцима).

Поштански саобраћај. Према подацима РЗС, ЈП Пошта Србије на територији Смедерева има 17 поштанских испостава. У просеку једна пошта опслужује 6.365 становника, што је знатно више од републичког просека (4.863). Постојећи просторни распоред поштанских испостава, њихов број и асортиман и квалитет услуга које оне пружају, генерално одговарају тренутној концентрацији и потребама локалног становништва.

Интернет и КДС мрежа. Тренутно на територији Смедерева пословно егзистира неколико предузећа која нуде услуге везане за функционисање кабловског дистрибутивног система (пренос и дистрибуција радио и ТВ сигнала), односно неколико интернет провајдера (у својој понуди најчешће нуде услуге dail up, ADSL, wireless и кабловског интернета). У протеклом периоду инвестирана су значајна средства у магистралну (транспортну) и локалну (приступну) оптичку мрежу, тако да је на територији града, положено око 130 km транспортне, односно око 4 km приступне оптичке мреже. Иако је она углавном коцентрисана у урбаној средини града Смедерева, постоје реалне основе њеног даљег ширења ка свим насељеним местима унутар посматране територије (доступност већем броју становништва квалитетног и брзог приступа интернету). Такође, Телеком Србија А.Д. као водећа национална компанија у овом сегменту услуга, интензивирала је своје активности на увођењу мрежа нове генерације (НГН мрежа) које ће донети напредније сервисе, а међу њима и Triple play (широкопојасни приступ интернету). Такође, Градска управа Смедерева у функцији има и свој WEB портал за Е-управу, односно електронски сервис намењен свим грађанима са територије Смедерева којим се олакшава реализација знатног броја стандардних услуга Градске управе путем коришћења савремених информатичких технологија.

1.7.5. Управљање отпадом

На територији града Смедерева управљање отпадом представља један од највећих еколошких проблема. Свакодневно се стварају велике количине отпада из домаћинства и са јавних површина (комунални отпад), отпада из пољопривредне производње (животињски отпад, жетвени остаци, пластична амбалажа од пестицида и минералних ђубрива) и отпадних материја које воде порекло од индустријских активности.

Сакупљање комуналног и пољопривредног отпада врши јавно комунално предузеће „Чистоћа“ Смедерево (<http://cistocasd.rs>). Ово предузеће има рециклажни центар, у коме се врши сакупљање и откуп рециклажног амбалажног отпада, претежно пластике, картона-папира и алуминијумске амбалаже.

Управљање **комуналним отпадом** представља велики проблем на територији града Смедерева (посебно у сеоским насељима), јер чак 92% територије Града није покривено организованим третманом сакупљања комуналног отпада, односно 38,5% од укупног броја становника (Службени лист града Смедерева број 2/2016). Одлагање комуналног отпада у Смедереву врши се на несанитарној и просторно засићеној градског депонији „Годоминско поље“ и делом у рециклажном центру градског ЈКП „Чистоћа“ Смедерево. Депонија „Годоминско поље“ налази се у близини центра града и на њу се дневно одлаже око 520 m³ комуналног отпада. У циљу продужавања века коришћења ове депоније, док се не створе услови за њено коначно затварање, повремено се врши санација. С обзиром да је

депонија несанитарна, угрожено је земљиште, ваздух и подземне воде. Услед стварања депонијског гаса могући су пожари на депонији, а оцедне воде угрожавају околне бунаре.

Евидентно је и постојање **великог броја дивљих депонија** - локалних сметлишта, поготову у сеоским насељима, јер рурално подручје није обухваћено организованим сакупљањем отпада (Службени лист града Смедерева број 2/2016). Дивље депоније у сеоским насељима се чисте, али и константно стварају. Један од основних разлога несакупљања отпада из сеоских насеља је недовољна опремљеност градског ЈКП и то посебно у погледу броја возила, контејнера и др. Такође, не постоји примарна селекција комуналног отпада на месту настанка, јер нема контејнера за одвојено сакупљање појединих врста отпада (папир, метал, стакло, био-отпад), изузев постојања жичаних спремишта за сакупљање пет амбалаже.

Пољопривредни отпад сакупља се и одлаже на места предвиђена за одлагање отпада са мање од 25% од укупног броја пољопривредних газдинстава на територији града Смедерева, при чему се највише сакупља амбалажа средстава за заштиту биља и пластика. Један део отпада пореклом из пољопривреде сакупља комунална служба и то: искоришћена уља (машинско, моторно, хидраулично итд.), пластику, гуме, амбалажу средстава за заштиту биља, амбалажу ветеринарских производа и остало, а један део отпада сакупљају сами чланови пољопривредног газдинства и одлажу на места предвиђена за одлагање отпада. Не треба изгубити из вида да пољопривредни отпад осим биоразградиве компоненте садржи и део који спада у категорију опасног отпада и који се мора на правилан начин сакупити и одложити (остаци од средстава за заштиту биља, истрошена уља итд.). Ипак, упркос овој чињеници, највећи део пољопривредног отпада одлаже се на дивље депоније. Начини за адекватно управљање отпадом из пољопривреде обухватају:

- адекватно складиштење стајњака и осоке и њихово искоришћавање за повећање плодности земљишта (органиско ђубриво),
- рационална употреба средстава за заштиту биља и безбедно складиштење и одлагање амбалаже утрошених пестицида (опасан отпад),
- безбедно складиштење минералних ђубрива и одлагање амбалаже након употребе,
- употреба остатака из примарне производње и прераде за производњу “зелене” енергије,
- безбедно одлагање животињских остатака⁷⁴.

У циљу решавања проблема **управљања отпадом животињског порекла** током 2015. године завршен је пројекат „Систем за сакупљање споредних производа животињског порекла на територији града Смедерева и општине Ковин“ (вредност пројекта 31,3 милиона динара)⁷⁵. Као резултат пројекта урађен је документ под називом „Систем за сакупљање споредних производа животињског порекла у граду Смедереву“ и „Приручник за управљање споредним производима животињског порекла (СПЖП) у граду Смедереву и општини Ковин“, намењен свим потенцијалним корисницима оваквог система (кланичари, сточари, месари и др.). Очекује се да објекат за сакупљање и одлагање отпада животињског порекла буде стављен у функцију током 2016. године, по добијању дозволе за рад од стране Управе за ветерину МПЗЖС Републике Србије.

⁷⁴ Применом ових активности у пољопривреди сав креиран отпад искоришћава се на најбољи могући начин, при чему се контролише загађење.

⁷⁵ Пројекат је урађен у сарадњи града Смедерева, општине Ковин, Аустријске развојне агенције и Министарства регионалног развоја и локалне самоуправе.

Управљање **индустријским отпадом** и **биолошким отпадом** из медицинских установа на подручју града Смедерева није на завидном нивоу, али поштовањем процедуре управљања овом врстом отпада у складу са позитивном законском регулативом, унапредиће се стање његовог збрињавања.

У циљу решавања проблема управљања отпадом 2010. године донет је „*Локални план управљања комуналним отпадом на територији града Смедерева*“, којим су дати могући начини решавања овог проблема. Као решење предлаже се изградња регионалне депоније на локацији Јелен До у Смедереву, увођење селекције отпада, побољшавање капацитета рада градског предузећа за сакупљање отпада и сл. Највећа препрека реализацији предложених активности представља недостатак финансијских средстава.

Поред решавања питања везаних за изградњу регионалне санитарне депоније, кључ решавања питања отпада на територији града Смедерева, посебно у сеоским насељима, јесте **одговорнији однос становништва у поступању са отпадом**, у циљу спречавања формирања дивљих депонија, као и боља организација сакупљања отпада из ових насеља. Иако се повремено врши едукација локалног становништва о важности адекватног одлагања отпада из домаћинства, то је недовољно, те се на плану подизања нивоа свести становништва мора још радити.

1.8. СОЦИЈАЛНИ РАЗВОЈ

1.8.1. Васпитање и образовање

Предшколско васпитање и образовање. На територији Смедерева организована је мрежа предшколског васпитања и образовања са градском централном надлежношћу – Дечја установа „Наша радост“. У оквиру ове установе постоји 8 самосталних објеката, од којих 7 у градском центру, а један објекат у сеоском насељу Осипаоница (Службени лист града Смедерева број 3/2011).

Укупан број деце која похађају предшколску установу (ПУ) "Наша радост", Смедерево износи 2.668, од чега је 14,6% деце узраста 3-5,5 година из руралних и периурбанх насеља (укупан број ове деце је 390). Процент деце (узраста 3-5,5 година) из руралних и периурбаних насеља обухваћених системом предшколског васпитања и образовања (у односу на укупан број деце тог узраста у овим насељима) износи 41%.

Предшколска установа "Наша радост", Смедерево од 2009. године интензивно ради на повећању обухвата деце узраста 3-5,5 година у сеоским срединама системом предшколског васпитања и образовања, што је заправо и један од приоритетнијих циљева Стратегије развоја образовања у РС до 2020. године. До сада су се у 16 сеоских средина створили услови да деца израста од 3-5,5 година свакодневно (понегде и 2 до 3 пута недељно) бораве, играју се и уче у групи својих вршњака. Велику и значајну подршку у овим активностима предшколској установи пружа: **(а)** Градска управа Града Смедерева; **(б)** UNICEF-а у оквиру пројекта „Вртићи без граница“ (прва и друга фаза). У оквиру овог пројекта адаптирана су два простора у основним школама у Липама и Вранову; **(в)** НВО „Church World Service“ и Црвени крст Смедерево у оквиру пројекта „Инклузија деце ромског насеља Кривак и социјално угрожених средина у васпитно образовну установу и припремни предшколски програм“. У оквиру овог пројекта у Малој Крсни (у просторијама Црвеног крста) створени су услови за упис деце узраста 3-5,5 година из села Мала Крсна, Кривака, Вранова и избегличког кампа у Раљи.

Евидентан је проблем неравномерне дистрибуције: дечије установе у градском центру су преоптерећене, а установе на периферији раде смањеним капацитетима (због великог прилива нових становника, појављује се дефицит простора за обављање ове делатности). У сеоским месним заједницама не постоје самостални објекти дечје заштите и предшколског образовања, већ су те делатности прикључене, у већини случајева, основним школама. Постоји потреба за изградњом самосталних објеката предшколске заштите и образовања у селима Радинци, Михајловац и Лугавчина (Службени лист града Смедерева број 3/2011). У наредном периоду планирају се бројне додатне активности, како би у селима, деци најмлађег узраста (3-5,5 година), било омогућено веће укључивање у систем предшколског васпитања и образовања.

Систем основног образовања. Систем организованог школства на територији града Смедерева старији је више од два века и везан је за устаничку 1804. годину, када је основана прва школа у Србији. На територији Града ради 19 основних школа, седам у самом граду и дванаест у околним селима Службени лист града Смедерева број 14/2009).

У градском насељу се налазе се: ОШ „Свети Сава“ (најновија), ОШ „Бранислав Нушић“, ОШ „Бранко Радичевић“, ОШ „Доситеј Обрадовић“, ОШ „Др Јован Цвијић“, ОШ „Димитрије Давидовић“, ОШ „Јован Јовановић Змај“. Основна и средња школа „Коста

Манојловић“ основана је 1937. године и једина је образовна установа у Смедереву у сфери музичке уметности. Школе су граду су добро опремљене, већим делом обновљене, имају добре сале за физичко васпитање.

Што се тиче основних школа на подручју *осталих насеља (сеоских и периурбаних)* ситуација није уједначена, а у овим насељима раде следеће школе:

- Најстарија школа на територији Смедерева ради у *Коларима*, ОШ „Илија Милосављевић Коларац“ и основана је 1804. године. Зграда матичне школе у Коларима изграђена је 1966. године, а подручна одељења су у Биновцу, Ландолу и Луњевцу. Школу похађа 205 ученика, опремљена је училима и савременим информатичким средствима.
- Основна школа „Вожд Карађорђе“ у *Водњу*, отворена 1869. године, потпуно је реновирана крајем седамдесетих година прошлог века, а данас ову модерно опремљену школу похађа око 200 ученика из Водња и Малог Орашја.
- У *Лугавчини* ради ОШ „Бранко Радичевић“. Школа је почела са радом 1865. године. Данас је школа са савременом опремом, похађа је 306 ученика, а највећи недостатак је неадекватан простор за физичко васпитање. У школи се налази и истурено одељење музичке школе „Коста Манојловић“ из Смедерева.
- Насеље *Лине* добило је школу у првој половини 19. века, а зграда која је саграђена 1882. године више пута је реконструисана и проширивана. Данас је то школа „Вук Караџић“ у одговарајућој згради, која има и физкултурну салу и простор за предшколско васпитање. Школу похађа 274 ученика.
- У *Вранову* ради ОШ „Доситеј Обрадовић“ и похађа је 247 ученика. Школа је почела са радом 1871. године, зграда је завршена 1939. године, а последњи пут реновирана је 1989. године.
- ОШ „Ђура Јакшић“ у *Малој Крсној* почела је са радом 1889. године, а садашња зграда изграђена је 1960. године. Школу похађа 116 ученика, а постоји и предшколско васпитање у оквиру школе. Школа је задовољавајуће опремљена наставним средствима, а трајно користи и салу за физичко према уговору са Месном заједницом.
- Школа „Херој Срба“ у *Оситаоници* почела је са радом 1830. године. Садашња зграда сазирана је 1921. године, шездесетих је дограђен спрат, а потпуно је реконструисана 1996. године. Школу похађа 330 ученика. Највећи недостатак је непостојање физкултурне сале, иако је једна учионица претворена за ту намену.
- ОШ „Иво Андрић“ у *Радинцу* је матична, отворена је 1841. године, а настава у садашњој згради одвија се од 1980. године. Добро је и савремено опремљена, укупан број ђака је 790, располаже са физкултурном салом.
- Школе у *Врбовцу* (отворена 1871. године) и *Раљи* (1926.) су истурена одељења ОШ „Иво Андрић“.
- У *Скобаљу* ради ОШ од 1862. године, а после 1961. године и проширења добија име „Иво Лола Рибар“. Похађа је 134 ученика. Зграда је на задовољавајућем нивоу, али нема школску салу.
- *Друговачка основна школа* почела је са радом 1863. године. Њен данашњи назив је „Светитељ Сава“.
- У *Бадљевици* и *Суводолу* су подручна одељења нижих разреда. Школа је савремено опремљена, има физкултурну салу и парно грејање.
- Основна школа у *Михајловцу* основана је 1854/55. године. Нова школска зграда завршена је 1949. године, а од 1954. године носи назив „Сава Ковачевић“.

- Школа у *Добром Долу* је подручна школа матичне школе из Михајловца, а прва школа у селу почела је са радом 1891. године.
- Основна школа „Херој Света Младеновић“ у *Сараорцима* основана је 1836. године под називом Сараорачко-Лозовичка школа. У новој згради настава се почела одвијати током 1968. године.

Генерално, у наредном периоду потребно је побољшати просторну доступност школа за ученике са удаљенијих локација, побољшање услова рада у школама и школским спортским објектима, смањење броја смена у оптерећеним основним школама и сл. (Службени лист града Смедерева број 3/2011, стр. 200.).

Систем средњих школа. Све средње школе су у градском насељу Смедерево и то:

- *Гимназија Смедерево* почела је са радом 1871. године као мала реалка. Данас је похађа око 750 ученика.
- *Техничка школа Смедерево* почела је са радом 1899. године као Занатлијско-трговачка вечерња школа. Данас је једна од највећих школа у Србији, са 10.800 квадрата расположивог простора и капацитета до 1.700 ученика. Подручја рада су машинство, електротехника, саобраћај и металургија. Континуирано се уводе нови образовни профили у складу са потребама и интересовањима послодаваца.
- *Економско-трговинска школа Смедерево* почела је са радом 1960. године. Данас школује ученике за два подручја рада: 1) економија, право и администрација и 2) трговина, угоститељство и туризам, а трогодишњи образовни профили су конобар, кувар и посластичар. Похађа је 1.100 ученика, добро је опремљена и има одговарајуће услове за одвијање наставе и праксе.
- *Текстилно-технолошка и пољопривредна школа „Деспот Бураж“ Смедерево*, основана је током реформе школства 1991. године. образује ученике у три подручја рада: 1) пољопривреда, производња и прерада хране; 2) хемија и неметали; 3) текстилство и кожарство.
- *Железничко индустријска школа* основана је 1997. године (у садашњем тренутку је затворена, одлуком Министарства просвете, науке и технолошког развоја, чиме је онемогућено да 63 редовна ученика и око 160 ванредних заврше школовање).

Постоји територијална централизација средњих школа, недовољна усклађеност профила са потребама привреде, а у наредном периоду потребно је створити услове за организовање ђачког интерната и субвенционисање ђачког превоза, побољшати услове за рад у појединим школама (реконструкција објеката, снабдевање потребним педагошким материјалима и опремом) и сл.

1.8.2. Здравствена и социјална заштита

Здравствена заштита. Здравствену делатност и заштиту становништва на територији града Смедерева остварује Дом здравља „Смедерево“ и Општа болница „Свети Лука“ Смедерево. Примарна здравствена заштита у оквиру Дома здравља „Смедерево“ остварује се кроз бројне службе, а у *сеоским насељима* организована је у амбулантима. Опремљеност сеоских амбуланти и број лекара је на релативно задовољавајућем нивоу, а ДЗ „Смедерево“ константно чини напоре у правцу опремања и реконструкција амбуланти, како би се унапредила здравствена заштита сеоског становништва. Општа болница „Свети Лука“ располаже са адекватним одељењима и службама. Постељни капацитети болнице су задовољавајући, али је недовољна површина болничког простора по јединици кревета према стандардима, па је потребна доградња и реконструкција.

Социјална заштита. Што се тиче животног стандарда становника Смедерева, ситуација код запослених људи је око републичког просека (видети тачку 2.2.4.). Међутим, проблем је код оних категорија становништва који тешко долазе до посла и/или нису у могућности да привређују, а има их велики број (Роми, особе са инвалидитетом, жене без квалификација, старији од 65 без пензије и сл.). Стратегија развоја социјалне заштите града Смедерева 2015-2019. године (Службени лист града Смедерева, број 1/2015) примат у социјалној заштити управо даје следећим категоријама становништва: старе особе; деца и млади; особе са индвалитетом; жене; Роми;избеглице и интерно расељена лица.

Системом социјалне заштите на нивоу Града баве се следеће установе: **(а) Центар за социјални рад Смедерево** (најважнија установа у овој области); **(б) Дом за смеиштај старих лица Смедерево** (пружа услуге становања, исхране, неге, здравствене заштите, услуге социјалног рада, радно-окупационе терапије и културно забавне активности); **(в) Установа за дневни боравак деце, младих и одраслих особа са сметњама у развоју „Сунце“ Смедерево** (основана је 2012. од стране града Смедерева); **(г) Црвени крст, Смедерево** (води бригу о старима, припрема и дистрибуира оброке Народне кухиње; отворио је вртић за ромску децу, организује акције и дистрибуције хуманитарне помоћи, упућује децу на опоравак, предузима акције из области здравствене делатности и сл.); **(д) бројне невладине организације и удружења** (чији рад помаже и Град).

Град Смедерево у знатној мери брине о социјално угроженим категоријама становништва и издаваја велика средства за социјалну заштиту (Службени лист града Смедерева број 1/2015). Ипак, постоји изражен трансгенерацијски проблем код појединаца, где су радно способни људи незаинтересовани или мало проактивни у тражењу посла, а пољопривреда би могла бити шанса и вид њиховог упошљавања и интеграције.

Према подацима РЗС у Табели 32. уочава се смањење броја корисника социјалне заштите (са 11.183 лица у 2012. години на 9.409 лица у 2014.). Највећи број корисника припада категорији одраслих.

Табела 32. Број корисника социјалне заштите на територији града Смедерева, 2011-2014.

Година	Укупно	Деца	Млади	Одрасли	Остарели
2011	9.173	2.484	1.360	4.429	900
2012	11.183	3.100	1.506	5.598	979
2013	10.669	2.988	1.494	5.214	973
2014	9.409	2.593	1.071	4.551	994

Извор: Општине и региони у Републици Србији, 2012- 2015. године, РЗС, Београд.

Истовремено, расте број остарелих корисника социјалне заштите углавном из категорије самачких и двочланих домаћинстава са више од 65 година старости и немогућности за остваривање зараде. Дугорочна тенденција увећања броја старијих особа, у наредном периоду изискује неопходност изградње и адаптације нових капацитета за смештај старијих лица.

1.8.3. Спорт

Спорт у Смедереву репрезентује преко 12.000 спортиста, који тренирају и такмиче се у суперлигашким, прволигашким и аматерским клубовима. У Смедереву се перманентно унапређују услови за бављење спортом. Осим постојећа три спортска центра, након изградње хала у ОШ „Димитрије Давидовић” и „Јован Цвијић”, ситуација се значајно поправила. За потребе Универзијаде 2009. године изграђена је Спортска хала Смедерево по

најсавременијим стандардима, капацитета 2.300 седишта за рукомет, 2.800 седишта за кошарку и одбојку и 4.500 посетилаца за културне манифестације. Поред хале изграђен је базенски комплекс, са олимпијским базеном (са трибинама за 7.000 гледалаца) и два мања базена.

Ситуација на територији села је знатно неповољнија, јер спортских објеката нема или су постојећи у незадовољавајућем стању. Сва села углавном имају фудбалски терен са свлачионицама, негде и са трибинама. Остало су углавном терени за рукомет, мали фудбал, кошарку, одбојку.

Иако се ситуација са спортском инфраструктуром знатно поправила последњих година, првенствено на градској територији Смедерева, површине постојећих објеката и терена су недовољних димензија, опреме и квалитета и још увек не испуњавају савремене стандарде у овој области. Како би се спорт приближио деци и развијао базични спорт, град Смедерево је подржало акцију Министарства омладине и спорта „Спорт у школе”. У наредном периоду неопходно је комплетирати и извршити реконструкцију такмичарских објеката и помоћних садржаја и побољшање постојећих терена и објеката (Службени лист града Смедерева број 3/2011).

1.8.4. Култура

На територији Смедерева постоји разграната мрежа установа културе: **(а)** *Музеј* (поред музејских послова, има и културно-просветну, педагошку, излагачку и промотивну делатност); **(б)** *Народна библиотека Смедерево* (основана 1846.) једна је од најмодернијих у Србији, са фондом од преко 250.000 публикација, а од 1994. године је матична библиотека за Подунавски округ; **(в)** *Центар за културу Смедерево* у коме ради ради биоскоп (почетак рада првог пре више од једног века), који је дигитализован у складу са технолошким захтевима; **(г)** *Историјски архив Смедерево*; **(д)** *Регионални завод за заштиту споменика културе Смедерево* је установа културе од националног значаја, која обавља послове заштите непокретних културних добара на територији Подунавског и Браничевског округа; **(ђ)** *локалне радио и тв станице, новинско-издавачка делатност* и сл.

У *сеоским насељима* постоје домови културе, али је већина ових објеката запуштена и без адекватног одржавања и улагања. Највећи проблем у сеоским срединама је слаба заступљеност културно-уметничких активности и манифестација, као и програма едукације и образовања, иако је приметно присуство многобројних удружења жена, као и организација бројних манифестација у области пољопривреде.

Неопходна је афирмација и подстицање активности у свим сферама културе и уметности у руралним насељима, како би се зауставила деградација културне баштине и обогатио социјални и културни живот становништва у овим насељима.

1.9. ИНВЕСТИЦИЈЕ И ФИНАНСИРАЊЕ ПОЉОПРИВРЕДЕ И РУРАЛНОГ РАЗВОЈА

1.9.1. Инвестиције у области пољопривреде и руралног развоја

Сагледавајући статистичке податке о учешћу *инвестиција у нове основне фондове* правних лица у делатности „*Пољопривреда, шумарство и рибарство*“ у укупним инвестицијама у периоду 2012-2014. године (Табела 33), може се закључити да су оне знатно ниже на нивоу града Смедерева (0,1%-0,5%) у односу на Републику Србију (2,8%-3,5%). При том, посматрано у периоду 2012-2014., учешће инвестиција у пољопривреди, шумарству и рибарству у укупним повећава се за ниво Р. Србије (са 2,8% у 2012. на 3,5% у 2014. години), док се за град Смедерево смањује (са 0,4% у 2012. на 0,1% у 2014. години).

Табела 33. Учешће остварених инвестиција у нове основне фондове у делатности „Пољопривреда, шумарство и рибарство“ у укупним инвестицијама у периоду 2012-2014. у 000 динара -

	2012			2013			2014		
	Укупно	Пољоп., шумар.и рибар.	Учешће (%)	Укупно	Пољоп., шумар.и рибар.	Учешће (%)	Укупно	Пољоп., шумар. и рибар.	Учешће (%)
Р.Србија ¹	608.508.303	16.970.492	2,8	501.512.800	13.874.777	2,8	479.145.452	16.627.813	3,5
Град Смедерево ²	1.624.199	5.713	0,4	811.093	4.067	0,5	1.619.163	1.847	0,1

¹ Подаци се односе на сва правна лица.

² Подаци за ЈЛС односе се на велика и средња правна лица.

Извор: РЗС, Општине и региони у РС, 2013., 2014, 2015.

Статистички подаци показују да просечна вредност инвестиција у периоду 2012-2014. по правном лицу (и предузетнику) у делатности Пољопривреда, шумарство и рибарство у нове основне фондове у периоду 2012-2014. износи 121.000 динара за град Смедерево, што је ниже у односу на Велику Плану и Смедеревску Паланку.

У периоду од 2010. године град Смедерево је реализовано неколико инвестиција у области пољопривреде, а већина се односи на програме наводњавања и одводњавања. На основу података Одељења за привреду, предузетништво, локални економски развој и јавне набавке града Смедерева, у наставку се наводе неке од већих инвестиција у овој области:

- У 2010. години урађен је Генерални пројекат наводњавања Удовички плато за 500 ха пољопривредног земљишта за четири катастарске општине: Сеоне, Петријево, Удовице и Водањ. Вредност пројекта је била 3,2 милиона динара, од чега је Град учествовао са 53%, а МПЗЖС са 47%;
- Током 2013. године почела је израда Идејног и главног пројекта наводњавања Удовички плато, фаза I. Укупна вредност овог пројекта била је 7,8 милиона динара, од чега је Град исплатио 4,98 милиона динара, а остало ЈВП „Србијаводе“;
- Током 2013. године почело се са Генералним пројектом наводњавања јужног дела територије града Смедерева за површину од 1.535 ха. Јавна набавка је била 2013. године, и на име овог пројекта је исплаћено 2,48 милиона динара из буџета Града;
- Капитални пројекат са којим се почело 2014. године јесте „Систем за сакупљање споредних производа животињског порекла на територији града Смедерева и општине Ковин“ (укупна вредност пројекта 31,3 милион динара). Овај пројекат је завршен 2015. године, а почетком 2016. године биће стављен у функцију, по добијању дозволе за рад од стране Управе за ветерину МПЗЖС Републике Србије;

- Током 2015. године било је и улагања у изградњу стубне трафостанице Бадрика (за покретање црпне станице за одводњавање). У ову инвестицију је Град уложио 3 милиона динара;
- Стална улагања Град има и у области уређења атарских путева, адаптације противградних станица и сл.

У наредном периоду требало би очекивати наставак улагања у системе наводњавања и одводњавања (одржавање система за одводњавање „Бадрика“; израда Идејног и Главног пројекта наводњавања јужног дела Града и сл.), као и друга улагања у области пољопривреде (комасација, подршка пољопривредницима за унапређење конкурентности и достизање стандарда квалитета и сл.), са циљем поспешивања развоја пољопривреде и руралног развоја уопште.

Инвестиције у области пољопривреде и руралног развоја у великој мери зависе од расположивости (доступности) финансијских средстава (потенцијални извори финансирања се обрађују у другом делу Стратегије), али и од стимулативне пословне/инвестионе климе у националном и локалном окружењу.

1.9.2. Буџетска подршка са нивоа Републике

У анализираном периоду (2013-2016.), буџетско финансирање на нивоу Републике Србије регулишу Закон о подстицајима у пољопривреди и руралном развоју (Сл. гласник РС бр. 10/2013, 142/2014, 103/2015)⁷⁶ и одговарајуће (годишње) Уредбе о расподели подстицаја у пољопривреди и руралном развоју.

Закон о подстицајима у пољопривреди и руралном развоју предвиђа следеће врсте подстицаја (Члан 3):

- *Директна плаћања*: (а) премија за млеко (7 дин/л); (б) подстицаји за производњу (као новчани износи који се исплаћују по јединици мере за посејан усев, вишегодишњи засад или стоку одговарајуће врсте); (в) регреси (као новчани износи који се исплаћују за купљењу количину инпута за пољопривредну производњу и трошкове складиштења у јавним складиштима).
- *Подстицаји мерама руралног развоја*: (а) подстицаји за инвестиције у пољопривреди за унапређење конкурентности и достизање стандарда квалитета; (б) подстицаји за одрживи рурални развој (спровођење агрошколских мера, органска производња, очување биљних и животињских генетичких ресурса и сл.); (в) подстицаји за унапређење руралне економије (инвестиције за унапређење и развој руралне инфраструктуре; подршка непољопривредним активностима на селу; економске активности у смислу додавања вредности пољопривредним производима и увођење и сертификација система безбедности и квалитета хране и сл.); (г) подстицаји за припрему и спровођење локалних стратегија руралног развоја; (д) подстицаји за подршку саветодавним и стручним пословима у пољопривреди.
- *Посебни подстицаји* (на пример: подстицаји за маркетинг-информационе системе у пољопривреди; подстицаји за успостављање, развој и функционисање система рачуноводствених података на пољопривредним газдинствима;

⁷⁶ Најновијим изменама Закона о подстицајима у пољопривреди и руралном развоју, корисници субвенција могу бити регистрована пољопривредна газдинства за пријављене и засејане, односно засађене површине под одговарајућом културом до највише 20 ха, а укинута су субвенције за земљу у власништву Републике узету у закуп.

подстицаји за спровођење научноистраживачких, развојних и иновативних пројеката у пољопривреди и сл).

- *Кредитна подршка.*

Анализом Уредби о расподели подстицаја у пољопривреди и руралном развоју за одговарајуће године (период 2013-2015.), уочава се да у структури укупне подршке пољопривреди и руралном развоју, директна плаћања доминантно учествују (са преко 90%), док се издвајања за мере руралног развоја крећу од 3,7% до 4,2%.

Право на подстицаје, под условима и на начин утврђен овим Законом, имају пољопривредна газдинства (предузећа и предузетници) и породична пољопривредна газдинства, која су уписана у Регистар пољопривредних газдинстава, ЈЛС, као и друга лица и организације (Члан 5). Такође, Законом је дато право да ЈЛС могу да конкуришу за следеће подстицаје у оквиру **мера руралног развоја**: (а) подстицаји за унапређење руралне економије (инвестиције за унапређење и развој руралне инфраструктуре; унапређење обука у области руралног развоја); (б) подстицаји за припрему и спровођење локалних стратегија руралног развоја.

С обзиром да је подручје града Смедерева познато као воћарско-виноградарски и сточарски крај, пољопривредници из републичког буџета могу да рачунају на следеће подстицаје⁷⁷:

1. директне подстицаје: подстицаји за биљну производњу од 6000 динара/ха; регрес за гориво и/или ђубриво у вредности до 6.000 динара/ха; подстицаје за држање квалитетних приплодних млечних и товних крава, за тов јунади, премија за млеко 7 динара/л; регрес за премију осигурања за усеве у износу од 40% плаћене премије осигурања), као и на
2. подстицаје за мере руралног развоја (за подизање нових вишегодишњих засада; подршка за унапређење примарне пољопривредне производње).

Уредбом о расподели подстицаја у пољопривреди и руралном развоју у 2016. години (Службени гласник РС, број 8/2016), у односу на 2015., смањени су подстицаји за ђубриво (са 6.000 дин./ха на 2.000 дин./ха), нису обезбеђена средства за регресирање горива, нису планирана средства за регресирање премије осигурања за усеве, плодове, вишегодишње засаде, расаднике и животиње, нити су предвиђена средства за припрему и спровођење локалних стратегија руралног развоја.

Према интерним подацима Управе за аграрна плаћања Републике Србије у 2015. години (стање на дан 28.12.2015.) у Смедереву је регистрованих активних пољопривредних газдинстава 2.709, а у Табели 34 дати су подаци о броју захтева за подстицаје поднетих од стране истих за мере које финансира МПЗЖС Републике Србије.

Табела 34. Број поднетих захтева за подстицаје за регистрована пољопривредна газдинстава за мере које спроводи Управа за трезор и Управа за аграрна плаћања Р. Србије

Година	Република Србија	Град Смедерево
2013	585.062	4.210
2014	735.729	4.920
2015	847.134	4.257

Извор: Интерни подаци Управе за аграрна плаћања, стање на дан 28.12.2015. год.

⁷⁷Уредба о расподели подстицаја у пољопривреди и руралном развоју, Службени гласник РС бр. 19/15.

Податке о коришћењу подстицајних средстава за пољопривреду и рурални развој даје и Попис пољопривреде 2012., за ниво насеља. Према овом извору, у протекле три године (2010-2012.), подстицајна средства за пољопривреду и рурални развој⁷⁸ користило је 1.306 пољопривредних газдинстава у Смедереву, што је свега 18,4% од укупног броја пописаних пољопривредних газдинстава (испод је републичког просека који износи 28,5%).

1.9.3. Буџетска подршка на нивоу града Смедерева

Законом о подстицајима у пољопривреди и руралном развоју (Сл. гласник РС, бр. 10/2013, 142/2014, 103/2015, чланом 13), дата је могућност органима аутономне покрајине и ЈЛС *да могу* да утврђују мере подршке за спровођење пољопривредне политике и политике руралног развоја на својој територији, а да се средства за спровођење ове политике обезбеђују у буџету АП/ЈЛС. ЈЛС могу да утврђују све врсте подстицаја у пољопривреди и руралном развоју, који су дефинисани Чланом 3 овог Закона, *осим директних плаћања*. Међутим, и у овој врсти подстицаја ЈЛС има право да пољопривредницима обезбеђује две врсте регреса (за трошкове складиштења у јавним складиштима и за вештачко осемењавање). Оно што је важно јесте да се у политици подршке пољопривредницима са републичког и локалног нивоа избегне двоструко финансирање (финансирање исте мере посредством НППР, чије се усвајање очекује, и посредством буџетске подршке коју реализује ЈЛС).

Град Смедерево доноси, на годишњем нивоу, програме мера подршке за спровођење пољопривредне и политике руралног развоја на својој територији⁷⁹. Овај документ, уз претходно добијену сагласност ресорног министарства, усваја се на Скупштини града Смедерева и посредством њега Одсек за пољопривреду Градске управе града Смедерева спроводи мере подршке у области пољопривреде и руралног развоја. Одсек за пољопривреду врши избор мера подршке које задовољавају потребе, како *моравског подручја*, где преовладава ратарско-сточарска и повртарска производња (суфинансирање набавке грла/опreme за пластенике и/или наводњавање; регресирање вештачког осемењавања и сл.), тако и *шумадијског подручја*, где се произвођачи баве првенствено воћарско-виноградарском производњом (подршка за осигурање усева, суфинансира се набавка опреме за наводњавање, суфинансира се камата за пољопривредне кредите за које су пољопривредни произвођачи посебно заинтересовани и сл.) (Службени лист града Смедерева број 2/2016).

Потенцијални корисници мера подршке су регистровани пољопривредни произвођачи, задруге, удружења, сеоске месне заједнице и остала правна лица која имају регистроване делатности у пољопривреди. *Начин остваривања права на подстицаје* подразумева и условљава претходна улагања у развој пољопривреде, на основу чега се и остварује утврђени износ повраћаја средстава (субвенције за мере руралног развоја се исплаћују у износу од 40% од документованих улагања у пољопривреди). *Информисање потенцијалних корисника* о донетом Програму мера подршке, начину и условима за подношење захтева за добијање средстава, врши се објављивањем Јавног позива, обавештавањем преко сеоских месних канцеларија Градске управе Смедерево, преко подручне пољопривредне стручне службе, путем трибина, обавештавањем на сајту града Смедерева и преко локалних средстава информисања - новина, телевизије, радија.

⁷⁸ Подстицаји државе и ЈЛС.

⁷⁹ МПЗЖС прописује образац и садржину програма подршке пољопривреди и руралом развоју за ниво ЈЛС (Службени гласник РС, број 24/2015, 111/2015).

Реализација програма подршке пољопривреди и руралом развоју представља значајну подршку смањењу производних трошкова произвођача, а циљ ових програма јесте побољшање квалитета живота у руралним и периурбаним подручјима, повећање продуктивности пољопривредних газдинстава и њихове ефикасности, подстицање удруживања, очувања производње традиционалних производа и сл. (Службени лист града Смедерева број 2/2016). Током 2015. године Програмом мера подршке пољопривреди и руралном развоју (Службени лист града Смедерева број 3/2015), Град је реализовао 469 захтева пољопривредних газдинстава и исплатио укупно 17.200.452 динара, а највећи износ средстава био је опредељен за мере руралног развоја (81% укупних издвајања). Програмом мера подршке за 2016. годину утврђена је структура мера, намена и начин коришћења средстава за 2016. годину у укупном износу од 13.900.000 динара (Табела 35).

Табела 35. Издвајања из буџета града Смедерева за реализацију мера предвиђених Програмом мера подршке за спровођење пољопривредне политике и политике руралног развоја на територији града Смедерева у 2015. и 2016. години

- износ у динарима -

М е р е	2015 Реализација	2016 План
I Директна плаћања (регрес за вештачко осемењавање крава и јуница)	1.906.000,00	1.000.000,00
II Кредитна подршка (суфинансирање камата за пољопривредне кредите)	1.298.707,00	2.800.000,00
III Мере руралног развоја:	13.995.745,00	9.600.000,00
– Инвестиције у физичка средства пољопривредних газдинстава ¹	6.581.003,00	4.200.000,00
– Обнављање пољопривредног производног потенцијала нарушеног елементарним непогодама и увођење превентивних активности ²	5.103.774,00	3.000.000,00
– Трансфер знања и развој саветодавства ³	2.310.969,00	2.400.000,00
IV Средства за мере које нису предвиђене у оквиру мера директних плаћања и у оквиру мера руралног развоја⁴	-	500.000,00
Укупан износ	17.200.452,00	13.900.000,00

¹ Ова мера обухвата: (1) набавка квалитетних приплодних јуница млечних раса или сименталског говечета, (2) набавка механизације и опреме за сетву, садњу, заштиту биља и наводњавање за воћарску виноградарску производњу, висококвалитетних прскалица и атомизера, система кап по кап, пластичних фолија и др. за повртарску производњу на отвореном пољу; (3) изградња стакленика и набавка опреме/материјала за повртарску и производњу јагодастог воћа у заштићеном и полузаштићеном простору (вишеслојне фолије, системи за загревање пластеника и др). У 2015. години дате су субвенције и за набавку опреме за плеларство.

² Мера обухвата: (1) набавка противградних ракета; (2) регрес за премију осигурања за усеве, плодове, вишегодишње засаде, расаднике и животиње.

³ Стручно опосељавање и активности стицања вештина, показне активности и информативне активности и информативне активности: сајмови, изложбе, манифестације, студијска путовања.

⁴ Набавка лекова за превенцију и заштиту од болести у пчеларству.

Извор: За 2015. годину: Извештај о спровођењу мера пољопривредне политике и политике руралног развоја на територији града Смедерева за 2015, број 320-37/2016-03. За 2016. годину: Службени лист града Смедерева број 2/2016.

С обзиром да је територија Смедерева углавном воћарско-виноградарски и сточарски крај, највеће интересовање пољопривредника и руралног становништва је за следеће мере/активности из Програма подршке за спровођење пољопривредне и политике руралног развоја (суфинансирање Града од плаћеног износа реализоване инвестиције износи 40%, односно 70% за кредитну подршку)⁸⁰:

⁸⁰ Град Смедерево (2015, 2016): Извештаји о спровођењу мера пољопривредне политике и политике руралног развоја на територији града Смедерева за 2014. и 2015. годину.

- Вештачко осемењавање (регресирање трошкова);
- Суфинансирање камата за пољопривредне кредите;
- Набавка квалитетних приплодних јунца млечних раса или сementалског говечета;
- Набавка механизације и опреме за сетву, садњу, заштиту биља и наводњавање за воћарско-виноградарску и повртарску производњу на отвореном пољу;
- Изградња стакленика и набавке опреме/материјала за повртарску производњу у заштићеном и полузаштићеном простору;
- Трансфер знања (стручна оспособљавања) и организовање сајмова, изложби, пољопривредно туристичких и сеоских манифестација;
- Осигурање усева, плодова, вишегодишњих засада (подршка износи 40% од висине премије осигурања).

Поред издвајања из буџета града Смедерева за реализацију Програма мера подршке за спровођење пољопривредне политике и политике руралног развоја, Град улаже у пољопривреду и средства добијена од закупа пољопривредног земљишта у државној својини. Укупно пољопривредно земљиште у државној својини на територији Смедерева износи 3.852 ха, од чега се издаје у закуп 2.046,25 ха (Службени лист града Смедерева број 2/2016). Средства од закупа се користе искључиво за строго прецизиране намене, а по основу Годишњег програма заштите, уређења и коришћења пољопривредног земљишта на територији града Смедерева (за уређење атарских путева, комасацију, наводњавање и др). Последњих година највећи проценат ових средстава Град опредељује за уређење атарских путева⁸¹.

Одлуком о буџету града Смедерева за 2016. годину и Одлуком о изменама и допунама Одлуке о буџету града Смедерева за 2016. (Службени лист Града Смедерева број 9/2015 и 1/2016), за **програм 5 (Развој пољопривреде)** у 2016. години планирана су средства у износу од 53.020.000 динара и то:

- за реализацију Годишњег програма заштите, уређења и коришћења пољопривредног земљишта на територији града Смедерева за 2016. опредељена средства износе 38.020.000 динара (од којих је највећи проценат намењен улагањима у атарске путеве) и
- за реализацију Програма мера подршке за спровођење пољопривредне политике и политике руралног развоја за територију града Смедерева за 2016. годину опредељена средства износе 13.900.000 динара и одређена су буџетским позицијама 94 (набавка противградних ракета), 99 (субвенционисање камата по Споразуму са банком) и 100 (мере подршке по Програму мера подршке за 2016.).

1.9.4. Остали извори финансирања

Банкарски кредити. Према подацима Пописа пољопривреде 2012, од укупног броја пољопривредних газдинстава у Смедереву (7.107) свега њих 215 (или 3,0%) користило је кредит пословне банке за обављање пољопривредних активности у периоду 2011/2012. година (приближно нивоу Републике Србије, где ово учешће износи 2,9%). Овако мали број корисника кредита указује на чињеницу да се пољопривредници на банкарском тржишту сусрећу са веома неповољним условима кредитирања

⁸¹ Одлуке о изменама и допунама Одлука о буџету града Смедерева за 2013., 2014., 2015. и 2016. годину. Службени лист града Смедерева, бр. 10/2013, 6/2014, 7/2015, 1/2016.

пољопривредне производње: високе каматне стопе, неповољни рокови отплате, неповољни услови обезбеђења кредита и сл.

Због тога је важна и надаље потребна подршка коју град Смедерево пружа пољопривредницима кроз меру *субвенционисања камата за пољопривредне кредите* (краткорочне и дугорочне)⁸². Кредитна подршка представља врсту подстицаја којом се пољопривредним газдинствима омогућава лакши приступ коришћења кредита код пословних банака и на тај начин се остварују повољнији економски услови за започињање, одржавање и унапређење пољопривредне производње. Мера се спроводи дужи низ година, а од 2010. искључиво преко пословних банака. За ову меру постоји изражено интересовање пољопривредних произвођача сваке године. Програмом мера подршке за спровођење пољопривредне политике и политике руралног развоја на територији града Смедерева за 2016. годину за субвенционисање камата за пољопривредне кредите опредељена су средства у износу од 2.800.000 динара (Службени лист града Смедерева број 2/2016), а Програмом мера за 2015. годину (Службени лист града Смедерева број 3/2015), Град је за ову меру издвојио из буџета 1.298.707 динара (реализовано је 59 захтева пољопривредних газдинстава).

Донације у пољопривреди. Током 2014. године донације за мала пољопривредна газдинства која су претрпела штету од поплава долазиле су од Владе Р. Србије (Канцеларије за помоћ поплављеним газдинствима, у сарадњи са МПЗЖС), Градске управе, приватних компанија и сл. Током 2015. године реализоване су донације ЕУ по програму који на терену реализује ФАО организација, у сарадњи са градовима и општинама у Србији, а за мала пољопривредна газдинства која су претрпела штету од поплава у 2014. години. Помоћ је реализована донирањем "пакета" помоћи у роби, тачније донирана је семенска пшеница, семе јечма, ђубриво, сточни концентрат, саднице воћа, пластеници, кошнице⁸³. Током априла 2016. године пољопривредницима су испоручене и планиране количине минералног ђубрива, семена луцерке и детелине, у оквиру другог круга донације ЕУ, а у оквиру програма „Помоћ ЕУ поплављеним подручјима у Србији“, чији је имплементатор програма на терену ФАО у сарадњи са градовима и општинама у Србији⁸⁴.

---

⁸² Субвенционисање камата се врши регистрованим пољопривредним произвођачима за утврђени износ камате преко 5%, односно интензитет помоћи је до 70% од ефективне каматне стопе, при чему ова стопа мора бити фиксна током периода отплате кредита (Службени лист града Смедерева број 2/2016).

⁸³ Фонд за развој пољопривреде града Смедерева, интерна документација. Смедерево, децембар 2015.

⁸⁴ Донације ЕУ за пољопривреднике, линк: <http://www.smederevo.org.rs/vesti.php?jezik=cir#1>, датум приступа 12.04.2016.

II РЕЈОНИЗАЦИЈА ПОЉОПРИВРЕДЕ И ПРАТЕЋИХ ДЕЛАТНОСТИ НА ПОДРУЧЈУ ГРАДА СМЕДЕРЕВА

У складу са хетерогеним природним, ресурсним и агро-еколошким капацитетом простора, структурним, техничко-технолошким и социоекономским обележјима пољопривредне производње и развоја локалних заједница и решењима утврђеним у просторно-планским документима, *пољопривредни и рурални развој града Смедерева може се посматрати у контексту следећих рејона:*

- 1) **Рејон периурбане пољопривреде** – обухвата градско насеље *Смедерево* и насеља у контактної зони, око урбаног центра и индустријско-привредних зона у *Годоминском пољу, Радинцу и Малој Крсни – Удовице, Петријево, Вучак, Колари, Раља, Мала Крсна, Враново, Радинац, Липе, Шалинац и Кулич.*

Рејон периурбане пољопривреде овде је дефинисан из аспекта града Смедерева (анализом урбано-руралних релација на територији Града), а требало би имати у виду и да град Смедерево, према просторно-планским документима вишег реда (Службени гласник РС, бр. 88/2010), припада урбаном, метрополитенском подручју града Београда, што пољопривреди Града у целини даје метрополитенски (периурбани) карактер⁸⁵.

Пољопривреда у овим подручјима формира специфичне интеракције са урбаним економским и еколошким системом, по којима се разликује од пољопривреде у руралним подручјима. Периурбану пољопривреду од пољопривреде у руралним подручјима не разликује локација, већ интегрисаност у урбани економски и еколошки систем и интеракције које остварује унутар њега (Richter et al. 1995). Урбана (интраурбана и периурбана) пољопривреда представља комплексан систем, који обухвата спектар интереса, од активности везаних за производњу, прераду, маркетинг, дистрибуцију и потрошњу, до бројних изведених користи и услуга које укључују економску виталност и предузетништво, здравље и добробит појединца и заједнице и очување и унапређење животне средине и предела (Butler, Moronek, 2002). Урбано окружење, међутим, заштрава економске и еколошке конфликти пољопривреде и осталих сектора економије и појачава негативне утицаје на природне ресурсе и животну средину, те периурбана подручја трпе најјачи рурално-урбани конфликт у еколошкој, економској и социјалној сфери.

Ови терени су резервисани за *интензивну производњу воћа и грожђа, поврћа на отвореном и у заштићеном простору, житарица и крмног биља и интензивни, стајски узгој стоке*, усклађен са еколошким капацитетом подручја. Пољопривредни производи су намењени градском тржишту у непосредној близини, али и извозу (производња воћа у насељима Удовице, Петријево, Вучак и Колари). У североисточном, еколошки осетљивом делу подручја (Шалинац, Кулич), произвођаче треба усмеравати ка органској производњи поврћа, цвећа и лековитог и зачинског биља, а виноградаре на развој винског туризма.

⁸⁵ Према дефиницији Европског економског и социјалног комитета, метрополитенско подручје чине *централно градско језгро*, формирано од јединственог градског насеља или агломерације, и *периферија*, састављена од групе приградских градова/општина са значајним бројем дневних миграната. Простире се до удаљености од једног сата превоза до централног градског језгра и укључује и урбане и руралне области (European Metropolitan Areas: socio-economic implications for Europe's future, 2004).

Приоритетне активности носиоца пољопривредне производње и аграрне политике на овом подручју везане су за обезбеђење квалитета и здравствене безбедности хране и заштиту природних ресурса и животне средине. Неопходно је заштитити пољопривредно земљиште од непланског заузимања у непољопривредне сврхе, осигурати безбедно одлагање стајњака, обезбедити пречишћавање отпадних вода, доградњу и чишћење мелиорационих канала и контролу плодности земљишта и употребе хемијских средстава у производњи и убрзати ревитализацију и модернизацију производних, складишних и прерадних капацитета.

- 2) **Рејон интензивне ратарско-повртарске производње и мешовитог сточарства** – обухвата атаре поморавских насеља са доминантно заступљеном ратарско-повртарском производњом и добрим условима за развој мешовитог сточарства: **Скобаљ, Осипаоница, Лугавчина и Сараорци**, и насеља шумадијског дела територије **Михајловац и Добри До**, познатих по развијеном сточарству, пре свега млечном говедарству.

Традиционално високо заступљене **површине под житима** на овом подручју треба смањивати у корист **површина под поврћем (укључујући бостан и јагоде, као и кромпир) и крмним биљем за исхрану стоке**. Развијену производњу поврћа, бостана и јагода (Сараорци, Осипаоница, Лугавчина, Скобаљ), нарочито ону у заштићеном простору, треба да прати савремена опрема, системи за наводњавање, употреба тржишно пропулзивних сорти, блиска сарадња пољопривредних произвођача и њихових удружења са саветодавном службом и научно истраживачким организацијама, развој МСП у области складиштења, дораде и прераде поврћа, стандардизација производње и јачање уговорних веза са великим малопродајним ланцима у метрополитенском подручју.

На овом подручју је развијено **мешовито сточарство**, посебно у насељима Михајловац, Добри До, Лугавчина и Сараорци, али је међу породичним газдинствима мали број крупних, тржишно оријентисаних узгајивача стоке и само је једно МСП у сектору прераде млека. Приоритетне активности у овој области су везане за укрупњавање газдинстава, унапређење производње крмног биља, опремање фарми објектима за смештај стоке, силажу, складиштење кабасте сточне хране и управљање стајњаком, испуњавање стандарда безбедности хране у објектима за складиштење и прераду млека на газдинствима и унапређење расног састава стоке.

- 3) **Воћарско - виноградарски рејон са претежно екстензивном ратарско-сточарском производњом** – обухвата атаре подунавских насеља **Сеоне, Водањ и Ландол** и територију шумадијских села **Бадљевица, Мало Орашје, Биновац, Друговац, Суводол**, као и **Врбовац и Луњевац**, са развијеном воћарском производњом и оријентацијом ка интензивном узгоју свиња, оваца и живине.

Развијена **воћарска производња** је основна карактеристика овог пољопривредног рејона. Планирана изградња система за наводњавање Удовичког платоа (Сеоне –Удовице – Петријево – Водањ) и јужног дела територије града Смедерева (Биновац – Бадљевица – Суводол – Друговац – Мало Орашје – Врбовац – Луњевац) омогућиће подизање модерних интензивних засада који подразумевају густу садњу, савремени сортимент, вишенаменске системе за наводњавање, противградне мреже и примену метода интегралне производње. Поред тога, модерна воћарска производња захтева организовану промоцију и пласман. Формирање и јачање произвођачких група и организација, њихово повезивање у

асоцијације и кластере и унапређење тржишне инфраструктуре су од приоритетног значаја за даљи развој воћарства.

Највећи део овог рејона припада *Смедеревском виногорју Београдског виноградарског рејона*, које обухвата делове КО: Сеоне, Удовице, Смедерево, Водањ, Ландол, Липе II, Радинац, Колари, Раља, Врбовац, Михајловац, Осипаоница, Лугавчина, као и КО: Петријево, Вучак, Мало Орашје, Друговац II, Биновац, Друговац I, Суводол, Бадљевица, Луњевац и Добри До. Удружење произвођача вина са ознаком географског порекла "Београд" окупља винарије око активности везаних за регистрацију и управљање ознаком *географског порекла вина*, а винари имају и добре перспективе за развој *винског туризма*. Туристичка организација Србије укључила је *Вински пут Смедерева* у винске путеве Србије, а на винаријама је да искористе знање и искуство у производњи грожђа и вина и локалне пејзажне и културне вредности за промоцију и пласман квалитетних вина, воћних ракија и здраве хране домаћим и страним туристима. Сарадња са туристичком организацијом и подршка државе и фондова је неопходна за унапређење људских ресурса и инфраструктуре.

Очување и развој *екстензивне ратарско-сточарске производње*, местимично у органском режиму, праћене производњом традиционалних производа од жита, меса, млека и воћа на газдинствима, унапредиће животну средину и пејзажне вредности, обогатити локалну гастрономску понуду и допринети укупној туристичкој валоризацији подручја.

III SWOT АНАЛИЗА ПОЉОПРИВРЕДЕ И РУРАЛНОГ РАЗВОЈА ГРАДА СМЕДЕРЕВА

У претходна два поглавља сагледани су потенцијали Града у области пољопривреде и руралног развоја (интерне снаге/слабости) и идентификована су три рејона пољопривредног и руралног развоја града Смедерева.

У наставку се даје кратка анализа изазова и трендова у домаћем и међународном окружењу, како би се формулисала SWOT матрица пољопривреде и руралног развоја града Смедерева.

Унутрашњи (изазови на нивоу националног окружења) и спољни изазови (изазови у међународном окружењу) дати су за ниво Републике Србије, а идентични су и за град Смедерево (Службени гласник РС, број 85/14):

- **Унутрашњи изазови:** (1) *одрживо управљање ресурсима* (уситњеност поседа, запуштена инфраструктура, недовољна брига о водотоковима и шумама, недовољна координираност политика, неуређеност легислативе и сл.); (2) *трансфер знања и техничко-технолошки напредак* (неефикасан систем трансфера знања и технолошких решења у праксу, низак ниво инвестиционих улагања у нова технолошка решења, сортимент, стандарде квалитета); (3) *раст конкурентности* (значајан простор за раст конкурентности постоји у свим секторима пољопривредне производње); (4) *прехранбени ланац* (недовољна хоризонтална и вертикална интегрисаност у прехранбеном ланцу; искљученост великог броја малих произвођача из дугачких, високо захтевних ланаца снабдевања у производњи и дистрибуцији хране; недовољно јака конкуренција на нивоу производње и прераде; мале активности пољопривредних произвођача у процесима имплементације стандарда квалитета; затим прераде пољопривредних производа, брендирања и маркетинга, удруживања и сл.); (5) *развој руралних подручја и јачање социјалне структуре* (рурална подручја трпе последице демографског пражњења, а њихов развој повезан је са унапређењем физичке инфраструктуре, бољом доступношћу социјалних услуга, побољшањем социјалне структуре и подршком развоју предузетништва);
- **Спољни изазови:** (1) *климатске промене* (предвиђања су да се у будућности може очекивати даљи пораст температуре, промене количине и распореда падавина, повећање варијабилности климатских параметара и појава екстремних климатских догађаја); (2) *економска глобализација* (глобална конкуренција, експанзија индустријализоване пољопривреде, производња диференцираних производа, измене у обиму и структури тражње за храном, формирање нових ланаца снабдевања храном, изложеност пољопривреде сваке земље ефектима промена цена пољопривредних производа и инпута на светском тржишту и сл.); (3) *незавршен процес приступања СТО* (и укључивање у међународне економске токове); (4) *захтеви процеса интеграције у ЗПП* (хармонизација законодавства са ЕУ, изградња и јачања институција, реформа аграрне политике).

На већи број ових изазова домаћи пољопривредници не могу реаговати адекватно, било због недостатка финансијских средстава и/или неразвијеног финансијског тржишта и/или неодговарајуће подршке кроз мере аграрне политике.

Ипак, могући и пожељни одговори пољопривредника на либерализацију трговине, глобализацију тржишта (убрзану интеграцију у глобалне токове), као и евидентну неефикасност и неуређеност пољопривредно-прехранбеног ланца, а који доприносе побољшању њихове конкурентске позиције, јесу (Службени гласник РС, број 85/14; Regulation EU, No 1305/2013):

- развој иновативних решења и технолошки напредак у пољопривреди;
- програми побољшања квалитета, који додају вредност пољопривредним производима;
- развој специфичних производа, са јасним идентитетом и препознатљивим карактеристикама (производи са ознакама географског порекла, традиционалним ознакама, аутохтоне сорте воћа и грожђа, аутохтоне расе стоке и сл.);
- промоција на локалним тржиштима и оријентација на кратке ланце снабдевања и директну продају („локализовање производње и тржишта“);
- организација произвођача кроз произвођачке групе, организације и међуструктурне организације.

Активности на плану ублажавања изазова окружења требало би очекивати и са нивоа Градске управе града Смедерева, кроз:

- подршку произвођачима у *процесима удруживања*, како би ојачали своју преговарачку позицију у односу на откупљиваче и прерађиваче и испунили захтеве тржишта (трговаца) у погледу количине и стандарда квалитета производа;
- подршку породичним пољопривредним газдинствима, МСПП, задругама/удружењима у *изградњи прерадних и складишних капацитета (силоси, хладњаче) и имплементацији стандарда квалитета*, чиме би се омогућило произвођачима да додају вредност пољопривредним производима (продуже тржишни ланац производа) и робу продају када су најбоље цене на тржишту;
- афирмацију тзв. *кратких ланаца снабдевања*;
- *јавно приватно партнерство у изградњи велике, збирне хладњаче за воће/поврће* или модерног откупно дистрибутивног центра, како би се објединила понуда, класирала, сортирала, паковала, декларисала и тиме лакше и транспарентније нашла пут до купаца.

На основу свега претходног (сагледаних потенцијала Града у области пољопривреде и руралног развоја, рејонизације пољопривреде и пратећих делатности, изазова и трендова у домаћем и међународном окружењу), у наставку се даје SWOT матрица пољопривреде и руралног развоја града Смедерева (Табела 36), као сумарни приказ тренутне позиције Града у области пољопривреде и руралног развоја.

Табела 36. SWOT матрица пољопривреде и руралног развоја града Смедерева

СНАГЕ	СЛАБОСТИ
А. ПОЉОПРИВРЕДА И ПРЕРАДА ПОЉОПРИВРЕДНИХ ПРОИЗВОДА	А. ПОЉОПРИВРЕДА И ПРЕРАДА ПОЉОПРИВРЕДНИХ ПРОИЗВОДА
<ul style="list-style-type: none"> • Повољан географски положај из аспекта саобраћајне приступачности: територија Града се ослања на европске коридоре X (железнички и друмски коридор) и VII (Дунавски коридор, са најсевернијом националном луком). • Повољан географски положај из аспекта близине тржишта Београда (припадност града Смедерева београдском метрополитену). • Повољни рељефни, хидролошки (реке Дунав и Велика Морава, више мањих водотокова, подземне воде) и климатски услови за развој разноврсне пољопривредне производње. • Плодно пољопривредно земљиште добре катастарске структуре, погодно за интензивну ратарско-повртарску, воћарску и виноградарску производњу. • Високо учешће пољопривредног земљишта пољопривредних газдинстава у укупној површини Града у односу на национални ниво (60,3%, према 43,6% на нивоу Републике). • Наслеђено знање и искуство у пољопривредној производњи, посебно воћарско виноградарској производњи. • Постојање пројектне документације у области развоја система наводњавања. • Рехабилитован дренажни систем у Годоминском пољу. • Раст површина под воћњацима и висока и извозно оријентисана производња у воћарству (доминантне воћне врсте су бресква и јабука). • Развијена и тржишно оријентисана производња поврћа код једног броја пољопривредних газдинстава, посебно у насељима тзв. моравског дела територије Града: Осипаоница, Сараорци, Лугавчина, Скобаљ, Липе и сл. • Развијена производња бостана, концентрисана у насељу Осипаоница (делимично и у насељима Лугавчина и Скобаљ). 	<ul style="list-style-type: none"> • Депопулација насеља у јужном и југозападном делу територије са земљиштима слабијег квалитета и екстензивном пољопривредом. • Неповољна старосна структура носилаца породичних пољопривредних газдинстава. • Неповољна образовна структура носилаца породичних пољопривредних газдинстава и низак степен коришћења рачунара и интернета. • Неспремност прихватања нових технологија и знања (услед недостатка финансијских средстава и/или одупирања промени навика у производњи). • Ситни поседи, са већим бројем одвојених делова (3,7 ха КПЗ по пољопривредном газдинству, према 5,4 ха на нивоу Републике). • Мали проценат закупљеног државног пољопривредног земљишта. • Лоши резултати приватизације земљишта ДП ПК „Годомин“ у стечају. • Неизграђени/неревитализовани системи за наводњавање. • Оријентација на ниско рентабилне ратарске усеве. • Смањене површине под поврћем и крмним биљем. • Смањење површина под виноградима и губитак складишних и прерадних капацитета за грозђе и вино по одласку ДП ПК „Годомин“ у стечају. • Недовољно развијена сточарска производња (посматрано преко индикатора број условних грла стоке на 100 ха КПЗ): мали је број крупних, тржишно оријентисаних узгајивача стоке и живине, односно регистрованих фарми. • Незадовољавајући генетски потенцијал и мали проценат уматичене стоке. • Незадовољавајући микробиолошки параметри квалитета сировог крављег млека.

СНАГЕ	СЛАБОСТИ
<p>А. ПОЉОПРИВРЕДА И ПРЕРАДА ПОЉОПРИВРЕДНИХ ПРОИЗВОДА</p>	<p>А. ПОЉОПРИВРЕДА И ПРЕРАДА ПОЉОПРИВРЕДНИХ ПРОИЗВОДА</p>
<ul style="list-style-type: none"> • Расположена крмна база и могућности за повећање производње крмног биља у условима наводњавања, близина великих откупних капацитета и потрошачких центара и потенцијали пласмана на руском тржишту – погодни за интензивирање сточарске производње. • Развијено млечно говедарство (60% од укупног броја музних крава у Смедереву концентрисано је у насељима Михајловац, Добри До, Липе, Осипаоница, градско насеље Смедерево), које чини добру основу за унапређење укупне говедарске производње. • У живинарској производњи региструје се неколико већих фарми у насељима Мала Крсна, Михајловац. • Приметан раст интересовања младих пољопривредника за развој козарства и овчарства (како због природне средине, тако и због традиционалне наклоности становништва гајењу оваца и коза, ове гране сточарства имају добре услове за развој). • У пчеларству се уочава тренд успона, а постоји и удружење пчелара. • Велики број хладњача и складшних капацитета за воће на сектору ППГ и сектору МСПП. • Концентрација великог броја компанија које се баве трговином воћа. • Инфраструктурно уређена кванташка пијаца за воће у насељу Удовице, на којој се остварује значајан промет воћа. • Дуга и значајна задружна традиција и успешан рад две земљорадничке задруге. • Постојање удружења сточара и удружења воћара. 	<ul style="list-style-type: none"> • Неразвијена прерада пољопривредних производа на породичним пољопривредним газдинствима и сектору МСПП, и поред велике сировинске базе, посебно у воћарству, повртарству, производњи млека. • Ниске инвестиције пољопривредних газдинстава у физичка средства за пољопривредну производњу (изградња/реконструкција објеката, набавка опреме, механизације, набавка квалитетних грла и сл.) и прераду и маркетинг пољопривредних производа. • Неповољна агротехничка опремљеност код одређеног броја пољопривредних газдинстава: мали проценат заштићених воћњака противградним мрежама; недовољно заступљена мера наводњавања и незадовољавајућа опремљеност газдинстава системима и опремом за наводњавање; старост пољопривредне механизације и сл. • Недовољно заступљена мера осигурања усева, плодова, вишегодишњих засада. • Неорганизован пласман пољопривредних производа - одсуство уговорних веза произвођача и откупљивача/извозника, посебно у сектору сточарства (и производње меса) и повртарства. • Висока концентрација извоза воћа на тржиште Руске Федерације. • Недовољно развијено задружно организовање. • Мали број удружења пољопривредника, недовољно активна постојећа удружења пољопривредника. • Неразвијена јавно-приватна партнерства.

СНАГЕ	СЛАБОСТИ
<p>Б. ОДРЖИВИ РУРАЛНИ РАЗВОЈ</p> <ul style="list-style-type: none"> • Повољни агроеколошки услови за органску производњу, нарочито у селима југозападног дела Града и долини Велике Мораве. • Постојање аутохтоних сорти и раса у биљној и сточарској производњи. • Законом заштићена природна добра. • Процена утицаја на животну средину за све потенцијалне инвеститоре. • Контрола квалитета ваздуха, земљишта и вода. • Усвојена Декларација против ГМО. 	<p>Б. ОДРЖИВИ РУРАЛНИ РАЗВОЈ</p> <ul style="list-style-type: none"> • Неуређени власнички односи и спора комасација пољопривредног земљишта. • Значајне површине некористишеног пољопривредног земљишта (9% укупног пољопривредног земљишта пољопривредних газдинстава). • Неразвијена органска и интегрална производња: мале површине пољопривредног земљишта у овим системима производње. • Недовољно ефикасна контрола примене средстава за заштиту биља и минералних ђубрива. • Контаминација пољопривредног земљишта тешким металима. • Одсуство примене мера (кодекса) добре пољопривредне праксе за управљање стањаком, за здравље и добробит животиња, заштиту природних ресурса, безбедност хране и сл. • Мали број грла аутохоне расе овце (Липска овца). • Ниско учешће шумског земљишта у расположивом земљишту пољопривредних газдинстава (3,6%, у односу на републички просек 19,1%). • Незадовољавајући квалитет ваздуха. • Незадовољавајући квалитет површинских и подземних вода са тенденцијом даљег погоршања. • Непостојање система за прераду градских и индустријских отпадних вода. • Непотпуна покривеност организованим сакупљањем комуналног отпада. • Непостојање инвентара дивљих врста и стратегије очувања биодиверзитета.
<p>В. РУРАЛНА ЕКОНОМИЈА</p> <ul style="list-style-type: none"> • Развијена друмска инфраструктура. • Релативно задовољавајућа енергетска инфраструктура. • Телекомуникациона инфраструктура (фиксна/мобилна телефонија, кабловске мреже) на релативно задовољавајућем нивоу. • Систем предшколског васпитања и образовања у великој мери усклађен је са потребама становништва у руралним насељима. • Добра техничка опремљеност школа. 	<p>В. РУРАЛНА ЕКОНОМИЈА</p> <ul style="list-style-type: none"> • Железничка инфраструктура у релативно лошем стању. • Недостатак путничког пристаништа везаног за речни саобраћај. • Непотпуна покривеност територије Града канализационом и водоводном мрежом. • Неадекватно одржавање сеоских домова културе. • Слаба заступљеност културно-уметничких активности и манифестација, програма едукације и образовања у сеоским насељима.

СНАГЕ	СЛАБОСТИ
<p>В. РУРАЛНА ЕКОНОМИЈА</p> <ul style="list-style-type: none"> • Опремљеност сеоских амбуланти и број лекара у примарној здравственој заштити је на релативно задовољавајућем нивоу. • Задовољавајући број објеката и установа у култури. • Богата културно-историјска баштина пружа основу за развој руралног туризма. • Велики број привредно туристичких манифестација за промоцију локалних производа и сеоског амбијента, које се традиционално одржавају: „Смедеревска јесен“ (Смедерево), фестивал млека и млечних производа (Михајловац), фестивал посвећен брескви (Водањ), бостану (Осипаоница) и сл. • Потенцијали за развој винског туризма. • Ловни потенцијали омогућују развој ловног туризма. • Развијена народна радиност (велики број удружења жена која негују народне рукотворине, традиционалну припрему хране и сл.). • Један број газдинстава бави се старим занатима (производња опанака, буради, обрада дрвета и сл.). • Традиција и препознатљивост у производњи грожђа и вина, пре свега, захваљујући некадашњој производњи у ДП ПК „Годомин“, олакшава развој локалних винарија и њихово брендирање, увођење система квалитета, заштиту географског порекла производа и сл. • Један број винарија Смедеревског виногорја припада „Удружењу произвођача вина са ознаком (будућом ознаком) географског порекла <i>Београд</i>“ и тренутно је у припремној процедури за регистрацију (заштиту) ознаке географског порекла „Београд“. • Рад ПССС „Смедерево“, Колари; близина Института за повртарство у Смедеревској Паланци. 	<p>В. РУРАЛНА ЕКОНОМИЈА</p> <ul style="list-style-type: none"> • Недовољно изграђена спортска инфраструктура у сеоским насељима. • Непостојање одговарајућих капацитета (смештајних и угоститељских) за развој руралног туризма. • Непостојање рибњака и поред близине Дунава и других респектабилних услова за развој ове привредне активности. • Недовољне активности у домену додавања вредности пољопривредним производима: брендирање производа и региона; заштита географског порекла производа; увођење и сертификација система безбедности и квалитета хране и сл.

ШАНСЕ	ПРЕТЊЕ
<ul style="list-style-type: none"> • Бесцарински пласман великог броја пољопривредних производа захваљујући потписаним споразумима о слободној трговини са: ЕУ, ЦЕФТА, Руском Федерацијом, Белорусијом и Казахстаном, Турском, ЕФТА и САД. • Повољна геополитичка позиција за српске извознике: ембарго Руске Федерације на увоз прехрамбених производа из земаља ЕУ, Украјине и Турске. • Висок капацитет тржишта Руске Федерације у сектору хране. • Раст тражње за пољопривредним производима из система интегралне и органске производње на светском тржишту. • Обезбеђење повољних кредитних линија за изградњу система за наводњавање по пројекту Удовички плато. • Коришћење остатака из пољопривредне производње као биомасе за производњу енергије. • Нова законска регулатива у области управљања пољопривредним земљиштем и заштите земљишта са циљем укрупњавања поседа и ефикасног коришћења и заштите пољопривредног земљишта. • Прилагођавање аграрне политике принципима и захтевима ЗПП (усклађивање законодавства са правним тековинама ЕУ, изградња и јачања институција, реформа пољопривредне политике, уз јачање буџетске подршке пољопривреди). • Имплементација ИПАРД II програма (2014-2020) подршке пољопривреди и руралном развоју Републике Србије. • Укључивање у европске пројекте у домену културне баштине. 	<ul style="list-style-type: none"> • Климатске промене. • Економска глобализација (глобална конкуренција, изложеност домаће пољопривреде ефектима промена цена пољопривредних производа и ипута на светском тржишту и сл.). • Присуство великих трговинских ланаца у сектору производње и дистрибуције хране (мултинационалне компаније са снажним брендovima, високим захтевима и јаком преговарачком позицијом на тржишту). • Високи захтеви потрошача у погледу брэнда, квалитета и све оштрији прописи у погледу безбедности хране и стандарда квалитета на светском тржишту. • Незавршен процес приступања СТО, неизвесно време прикључења ЕУ. • Губљење бенефиција по основу Споразума о слободној трговини са Руском Федерацијом по прикључењу ЕУ. • Нестабилност аграрне политике и недостатак већих буџетских средстава за директне подстицаје у пољопривреди и инвестиције у области руралног развоја. • Одсуство интервентних мера државе за регулисање тржишта у случају поремећаја на тржишту (систем „безбедносне мреже“). • Нестабилност и неорганизованост тржишта пољопривредно прехрамбених производа и инпута за пољопривредну производњу, неразвијена конкуренција на овим тржиштима (неефикасан рад Комисије за заштиту конкуренције) и сл. • Неконтролисано заузимање плодног пољопривредног земљишта у непољопривредне сврхе. • Недефинисани стандарди одржавања земљишта и вода у добрим агроэколошким условима и регулативе у области интегралне производње. • Недовољно развијен информациони систем о пољопривредном земљишту. • Недовољно ефикасан и подстицајан привредни амбијент: неразвијеност финансијског тржишта и висока цена капитала; нестимулативна пореска политика; неефикасан законодавно-судски оквир и извршни поступци; нерешени имовинско правни односи; неефикасан рад инспекцијских органа; скупе и споре административне процедуре и сл.

Извор: ИЕП, Београд, група аутора, 2016.

ДЕО ДРУГИ

IV ВИЗИЈА, СТРАТЕШКИ ЦИЉ И КЉУЧНИ ПРАВЦИ РАЗВОЈА ПОЉОПРИВРЕДЕ И РУРАЛНИХ ПОДРУЧЈА ГРАДА СМЕДЕРЕВА ДО 2020.

На основу социо-економске анализе стања, SWOT матрице и рејонизације пољопривреде и пратећих делатности (поглавља првог дела Стратегије), дефинишу се визија⁸⁶ и стратешки циљ града Смедерева у области пољопривредне производње и развоја руралних подручја.

Визија града Смедерева у области пољопривреде и руралног развоја до 2020. године гласи:

Смедерево је град који развија специјализовану, конкурентну, извозно оријентисану и профитабилну пољопривредну производњу и пратеће непољопривредне активности у руралним и периурбаним подручјима, уз унапређење квалитета живота становништва у руралним и периурбаним насељима, заштиту природних ресурса и животне средине и очување културног наслеђа заједнице.

У дефинисању визије развоја пољопривреде и руралних подручја града Смедерева испоштовани су следећи основни **принципи**:

- Визија је производ заједничког рада и постигнутог консензуса свих заинтересованих учесника у процесу израде Стратегије и одражава мултидисциплинаран приступ пољопривредном и руралном развоју (резултат је рада формираних радних група, Тима за координацију и Партнерског форума);
- Визија одражава локалне специфичности, потребе и приоритете;
- Надовезује се на стратешка документа Града у области пољопривреде и локалног економског развоја (Службени лист града Смедерева број 6/2008, 4/2010 и 7/2014);
- Дефинисана је уз поштовање принципа „једнака права за све“ и пуно укључење свих грађана у друштвени и привредни живот заједнице;
- Усклађена је са принципом одрживог развоја пољопривреде, који подразумева развој базиран на усклађеном односу између: (а) економског прогреса (техничко технолошког напретка), (б) социјалне правде и друштвене одговорности и (в) заштите и очувања животне средине (одговорно управљање ресурсима и очување биодиверзитета);
- Усклађена је са визијом развоја пољопривреде и руралних подручја у Стратегији пољопривреде и руралног развоја Републике Србије за период 2014-2020. година (Службени гласник Републике Србије број 85/14);
- Усклађена је са политиком руралног развоја ЕУ (Regulation EU, No 1305/2013);

⁸⁶ Визија локалне заједнице је генерална изјава о намераваном правцу социо-економског развоја, односно слоган (став) виђења будућности локалне заједнице. Она даје одговор на питање „куда локална заједница жели да иде или шта у будућности жели да буде/постане“ и представља аспирацију менаџмента и политичких и пословних лидера локалне заједнице, као и свих њених грађана, према будућности и даје јасан правац и осећај циља који жели да оствари. Визија је јасан договор о заједничким задацима и циљевима којима се тежи (Богданов, Богуновић, 2015.).

- Подстиче на дефинисање циљева, мера и активности, на јачање људских ресурса (и ефикасног трансфера знања), као и на развој реалног сектора (посебно у сегменту МСПП) потребног за њену реализацију;
- Позитивног је усмерења, реално је остварива и поседује компоненту потребног степена изазова (који даље захтева енергију, знање и ресурсе у локалној заједници), а у ширем контексту води уравнотеженом регионалном развоју Републике Србије.

Трансформисање визије у стварност захтева дефинисање **стратешког развојног циља града Смедерева у области пољопривреде и развоја руралних подручја до 2020. године, који гласи:**

- **Развој конкурентног и извозно оријентисаног пољопривредног сектора, заснованог на модерним технологијама и мелирационим системима, стандардима квалитета и развијеном предузетничком духу, који пољопривредним произвођачима обезбеђује стабилан и висок доходак од свог рада;**
- **Унапређење руралних подручја, инвестицијама у физичку и социјалну инфраструктуру и услуге, развојем тржишта рада и деверзификацијом руралне економије, како би ова подручја постала прихватљива места за живот и рад свих становника, а посебно младе популације;**
- **Одрживо коришћење и управљање природним ресурсима, биодиверзитетом, животном средином и културном баштином руралних подручја у циљу њихове заштите и даљег развоја.**

Имајући у виду визију развоја пољопривреде и руралних подручја града Смедерева и дефинисани стратешки циљ, затим припадност Смедерева београдском метрополитену, а на основу постигнутог концензуса свих учесника у изради Стратегије, идентификовани су и **кључни правци развоја пољопривреде и руралних подручја града Смедерева**, који се дају у наставку:

- Даљи развој **воћарске производње** подизањем плантажних воћњака, унапређењем сортимента, технологије производње и производних пракси, уз очување аутохтоних сорти воћа (за јабуке Кожара, Колачара, Будимка, а за крушке Лубеничарка, Караманка и сл.);
- Развој **виноградарске производње** подизањем плантажних винограда, унапређењем сортимента (увођење сорти грожђа за производњу вина са географским пореком и других сорти), уз заштиту аутохтоне сорте винове лозе „Смедеревка“;
- **Производња воћног и лозног садног материјала** (расадничке производње у области воћарства и виноградарства);
- **Унапређење ратарске производње у правцу производње: (а) житарица и уљарица** за сточну храну (кукуруз, овас, јечам, соја); **(б) крмног биља;** **(в) семенске**

- производње; (з) алтернативних ратарских култура⁸⁷, делимично у интегралном и/или органском систему и сл;
- **Унапређење повртарске производње у правцу:** (а) веће производње поврћа у заштићеном простору (стакленици, пластеници); (б) увођења новог сортимента и квалитетног и сертификованог семена и садног материјала; (в) семенске производње поврћа и сл.;
  - **Развој сточарске производње**, како кроз интензивни, стајски узгој стоке, уз унапређење расног састава стоке и укрупњавање газдинстава, тако и кроз екстензивно гајење стоке, местимично у органском режиму;
  - **Изградња система за наводњавање, уз доградњу и одржавање система одводњавања;**
  - Организоване пољоприведне производње, промоције и пласмана пољопривредних производа, кроз јачање капацитета постојећих **земљорадничких задруга** (складишни и прерадни капацитети, опрема и сл.) и **оснивање нових задруга**, кроз формирање нових **удружења произвођача** и већу активност постојећих удружења;
  - Јачање **људских ресурса** у области пољопривреде и руралног развоја, кроз дисеминацију знања и иновација (организација обука и студијских путовања пољопривредника и сл.);
  - **Развој модерних капацитета прераде**, посебно прераде воћа, грожђа, поврћа, млека и меса на сектору породичних пољопривредних газдинстава и сектору МСПП, уз имплементацију и сертификацију система безбедности и квалитета хране, примену традиционалних метода прераде и сл., а у циљу додавања нове вредности у ланцу вредности пољопривредних производа и остваривања виших тржишних цена;
  - **Брендирања производа и региона:** наставак одржавања сајта „<http://www.smederevskovoce.rs>“, даљи развој лога „Смедеревско воће“ (Слика 18) и сл;
  - **Развој туризма (руралног, винског, манифестационог) и старих заната и народне радиности**, уз очување културне и природне баштине (локалних пејзажних и друштвено културних вредности и традиционалног наслеђа села);
  - **Инфраструктурни развој села** (саобраћајна, комунална, социјална инфраструктура);
  - **Заштита природних (и генетичких) ресурса и животне средине.**

Слика 18. Лого „Смедеревско воће“

Извор: <http://www.smederevskovoce.rs/>

⁸⁷ У алтернативне ратарске културе спадају старе заборављене сорте ратарских култура и зрнасти прехранбени производи високих нутритивних вредности и квалитета (спелта, камут, просо, јечам, овас, раж и сл.), затим лековите, ароматичне и зачинске биљке и сл. Близина тржишта Београда, висока платежна моћ потрошача на овом тржишту и њихова све већа оријентација ка здравијем начину исхране, обезбеђују сигурност пласмана ових производа, а улагања у примарну прераду (производња тестенина, интегралног брашна, гриза, пахуљица, мекиња, уља и сл.) обезбеђују и вишу тржишну цену ових производа. У свету и код нас ове ратарске културе гаје се на малим површинама, али имају велики значај, како у исхрани људи, домаћих и гајених животиња, тако и у разним гранама индустрије (Ђорђе Гламочлија и сарадници, 2015).

V СПЕЦИФИЧНИ СТРАТЕШКИ ЦИЉЕВИ ПО ПРИОРИТЕТНИМ ПОДРУЧЈИМА ПОЉОПРИВРЕДНЕ И ПОЛИТИКЕ РУРАЛНОГ РАЗВОЈА ГРАДА СМЕДЕРЕВА ДО 2020.

Предуслов за остваривање визије и дефинисаног стратешког циља - јесте реализација *специфичних стратешких циљева у следећа три приоритетна подручја деловања пољопривредне и политике руралног развоја града Смедерева:*

I ПРИОРИТЕТНО ПОДРУЧЈЕ: УНАПРЕЂЕЊЕ КОНКУРЕНТНОСТИ И ДОСТИЗАЊЕ СТАНДАРДА КВАЛИТЕТА У ПОЉОПРИВРЕДНОЈ ПРОИЗВОДЊИ И ПРЕРАДИ И МАРКЕТИНГУ ПОЉОПРИВРЕДНИХ ПРОИЗВОДА

Специфични стратешки циљеви:

1. Раст пољопривредне производње и продуктивности, заснован на примени техничко технолошких знања и иновација, система наводњавања, уважавању стандарда (ветеринарских и фитосанитарних стандарда, стандарда заштите животне средине и добробити животиња), захтева тржишта и принципа одрживог развоја;
2. Развој сектора прераде пољопривредних производа, кроз јачање предузетничких иницијатива локалног становништва: производња квалитетних производа, високе додате вредности, уз уважавање стандарда квалитета и безбедности хране и примену маркетинг концепта;
3. Раст извоза и стварање одрживе конкурентске предности на међународном тржишту, базиране на високом квалитету производа, поштовању стандарда квалитета и уважавању захтева тржишта;
4. Стабилан и висок доходак пољопривредника (доходак који је конкурентан осталим деловима привреде), који обезбеђује задовољавајући животни стандард;
5. Удруживање пољопривредних произвођача у сектору производње и прераде пољопривредних производа.

II ПРИОРИТЕТНО ПОДРУЧЈЕ: ОДРЖИВИ РУРАЛНИ РАЗВОЈ

Специфични стратешки циљеви:

6. Одрживо управљање природним ресурсима (пољопривредно земљиште; водни ресурси; шумски ресурси и други природни потенцијали руралних области);
7. Заштита животне средине за пољопривредну производњу и живот у руралним и периурбаним насељима;
8. Очување генетичких ресурса у пољопривреди и заштита биодиверзитета;

III ПРИОРИТЕТНО ПОДРУЧЈЕ: УНАПРЕЂЕЊЕ РУРАЛНЕ ЕКОНОМИЈЕ

Специфични стратешки циљеви:

9. Унапређење квалитета живота у руралним и периурбаним насељима инвестицијама у физичку и социјалну инфраструктуру и развој услуга, уз очување културне и природне баштине;
10. Стварање нових радних места у руралним и периурбаним насељима и раст животног стандарда становништва ових насеља.

VI МЕРЕ И АКТИВНОСТИ ПО ПРИОРИТЕТНИМ ПОДРУЧЈИМА ПОЉОПРИВРЕДНЕ И ПОЛИТИКЕ РУРАЛНОГ РАЗВОЈА ГРАДА СМЕДЕРЕВА ДО 2020.

За свако дефинисано приоритетно подручје идентификоване су *мере и инвестиционе активности*, које је потребно предузети, како би се визија, стратешки циљ и специфични стратешки циљеви остварили у датом временском оквиру. Уважавајући идентификоване рејоне развоја пољопривреде и пратећих делатности на територији града Смедерева и одабиром (креирањем комбинације) мера и активности у оквиру три приоритетна подручја интервенције - на најбољи начин унапредиће се пољопривредни сектор и рурална и периурбана подручја града Смедерева у наредном периоду.

Предложена приоритетна подручја деловања пољопривредне политике и политике руралног развоја града Смедерева, као и мере подршке и пратеће активности у оквиру ових подручја (везаних за достизање дефинисаних циљева), усклађени су са:

- националним циљевима и регулативом у овој области;
- новим смерницама заједничке европске пољопривредне политике за период 2014-2020.,
- препорученим начелима и методологијом за израду стратешких докумената у области пољопривреде и руралног развоја, датих у Приручнику за програмирање буџетске подршке пољопривреди и руралом развоју у ЈЛС (Богданов, Богуновић, 2015), као и са
- специфичним локалним потребама и приоритетима развоја.

6.1. ПРИОРИТЕТНО ПОДРУЧЈЕ А. ПОЉОПРИВЕРНА ПРОИЗВОДЊА И ПРАРАДА - УНАПРЕЂЕЊЕ КОНКУРЕНТНОСТИ И ДОСТИЗАЊЕ СТАНДАРДА КВАЛИТЕТА

Мера А/1. Унапређење сточарске производње кроз инвестиције у физичка средства пољопривредних газдинстава и побољшање расног састава стоке

Шифра активно -сти	Листа потенцијалних активности	Индикатори
А/1.1.	Набавка квалитетних приплодних јуница млечних раса или сименталског говечета;	Број условних грла на КПЗ (ха). Расни састав стоке.
А/1.2.	Набавка квалитетних говеда, оваца, коза и свиња товних раса;	% уматичених грла (грла под контролом продуктивности) у односу на укупан број грла стоке.
А/1.3.	Вештачко осемењавање стоке;	
А/1.4.	Изградња и опремање објеката за смештај животиња (опрема за изјубравање, опрема за напајање, за вентилацију итд);	Продуктивност по грлу у производњи млека, меса, јаја. Квалитет сировог млека.
А/1.5.	Изградња објеката/набавка опреме и механизације за припрему, руковање, дистрибуцију и складиштење концентроване и кабасте сточне хране;	Број фарми стоке (са већим бројем грла). Доходак произвођача (економска величина газдинства).
А/1.6.	Изградња објеката за складиштење/чување млека; набавка опреме за мжу; опреме за складиштење и хлађење млека и сл.	
А/1.7.	Изградња објеката и набавка механизације/опреме за манипулацију, одлагање, обраду и примену стајњака у случају затвореног држања на фармама;	

Мера А/2. Унапређење воћарско-виноградарске производње и развој производње садног материјала кроз инвестиције у физичка средства пољопривредних газдинстава

Шифра активно -сти	Листа потенцијалних активности	Индикатори
А/2.1.	Подизање нових или обнављање постојећих производних (са наслоном) и матичних засада воћака и винове лозе;	Површина плантажних воћњака. Површина плантажних винограда. Просечан принос воћа и грозђа (по ха). Производња воћа и грозђа. Вредност извоза воћа и грозђа. Површине под противградним мрежама и мрежама за засењивање и под анти фрот системом. Број субјеката у области расадничке производње.
А/2.2.	Набавка механизације и опреме за садњу, заштиту биља и наводњавање/одводњавање за воћарску и виноградарску производњу и производњу садног материјала (набавка противградних мрежа и пратеће опреме; система кап по кап и сл.);	
А/2.3.	Изградња капацитета за скупљање и складиштење воћа, грозђа и садног материјала (изградња хладњача; центара за скупљање и припрему воћа и грозђа за тржиште; набавка опреме за припрему воћа и грозђа за тржиште: набавка машина за прање, полирање, чишћење, сортирање и паковање производа и сл.);	

Мера А/3. Унапређење производње поврћа (укључујући печурке) и цвећа кроз инвестиције у физичка средства пољопривредних газдинстава

Шифра активно -сти	Листа потенцијалних активности	Индикатори
А/3.1.	Набавка механизације и опреме за сетву, садњу, заштиту биља и наводњавање/одводњавање за повртарску производњу (укључујући и производњу расада) и цвећарство на отвореном пољу: набавка система кап по кап; пластичних фолија, агротекстила и прскалица за наводњавање и сл.;	Принос поврћа. Производња поврћа. Површина на којој се одвија производња поврћа. Површина на којој се одвија семенска производња поврћа. Површина на којој се одвија производња цвећа. Површине под стакленицима и пластеницима. Број газдинстава које се баве производњом поврћа. Број газдинстава које се баве производњом печурака. Број газдинстава које се баве производњом цвећа. Вредност продаје поврћа на домаћем и међународном тржишту. Вредност продаје цвећа на домаћем и међународном тржишту. Производња печурака.
А/3.2.	Изградња стакленика и набавка опреме и/или материјала за повртарску производњу, као и расадничарску производњу и цвећарство у заштићеном и полузаштићеном простору: набавка конструкција за пластенике и стакленике, високо квалитетних вишегодишњих, вишеслојних фолија за пластенике, система за загревање пластеника, система за вештачко осветљавање, система за наводњавање/одводњавање и ђубрење водотопивим ђубривима и столова за производњу расада и сл.;	
А/3.3.	Изградња капацитета за скупљање, складиштење и пласман поврћа (изградња хладњача; набавка опреме за паковање производа, машина за прање, полирање, чишћење, сортирање производа, набавка палета за дугорочно складиштење производа и сл.);	
А/3.4.	Инвестиције у изградњу, реконструкцију и опремање капацитета за производњу и пласман печурака (опрема за ситњење, влажење, потапање и пастеризацију супстрата за производњу печурака, опрема за руковање и паковање засејаног супстрата, машине за руковање сламом и паковање засејаног компоста, машине за пуњење посуда супстратом за производњу печурака и сл.);	

Мера А/4. Унапређење ратарске производње (житарица, индустријског, крмног, ароматичног и зачинског биља) кроз инвестиције у физичка средства пољопривредних газдинстава

Шифра активно -сти	Листа потенцијалних активности	Индикатори
А/4.1.	Набавка механизације и опреме за ратарску производњу (сејалице, прскалице за прихрану и заштиту биљака од болести, штеточина и корова);	Засејане површине. Просечни приноси. Вредност продаје на домаћем и међународном тржишту.
А/4.2.	Изградња и опремање складишта за чување зрнастих производа;	
А/4.3.	Набавка опреме за утврђивање услова чувања и утврђивање квалитета зрнастих производа;	
А/4.4.	Изградња сушара за индустријско, зачинско и лековито биље;	

Мера А/5. Обнова семенске производње ратарских култура кроз инвестиције у физичка средства пољопривредних газдинстава и привредних друштава

Шифра активно -сти	Листа потенцијалних активности	Индикатори
А/5.1.	Обезбеђивање подршке привредним друштвима у циљу обнове и развоја семенске производње ратарских култура (изградња и опремање складишта за чување зрнастих производа, набавка опреме за утврђивање услова чувања и утврђивање квалитета зрнастих производа, изградња и опремање капацитета за сушење и дораду семена ратарских култура и сл.);	Укупна површине на којима се одвија семенска производња. Број газдинстава које се баве семенском производњом ратарских култура.
А/5.2.	Обезбеђивање подршке произвођачима у процесу заснивања семенске производње ратарских култура (набавка механизације и опреме за сетву, заштиту биља и наводњавање/одводњавање и сл.).	

Мера А/6. Унапређење пчеларства кроз инвестиције у физичка средства пољопривредних газдинстава

Шифра активно -сти	Листа потенцијалних активности	Индикатори
А/6.1.	Набавка нових пчелињих друштава;	Број пољопривредних газдинстава која се баве пчеларством. Број пчелињих друштава.
А/6.2.	Набавка опреме за пчеларство;	
А/6.3.	Набавка возила и приколица за транспорт пчелињих друштава;	

Мера А/7. Унапређење рада постојећих и успостављање нових организација пољопривредних произвођача и прерађивача

Шифра активно-сти	Листа потенцијалних активности	Индикатори
А/7.1.	Подршка удружењима/земљорадничким задругама кроз суфинансирање инвестиција у физичку имовину, односно техничку опремљеност (набавка опреме за складиштење, прераду, паковање и чување производа; опреме за наводњавање, за загревање пластеника и сл.);	Број активних удружења пољопривредника. Број активних земљорадничких задруга. Број реализованих пројеката (активности) удружења пољопривредника.
А/7.2.	Подршка удружењима/земљорадничким задругама кроз суфинансирање инвестиција у маркетинг (развој бренда, промоција, регистрација ознака географског порекла; учешће на међународним сајмовима и сл.);	Број коопераната земљорадничких задруга. Промет земљорадничких задруга.
А/7.3.	Логистичка подршка при удруживању и умрежавању пољопривредника: обезбеђивање просторија за рад удружења, опремање просторија и покривање фиксних трошкова рада канцеларије; помоћ у припреми конкурсне документације/изради бизнис планова; правна помоћ/савети; едукације са циљем указивања на потребу и значај удруживања у пољопривреди и сл;	
А/7.4.	Подршка процесима међурегионалне сарадње удружења/земљорадничких задруга у области пољопривреде и руралног развоја;	

Мера А/8. Развој и унапређење капацитета прераде пољопривредних производа кроз инвестиције у физичка средства пољопривредних газдинстава и МСПП

Шифра активно-сти	Листа потенцијалних активности	Индикатори
А/8.1.	Изградња/опремање/модернизација објеката и набавка опреме и уређаја за прераду пољопривредних производа (млека, меса, воћа, поврћа, грозђа), за сушење, замрзавање, бланширање, хлађење, пастеризацију/стерилизацију производа и сл.;	Број регистрованих објеката на породичним пољопривредним газдинствима који испуњавају услове МПЗЖС за бављење овом производњом; Број регистрованих погона (капацитета) на сектору МСПП за прераду пољопривредних производа; Број запослених радника у овим погонима. Производња и продаја прерађених пољопривредних производа.

Мера А/9. Обнављање пољопривредног производног потенцијала нарушеног елементарним непогодама и катастрофалним догађајима и увођење превентивних активности

Шифра активно-ности	Листа потенцијалних активности	Индикатори
А/9.1.	Модернизација система противградне заштите набавком аутоматизованих противградних станица са даљинским управљањем;	Број купљених ракета. Број испалених ракета.
А/9.2.	Реконструкција и опремање противградних станица ракетама; ангажовање стрелаца;	% газдинстава која су претрпела штету од града.
А/9.3.	Чишћење и реконструкција постојећих канала за одводњавање и изградња нових каналских мрежа (за заштиту од унутрашњих вода);	% поплавлених површина. Површина одводњаваног пољопривредног земљишта.
А/9.4.	Доношење годишњих оперативних планова и годишњих програма мера и интервентних радова за одбрану од поплава на водотоцима другог реда на територији града Смедерева;	
А/9.5.	Санирање клизишта;	Израда документације за санацију клизишта. Број санираних клизишта.
А/9.6.	Регресирање премије осигурања усева, плодова, вишегодишњих засада, расадника и животиња;	Површина под осигураним усевима и засадима. Број корисника премије осигурања.

6.2. ПРИОРИТЕТНО ПОДРУЧЈЕ Б. ОДРЖИВИ РУРАЛНИ РАЗВОЈ**Мера Б/1. Одрживо коришћење пољопривредног земљишта**

Шифра активно-сти	Листа потенцијалних активности	Индикатори
Б/1.1.	Комасација и инвестициони радови у комасацији;	Површина пољ. земљишта уређеног комасацијом/ добровољним груписањем земљишта.
Б/1.2.	Добровољно груписање парцела;	
Б/1.3.	Уређење (ревитализација) атарских путева;	Дужина атарских путева. Дужина ревитализованих атарских путева.
Б/1.4.	Уређење и опремање пољочуварске службе;	Број и опремљеност пољочувара. Број евидентираних случајева пољске штете.
Б/1.5.	Изградња система наводњавања по пројекту „Удовички плато“ I фаза (КО: Удовице, Сеоне, Петријево и Водањ), 500 ха;	% наводњаваног пољопривредног земљишта.
Б/1.6.	Израда пројектно техничке документације за изградњу система наводњавања пољопривредног земљишта „Удовички плато“ II фаза;	Просечни приноси пољопривредних култура.
Б/1.7.	Израда Главног и Идејног пројекта и пројекта за извођење грађевинских радова за изградњу система за наводњавање пољопривредног земљишта јужног дела територије града Смедерева;	
Б/1.8.	Подстицање формирања Асоцијације корисника вода, у циљу ефикасног рада и одржавања система за наводњавање;	
Б/1.9.	Ископ бунара у функцији наводњавања;	
Б/1.10.	Привођење култури обрадивог пољопривредног земљишта;	Површина обрадивог пољ. земљишта приведеног култури.
Б/1.11.	Побољшање хемијских и биолошких својстава обрадивог пољопривредног земљишта;	% земљишта под заштитном обрадом.
Б/1.12.	Контрола квалитета пољопривредног земљишта;	Број узетих узорака за агрохемијску анализу земљишта. Коришћење минералног ђубрива и средстава за заштиту биља (кг/ха/год). Извештаји о мониторингу параметара загађености земљишта.
Б/1.13.	Противерозционе мере на пољопривредном земљишту;	Површина под подигнутим ветрозаштитним појасевима и шумским дрворедима (ха). Површина земљишта под конзервацијском обрадом (ха). Површина под новим вишегодишњим засадима (ха).
Б/1.14.	Сузбијање штеточина, болести и корова које утичу на здравље људи;	Број покренутих акција у циљу уклањања амброзије.
Б/1.15.	Студијско-истраживачки радови, програми и пројекти у области заштите, уређења и коришћења пољопривредног земљишта од значаја за град Смедерево;	Број програма и пројеката. Број студијско истраживачких радова.

Мера Б/2. Одрживо управљање и коришћење шумских ресурса

Шифра активности	Листа потенцијалних активности	Индикатори
Б/2.1.	Заштита шума од болести и штеточина, градња и одржавање противпожарних пруга и сл;	% шумског земљишта у укупно расположивом земљишту.
Б/2.2.	Пошумљавање голети; подизање плантажа и интензивних засада; куповина садница и резница у циљу подизања плантажа брзорастућих шума (као плантажа енергетских засада за производњу дендро биомасе);	Пошумљене површине (ха). Шумски сортименти произведени у шумама, њихова структура и количина (дрво и шумске биљне и животињске врсте, печурке итд).
Б/2.3.	Промоција брзорастућих шума и идентификовање интересовања локалног становништва које у поседу има земљиште веће површине, а које из одређених разлога (због старосне доби, сиромаштва, пресељења и сл.) не обрађује, за узгајањем ових шума;	
Б/2.4.	Нега шума;	
Б/2.5.	Градња и реконструкција шумских путева;	
Б/2.6.	Улагања у шумарске технологије и у прераду, у мобилизацију и у пласирање шумских производа на тржиште;	

Мера Б/3. Развој органске производње

Шифра активно-сти	Листа потенцијалних активности	Индикатори
Б/3.1.	Набавка садног и семенског материјала дозвољеног за употребу у органској производњи;	Површина КПЗ на којој се примењују методе органске производње.
Б/3.2.	Подршка произвођачима у контроли и сертификацији органске производње;	Површина КПЗ у процесу конверзије.
Б/3.3.	Подршка инвестицијама за произвођаче који су у процесу конверзије из система конвенционалне у систем органске производње;	Број газдинстава која се баве органском производњом.
Б/3.4.	Едукација произвођача у усвајању органског система пољопривредне производње и промоција примера добре праксе.	

Мера Б/4. Очување биљних и животињских генетичких ресурса

Шифра активности	Листа потенцијалних активности	Индикатори
Б/4.1.	Очување аутохтоне сорте винове лозе <i>Смедеревка</i> , као значајног локалног обележја и дела културног наслеђа;	Површина засада сорте винове лозе <i>Смедеревка</i> .
Б/4.2.	Очување аутохтоних сорти јабуке (Кожара, Колачара, Будимка), крушке (Лубеничарка, Караманка) и сл.	Површина засада под воћем аутохтоних сорти (ха).
Б/4.3.	Очување домаће аутохтоне расе оваца <i>Липска овца</i> , кроз подршку: (а) пољопривредним газдинствима која почињу да се баве узгојем ове расе овце (за набавку грла од произвођача који већ имају уматичену <i>Липску овцу</i> и сл.); (б) организовању манифестације „Пастирски дани“ у насељу Липе (манифестација посвећена очувању Липске овце);	Број оваца домаће расе <i>Липска овца</i> . Број пољопривредних газдинстава која гаје овце расе <i>Липска овца</i> . Број пољопривредних газдинстава уписаних у <i>Регистар аутохтоних раса домаћих животиња</i> ;

Мера Б/5. Заштита и унапређење животне средине

Шифра активности	Листа потенцијалних активности	Индикатори
Б/5.1.	Проширење мониторинга загађености ваздуха;	Учесталост прекорачења дневних граничних вредности за загађујуће материје у ваздуху (Извештаји о степену загађености ваздуха). Број активних аутоматских станица за мерење степена загађености ваздуха.
Б/5.2.	Одвођење и пречишћавање отпадних вода;	Квалитет водопријемника (реципијената) као последица изливања отпадних вода (физичко-хемијски и микробиолошки параметри квалитета). Количина пречишћених отпадних вода у односу на укупну количину отпадних вода из канализационог система (%). Количина пречишћених отпадних вода из индустрије у односу на укупно произведену количину отпадних вода у индустрији (%). Еутрофикација површинских вода.
Б/5.3.	Управљање комуналним отпадом;	Укупна количина сакупљеног и одложеног амбалажног и комуналног отпада (т/год). Укупан број предузећа која су овлашћена за управљање отпадом. Број неуређених одлагалишта отпада и њихова површина. Број уклоњених неуређених одлагалишта отпада. Укупна количина издвојено прикупљеног отпада по врстама (папир, пластика и др.). Број контејнера за примарну сепарацију отпада по врстама отпада (папир, пластика и др.). Број едукација у области управљања отпадом.
Б/5.4.	Управљање отпадом из пољопривреде и кланичне индустрије;	Укупна количина отпадних гума од пољопривредних машина (т/год). Укупна количина сакупљене амбалаже средстава за заштиту биља и минералних ђубрива (т/год). Укупна количина сакупљеног и одложеног отпада животињског порекла (т/год). Укупна количина прерађеног отпада животињског порекла (т/год). Број објеката за складиштење стајског ђубрива.
Б/5.5.	Очување заштићених подручја;	Површина заштићених подручја у односу на укупну површину (%).

Мера Б/6. Производња енергије из ОИЕ

Шифра активности	Листа потенцијалних активности	Индикатори
Б/6.1.	Инвестиције у изградњу и/или опремање постројења за производњу енергије из ОИЕ (ветар, биомаса, сунце);	Производња енергије из ОИЕ.

6.3. ПРИОРИТЕТНО ПОДРУЧЈЕ В. УНАПРЕЂЕЊЕ РУРАЛНЕ ЕКОНОМИЈЕ**Мера В/1. Развој и унапређење физичке инфраструктуре и услуга у руралним и периурбаним насељима**

Шифра активно-сти	Листа потенцијалних активности	Индикатори
В/1.1.	Асфалтирање улица, изградња тротоара и друге активности у области саобраћајне инфраструктуре (обнова, санација, реконструкција, адаптација); израда саобраћајних пројеката по Програму коришћења средстава за унапређење безбедности саобраћаја на територији града Смедерева и сл;	Квалитет физичке инфраструктуре.
В/1.2.	Реконструкција и проширење водоводне мреже и канализационог система; фазно проширење изворишта „Шалинац“, са повећањем водозахватног капацитета;	Расположива колична воде по становнику (капацитет водоснабдевања). Број прикључених домаћинстава на водоводни систем и канализациону мрежу. Квалитет воде за пиће.
В/1.3.	Инвестиције у развој и одржавање (изградња, реконструкција, модернизација) делова енергетске инфраструктуре (дистрибутивне мреже);	Квалитет енергетске инфраструктуре.
В/1.4.	Инвестиције у развој информационо комуникационе инфраструктуре и набавку ИТ опреме (изградња, адаптација, модернизација);	% приступа руралног становништва услугама информационо комуникационих технологија;
В/1.5.	Изградња/реконструкција и опремање пијаца у градском насељу (зелених пијаца, робне пијаце, одређивање нове локације за сточну пијацу);	Инфраструктурна уређеност пијаца.
В/1.6.	Изградња/реконструкција и инфраструктурно опремање непланских и неуређених пијаца у руралним насељима;	
В/1.7.	Одржавање и опремање кванташке пијаце у МЗ Удовице;	
В/1.8.	Изградња/комплетирање пристанишне инфраструктуре за туристичке бродове, изградња туристичких објеката; инвестиције у туристичке инфо центре и другу туристичку инфраструктуру мањег обима у руралним насељима;	Израђеност и квалитет туристичке инфраструктуре.
В/1.9.	Израда и ревизија просторно планске и пројектно техничке документације за развој физичке инфраструктуре и услуга у руралним насељима;	Просторно планска документација.

Мера В/2. Развој и унапређење социјалне инфраструктуре и услуга у руралним и перииурбаним насељима

Шифра активно-сти	Листа потенцијалних активности	Индикатори
В/2.1.	Унапређење система предшколског васпитања и образовања: адаптација објекта ПУ "Наша радост" Смедерево у Друговцу, адаптација простора у ОШ "Светитељ Сава" у Суводолу, проналажење и евентуална адаптација локације у селу Колари; изградња и адаптација простора у другим руралним и перииурбаним насељима за потребе ефикасног функционисања система предшколског вапитања и образовања;	% деце узраста од 3 до 5,5 година обухваћен системом предшколског васпитања и образовања.
В/2.2.	Изградња, обнова, санација, реконструкција и модернизација школа;	Број изграђених објеката/извршених обнова и реконструкција.
В/2.3.	Изградња, обнова, санација, реконструкција и модернизација амбуланти и стоматолошких ординација; доградња и реконструкција опште болнице у Граду;	Број изграђених објеката/извршених обнова и реконструкција.
В/2.4.	Изградња и адаптација нових капацитета за смештај старијих лица;	Објекти за смештај старијих лица (број, капацитети и квалитет опремљености).
В/2.5.	Реконструкција/инвестициона одржавања и опремање Центра за културу Смедерево;	Број и квалитет културно-уметничких програма и садржаја.
В/2.6.	Изградња, реконструкција, инвестициона одржавања и опремања домова за културу у руралним и перииурбаним насељима (набавка/одржавање бинске опреме; дигиталног озвучења и друге сценске опреме);	Број посетилаца културно-уметничких програма.
В/2.7.	Подршка организовању гостовања филмских, позоришних, књижевних, музичких, ликовних и других уметничких активности у домовима културе у руралним и перииурбаним насељима.	
В/2.8.	Подршка организовању научно образовних садржаја намењених деци и младима;	
В/2.9.	Подршка организовању културно уметничких манифестација, фестивала и сл.;	
В/2.10.	Изградња, реконструкција, опремање спортске и рекреативне инфраструктуре у руралним насељима: мање спортске дворане у већим руралним насељима; спортски објекти; терени; изградња спортских комплекса на отвореном (стрелишта, ловишта) и сл.;	Број спортских објеката; Број спортских терена. Опремљеност спортских објеката/терена.

Мера В/3. Унапређење економских активности на селу кроз подршку непољопривредним активностима

Шифра активно-сти	Листа потенцијалних активности	Индикатори
В/3.1.	Развој руралног, ловног, риболовног и туризма догађаја: (а) изградња и опремање угоститељско-туристичких објеката на пољопривредним газдинствима (сеоски смештајни капацитети са традиционалним специјалитетима); (б) изградња/реконструкција и опремање ловачких домова и подршка ловачким удружењима; инфраструктурно уређење ловишта; (в) подршка организовању туристичко-пољопривредних манифестација, изложби и сл; (г) предавања на тему развоја руралног туризма и сл.	Број пољопривредних газдинстава која су укључена у рурални, ловни и риболовни туризам. Број туристичких манифестација/догађаја.
В/3.2.	Развој винског туризма (дегустација вина, обилазак винограда и винарија, разгледање подрума вина; организација семинара, трибина): (а) подршка винаријама за изградњу објеката и набавку опреме; (б) подршка даљем организовању „Винског града“; (в) маркетиншка промоција <i>Винског пута Смедерева</i> ; (г) подршка организовању пољопривредно туристичке манифестације „Смедеревска јесен“, која се, између осталог, одржава и у славу грожђа и вина; (д) подршка заинтересованим газдинствима и винаријама у маркетиншким активностима и штампањима материјала за промоцију руралног и винског туризма; (ђ) организација стручних предавања на тему грожђа и вина (увођење нових сорти, унапређење производних пракси и технологија у производњи грожђа и вина, начини добијања ознака географског порекла/традиционалних ознака за вино); (е) предавања на тему развоја винског туризма и сл.	Број пољопривредних газдинстава укључених у развој винског туризма. Број туриста.
В/3.3.	Инвестиције у изградњу и/или опремање објеката за обављање традиционалних заната (грнчарски, корпарски, ковачки, опанчарски занати, традиционално прављење буради за вино и ракију и сл.) и народне радиности (везење, плетење, хеклање, израда сувенира и друге народне рукотворине) на сектору пољопривредних газдинстава, а у циљу очувања традиционалних знања и културног наслеђа;	Број лица која се баве старим занатима. Број лица у области у области народне радиности. Укључивање у европске пројекте у домену културне баштине (број пројеката).
В/3.4.	Инвестиције у области обраде дрвета: производња дрвне грађе; ситне дрвне галантерије, дрвене амбалаже за пољопривредне производе и сл.	Број пољопривредних газдинстава у области прераде дрвета.
В/3.5.	Изградња и опремање продајних места и маркетиншка подршка за директну продају пољопривредних и традиционалних занатских производа и сувенира, у појединачном или удруженом интересу произвођача (етно продавнице);	Број продајних објеката (етно продавница).
В/3.6.	Реконструкција и/или подизање нових рибњака и подршка газдинствима у производњи рибе;	Број пољопривредних газдинстава која се баве узгојем рибе у рибњацима.

Мера В/4. Подршка младима у руралним и периурбаним насељима

Шифра активно-сти	Листа потенцијалних активности	Индикатори
В/4.1.	Почетна помоћ за покретање пословања (за обављање пољопривредних или/и непољопривредних активности) за младе пољопривреднике и развој и јачање њихових пољопривредних газдинстава;	Број носилаца пољопривредних газдинстава млађих од 40 година. Миграције становништва на релацији село-град. Демографски трендови. Смањење руралног сиромаштва.
В/4.2.	Почетна помоћ женама за покретање пословања;	Миграције становништва на релацији село-град. Демографски трендови. Смањење руралног сиромаштва.

Мера В/5. Увођење и сертификација система безбедности и квалитета хране, заштита географског порекла производа, брендирање пољопривредних производа

Шифра активно-сти	Листа потенцијалних активности	Индикатори
В/5.1.	Подршка „Удружењу произвођача вина са ознаком (будућом ознаком) географског порекла <i>Београд</i> “ у процесу регистрације (заштите) ознаке географског порекла „ <i>Београд</i> “ за производњу вина са географским пореклом;	Број производа са ознакама географског порекла. Број производа са традиционалном ознаком.
В/5.2.	Подршка произвођачима других производа у процесу заштите географског порекла производа и добијању ознака географског порекла;	Производња вина са ознаком географског порекла „Београд“. Површина винограда са сортама грождја за производњу вина са географским пореклом (ха).
В/5.3.	Подршка произвођачима у производњи традиционалних специјалитета (јела по традиционалном рецепту или од традиционалних састојака) и добијању традиционалне ознаке;	
В/5.4.	Подршка удружењима/земљорадничким задругама/пољопривредним газдинствима за увођење система квалитета: подршка у процесима имплементације и сертификације система безбедности и квалитета хране (GlobalGap, HACCP);	Број пољопривредних газдинстава (прерадних капацитета) са уведеним стандардима квалитета и безбедности хране.
В/5.5.	Подршка брендирању производа и региона и промоцији локалних производа: развој брэнда „Смедеревско воће“ и одржавање портала (http://www.smederevskovoce.rs); развој брэндова других пољопривредно прехранбених производа; промоција локалних производа кроз наставак суфинасирања сајмова и пољопривредно туристичких манифестација; успостављање локалног/регионалног знака квалитета за одређене пољопривредне производе; стимулисање потрошње локалних производа у школама, вртићима, фабрикама на подручју града Смедерева и сл.	Број брендираних производа. Број пољопривредно туристичких манифестација за промоцију локалних производа.

Мера В/6. Трансфер знања и развој саветодавства за потребе пољопривредних газдинстава и сеоског становништва

Шифра активно-сти	Листа потенцијалних активности	Индикатори
В/6.1.	Стручно оспособљавање и активности стицања вештина и показне активности;	Одржане обуке, радионице, предавања (са примерима добре праксе). Демонстрациони центри.
В/6.2.	Информативне активности: сајмови, изложбе, манифестације, студијска путовања;	Студијске посете пољопривредника сајмовима и успешним пољопривредним произвођачима у земљи и иностранству. Број организованих манифестација, сајмова, изложби.

Мера В/7. Унапређење институционалног оквира развоја пољопривреде и руралних и периурбаних подручја и регионална сарадња

Шифра активно-ности	Листа потенцијалних активности	Индикатори
В/7.1.	Јавно приватно партнерство у формирању Центра за пољопривреду и рурални развој града Смедерева;	Формиран Центар за пољопривреду и рурални развој града Смедерева.
В/7.2.	Учествовање формираног Центра у пројектима међуопштинске и међурегионалне сарадње за унапређење социо економског развоја и размена најбољих пракси;	Број ЈЛС/региона са успостављеном сарадњом.
В/7.3.	Активности формираног Центра у области: прикупљања тржишних информација везаних за пољопривредни и рурални сектор Града; пружања тржишних и свих других потребних информација пољопривредним газдинствима (укључујући и подршку пољопривреднима у припреми конкурсне документације, изради бизнис планова, регистрацији газдинства и сл.); подршка корисницима ИПАРД мера (помоћ у припреми документације, изради бизнис планова); припрема и ажурирања планске и техничке документације; и сл.	Број задатака, активности Центра.
В/7.4.	Активности Центра у организовању локалних акционих група (ЛАГ) и других локалних партнерстава (везаних за промоцију локалних вредности и производа, унапређење социјалног статуса руралног становништва, решавање друштвене искључености и сл.) и афирмацији „LEADER“ приступа руралном развоју („bottom-up“ приступ);	Формиране ЛАГ. Број иницијатива за рурални развој покренутих са нивоа привредника, предузетника, пољопривредних газдинстава, НВО, удружења и сл.

VII ПОТЕНЦИЈАЛНИ ИЗВОРИ ФИНАНСИРАЊА

Пољопривредним произвођачима у Републици Србији недостају дугорочна стабилност услова производње, цена и дохотка, услед велике изложености производње глобалним економским токовима и недовољно уређеног пословног и финансијског амбијента за развој пољопривреде. Задатак државе је да прилагоди законски оквир за лакше обезбеђење колатерала, обезбеди јачање гаранцијских фондова и развој тржишта кредита, осигура стабилну буџетску подршку пољопривреди и руралном развоју и обезбеди равноправан приступ свих потенцијалних корисника финансијском тржишту, како би се обезбедили предуслови расту конкурентности сектора пољопривреде и смањено доходовни ризик произвођача (Службени гласник РС, број 85/2014).

Финансирање дефинисаних циљева и мера развоја пољопривреде и руралних подручја града Смедерева по приоритетним подручјима у наредном периоду зависиће од бројних фактора: макроекономске и политичке стабилности, висине буџетских средстава одређених пољопривреди и развоју руралних подручја са нивоа Републике и Града, доступношћу и висином ИПАРД средстава и сл.

Генерално, инвестиције у области пољопривреде и руралног развоја, у зависности од типа пројекта, могу се финансирати из различитих извора, који се могу класификовати на следећи начин:

- **Буџетска средства Републике и града Смедерева** одређена развоју пољопривреде и руралних подручја;
- **Приватни допринос, односно сопствена средства реализатора инвестиционих активности** (МСПП, велика правна лица, породична пољопривредна газдинстава или физичка лица, земљорадничке задруге, удружења и сл.). Ово су средства потенцијалних инвеститора, како у области пољопривреде, тако и у области пратећих делатности, односно руралне непољопривредне економије. Могућност коришћења финансијских средстава из ИПАРД II програма Републике Србије може дати подршку овим привредним субјектима у будућим инвестиционим улагањима;
- **Финансијска помоћ ЕУ 2014-2020 (ИПАРД II програм за Републику Србију);**
- **Остали извори финансирања** (кредитни извори, донаторска средства и сл.).

7.1. Буџетска средства Републике и Града

Буџетска средства Републике одређена развоју пољопривреде и руралних подручја. Подстицаји из националног буџета за пољопривреду и рурални развој дефинисани су Законом о подстицајима у пољопривреди и руралном развоју (Службени гласник РС, број 10/2013, 142/2014, 103/2015), као и одговарајућим (годишњим) уредбама о расподели подстицаја у пољопривреди и руралном развоју. У оквиру ових средстава најважнији су буџетски трансфери одређени МПЗЖС, Управи за аграрна плаћања. Законом о буџету Републике Србије за 2016. годину (Службени гласник РС, број 103/2015) за МПЗЖС, Управу за аграрна плаћања одређен је износ од око 24 млрд. динара, а ова средства се доминантно расподељују за потребе првог стуба (за директна плаћања одређен је износ од око 20,4 млрд. динара), док се за мере другог стуба подрке (рурални развој) одређује износ од свега око 2,9 млрд. динара (у оквиру ових средстава очекује се и прилив од око 600 милиона динара из средстава финансијске помоћи ЕУ за финансирање ИПАРД мера).

Поред ових трансфера, финансирање циљева дефинисаних у Стратегији зависиће и од буџетских средстава Републике опредељених развоју руралних подручја, односно опредељених другим министарствима (Министарство грађевинарства, саобраћаја, инфраструктуре; Министарство рударства и енергетике; Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања; Министарство трговине, туризма и телекомуникација; Министарство просвете, науке и технолошког развоја; Министарство здравља; Министарство културе и информисања; Министарство омладине и спорта и сл.). Иако нема евиденције о средствима која се у Републици Србији троше за изградњу и унапређење руралне инфраструктуре (најчешће се ова улагања финансирају из општинских/градских буџета), процењује се да постоји дефицит ових средстава (Службени гласник РС, број 85/2014).

У наредном периоду буџетска подршка пољопривреди и руралном развоју (опредељена средства МПЗЖС укључују домаћа средства и потенцијалне ЕУ претприступне фондове) зависиће од: (а) процеса придруживања Србије ЕУ и прилагођавања домаћег законодавства и подршке пољопривреди и руралном развоју ЗПП; (б) могућности коришћења претприступних и приступних средстава из ЕУ фондова; (ц) процента раста БДП-а, фискалних пројекција и финансијских оквира подршке пољопривреди у вишегодишњем плану буџета Републике Србије. Поред тога, требало би очекивати и прилагођавање националног буџета намењеног пољопривреди и руралном развоју моделу ЕУ, што подразумева (Службени гласник РС, број 85/2014):

- раст буџетских издвајања за пољопривреду у оквиру првог стуба подршке (повећање броја хектара и грла у систему директних плаћања, као и самог износа директних плаћања по грлу и хектару, уз прилагођавање ових мера у складу са политиком СТО и ЕУ⁸⁸), као и
- промене у структури укупне подршке по стубовима у смислу значајног јачања другог стуба (рурални развој и јачање конкурентности пољопривредних газдинстава у оквиру овог стуба) и стуба посебних подстицаја (како би се подстакло развој органа, организација и других правних лица, технолошки напредак и прихватање европских стандарда).

Буџетска средства града Смедерева опредељена развоју пољопривреде и руралних подручја. Најзначајнија средства опредељују се кроз програмску активност 5 (Развој пољопривреде), а по основу Програма мера за спровођење пољопривредне и политике руралног развоја за територију града Смедерева⁸⁹ и Програма заштите, уређења и коришћења пољопривредног земљишта на територији града Смедерева. Поред тога, развој руралних подручја зависи и од буџетских средстава која се опредељују за реализацију других програма, као што су: комунална делатност, локални економски развој, развој туризма, заштита животне средине, путна инфраструктура, предшколско образовање, основно образовање, средње образовање, социјална и дејча заштита, примарна здравствена заштита, развој културе, развој спорта и омладине. Наиме,

⁸⁸ У оквиру првог стуба аграрног буџета Србије очекује се увођење подршке за мере за стабилизацију цена и тржишта (изградња система „безбедносне мреже“ за стабилизацију тржишта по механизмима и принципима ЗПП), снижење подршке за већа пољопривредна газдинства и увођење посебне подршке за мала пољопривредна газдинства и сл. Генерална интенција је преусмеравање према мање производно везаним плаћањима, односно према директним плаћањима по хектару и грлу, те се очекује и да се премија за млеко у наредном периоду трансформише у директна плаћања по грлу за музне краве.

⁸⁹ Законом о подстицајима у пољопривреди и руралном развоју (Службени гласник РС, број 10/2013, 142/2014 и 103/2015) дата је могућност ЈЛС да могу да утврђују мере подршке за спровођење пољопривредне политике и политике руралног развоја за подручје своје територије, а средства за ове намене обезбеђују се у буџету ЈЛС, на основу усвојених одлука о буџету од стране Скупштине ЈЛС.

буџетска средства опредељена за рад јавних и јавно комуналних предузећа чији је оснивач Скупштина града Смедерева доприносе унапређењу квалитета живота у руралним и периурбаним подручјима, кроз виши квалитет и већу доступност свих врста услуга становницима ових подручја. У наредном периоду потребно је да град Смедерево унапреди сарадњу са приватним сектором, невладиним институцијама, међународним агенцијама и фондовима (посебно фондовима ЕУ) – како би се обезбедила неопходна финансијска и техничка подршка за реализацију предложене Стратегије.

7.2. Претприступна помоћ ЕУ за рурални развој

Добијањем статуса кандидата за чланство у ЕУ, Србија је у могућности да користи средства претприступног фонда ЕУ за рурални развој (ИПАРД II), у складу са регулативом ЕУ у овој области и националним документом „ИПАРД програм за Републику Србију за период 2014-2020.“ (Службени гласник РС, број 30/2016).

Очекивана помоћ Србији из претприступних фондова ЕУ за рурални развој у периоду 2014-2020. износи 175.000.000 евра, уз национални допринос од 54.970.588 евра (укупна јавна помоћ износи 229.970.588 евра) и приватни допринос од 163.101.880 евра. Према Уредби о расподели подстицаја у пољопривреди и руралном развоју у 2016. години (Службени гласник РС, број 8/2016), ове године очекује се 600.000.000 динара средстава финансијске помоћи ЕУ за финансирање ИПАРД мера, које ће се расподељивати путем конкурса.

ИПАРД програмом за Републику Србију за период 2014-2020. обезбеђује се подршка за реализацију следећих 6 мера руралног развоја: (1) инвестиције у физичку имовину пољопривредних газдинстава; (2) инвестиције у физичку имовину које се тичу прераде и маркетинга пољопривредних производа и производа рибарства; (3) агро–еколошко–климатске мере и мера органске производње; (4) диверзификација пољопривредних газдинстава и развој пословања (подршка инвестицијама у рурални туризам); (5) спровођење локалних стратегија руралног развоја–*LEADER* приступ; (6) техничка помоћ⁹⁰.

Највећи проценат ЕУ подршке опредељује се за *прве две мере* (у периоду 2014-2020. око 79% укупне подршке ЕУ планирано је за прве две мере), а у циљу унапређења конкурентности пољопривредно–прехрамбеног сектора и усклађивања са ветеринарским и фитосанитарним, еколошким и стандардима безбедности хране ЕУ. **Приоритетни сектори за инвестирање везано за прву меру** су сектори: (а) млека, (б) меса, (в) воћа и поврћа и (г) ратарстких култура (житарице, уљарице, шећерна репа), а **приоритетни сектори подршке везано за другу меру су**: (а) млечно – прерађивачка индустрија; (б) месно – прерађивачка индустрија и (в) индустрија за прераду воћа и поврћа. Прихватљиве инвестиције за финансирање су: изградња/проширење/модернизација објеката, набавка нове механизације/куповина нових машина, набавка опреме и нових технологија и сл.

У оквиру мере „*Инвестиције у физичку имовину пољопривредних газдинстава*“ (стопа приватног учешћа је 40%, а кофинансирање из јавне помоћи је 60% укупне вредности реализоване инвестиције): (1) у **сектору млека** прихватљива пољопривредна газдинства за подршку су она са минимум 20 и максимум 300 музних крава на почету

⁹⁰ Агро еколошко климатске мере и мера органске производње, као и спровођење локалних стратегија руралног развоја– *LEADER* приступ, уводиће се у каснијој фази примене ИПАРД програма.

инвестиције; (2) у **сектору меса** прихватљива газдинства за подршку су она са минимум 20 и максимум 1.000 говеда или минимум 150 и максимум 1.000 оваца и коза или минимум 100 и максимум 10.000 свиња или минимум 4.000 и максимум 50.000 бројлера на почетку инвестиције; (3) у **сектору воће и поврће** прихватљива за подршку су пољопривредна газдинства са минимум 2 ха и максимум 20 ха јагодастог воћа и минимум 5 ха и максимум 100 ха другог воћа, као и газдинства са капацитетом од најмање 500 m² до 10.000 m² заштићеног простора или минимум 0,5 ха до максимум 50 ха отвореног простора за производњу поврћа; (4) у **сектору осталих усева** (житарице, уљарице, шећерна репа), прихватљива за подршку су пољопривредна газдинства која имају минимум 2 ха и максимум 100 ха за куповину трактора, механизације и машина и изградњу објеката за складиштење и опремање⁹¹.

У оквиру мере „**Инвестиције у физичку имовину које се тичу прераде и маркетинга пољопривредних производа и производа рибарства**“ (стопа приватног учешћа је 50%, а кофинансирање из јавне помоћи је 50% укупне вредности реализоване инвестиције): (1) у **сектору прераде млека** подржаће се одржива предузећа чији је просечан дневни капацитет прикупљеног млека између 3.000 – 100.000 л у последњој години пословања пре подношења пријаве; (2) у **сектору прераде меса** подржаће се инвестиције у кланице са минималним капацитетом од 8 радних часова за: 10 говеда или 50 свиња или 50 оваца и коза или 5.000 јединки живине; (3) у сектору **прераде воћа и поврћа** право на подстицаје имају само микро, мала и средња предузећа.

У оквиру мере „**Диверсификација пољопривредних газдинстава и развој пословања**“ стопа приватног учешћа износи 35%, а кофинансирање из јавне помоћи је 65% укупне вредности реализоване инвестиције. Ова мера подразумева улагања у рурални туризам, а корисници мере су физичка лица регистрована као пољопривредни произвођачи у руралним подручјима или чланови пољопривредног газдинства која диверсификују своје активности, као и микро и мала приватна правна лица која улажу у развој туризма у руралним подручјима.

Приликом конкурисања за средства из ИПАРД II програма, инвестиције се бодују на основу бројних критеријума: да ли је инвестиција у подручјима са отежаним условима рада у пољопривреди, да ли је потенцијални корисник жена, да ли је корисник задруга или члан задруге, да ли је потенцијални корисник лице млађе од 40 година и сл.

Један од услова за коришћење средстава ИПАРД програма је успостављање комплементарног система подршке како на националном, тако и на локалном нивоу, у којем неће бити могуће двоструко финансирање из јавних фондова за исту врсту инвестиција, а који ће својим синергетским ефектом допринети смањењу регионалних разлика. Разграничење између ИПАРД II програма и НППР (чије се усвајање очекује) биће омогућено путем различитих критеријума за одабир корисника подршке. ИПАРД програм ће у већој мери пружити подршку **одрживим пољопривредним газдинствима и приватним корисницима** (пољопривредницима, МСП из пољопривредно – прехранбених сектора, итд.), који ће морати да докажу економску одрживост газдинства/предузећа кроз бизнис план на крају инвестиционог периода, док ће друге националне мере (кроз НППР) углавном бити усмерене ка помоћи **мањим**

⁹¹ Пољопривредна газдинства изнад ИПАРД II лимита у сектору млека и меса биће прихватљива само за инвестирање за управљање стајњаком у складу са стандардима или за инвестирање у производњу енергије из ОИЕ на газдинству, а газдинства изнад лимита у сектору „остали усеви“ прихватљива су само за инвестиције у изградњу, реновирање, модернизацију и опремање објеката за складиштење.

пољопривредним газдинствима. Инвестиције у физичку имовину које се тичу прераде и маркетинга пољопривредних производа и производа рибарства, као и рурални туризам и *LEADER* мера, биће обезбеђени искључиво кроз ИПАРД II програм. Инвестирање у производњу грожђа предвиђа само НППР. Велика предузећа не улазе у разматрање за доделу подршке, било из националног буџета или из ИПАРД II програма.

У наредном периоду, неопходно је припремити све предуслове за интензивно коришћење ИПАРД фонда, укључујући повећање доступности новца пољопривредном сектору кроз подршку кредитним активностима, успостављање гаранцијског фонда за пољопривреду, хармонизацију националног система управљања пољопривредном политиком и политиком руралног развоја са стандардима ЕУ, односно ЗПП, као и акредитацију ИПАРД оперативних структура (Сектор за рурални развој и Управа за аграрна плаћања), као и одређених делова Министарства финансија и Ревизорског тела при Влади Србије.

7.3. Остали извори финансирања

Банкарски кредити. С обзиром да пољопривредници немају великих могућности да улагања базирају на сопственим финансијским средствима, финансирање инвестиција биће нужно и из екстерних извора финансирања. На слободном банкарском тржишту пољопривредници, земљорадничке задруге и други субјекти у области пољопривреде и прераде пољопривредних производа сусрећу се са неповољним кредитним линијама (високе каматне стопе, неповољни рокови отплате, неповољни услови обезбеђења кредита и сл), због чега је важна и надаље потребна подршка коју град Смедерево пружа пољопривредницима, а која се односи на суфинансирање камата за одобрене пољопривредне кредите.

Фонд за развој Републике Србије. Право на коришћење средстава Фонда (кредити и гаранције Фонда) имају предузетници и предузећа (мала, средња и велика предузећа), а приоритет у коришћењу средстава Фонда, између осталог, имају: улагања у прерађивачке капацитете из области пољопривреде, програми примарне пољопривредне производње и прераде; програми којима се подстиче заштита животне средине и експлоатација ОИЕ; програми предузетника усмерени на нова запошљавања, раст извоза и сл.

Подршку (финансијску, кредитну, донаторску) за финансирање пољопривреде и руралног развоја обезбеђују и **бројне међународне финансијске институције, организације и фондови, иностране владе, агенције**, као што су: (а) Немачка развојна банка (KfW), која у сарадњи са нашим банкама обезбеђује повољне кредите и одобрава зајмове за финансирање пољопривреде, енергетске ефикасности, обновљиве енергије и општинске инфраструктуре; (б) Немачка организација за техничку сарадњу (GIZ); (в) Агенција САД за међународни развој (USAID), која јача капацитете општина за стимулисање економског развоја на локалном нивоу и унапређује конкурентност приватног сектора, посебно у економски неразвијеним областима; (г) ФАО (Организација УН за храну и пољопривреду); (д) UNICEF (Међународни фонд за децу и омладину); (ђ) НВО, Црвени крст и сл.

Средства ЈП чији је оснивач Република Србија и великих друштвено одговорних компанија у домену инвестиција у инфраструктурни развој руралних подручја, заштиту животне средине и сл.

Учешће у макро регионалној стратегији (Стратегија ЕУ за Дунавски регион, EUSDR, 2010). Пројекти у домену развоја привреде, саобраћаја, туризма, културне сарадње, заштите животне средине града Смедерева могу подржавати и европски пројекти везани за Коридор VII, односно заједничка стратегија развоја заснована на међудржавној сарадњи дунавских држава и региона.

VIII ИМПЛЕМЕНТАЦИЈА, ЕВАЛУАЦИЈА И НАДЗОР

8.1. Имплементација

Имплементација значајног развојног и дугорочног документа, попут Стратегије развоја пољопривреде и руралног развоја града Смедерева за период 2015-2020. године (у даљем тексту: Стратегија) представља веома сложен и одговоран задатак, јер подразумева учешће већег броја директних и индиректних субјеката, захтева координацију и синергију многобројних активности, њихову контролу и сл.

Стратегију усваја Скупштина града Смедерева, која има и кључну надлежност у процесу њене имплементације, а посредством Градске управе, у оквиру које је организован већи број организационих јединица, одељења и служби. Улога *Скупштине града и Градске управе града Смедерева* у процесу имплементације Стратегије је вишеструка:

- Посредством доношења и реализације *годишњих програма за спровођење пољопривредне политике и политике руралног развоја за територију града Смедерева*⁹², као и *годишњих програма заштите, уређења и коришћења пољопривредног земљишта на територији града Смедерева*, који морају бити усклађени са правцима развоја и циљевима датим у Стратегији, Град даје подршку остваривању визије и дефинисаних циљева Стратегије;
- *Рад јавних и јавно комуналних предузећа чији је оснивач Скупштина града Смедерева* директно доприноси реализацији циљева Стратегије, односно њеној имплементацији. Наиме, уз финансијску и стручну помоћ са републичког нивоа, рад ових предузећа, кроз инвестиције у изградњу, реконструкцију и модернизацију физичке инфраструктуре (комунална, саобраћајна, енергетска инфраструктура), као и социјалне (предшколско васпитање, образовање, здравствена заштита, култура, спорт, итд.), доприноси унапређењу квалитета живота у руралним и пери-урбаним подручјима, односно вишем квалитету и већој доступности свих врста услуга становницима ових подручја;
- *Градска управа, преко одговарајућих одељења и одсека*, а уз јачање административно-техничких и организационих капацитета, требало би да у процесу имплементације Стратегије мобилише све релевантне и заинтересоване стране за реализацију пројеката у домену развоја пољопривреде и руралних подручја. Улога Градске управе града Смедерева јесте да сазива састанке са инвеститорима и субјектима заинтересованим за развој пољопривреде и руралних подручја, да координира сарадњу и размену информација, података и неопходних докумената; израђује неопходну пројектну документацију за инфраструктурни развој села и пољопривреде; обезбеђује финансијске олакшице заинтересованим субјектима (инвеститорима) и сл. Такође, Градска управа требало би да обезбеди синергију свих субјеката, институција, јавних предузећа, као и развојних политика које имају додирних тачака са пољопривредним ресурсима и руралним подручјима. Најзначајнију улогу требало би да има Одељење за привреду, предузетништво, локални економски развој и јавне набавке и у оквиру њега Одсек за пољопривреду, Канцеларија за локално економски развој, Одсек за привреду и регистрацију

⁹² Систем прописаних услова, документације и одобравања средстава из буџета града Смедерева за потребе реализовања пољопривредне политике и политике руралног развоја јасно је утврђен, примењује се у потпуности, као и систем надзора и контроле одобрених средстава, који се врши у складу са проценама, путем добијања информација са терена и сл., што све резултира строго наменским коришћењем буџетских средстава.

привредних субјеката. Наравно, значајну улогу требало би да имају и друга одељења Градске управе града Смедерева и други одсеци, као што су Одсек за месне заједнице; Одсек за урбанистичко, грађевинске, послове саобраћаја и заштиту животне средине; Одсек за друштвену бригу о деци; Одсек за социјалну и здравствену заштиту и сл.

Значајну улогу у имплементацији Стратегије има реални сектор, односно **конкретни економски субјекти** (МСПП, породична пољопривредна газдинства, удружења пољопривредника, задруге), односно произвођачи који су инвестиционо опредељени да развијају сопствено пољопривредно газдинство и ефикасно користе постојеће економске капацитете, људске ресурсе и природне потенцијале. Међу овим газдинствима, свакако, издвојиће се и она газдинства која ће проширивати развојну делатност заснивањем мањих прерађивачких капацитета, затим улагањем у развој руралног туризма, као и других услуга у руралним подручјима. Посебну улогу у реализацији Стратегије требало би да имају и инвеститори веће економске снаге (привредна друштва), које би требало идентификовати и анимирати. Они би могли да улажу у поједине облике примарне пољопривредне производње – посебно у семенску и расадничку производњу, повртарство и сточарство, затим у прерађивачке капацитете засноване на тој производњи, односно капацитете прехрамбене индустрије. Могућност коришћења финансијских средстава из „ИПАРД II“ програма Републике Србије може дати подршку овим економским субјектима у будућим инвестиционим улагањима, а истовремено може подстаћи удруживање и укрупњавање произвођача кроз формирање нових задруга, малих и средњих предузећа и сл.

Реализација мера и активности предложених у Стратегији зависиће и од:

- Програма и активности **МПЗЖС и других министарстава и органа у систему државне управе**, а који се односе на подршку развоју пољопривреде и руралних подручја, кроз развој инфраструктуре, диверсификацију економских активности, заштиту животне средине и сл. Изузетно су значајне активности МПЗЖС у контексту обезбеђивања предвидиве и стимулативне аграрне политике и подршке развоју руралних подручја, као и институционалног уређења сектора пољопривреде и руралног развоја у складу са Заједничком пољопривредном политиком ЕУ;
- **Активности јавних предузећа чији је оснивач Република Србија** („Електропривреда Србије“, „Електромрежа Србије“, ПТТ саобраћаја „Србија“, „Србијашуме“, „Путеви Србије“, „Србијагас“, ЈВП „Србијаводе“ и сл.) **и других друштвено одговорних компанија**, у домену инвестиција у инфраструктурни развој руралних подручја, укључујући и заштиту животне средине, очување културно-историјског наслеђа и сл.;
- Подршке **ПССС „Смедерево“, Колари; РРА „Браничево-Подунавље“, Пожаревац; Стална конференција градова и општина, Београд** (као невладина и непрофитна национална асоцијација локалних власти у Србији) и других институција и организација.

Да би се Стратегија успешно спроводила, лакше идентификовала стратешка развојна опредељења у домену пољопривреде и руралног развоја, поједноставила размена идеја и најбољих примера из праксе, као и обезбедило рационално коришћење постојећих ресурса (физичких, људских и природних), потребно је да **Градска управа града Смедерева формира компетентно, ауторитивно и саветодавно тело - Савет за реализацију Стратегије**, које би имало одговорност за реализацију Стратегије и успостављање умрежавања, синергије и координације између различитих учесника у развоју пољопривреде и руралних подручја. Савет, односно радну групу задужену за оперативно

управљање спровођењем Стратегије (од њеног усвајања, па до одлучивања о неопходним корективним мерама), требало би да чине компетентни и стручни представници:

- Градске управе града Смедерева, односно представници одговарајућих одељења и одсека;
- Градског већа града Смедерева;
- Скупштине града Смедерева;
- Јавних и јавно комуналних предузећа, чији је оснивач град Смедерево;
- Реалног сектора: земљорадничких задруга и сектора МСПП, који послују у области пољопривреде или обављају одговарајуће делатности у руралним срединама или од значаја за рурална подручја; заинтересовани и активни чланови породичних пољопривредних газдинстава и сл.;
- Организације цивилног друштва (НВО), удружења пољопривредника, жена, занатлија;
- Институција за подршку: ПССС „Смедерево“, Колари; РРА „Браничево-Подунавље“, Пожаревац; Стална конференција градова и општина, Београд; научно истраживачке институције и организације и сл.

Значајну улогу у процесу имплементације Стратегије требало би да има примена „**LEADER**“ *приступа руралном развоју*, кроз формирање локалних акционих група и других локалних партнерстава, као и подршку „bottom-up“ развојним иницијативама, односно иницијативама за развој пољопривреде и руралних подручја које долазе од грађана, удружења, невладиних организација, предузетника, привредника, породичних пољопривредних газдинстава, задруга и других заинтересованих група.

Имплементација Стратегије у значајној мери зависиће од обезбеђене **макроекономске и политичке стабилности у земљи, предвидиве подршке пољопривреди из националног буџета и поштовања владавине права**, како би сви релевантни субјекти у сектору пољопривреде и руралним подручјима могли да остваре стабилан и конкурентан доходак у односу на друге области привреде и/или урбана подручја. За већину мера и активности потребно је да пољопривредна газдинства, предузетници, задруге и други субјекти, као корисници финансијских средстава, поднесу одговарајући бизнис план или пројекат о економској оправданости (одрживости улагања), те је на макро, али и микро развојном нивоу неопходно креирати одговарајући амбијент који ће бити **предвидив** с аспекта ефикасног и рационалног одлучивања, уз минималне ризике, и **стимулативан** за активирање различитих предузетничких иницијатива.

8.2. Евалуација и надзор

Основни циљ **евалуације** је праћење ефикасности имплементације Стратегије и употребе расположивих развојних ресурса, односно провера напретка у реализацији постављеног стратешког циља и оперативних циљева у Стратегији. Евалуација има више функција (Службени гласник РС, број 85/14): (а) процена напретка предвиђених активности; (б) процена релевантности, ефикасности и одрживости; (в) давање инпута за прилагођавање у деловима где је то потребно; (г) анализа разлика између очекиваних и коначних резултата; (д) дисеминација остварених резултата широј јавности.

Евалуација се реализује праћењем *одговарајућих индикатора (показатеља доприноса)*⁹³, који су дати за сваку предложену активност у оквиру три приоритетна подручја деловања пољопривредне политике и политике руралног развоја града Смедерева (напомена: индикатори су дати у глави VI):

- 1) за унапређење конкурентности и достизање стандарда квалитета у пољопривредној производњи и преради и маркетингу пољопривредних производа (приоритетно подручје А),
- 2) одрживи рурални развој (приоритетно подручје Б) и
- 3) унапређење руралне економије (приоритетно подручје В).

Праћењем ових индикатора мере се резултати и утицај Стратегије на промене у кључним подручјима деловања пољопривредне политике и политике руралног развоја, а овим процесом се, између осталог, обезбеђује да се на време предузму неопходна прилагођавања услед новонасталих околности. Индикаторима за евалуацију Стратегије требало би да се процењују њене следеће карактеристике (Службени гласник РС, број 85/14): (а) *релевантност* у смислу примерености у задовољавању приоритетних развојних потреба, односно решавању кључних развојних проблема; (б) *ефикасност* у смислу достизања вредности аутопута која превазилази вредност уложених инпута, и (в) *одрживост* у смислу оправданости постојања постављених циљева, решења и активности у дугорочној перспективи и условима деловања различитих ризика и неизвесности.

Евалуација имплементације Стратегије кроз „*cost-benefit*“ *анализу*, односно анализу утрошених финансијских средстава и остварених користи на терену од примене појединачних мера и активности, је од изузетног значаја за креирање одговарајућих годишњих програма подршке за спровођење пољопривредне политике и политике руралног развоја на нивоу града Смедерева. Наиме, праћење ефеката примењених мера и активности резултира одлуком да ли да се са неком од њих настави у будућности или не.

Надзор се заснива на *два кључна елемента: (а) доступност информација и (б) систем прикупљања података*, а у основи подразумева креирање одговарајуће системске (наменске) базе података, као интегралног елемента коначног годишњег извештаја о извршеном надзору. *Надзор над процесом евалуације требало би да спроводи одговарајуће тело (радна група)*, коју би формирала Градска управа града Смедерева, а уз подршку чланова Савета за реализацију Стратегије.

---

⁹³ Данас постоје обимне листе стандардизованих индикатора за праћење различитих врста интервенција у области пољопривреде и руралног развоја, али су индикатори у многим случајевима врло непрактични и тешко их је обрачунати или установити. Поред тога, често не постоји могућност да се обезбеди неопходна прецизност и динамика извештавања, што овакве индикаторе чини неупотребљивим. Ово је посебно специфично за пољопривреду, где се многе значајне појаве не могу благовремено или са довољно поузданости регистровати (Службени гласник РС, број 85/14).

РЕФЕРЕНЦЕ

ЛИТЕРАТУРА

Богданов Наталија (2007). *Мала рурална домаћинства у Србији и рурална непољопривредна економија*. UNDP, Београд;

Богданов Наталија, Бабовић Марија (2014). *Радна снага и активности пољопривредних газдинстава*, Попис пољопривреде 2012. у Републици Србији. РЗС Србије;

Богданов Наталија, Богуновић Александар (2015). *Приручник за програмирање буџетске подршке пољопривреди и руралном развоју у јединицама локалне самоуправе*. Стална конференција градова и општина, Београд;

Гавриловић Љиљана, Миладиновић Слободан (2009). *Загађење водотока на територији општине Смедерево и њихова заштита*, Зборник радова, Географски факултет Универзитета у Београду, Вол. LVII;

Гавриловић Љ., Дукић, Д. (2002). *Реке Србије*. Београд. Завод за уџбенике и наставна средства;

Гламочлија Ђорђе и сарадници (2015). *Алтернативне ратарске биљке у конвенционалном и органском систему гајења*. Институт за примену науке у пољопривреди, Београд;

Ђевић, М., Димитријевић, А., Блажин, Д., Блажин, С. (2008). *Possibilities of using fruit processing residues as burning material*. *Časopis za procesnu tehniku i energetiku u poljoprivredi/PTEP*, 12(3);

Живановић Живан (1923): *Политичка историја Србије I*, Издавачка књижарница Геце Кона, Београд;

Живков Горан и сарадници (2013). *Анализа пољопривредног сектора Западнобачког округа*. SEEDEV;

Зиројевић Олга (2007): *Србија под Турском влашћу*, Чигоја штампа, Београд;

Иванишевић, Д., Јакшић, Д., Кораћ, Н. (2015). *Виноградарски атлас*. Попис пољопривреде 2012. Пољопривреда у Републици Србији. РЗС, Београд;

Јакшић Дарко и сардници (2015). *Вински атлас*. Попис пољопривреде 2012. у Републици Србији. РЗС, Београд 2015;

Јиричек Константин (1978). *Историја Срба, политичка историја до 1537.*, Слово љубве, Београд;

- Кљајић Наташа, Поповић Весна (2015). *Climate and soil features in Smederevo area in the function of fruit growing and viticulture*. International Scientific Conference: „Sustainable agriculture and rural development in terms of the Republic of Serbia strategic goals realization within the Danube region-regional specificities“. Thematic proceedings. December, 10-11th;
- Кесеровић Зоран (2004). *Савремене тенденције у производњи јабуке и крушке*, Задружна библиотека, Зелена свеска 4, Задружни савез Војводине, Нови Сад;
- Кесеровић Зоран и сардници (2015). *Воћарство*. Попис пољопривреде 2012. у Републици Србији. РЗС, Београд 2014;
- Милић Д., Галић Д., Вукоје В. (2011). „*Opportunities advancement of fruit production in Serbia*“. Journal of Processing and Energy in Agriculture 2011; 15(1);
- Младеновић Александар (2003). *Повеље кнеза Лазара*, Чигоја, Београд;
- Миладиновић, С. (1997). *Хидролошке карактеристике смедеревског подунавља и поморавља*. Природно-математички факултет. Нови Сад. Магистарски рад;
- Новаковић, Д., Ђевић, М. (2000). *Orchards and vineyards pruning residues like energy source*. Časopis za procesnu tehniku i energetiku u poljoprivredi / РТЕР, 4(1-2);
- Новаковић Стојан (2003). *Списи из историјске географије*, Завод за уџбенике и наставна средства Београд;
- Николић Дејан (2003). *Сви владари Србије*, Народна библиотека „Ресавска школа“, Деспотовац;
- Петрановић Бранко (1992). *Србија у другом светском рату*, Винц, Београд;
- Поповић, В., Николић, М., Катић, Б. (2011). „*Коришћење и заштита пољопривредног земљишта у Србији*“, Институт за економику пољопривреде, Београд;
- Радивојевић Душан (2014). *Пољопривредна механизација, опрема и објекти*, Попис пољопривреде 2012. у Републици Србији. РЗС, Београд 2014;
- Ранковић Плазанић Биљана (2015). *Одрживо планирање саобраћаја за рурална подручја*, докторска дисертација. Универзитет у Београду, Саобраћајни факултет;
- Семенченко, В. В., Мојовић, Л. В., Петровић, С. Д., Оцић, О. Ј. (2011). *Recent trends in bioethanol production*. Немјска индустрија, 65(2);
- Симоновић Зоран (2003). *Византија и Србија економски односи и утицаји*, Градина, Ниш;
- Степановић, М. (2016). *Рекапитулација уложених средстава за уређање атарских путева у сеоским месним заједницама на територији града Смедерева у периоду 2012.-2015. године*. Градска управа града Смедерева. ИЕП, интерна документација;

Спремић Момчило (1994). *Деспот Ђурађ Бранковић и његово доба*, Српска књижевна задруга, Београд;

Стојанчевић Владимир (1981). *Историја Српског народа*, књига V-1, Београд;

Стојанчевић Владимир (1980). *Србија у време Првог српског устанка*, Народни музеј, Лесковац;

Тодоровић Јован, Ђуричин Драган, Јаношевић Стево (2003). *Стратегијски менаџмент*, Економски факултет, Универзитет у Београду;

Фурман, Т., Николић, Р., Томић, М., Савин, Л. (2006). *Биодизел, шанса и обавеза пољопривреде*. Зборник радова Института за ратарство и повртарство, 42(1);

Цвијановић, Д., Субић, Ј., Параушић, В. (2014). *Пољопривредна газдинства према економској величини и типу производње у Републици Србији*, Попис пољопривреде 2012. у Републици Србији. РЗС, Београд 2014;

Artur A. Thompson, A.J. Strickland III (2001). *Strategic Management – Concepts and Cases*. Mc Graw-Hill Higher Education;

Butler L.M., Maronek, D.M., eds. (2002). *Urban and Agricultural Coommunities: Opportunities for Common Ground*. Council for Agricultural Science and Technology, Ames, May 2002;

Porter. M.,E. (1990). *Competitive Advantage of Nations*, The Free Press, New York.

Richter J, Schnitzler, W.H., Gura ,S., eds. (1995). *Vegetable production in periurban areas in the tropics and subtropics: food, income and quality of life*, International workshop, Zschortau, 14-17 November 1994. Feldafing, Germany. ZEL, DSE/ ATSAF. Proceedings;

Stoner, Friman, Gilbert (2000). *Menadžment*. Želnid, Beograd;

Van den Ban, A.W., Hawkins, H., S. (1996). *Agricultural Extension*, Blackwell Science, UK;

ИЗВЕШТАЈИ И ДОКУМЕНТА

Агенција за заштиту животне средине (2015). *Резултати испитивања квалитета површинских и подземних вода 2014*. децембар 2015. година;

Агенција за заштиту животне средине (2015). *Годишњи извештај о стању квалитета ваздуха у Републици Србији 2014. године*, Београд;

Град Смедерево (2010). *Локални план управљања отпадом на територији града Смедерева*, фебруар 2010., Линк: <http://www.smederevo.org.rs/cms/mestoZaUploadFajlove/Lokalni%20plan%20upravljanja%20otpadom.pdf>;

Град Смедерево-општина Ковин (2010). *Регионални план управљања отпадом, Смедерево-Ковин*, јул 2010. Линк:
<http://www.smederevo.org.rs/cms/mestoZaUploadFajlove/REGIONALNI%20PLAN%20UPRAVLJANJA%20OTPADOM%20Smederevo%20Kovin.pdf>

Град Смедерево (2010). *Предходна студија оправданости са генералним пројектом развоја водоснабдевања Града Смедерева са регионалним повезивањем, „МП-Велика Морава“*, Београд, 2010;

Град Смедерево (2012). *Мерење концентрације полена на територији града Смедерева*, извештај за период 18.VII - 24.VII 2012, Лабораторија за палинологију, Универзитет у Новом Саду;

Град Смедерево (2013). *Ревизија локалног еколошког акционог плана града Смедерева (синтезна студија)*, 2013;

Град Смедерево (2015). *Извештај о спровођењу мера пољопривредне политике и политике руралног развоја на територији града Смедерева за 2014. годину*, број 320-30/2015-03, 09.03.2015;

Град Смедерево (2016). *Извештај о спровођењу мера пољопривредне политике и политике руралног развоја на територији града Смедерева за 2015. годину*, број 320-37/2016-03, 12.02.2016;

Завод за јавно здравље Пожаревац (2015). *Извештај о прегледу воде из јавних чесама у граду Смедереву у новембру 2015. године*, 25.11.2015;

Институт за водопривреду „Јарослав Черни“ (2010-2011). *Рехабилитација система за одводњавање „Смедерево-Годоминско поље“: главни и секундарни канали у сливу Ц.С. „Смедерево“*;

Институт Ватрогас, Сектор за заштиту животне средине, Нови Сад (2015). *Извештај о мониторингу земљишта на територији града Смедерева у 2015. години*;

Институт за економику пољопривреде Београд (2015-2016). *Извештаји са састанака радних група за развој сектора пољопривреде, развој руралне економије и заштиту животне средине, као и извештаји са састанака Партнерског форума* (03.11.2015. година, 23.12.2015. година, 28.01.2016. и 05.04. 2016. година); интерна документација;

Институт за економику пољопривреде (2015-2016). *Анкетно истраживање задруга и удружења у области пољопривреде и руралног развоја на подручју града Смедерева*, интерна документација;

Канцеларија за европске интеграције (2014). *Национални програм за усвајање правних тековина ЕУ 2014-2018.*, јул 2014.,
http://www.seio.gov.rs/upload/documents/nacionalna_dokumenta/npi_usvajanje_pravnih%20tekovina.pdf

Министарство финансија Републике Србије (2015). *Макроекономски и фискални подаци*, 18. децембар 2015; <http://www.mfin.gov.rs/pages/article.php?id=11823&#txt11823>; датум приступа: 10.01.2016. године;

МПЗЖС (2015). *Техно-економски аспекти примене обновљивих извора енергије и мобилних роботизованих соларних електро-генератора у пољопривреди*, студија, новембар 2015;

Народна банка Србије (2016). *Стање девизних резерви и кретања на међубанкарском девизном тржишту у децембру 2015, јануар, 2016*; <http://www.nbs.rs/internet/cirilica/scripts/showContent.html?id=9190&konverzija=no>; датума приступа: 10.01.2016. године

НСЗ (2015): *Послови - бесплатна публикација о запошљавању*, број 639, Национална служба за запошљавање, 16.09.2015;

РЗС (2015). *Економски рачуни пољопривреде у Републици Србији 2007-2014*, РЗС, Београд, 2015.

Пољопривредни факултет, Нови Сад. *Биомаса као биогориво*. Линк: <http://www.kikinda.org.rs/Images/UserFiles/File/u%20fokusu/2011/Biomasa%20kao%20biogorivo%20Kikinda.pdf>;

Управа за аграрна плаћања (2015). *Подаци о броју регистрованих пољопривредних газдинстава и броју поднетих захтева за подстицаје*. Интерни подаци Управе за аграрна плаћања, стање на дан 28.12.2015;

Ciolas, D. 2012. *Local farming and short supply chains: enhancing the local dimension of the common agricultural policy*. Speech 12/283, 20/04/2012;

European Economic and Social Committee (2004). *European Metropolitan Areas: socio-economic implications for Europe's future*, Brussels, 1 July 2004, ECO 120;

European Commission (2010). EUSDR: European Union Strategy for the Danube Region. Brussels, COM (2010) 715;

European Commission, Brief AGRI.L.2 – N° 2 – July 2011: EU Agricultural Economic Briefs. What is a small farm?

Eurostat (2013). *Agriculture, forestry and fishery statistics*. 2013 edition.

Jefferson Institute (2009). *Коришћење соларне фотонапонске енергије у Србији*, децембар 2009;

Jefferson Institute (2010). *Могућност производње и коришћења биодизела у Србији*, јануар 2010;

Regulation (EU) No 1305/2013 of the European Parliament and of the Council on support for rural development by the European Agricultural Fund for Rural Development (EAFRD) and repealing Council Regulation (EC) No 1698/2005;

UNDP Србија (2012). *Студија енергетска ефикасност и анализа потенцијала биомасе*, 2012, http://biomasa.undp.org.rs/download/5_UNDP_STUDIJA_GOLUBAC_SRB.pdf;

UNDP (2014). *Потенцијали биомасе у општини Чајетина*, студија, линк: http://www.cajetina.org.rs/sites/default/files/Studijapotencijalibiomaseuopst.caj_.pdf

СТАТИСТИЧКА БАЗА

Анкета о радној снази у Републици Србији, III квартал 2015, РЗС, Београд, 2015;

Општине у Србији, 2004-2010. РЗС, Београд;

Општине и региони у Републици Србији, 2011- 2015, РЗС, Београд;

Попис становништва, домаћинстава и станова 2011. у Републици Србији. РЗС, Београд, http://popis2011.stat.rs/?page_id=2162

Попис пољопривреде 2012. године у Републици Србији. *Методолошко упутство*. РЗС, Београд, 2012.

Попис пољопривреде 2012. године у Републици Србији. *Пољопривреда у Републици Србији. Књига I*, РЗС, Београд, 2013.

Попис пољопривреде 2012. године у Републици Србији. *Пољопривреда у Републици Србији. Књига II*, РЗС, Београд, 2013.

Попис пољопривреде 2012. *Пописни подаци за ниво насеља*, http://popispoljoprivrede.stat.rs/?page_id=6221, РЗС, Београд

Статистички годишњак Републике Србије 2015, РЗС, 2015, Београд;

FAOSTAT, <http://faostat.fao.org>;

СЛУЖБЕНИ ГЛАСНИЦИ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ

Службени гласник РС, број 101/2005, 123/2007, 101/2011 и 93/2012. *Закон о јавним путевима*;

Службени гласник РС, број 62/2006, 65/2008-др. закон, 41/2009 и 112/2015. *Закон о пољопривредном земљишту*;

Службени гласник РС, број 91/2006. *Стратегија развоја туризма Републике Србије*;

Службени гласник РС, број 129/2007 и 18/2016. *Закон о територијалној организацији Републике Србије*;

Службени гласник РС, број 41/09 и 10/13 – и др. закон. *Закон о пољопривредном и руралном развоју*;

Службени гласник РС, бр. 41/09 и 93/12. *Закон о вину;*

Службени гласник РС, број 51/2009 и 99/2011 - др. закони. *Закон о удружењима;*

Службени гласник РС, број 18/2010. *Закон о дивљачи и ловству;*

Службени гласник РС, број 30/2010. *Закон о органској производњи;*

Службени гласник РС, број 88/2010. *Закон о Просторном плану Републике Србије од 2010. до 2020. године;*

Службени гласник РС, број 48/2011 и 40/12. *Правилник о контроли и сертификацији у органској производњи и методама органске производње;*

Службени гласник РС, број 58/2011. *Уредба о утврђивању програма контроле квалитета ваздуха у државној мрежи;*

Службени гласник РС, број 56/2012. *Правилник о одређивању послова који се сматрају старим и уметничким занатима, односно пословима домаће радиности, начину сертификавања истих и вођењу посебне евиденције издатих сертификата;*

Службени гласник РС, број 61/2012. *Правилник за катастарско класирање и бонитирање земљишта;*

Службени гласник РС, број 10/2013, 142/2014, 103/2015. *Закон о подстицајима у пољопривреди и руралном развоју;*

Службени гласник РС, број 20/2013. *Уредба о расподели подстицаја у пољопривреди и руралном развоју у 2013. години;*

Службени гласник РС, број 83/2013, 35/15 и 28/16. *Правилник о подстицајима за очување животињских генетичких ресурса;*

Службени гласник РС, број 105/2013 и 119/2013. *Уредба о категоризацији државних путева;*

Службени гласник РС, број 8/2014. *Уредба о расподели подстицаја у пољопривреди и руралном развоју у 2014. години;*

Службени гласник РС, број 85/2014. *Стратегија пољопривреде и руралног развоја Републике Србије за период 2014-2024. године;*

Службени гласник РС, број 147/2014. *Одлука о утврђивању Енергетског биланса Републике Србије за 2015. годину;*

Службени гласник РС, број 19/2015. *Уредба о расподели подстицаја у пољопривреди и руралном развоју у 2015. години;*

Службени гласник РС, број 24/2015, 111/2015. *Правилник о обрасцу и садржини програма подршке за спровођење пољопривредне политике и политике руралног развоја и обрасцу извештаја о спровођењу мера пољопривредне политике и политике руралног развоја;*

Службени гласник РС, број 45/2015. *Правилник о рејонизацији виноградарских географских производних подручја Србије;*

Службени гласник РС, број 103/2015. *Закон о буџету Републике Србије за 2016. годину;*

Службени гласник РС, број 112/2015. *Закон о задругама;*

Службени гласник РС, број 8/2016. *Уредба о расподели подстицаја у пољопривреди и руралном развоју у 2016. години;*

Службени гласник РС, број 30/2016. *ИПАРД програм за Републику Србију за период 2014-2020. година;*

СЛУЖБЕНИ ЛИСТ ГРАДА СМЕДЕРЕВА

Службени лист града Смедерева број 6/2008. *Стратегија развоја пољопривреде на територији града Смедерева за период 2008-2013.;*

Службени лист града Смедерева број 14/2009. *Одлука о броју и просторном распореду основних школа града Смедерева;*

Службени лист града Смедерева број 4/2010 и 7/2014. *Стратешки план локалног економског развоја града Смедерева за период 2009 -2014. године;*

Службени лист града Смедерева број 3/2011. *Просторни план града Смедерева 2010-2015-2020.;*

Службени лист града Смедерева број 3/2013. *Декларација „Ми не желимо ГМО на нашој територији!“;*

Службени лист града Смедерева број 10/2013. *Одлука о изменама и допунама Одлуке о буџету града Смедерева за 2013. годину;*

Службени лист града Смедерева број 6/2014. *Одлука о изменама и допунама Одлуке о буџету града Смедерева за 2014. годину;*

Службени лист града Смедерева, број 7/2014. *Одлука о буџету града Смедерева за 2015. годину;*

Службени лист града Смедерева 1/2015. *Одлука о изменама и допунама Одлуке о буџету града Смедерева за 2015. годину;*

Службени лист града Смедерева број 1/2015. *Стратегија развоја социјалне заштите града Смедерева 2015-2019. година;*

Службени лист града Смедерева број 2/2015-пречишћен текст. *Статут града Смедерева*;

Службени лист града Смедерева број 3/2015. *Програм мера подршке за спровођење пољопривредне политике и политике руралног развоја на територији града Смедерева за 2015. годину*;

Службени лист града Смедерева, број 3/2015. *Годишњи програм заштите, уређења и коришћења пољопривредног земљишта на територији града Смедерева за 2015. годину*;

Службени лист града Смедерева, број 5/2015. *Програм праћења квалитета земљишта на територији града Смедерева за 2015. годину*;

Службени лист града Смедерева, број 7/2015. *Одлука о изменама и допунама Одлуке о буџету града Смедерева за 2015. годину*;

Службени лист града Смедерева, број 9/2015. *Одлука о буџету града Смедерева за 2016. годину*;

Службени лист града Смедерева, број 1/2016. *Одлука о изменама и допунама Одлуке о буџету града Смедерева за 2016.годину*;

Службени лист града Смедерева број 2/2016. *Програм подршке за спровођење пољопривредне политике и политике руралног развоја за територију града Смедерева за 2016. годину*;

ИНТЕРНЕТ ИЗВОРИ

Берза пољопривредних производа смедеревског краја, <http://www.smederevskovoce.rs/>, датум приступа 07.01. 2016. године;

Биљана Николић, дипл.инж.пољ, ПССС Смедерево, Атлас сорте винове лозе, <http://agroinfotel.net/sorta-smederevka-kvalitetno-grozde-i-vino/> датум приступа, 05.01.2016.

Донације у пољопривреди које је добио Град Смедерево у 2015.години, http://www.smederevo.org.rs/OpstinaSmederevo-Donacije-u-poljoprivredi-koje-je-dobio-Grad-Smederevo-u-2015.godini_2505_lat, датум приступа 05.01.2016

Донације ЕУ за пољопривреднике, линк: <http://www.smederevo.org.rs/vesti.php?jezik=cir#1>, датум приступа 12.04.2016

Друштвено предузеће ПК „Годомин“ у стечају, Смедерево, <http://www.priv.rs/Agencija-za-privatizaciju/90/GODOMIN--U-STECAJU.shtml/companyid=136>, датум приступа: 15.12.2015. године

Даноне Солар, Смедерево, линк: <http://www.danonesolar.co.rs/>, датум приступа, 05.01.2016

Заштићени природни ресурси, линк: http://www.smederevo.org.rs/OpstinaSmederevo-Zasticeni-prigodni-resursi_146_lat, датум приступа, 05.01.2016

ЗЗ „Зелена башта“, Сараоци, <http://smederevskovoce.rs/zadruga.php?id=3&jezik=1>, датум приступа 15.12.2015

Интегрална производња у воћарству, <http://www.zdravasrbija.com/lat/Zemlja/Vocarstvo/1850-Integralna-proizvodnja.php>, датум приступа 10.03.2016.

Јавно предузеће за газдовање шумама "Србијашуме" Београд, <http://www.srbijasume.rs/delovi.html>, датум приступа 15.12.2015

Камен темељац за фабрику воде у Смедереву, <http://www.blic.rs/vesti/ekonomija/kamen-temeljac-za-fabriku-vode-u-smederevu/6vx8xfn>, датум приступа, 10.01.2016

Липска овца, линк: http://www.cerib.org.rs/?page_id=163, датум приступа, 05.01.2016

Липска овца, линк: <https://farmia.rs/Blog/rasa-ovaca-lipska-pramenka>, датум приступа, 05.01.2016

Ловачки савез Србије, <http://www.ekolss.com/index.htm>, <http://www.ekolss.com/podunavlje.htm>, <http://www.ekolss.com/LU/smederevo.htm>, <http://www.ekolss.com/LU/drugovac.htm>, <http://www.ekolss.com/LU/osipaonica.htm>, датум приступа 15.12.2015

Пастирски дани у Липама, линк: http://www.smederevo.org.rs/Print-Smederevo_838_lat, датум приступа, 05.01.2016

ПССС „Смедерево“, Колари, <http://psss.rs/page.php?19>; датум приступа: 02.01.2016. године;

Пут вина Србије, <http://www.putvinasrbije.rs/zlatni-breg/> датум приступа, 12.01.2016

Сорта Смедеревка, линк: <http://agroinfotel.net/sorta-smederevka-kvalitetno-grozde-i-vino>, датум приступа 05.01.2016.

Туристичка организација града Смедерева, <http://www.toosd.com/>, датум приступа 10.01.2016.

Удружење произвођача вина са ознаком (будућом ознаком) географског порекла вина „Београд“, <http://vinarijebeograda.rs>, датум приступа 10.02.2016.

АНЕКС

**СТРАТЕГИЈА РАЗВОЈА ПОЉОПРИВРЕДЕ И РУРАЛНОГ РАЗВОЈА ГРАДА
СМЕДЕРЕВА ЗА ПЕРИОД 2015-2020. ГОДИНЕ**

Табела 1. Број становника по насељеним местима града Смедерева у периоду 1981-2011.

Насеље	1981	1991	2002	2011	1991/ 1981	2002/ 1991	2011/ 2002
Градско насеље	55369	63884	62805	64175	15,4	-1,7	2,2
Остала насеља							
– Бадљевица	519	471	439	374	-9,3	-6,8	-14,8
– Биновац	732	720	444	428	-1,6	-38,3	-3,6
– Водањ	1406	1426	1314	1206	1,4	-7,9	-8,2
– Враново	2811	2888	2682	2690	2,7	-7,1	0,3
– Врбовац	1268	1220	1108	1020	-3,8	-9,2	-7,9
– Вучак	1240	1364	1655	1890	10,0	21,3	14,2
– Добри до	1361	1274	1118	971	-6,4	12,2	-13,1
– Друговац	2225	2130	1906	1566	-4,3	-10,5	-17,8
– Колари	1118	1155	1196	1089	3,3	3,6	-8,9
– Кулич ¹	370	353	312	232	-4,6	-11,6	-25,6
– Ландол	1006	954	1068	1141	-5,2	11,9	6,8
– Липе	3900	3859	3338	3077	-1,1	-12,3	-14,4
– Лугавчина	4374	4213	3384	3078	-3,7	-19,7	-22,6
– Луњевац	753	722	607	563	-4,1	-15,9	-7,2
– Мала Крсна	1853	1829	1753	1552	-1,3	-4,2	-11,5
– Мало Орашје	1372	1271	1139	994	-7,4	-10,4	-12,7
– Михајловац	3736	3570	3093	2656	-4,4	-13,4	-14,1
– Осипаоница	5514	5430	4071	3560	-1,5	-25,0	-26,2
– Петријево	898	1085	1093	1451	20,8	0,7	32,7
– Радинац	4355	4995	4920	5428	14,7	-1,5	10,3
– Раља	1261	1358	1537	1209	7,7	13,2	-21,3
– Сараорци	2864	2688	2413	2107	-6,2	-10,2	-15,7
– Сеоне	919	891	994	955	-3,1	11,6	-3,9
– Скобаљ	2445	2190	1880	1614	-10,4	-14,2	-14,15
– Суводол	934	910	849	788	-2,6	-6,7	-7,2
– Удовице	1966	1960	2018	1837	-0,3	3,0	-8,9
– Шалинац ¹	797	807	673	558	1,3	-16,6	-15,6

¹ Кулич заједно са насељем Шалинац чини једну катастарску општину.

Извор: Попис становништва, домаћинства и станова у Србији за одговарајуће године, РЗС Србије.

**СТРАТЕГИЈА РАЗВОЈА ПОЉОПРИВРЕДЕ И РУРАЛНОГ РАЗВОЈА ГРАДА
СМЕДЕРЕВА ЗА ПЕРИОД 2015-2020. ГОДИНЕ**

Табела 2. Густина насељености¹ по насељеним местима града Смедерева, 2002-2011.

Насеље	Површина КО, км ²	Густина насељен., 2002.	Густина насељен., 2011.	Стопа (%) промене густине насељ. (2011/2002)
Градско насеље	38,48	1632,15	1667,75	35,60
Остала насеља	439,37	106,98	100,22	-6,76
– Бадљевица	8,03	54,67	46,57	-8,10
– Биновац	8,16	54,41	52,45	-1,96
– Водањ	13,87	94,74	86,95	-7,79
– Враново	16,91	159,08	158,60	-0,48
– Врбовац	15,28	72,51	66,75	-5,76
– Вучак	8,79	188,28	215,02	26,74
– Добри до	17,60	63,52	55,17	-8,35
– Друговац	25,85	73,73	60,58	-13,15
– Колари	10,04	119,12	108,47	-10,65
– Кулич ²	-	-	-	-
– Ландол	12,31	86,76	92,62	5,86
– Липе	34,62	96,42	88,88	-7,54
– Лугавчина	33,50	101,01	91,88	-9,13
– Луњевац	8,28	73,31	67,99	-5,32
– Мала Крсна	12,81	136,85	121,15	-15,70
– Мало Орашје	16,42	69,37	60,53	-8,84
– Михајловац	34,25	90,31	77,54	-12,77
– Осипаоница	41,20	98,81	86,41	-12,40
– Петријево	6,50	168,15	223,23	55,08
– Радинац	13,97	352,18	388,55	36,37
– Раља	7,51	204,64	160,98	-43,66
– Сараорци	19,17	125,87	109,91	-15,96
– Сеоне	10,51	94,58	90,86	-3,72
– Скобаљ	23,55	79,83	68,53	-11,30
– Суводол	11,85	71,65	66,50	-5,15
– Удовице	11,20	180,18	164,02	-16,16
– Шалинац ²	17,19	39,15	32,46	-6,69

¹ Број становника/површина, км².

² Кулич заједно са насељем Шалинац чини једну катастарску општину.

Извор: РЗС Србије: Попис становништва, домаћинстава и станова у Србији 2011. Просторни план града Смедерева 2010-2015-2020, Службени лист града Смедерева, број 3/2011, страна 25. Прорачун аутора.

СТРАТЕГИЈА РАЗВОЈА ПОЉОПРИВРЕДЕ И РУРАЛНОГ РАЗВОЈА ГРАДА СМЕДЕРЕВА ЗА ПЕРИОД 2015-2020. ГОДИНЕ

Табела 3. Земљиште пољопривредних газдинстава града Смедерева по насељима, Попис пољопривреде 2012.

	Располо живо земљиште		Од тога																			Некоришћено пољ. земљ.
			Коришћено пољопривредно земљиште																			
	Бр. газд	Хектара	Укупно	Окућница	Оранице и баште				Воћњаци, укл. бобичасто воће				Виногради				Ливаде		Ливаде и пашњаци		Хектара	
					Бр. газд.	Хектара	%	% КПЗ	Бр. газд.	Хектара	%	% КПЗ	Бр. газд.	Хектара	%	% КПЗ	Хектара	%	Хектара	%		
Бадљевица	88	523,9	344,6	4,9	72	179,0	0,9	52,0	61	122,1	2,8	35,4	55	26,4	6,9	7,7	9,8	1,8	12,2	3,5	116,8	
Биновац	81	389,9	308,2	2,7	78	138,7	0,7	45,0	61	138,0	3,1	44,8	41	12,0	3,1	3,9	15,2	2,8	16,7	5,4	35,6	
Водањ	262	913,2	769,4	6,7	180	281,9	1,4	36,6	209	444,7	10,1	57,8	88	19,6	5,1	2,5	15,6	2,9	16,6	2,2	26,2	
Враново	314	969,3	827,8	5,0	246	790,0	3,9	95,4	61	12,0	0,3	1,4	28	3,3	0,9	0,4	16,4	3,0	17,6	2,1	30,0	
Врбовац	202	879,3	728,7	8,1	186	554,0	2,7	76,0	113	122,4	2,8	16,8	69	25,4	6,7	3,5	16,7	3,1	18,8	2,6	60,6	
Вучак	184	365,5	316,5	4,1	133	191,6	0,9	60,5	85	106,8	2,4	33,7	40	8,5	2,2	2,7	5,4	1,0	5,6	1,8	8,4	
Добри До	277	1697,2	1539,0	5,4	246	1379,1	6,7	89,6	134	83,0	1,9	5,4	55	13,5	3,6	0,9	52,5	9,7	58,1	3,8	34,8	
Друговац	318	1287,2	1060,0	10,4	276	543,2	2,6	51,2	217	380,2	8,6	35,9	173	57,9	15,2	5,5	67,7	12,5	68,3	6,4	85,0	
Колари	152	415,0	372,1	2,3	119	190,5	0,9	51,2	80	157,3	3,6	42,3	41	14,3	3,8	3,8	7,0	1,3	7,7	2,1	8,9	
Кулич	58	382,7	360,3	5,5	56	354,0	1,7	98,2	3	0,9	0,0	0,2	П ¹	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	3,0	
Ландол	166	536,9	441,6	5,9	123	267,0	1,3	60,5	114	146,5	3,3	33,2	47	10,0	2,6	2,3	7,7	1,4	12,1	2,7	27,7	
Липе	565	3370,0	3087,2	10,9	514	2979,4	14,5	96,5	92	75,3	1,7	2,4	14	1,7	0,4	0,1	11,1	2,0	19,2	0,6	69,3	
Лугавчина	477	2260,9	2069,4	10,9	447	1998,9	9,7	96,6	151	55,6	1,3	2,7	6	0,3	0,1	0,0	1,9	0,4	3,7	0,2	38,0	
Луњевац	143	699,1	616,8	3,4	137	380,2	1,9	61,6	92	147,2	3,3	23,9	34	4,7	1,2	0,8	73,4	13,5	81,3	13,2	14,6	
М. Крсна	232	852,6	765,5	7,5	185	719,4	3,5	94,0	49	27,9	0,6	3,6	9	0,8	0,2	0,1	9,9	1,8	9,9	1,3	32,5	
М. Орашје	245	1004,8	753,0	19,5	223	400,7	2,0	53,2	164	241,5	5,5	32,1	112	32,8	8,6	4,4	58,4	10,7	58,4	7,8	98,3	
Михајловац	599	2794,3	2575,4	20,2	485	2404,4	11,7	93,4	98	48,2	1,1	1,9	73	11,9	3,1	0,5	87,0	16,0	90,7	3,5	41,5	
Осипаоница	482	2492,3	2282,8	1,5	455	2249,8	11,0	98,6	56	15,8	0,4	0,7	16	2,7	0,7	0,1	13,0	2,4	13,0	0,6	35,8	
Петријево	137	284,9	240,8	3,2	95	116,4	0,6	48,3	93	98,7	2,2	41,0	34	12,1	3,2	5,0	8,6	1,6	10,4	4,3	11,8	
Радинац	353	639,4	552,3	6,7	262	507,1	2,5	91,8	62	24,5	0,6	4,4	18	2,9	0,8	0,5	10,8	2,0	11,1	2,0	33,2	
Раља	169	555,6	511,5	7,2	152	416,3	2,0	81,4	63	71,4	1,6	14,0	19	12,2	3,2	2,4	4,4	0,8	4,4	0,9	4,6	
Сараорци	266	1099,8	1035,8	5,0	264	1016,4	5,0	98,1	34	13,2	0,3	1,3	П	0,3	0,1	0,0	0,4	0,1	0,9	0,1	3,3	
Сеоне	146	687,4	492,9	3,5	35	37,6	0,2	7,6	141	414,1	9,4	84,0	76	33,4	8,8	6,8	3,3	0,6	4,3	0,9	69,1	
Скобаљ	320	1207,7	1064,9	3,0	278	1041,0	5,1	97,8	53	19,8	0,4	1,9	7	0,8	0,2	0,1	0,3	0,1	0,3	0,0	45,0	
Смедерево	250	9403,0	956,2	3,7	128	372,9	1,8	39,0	125	68,2	1,5	7,1	57	13,1	3,4	1,4	6,3	1,2	495,6	51,8	1592,1	
Суводол	200	1011,3	850,4	0,3	138	215,0	1,0	25,3	196	565,2	12,8	66,5	93	30,6	8,0	3,6	39,3	7,2	39,3	4,6	57,3	
Удовице	302	989,4	900,3	2,9	83	58,0	0,3	6,4	288	809,0	18,3	89,9	96	29,4	7,7	3,3	1,1	0,2	1,1	0,1	19,2	
Шалинац	117	782,6	736,9	1,9	112	731,7	3,6	99,3	17	2,9	0,1	0,4	8	0,4	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	6,9	
УКУПНО	7105	38494,9	26560,2	172,2	5708	20514,0	100,0	77,2	2912	4412,4	100,0	16,6	1313	381,0	100,0	1,4	543,2	100,0	1077,2	4,1	2609,3	

¹У складу са Законом о званичној статистици и заштити индивидуалних података, подаци за насеља са три и мање газдинства су сакривени (приказани словом "П").

Извор: Попис пољопривреде 2012., ниво насеља, РЗС.

**СТРАТЕГИЈА РАЗВОЈА ПОЉОПРИВРЕДЕ И РУРАЛНОГ РАЗВОЈА ГРАДА
СМЕДЕРЕВА ЗА ПЕРИОД 2015-2020. ГОДИНЕ**

Табела 4. Квалитет површинских вода¹

Параметар квалитета	Дунав (профил Смедерево)	Велика Морава (профил Љубичевски мост)
рН	II-IV	I-IV
Суспендоване честице	I-II	III-V
Растворени кисеоник	III	II
Засићеност кисеоником	I	I
БПК ₅	II	II
ХПК (бихроматна метода)	III	III
ХПК (перманганатна метода)	I	I
Укупни органски угљеник	III	III
Укупан азот	II	III
Нитрати	II	II
Нитрити	II	III
Амонијум јон	II	II
Укупан фосфор	II	II
Ортофосфати	II	III
Хлориди	II	I
Сулфати	I	I
Укупна минерализација	I	I
Електропроводљивост на 200С	I	I
Арсен	I	II
Бор	I	I
Бакар	I-II	I-II
Цинк	I	I
Хром (укупни)	I	I
Гвожђе (укупно)	III	V
Манган (укупни)	I	III
Фенолна једињења	III	II
Нафтни угљоводоници	I	I
Површински активне материје	I	I

¹ I класа – воде које се могу користити за снабдевање водом за пиће уз претходни третман филтрацијом дезинфекцијом, купање и рекреацију, наводњавање, индустријску употребу (процесне и расхладне воде).

II класа - воде које припадају овој класи обезбеђују на основуграничних вредности елемената квалитета услове за функционисање екосистема, живот и заштиту риба (ципринида) и могу се користити у исте сврхе и под истим условима као и површинске воде које припадају класи I.

III класа - воде које припадају овој класи обезбеђују на основу граничних вредности елемената квалитета услове за живот и заштиту ципринида и могу се користити за снабдевање водом за пиће уз претходни третман коагулацијом, флокулацијом, филтрацијом и дезинфекцијом, купање и рекреацију, наводњавање, индустријску употребу (процесне и расхладне воде).

IV класа – воде из ове класе могу се користити за снабдевање водом за пиће уз примену комбинације претходно наведених третмана и унапређених метода третмана, наводњавање, индустријску употребу (процесне и расхладне воде).

V класа - воде које припадају овој класи не могу се користити ни уједну сврху.

Извор: Резултати испитивања квалитета површинских и подземних вода 2014, Агенција за заштиту животне средине, децембар 2015. година

**СТРАТЕГИЈА РАЗВОЈА ПОЉОПРИВРЕДЕ И РУРАЛНОГ РАЗВОЈА ГРАДА
СМЕДЕРЕВА ЗА ПЕРИОД 2015-2020. ГОДИНЕ**

Табела 5. Вредности одређених параметара квалитета земљишта

Ред. бр.	Локација	Сува материја (%)	Влага (%)	Глина (%)	Укупни органски угљеник - ТОС (%)	Хумус (%)	pH	Губитак жарењем на 550°C (%) (органска материја)
1.	Тврђава (код дечијег игралишта)	93,4	6,6	14,2	2,4	4,1	7,6	6,0
2.	Дунавски парк (код дечијег игралишта)	92,6	7,4	30,9	1,3	2,3	7,9	9,0
3.	Село Удовице (прекопута центра «Делта Аграр») ¹	95,1	4,9	26,7	2,0	3,4	7,8	10,0
4.	Здравствени центар «Свети Лука», Смедерево	95,7	4,3	32,5	2,0	3,5	8,1	9,0
5.	Бензинска станица «НИС Петрол» Царина	95,7	4,3	14,9	1,5	2,6	8,0	9,0
6.	ЈКП «Водовод», постројење за прераду воде	91,3	8,7	23,5	1,9	3,3	8,1	7,0
7.	Земљиште иза Шалиначког језера ¹	93,9	6,1	36,0	1,6	2,7	7,8	8,0
8.	Водоизвориште Шалинац код водоторња	90,0	10,0	15,4	1,5	2,6	7,8	10,0
9.	Вртић «Пчелица», Папазовац	95,4	4,6	24,3	1,8	3,1	8,0	9,0
10.	Јавна чесма код ОШ «Ј.Ј.Змај»	97,3	2,7	24,3	1,8	3,0	8,2	8,0
11.	Градска депонија Годоминско поље	95,9	4,1	20,5	1,4	2,5	8,3	6,0
12.	Радицац – Реон 7	97,2	2,8	26,1	1,3	2,2	8,1	8,0
13.	Мала Крсна, двориште ОШ «Бура Јакшић»	96,0	4,0	21,5	1,5	2,6	7,0	10,0
14.	Земљиште поред Агрокомерца ¹	96,8	3,2	11,9	1,5	2,6	6,8	8,0
15.	Осипаоница (преко пута РЦ «Рајчетов»)	97,7	2,3	12,3	1,4	2,4	7,6	11,0

¹ Пољопривредно земљиште.

Извор: Извештај о мониторингу земљишта на територији града Смедерева у 2015., Институт Вагрогас, Сектор за заштиту животне средине, Нови Сад, октобар 2015.

СТРАТЕГИЈА РАЗВОЈА ПОЉОПРИВРЕДЕ И РУРАЛНОГ РАЗВОЈА ГРАДА СМЕДЕРЕВА ЗА ПЕРИОД 2015-2020. ГОДИНЕ

Табела 6. Сетвена структура ратарских култура по насељима града Смедерева, 2012. година

Насеља	Оранице и баште (ОиБ)														
	Укупно	Од тога:													
		Жита				Крмно биље				Индустријско биље				Кромпир	Махунарке
Бр. ПП.	Хектара	%	% ОиБ	Бр. ПП.	Хектара	%	% ОиБ	Бр. ПП.	Хектара	%	% ОиБ	Хектара	Хектара		
Бадљевица	179,0	70	153,5	0,9	85,7	21	18,1	0,9	10,1	П	0,0	0,0	0,0	П	П
Биновац	138,7	76	123,2	0,7	88,8	16	11,6	0,6	8,4	П	0,0	0,0	0,0	П	П
Водањ	281,9	164	249,4	1,5	88,5	19	14,2	0,7	5,0	П	0,0	0,0	0,0	П	П
Враново	790,0	224	684,0	4,1	86,6	102	82,4	4,0	10,4	П	7,6	1,0	1,0	1,7	0,7
Врбовац	554,0	181	467,3	2,8	84,4	82	71,2	3,5	12,8	6	2,8	0,4	0,5	0,4	П
Вучак	191,6	118	166,9	1,0	87,1	21	13,4	0,7	7,0	П	0,0	0,0	0,0	0,5	0,4
Добри До	1379,1	233	1058,4	6,3	76,7	139	212,9	10,5	15,4	36	97,2	12,3	7,1	1,6	0,9
Друговац	543,2	258	464,8	2,8	85,6	38	27,7	1,4	5,1	П	0,0	0,0	0,0	1,8	1,5
Колари	190,5	99	150,2	0,9	78,8	21	10,2	0,5	5,4	П	0,0	0,0	0,0	0,5	П
Кулич	354,0	56	288,6	1,7	81,5	34	57,5	2,8	16,2	П	0,0	0,0	0,0	2,1	4,0
Ландол	267,0	112	214,7	1,3	80,4	25	17,3	0,8	6,5	П	20,0	2,5	7,5	2,4	П
Липе	2979,4	497	2284,8	13,6	76,7	232	282,4	13,9	9,5	10	388,9	49,0	13,1	4,0	4,4
Лугавчина	1998,9	427	1714,0	10,2	85,7	152	118,6	5,8	5,9	24	54,9	6,9	2,7	10,9	П
Луњевац	380,2	129	313,7	1,9	82,5	70	56,8	2,8	14,9	П	0,2	0,0	0,1	0,4	П
М. Крсна	719,4	178	638,5	3,8	88,8	57	53,1	2,6	7,4	П	19,4	2,4	2,7	1,3	0,6
М. Орашје	400,7	202	330,9	2,0	82,6	56	38,9	1,9	9,7	П	1,0	0,1	0,2	2,8	П
Михајловац	2404,4	464	1933,0	11,5	80,4	258	391,7	19,2	16,3	20	59,1	7,5	2,5	1,4	1,3
Осипаоница	2249,8	437	1841,6	11,0	81,9	113	128,3	6,3	5,7	19	100,2	12,6	4,5	4,7	0,7
Петријево	116,4	72	89,5	0,5	76,9	9	4,5	0,2	3,9	П	0,6	0,1	0,5	П	П
Радинач	507,1	233	456,0	2,7	89,9	37	29,6	1,5	5,8	П	1,0	0,1	0,2	0,5	П
Раља	416,3	140	357,9	2,1	86,0	56	40,8	2,0	9,8	П	1,0	0,1	0,2	0,3	1,9
Сараорци	1016,4	249	780,7	4,7	76,8	104	119,1	5,9	11,7	14	29,8	3,8	2,9	6,3	П
Сеоне	37,6	16	18,4	0,1	48,9	17	15,8	0,8	41,9	П	0,0	0,0	0,0	П	П
Скобаљ	1041,0	254	869,9	5,2	83,6	87	104,0	5,1	10,0	5	6,6	0,8	0,6	6,0	1,9
Смедерево	372,9	80	312,5	1,9	83,8	27	44,5	2,2	11,9	П	2,7	0,3	0,7	1,3	0,3
Суводол	215,0	97	133,9	0,8	62,3	П	П	П	П	П	0,0	0,0	0,0	П	П
Удовице	58,0	6	4,9	0,0	8,4	П	П	П	П	П	0,0	0,0	0,0	П	П
Шалинач	731,7	109	646,0	3,9	88,3	68	69,3	3,4	9,5	П	0,0	0,0	0,0	4,6	6,0
УКУПНО	20514,0	5181	16747,0	100,0	81,6	1863	2035,2	100,0	9,9	148	793,0	100,0	3,9	55,9	26,5

Извор: Попис пољопривреде 2012, ниво насеља, Републички завод за статистику Београд. У складу са Законом о званичној статистици и заштити индивидуалних података, поједини подаци у табелама за насеља са три или мање од три газдинства су сакривени односно приказани словом „П“.

**СТРАТЕГИЈА РАЗВОЈА ПОЉОПРИВРЕДЕ И РУРАЛНОГ РАЗВОЈА ГРАДА
СМЕДЕРЕВА ЗА ПЕРИОД 2015-2020. ГОДИНЕ**

Табела 7. Површина и приноси важнијих ратарских култура на подручју Смедерева, 2012.

Културе према процентуалној заступљености у ораница и башти	Површине (ха)	Заступљеност у сетвеној структури ораница и башта (%)	Просечан принос, т/ха ¹
– Пшеница	7.202,2	35,11	3,9
– Кукуруз	8.339,8	40,65	2,5
– Луцерка	1188,9	5,80	3,3
– Јечам	1.016,3	4,95	4,5
– Детелина	749,6	3,65	1,6
– Сунцокрет	567,6	2,77	1,6
– Кромпир	55,9	0,27	6,6
– Уљана репица	51,6	0,25	2,0
– Соја	36,9	0,18	1,5
– Пасуљ	23,1	0,11	0,8

¹ Обрачун аутора – просек збира просечних приноса остварених код привредних друштава и задруга и породичних газдинстава (Општине и региони у Републици Србији 2012.), РЗС, Београд. За јечам, уљану репицу и соју дата је процена приноса од стране ПССС „Смедерево“, Колари, с обзиром да нису доступни подаци РЗС.

Извор: Попис пољопривреде 2012. ниво насеља, РЗС.

СТРАТЕГИЈА РАЗВОЈА ПОЉОПРИВРЕДЕ И РУРАЛНОГ РАЗВОЈА ГРАДА СМЕДЕРЕВА ЗА ПЕРИОД 2015-2020. ГОДИНЕ

Табела 8. Површине појединих врста поврћа и бостана на подручју града Смедерева, по насељима, у ха, 2012.

Насељена места	Парадајз	Купус и кељ	Паприка	Црни лук	Бели лук	Карфиол	Шаргарепа	Грашак за зелено зрно	Остало свеже поврће	Бостан
Бадљевица	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Биновац	0	0,1	0,1	0	0	0	0	0	0,51	0
Водањ	0,43	0,2	0,09	0,02	0,02	0	0	0,15	0,02	0
Враново	0,92	0,82	2,11	0,34	0,18	0,11	0,11	0,47	1,82	1,15
Врбовац	0,55	0,47	0,7	0,07	0,07	0	0,01	0,31	0,52	0,02
Вучак	0,66	0,69	0,59	0,39	0,11	0,01	0,05	0,59	0,13	0,03
Добри До	0,92	0,22	0,56	0,86	0,3	0,01	0,29	1,04	0,78	0,85
Друговац	0,6	0,22	0,4	0,56	0,14	0,01	0,18	0,42	0,36	0,04
Колари	0,44	1,06	0,33	0,05	0,03	1,21	0,03	0,3	0,96	1
Кулич	0,06	0,04	1,09	0,12	0,03	0	0,01	0,15	0,1	0,06
Ландол	0,2	0,19	0,14	0,12	0	0	0	0,05	0,57	0,04
Липе	3,07	1,93	2,44	0,79	0,36	0,17	0,53	0,68	0,7	0,35
Лугавчина	2,11	4,33	10,84	4,42	0,26	0	0,29	0	1,84	24,26
Луњевац	0,98	0,51	0,26	0,61	0,09	0,01	0,02	0,06	0,2	0,01
Мала Крсна	0,41	0,17	0,15	0,29	0,12	0	0,14	0,12	2,11	0,84
Мало Орашје	3,01	0,13	0,26	0,17	0,09	0	0,02	0,51	0,6	0,1
Михајловац	0,78	0,76	0,86	0,16	0,1	0,11	0,09	0,7	0,26	1,77
Осипаоница	0,54	2,49	8,33	0,36	0,01	0,01	0,02	0,05	6,28	112,24
Петријево	0,16	0,11	0,35	0,06	0,06	0,01	0,06	0,06	0,08	0
Радинац	0,77	1,18	0,94	1,17	0,22	0,1	0,32	0,16	1,03	0
Раља	0,15	0,07	0,1	0,18	0,09	0	0	0,16	0,49	0,11
Сараорци	15,82	15,1	22,99	0,16	0,01	2	0	0,25	12,9	4,31
Сеоне	0,28	0	0	0,4	0	0	0	0	0	0
Скобаљ	2,03	21,68	1,27	3,41	0,19	0,46	0,24	0,14	1,23	18,83
Смедерево	1,47	0,92	1,05	0,49	0,12	0,05	0,1	0,09	0,84	0
Суводол	0,02	0,03	0,02	0,02	0,01	0	0,02	0,03	0,02	0
Удовице	0,37	0	0,12	0	0	0	0	0	0	0
Шалинац	0,94	0,16	2,84	0,22	0,16	0,01	0,05	0,64	0,41	0,2
Град Смедерево	37,69	53,58	58,93	15,44	2,77	4,28	2,58	7,13	34,76	166,21

Извор: Попис пољопривреде 2012, ниво насеља, РЗС Београд.

**СТРАТЕГИЈА РАЗВОЈА ПОЉОПРИВРЕДЕ И РУРАЛНОГ РАЗВОЈА ГРАДА
СМЕДЕРЕВА ЗА ПЕРИОД 2015-2020. ГОДИНЕ**

Табела 9. Производња воћа и грожђа (т) у Републици Србији и Смедереву за период 1997-2013.

Године	Производња (т)			
	Јабука		Винова лоза	
	Р. Србија	Смедерево	Р. Србија	Смедерево
1997	230.074	16.350	541.661	7.955
1998	189.491	11.435	449.587	6.510
1999	196.474	18.259	182.939	1.944
2000	11.085	11.899	16.770	4.846
2001	135.374	11.807	380.818	4.188
2002	95.584	4.753	394.811	6.053
2003	246.138	16.483	450.166	8.395
2004	183.571	10.755	424.511	7.522
2005	198.030	12.719	240.643	3.911
2006	240.320	19.339	359.454	4.980
2007	245.228	15.548	353.315	5.170
2008	235.601	18.726	372.967	7.163
2009	281.868	20.121	431.306	5.823
2010	239.945	21.204	330.070	3.844
2011	265.676	24.187	324.919	4.222
2012	178.713	15.686	263.419	3.743
2013	332.255	26.755	320.329	4.236
Просек	206.201,6	16.236,8	343.393,2	5.323,8

Извор: Општински годишњази Републике Србије од 1997. до 2014. године

Табела 10. Производња воћа и грожђа (по једном стаблу/чокоту у кг) у Републици Србији и Смедереву за период 1997-2013. године

Године	Принос (кг/стаблу односно чокоту)			
	Јабука		Винова лоза	
	Р. Србија	Смедерево	Р. Србија	Смедерево
1997	7,5	13,6	2,0	1,2
1998	8,1	7,7	1,7	1,0
1999	8,7	11,0	1,0	0,3
2000	13,8	7,2	0,8	0,8
2001	9,5	7,0	1,0	0,7
2002	6,6	2,7	1,0	1,1
2003	16,8	9,3	1,2	1,4
2004	12,3	5,9	1,2	1,3
2005	13,4	7,4	0,7	0,7
2006	16,4	10,4	1,1	0,9
2007	16,3	8,1	1,1	1,0
2008	15,5	9,6	1,2	1,3
2009	18,1	9,8	1,5	1,1
2010	15,1	10,2	1,1	0,7
2011	16,6	11,3	1,2	0,8
2012	10,6	7,3	1,0	0,8
2013	18,2	13,5	1,3	1,2
Просек	13,1	8,9	1,2	1,0

Извор: Општински годишњази Републике Србије од 1997. до 2014. године

СТРАТЕГИЈА РАЗВОЈА ПОЉОПРИВРЕДЕ И РУРАЛНОГ РАЗВОЈА ГРАДА СМЕДЕРЕВА ЗА ПЕРИОД 2015-2020. ГОДИНЕ

Табела 11. Релације сточни фонд – земљиште на територији града Смедерева по насељима, 2012.

	Говеда			Свиње			Овце			Козе		Живина		Условна грла стоке		
	Број грла	%	Говеда на 100 ха обрадиве површине	Број грла	%	Свиње на 100 ха ораничне површине	Број грла	%	Овце на 100 ха КПЗ	Број грла	%	Број грла	%	Број грла	%	Условна грла на 100 ха КПЗ
РЕПУБЛИКА СРБИЈА	908102	100.0	29	3407318	100.0	136	1736440	100.0	51	231837	100.0	26710921	100.0	2019889	100.0	59
Београдски регион	53180	5.9	40	202701	5.9	190	78974	4.5	58	12458	5.4	1209997	4.5	111382	5.5	82
Подунавска област	19528	2.2	28	112510	3.3	182	40263	2.3	55	6256	2.7	809849	3.0	56719	2.8	77
СМЕДЕРЕВО	3952	100.0	15	40937	100.0	200	9777	100.0	37	2167	100.0	276272	100.0	16918	100.0	64
Бадљевица	29	0.7	9	350	0.9	195	54	0.6	16	8	0.4	1286	0.5	116	0.7	34
Биновац	12	0.3	4	300	0.7	216	123	1.3	40	17	0.8	1101	0.4	104	0.6	34
Водањ	17	0.4	2	655	1.6	232	61	0.6	8	58	2.7	8227	3.0	238	1.4	31
Враново	112	2.8	14	1879	4.6	238	414	4.2	50	80	3.7	7182	2.6	600	3.5	73
Врбовац	84	2.1	12	2024	4.9	365	301	3.1	41	85	3.9	5004	1.8	526	3.1	72
Вучак	49	1.2	16	368	0.9	192	61	0.6	19	53	2.4	2379	0.9	167	1.0	53
Добри До	459	11.6	30	2846	7.0	206	1000	10.2	65	83	3.8	7609	2.8	1141	6.7	74
Друговац	31	0.8	3	1047	2.6	193	246	2.5	23	30	1.4	3343	1.2	284	1.7	27
Колари	13	0.3	4	468	1.1	246	107	1.1	29	21	1.0	2197	0.8	140	0.8	38
Кулич	84	2.1	24	930	2.3	263	191	2.0	53	23	1.1	1853	0.7	276	1.6	77
Ландол	26	0.7	6	487	1.2	182	135	1.4	31	P	0.0	7720	2.8	224	1.3	51
Липе	323	8.2	11	4025	9.8	135	1263	12.9	41	251	11.6	12780	4.6	1462	8.6	47
Лугавчина	228	5.8	11	5029	12.3	252	989	10.1	48	228	10.5	12466	4.5	1443	8.5	70
Луњевац	80	2.0	13	1823	4.5	479	394	4.0	64	66	3.0	22606	8.2	523	3.1	85
Мала Крсна	59	1.5	8	2068	5.1	287	310	3.2	40	77	3.6	107727	39.0	2734	16.2	357
Мало Орашје	122	3.1	17	854	2.1	213	276	2.8	37	67	3.1	3200	1.2	351	2.1	47
Михајловац	981	24.8	38	4448	10.9	185	1042	10.7	40	124	5.7	19772	7.2	2006	11.9	78
Осипаоница	305	7.7	13	2432	5.9	108	451	4.6	20	173	8.0	13615	4.9	1105	6.5	48
Петријево	23	0.6	10	261	0.6	224	39	0.4	16	58	2.7	1447	0.5	113	0.7	47
Радинач	56	1.4	10	1196	2.9	236	375	3.8	68	150	6.9	6115	2.2	451	2.7	82
Раља	89	2.3	18	1345	3.3	323	457	4.7	89	56	2.6	4366	1.6	456	2.7	89
Сараорци	180	4.6	17	2166	5.3	213	575	5.9	56	91	4.2	4156	1.5	721	4.3	70
Сеоне	P	0.0	0	P	0.0	0	42	0.4	9	87	4.0	806	0.3	56	0.3	11
Скобаљ	123	3.1	12	1115	2.7	107	256	2.6	24	74	3.4	6788	2.5	456	2.7	43
Смедерево	321	8.1	69	457	1.1	123	314	3.2	33	111	5.1	4014	1.5	473	2.8	49
Суводол	P	0.0	0	P	0.0	0	48	0.5	6	P	0.0	4003	1.4	179	1.1	21
Удовице	P	0.0	0	P	0.0	0	P	0.0	0	12	0.6	971	0.4	36	0.2	4
Шалинач	137	3.5	19	1652	4.0	226	244	2.5	33	65	3.0	3539	1.3	535	3.2	73

Извор: РЗС. (2015). Попис пољопривреде 2012. Пољопривреда у Републици Србији. Пописни резултати на ниву насеља.